

SUD BOSNE I HERCEGOVINE

СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

SUD BOSNE I HERCEGOVINE

Predmet broj: X-KR-06/180-2

Datum: Objavljivanja 22. aprila 2010. godine
Pismenog otpravka 2. juli 2010. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: Sudija Senadin Begtašević, predsjednik vijeća
Sudija Vesna Jesenković
Sudija David Re

TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE

u predmetu protiv

RADOMIRA VUKOVIĆA
ZORANA TOMIĆA

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

G. Ibro Bulić

Odbrana Radomira Vukovića:

G. Radivoje Lazarević

G. Rade Golić

Odbrana Zorana Tomića:

G. Petko Pavlović

G. Miloš Perić

SADRŽAJ

PRESUDA.....	6
OBRAZLOŽENJE	8
I OPTUŽNICA	9
II POSTOJANJE ORUŽANOG SUKOB.....	11
III DRUGI ODRED ŠEKVIĆI I DVOJICA OPTUŽENIH.....	11
IV ODLAZAK DRUGOG ODREDA ŠEKVIĆI NA TEREN I RASPOREĐIVANJE U SREDNJEM U JUNU 1995.	14
Zaključci	17
V HRONOLOGIJA DOGAĐAJA U SREBRENICI.....	18
(i) Dokazi koji su uvršteni na osnovu Zakona o ustupanju predmeta.....	18
(ii) Direktiva Vrhovne komade RS-a broj 7 od 8. marta 1995. i broj 7.1 od 31 marta 1995. i provođenje.....	26
(iii) Iskaz Miroslava Deronjića	28
VI PERIOD OD JUNA DO JULA 1995 – UVOD U ZAUZIMANJE SREBRENICE OD STRANE VRS	29
VII ZAUZIMANJE SREBRENICE OD STRANE VRS I PERIOD POSLIJE TOGA U JULU 1995	31
(i) 6 Juli 1995. godine	32
(ii) od 7. do 8. jula 1995.....	32
(iii) 9 Juli 1995. godine	33
(iv) 10. juli 1995.....	35
(v) 11. juli 1995.....	36
Sastanci u hotelu Fontana u Bratunucu između UNPROFOR-a i generala Mladića	40
(vi) 12. juli 1995. godine.....	41
Treći sastanak u hotelu Fontana	45
Odvajanje muškaraca od žena, djece i starijih	46
Sastanak u kancelariji SDS-a u Bratuncu u noći 12. jula 1995.....	51
(vii) 13. juli 1995. godine.....	54
Prva masovna pogubljenja bosansko-muslimanskih zarobljenika.....	58
(viii) 14. juli 1995.....	59
(ix) 15. jula 1995.....	64
(x) 16. juli 1995.....	65
(xi) 17. do 28. juli 1995.....	66
Zaključci	67
VIII POTČINJENOST MUP-a VRS-u U OPERACIJAMA U SREBRENICI.....	67
Zaključci	70
IX ULOGA DRUGOG ODREDA ŠEKVIĆI I NJEGOVO UPUĆIVANJE NA PODRUČJE SREBRENICE DANA 12.7.1995. GODINE	70
Zaključci	73
X DRUGI ODRED ŠEKVIĆI I PRETRES PODRUČJA BUDAKA IZNAD POTOČARA OD STRANE MUP-A	73
Zaključci	74
Dokazi	75
XI UČEŠĆE OPTUŽENIH U PRETRESU PODRUČJA BUDAKA IZNAD POTOČARA	82
Zaključci	82
XII JESU LI ONI KOJI SU UČETVOVALI U PRETRESU TO UČINILI S NAMJEROM PRISILNOG PRESELJENJA BOSANSKIH MUSLIMANA IZ SREBRENICE.....	82

Zaključci	84
XIII RASPORED DRUGOG ODREDA ŠEKOVIĆI NA PUTU KONJEVIĆ POLJE – BRATUNAC DANA 12.7.1995. GODINE, NAKON PRETRESA PODRUČJA BUDAKA BLIZU POTOČARA	84
Zaključci	85
Dokazi	85
XIV NAPAD ABIH NA JEDINICE POLICIJE NA PUTU UJUTRO 13.7.1995.....	88
Zaključci	89
XV RASPORED II ODREDA ŠEKOVIĆI NA PUTU KONJEVIĆ POLJE – BRATUNAC DANA 13.7.1995.	89
(i) Prisustvo Radomira Vukovića i Zorana Tomića na putu Konjević Polje – Bratunac dana 13.7.1995. godine	92
Zaključci	93
XVI PREDAVANJE BOSANSKIH MUSLIMANA DUŽ PUTA KONJEVIĆ POLJE – BRATUNAC	94
Zaključci	96
XVII DA LI JE ZORAN TOMIĆ PRETRESAO ZAROBLJENIKE TRAŽEĆI	96
Zaključci	97
XVIII ISKAZI PREŽIVJELIH IZ KOLONE SVJEDOCI D1, D2 I ENVER HUSIĆ	98
(i) Identifikacija Zorana Tomića od strane Envera Husića u sudnici	101
XIX UČEŠĆE U OPERACIJI IZVIĐANJA I NAPADU NA KOLONU BOŠNJAKA IZNAD KAMENICE	101
XX ZAROBLJENICI NA LIVADI U SANDIĆIMA POSJETA GENERALA MLADIĆA	102
Zaključci	106
XXI ZAROBLJENICI NA LIVADI U SANDIĆIMA POSTUPANJE PREMA ZAROBLJENICIMA NA LIVADI U SANDIĆIMA	106
Zaključci	108
(i) Broj zarobljenika i vojnika/pripadnika MUP-a na livadi u Sandićima	109
XXIII PRISUSTVO RADOMIRA VUKOVIĆA I ZORANA TOMIĆA NA LIVADI U SANDIĆIMA	110
Zaključci	110
XXIV KONVOJI CIVILA IZ SREBRENICE.....	111
Dokazi	111
Zaključci	113
XXV PREBACIVANJE ZAROBLJENIKA DO SKLADIŠTA U KRAVICI.....	114
Dokazi	115
Zaključci	120
XXVI PRISUSTVO OPTUŽENIH U KOLONI ZAROBLJENIKA	120
Zaključci	123
XXVII POGUBLJENJE ZAROBLJENIKA U SKLADIŠTU U KRAVICI	124
(i) Iskaz svjedoka D2	133
(ii) Iskaz Luke Markovića	134
Zaključci	135
(iii) Ručne bombe.....	135
Zaključci	136
(iv) Argument odbrane da su ubistva počinjena u samoodbrani.....	137
(v) Prisustvo dvojice optuženih kod skladišta u Kravici	138
(vi) Prisustvo Radomira Vukovića kod skladišta u Kravici.....	138

Zaključci	139
(vii) Prisustvo Zorana Tomića kod skladišta u Kravici	139
Zaključci	139
XXVIII UKLANJANJE I UKOP TIJELA IZ SKLADIŠTA U KRAVICI.....	140
XXIX PONOVRNO UKOPAVANJE TIJELA ZAROBLJENIKA IZ SREBRENICE I SKLADIŠTA U KRAVICI	142
Forenzički dokazi u skladištu.....	145
Zaključci	148
XXX OCJENA ISKAZA SVJEDOKA D5	148
(i) Identifikovanje dvojice optuženih od strane svjedoka D5	153
(ii) Radomir Vuković	153
Zaključci	155
(iii) Zoran Tomić.....	155
Zaključak	158
(iv) Tvrdnja svjedoka D5 da je unaprijed bio upoznat sa planom	158
(v) Prijetnje navodno upućene svjedoku D5 dok je bio u pritvoru	164
Zaključci	165
XXXI STATUS UBIJENIH ZATVORENIKA	166
XXXII PRISILNA DEPORTACIJA	167
Zaključci	173
Genocid	173
Zaključci	175
(i) Genocid i njegove razmjere.....	176
Zaključci	180
XXXIV NAMJERA DA SE POČINI GENOCID POMAGANJE U GENOCIDU – ČLAN 31. KRIVIČNOG ZAKONA BIH..	180
(i) Druge radnje iz optužnice za koje se navodi da su činile dio genocida	184
XXXV UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUH VAT	185
XXVI KAZNA	189
(i) Radomir Vuković	190
(ii) Zoran Tomić	191
(iii) Argumenti protiv navodne retroaktivne primjene Krivičnog zakona BiH iz 2003. godine.....	192
(iv) Kriteriji za odmjeravanje kazne	193
XXXVII ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA I IMOVINSKO-PRAVNIM ZAHTJEVIMA.....	194
ANEKS 1 - TOK POSTUPKA	195
I Optužnica i tok postupka	195
II Procesne odluke	197
ANEKS 2 - GLAVNI PRETRES	203
Tužilaštvo	203
Svjedoci Tužilaštva	203
Materijalni dokazi Tužilaštva.....	203
Odbrana	210
Svjedoci odbrane.....	210
Radomir Vuković	210
Materijalni dokazi	210
Zoran Tomić	213
Materijalni dokazi	213

ANEKS 3 – PRIHVAĆENE ČINJENICE UTVRĐENE PRAVOSNAŽNIM PRESUDAMA	
MKSJ-a.....	216
ANEX 4 – IZVORI	221

Broj : X-KR-06/180-2

Sarajevo, 22.04.2010. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudije Senadina Begtaševića kao predsjednika vijeća, te sudija Vesne Jesenković i Davida Re, kao članova vijeća, uz sudjelovanje stručnog saradnika Stanislave Nuić u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženih Vuković Radomira i Tomić Zorana zbog krivičnog djela Genocid iz člana 171. tačka a) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu KZ BiH), a sve u vezi sa članom 31. KZ BiH, odlučujući o optužnici Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ-53/08 od 26.08.2008. godine i optužnici broj KT-RZ-143/07 od 18.08.2008. godine, nakon održanog javnog i glavnog pretresa, u prisustvu tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine Ibre Bulića i optuženih Vuković Radomira i Tomić Zorana, te njihovih branilaca, advokata Radivoja Lazarevića, Rade Golića, Petka Pavlovića i Miloša Perića, donio je, a predsjednik vijeća javno objavio dana 22.04.2010. godine sljedeću:

PRESUDU

OPTUŽENI:

1. **Vuković Radomir**, zvani „Vojvoda“, sin Vojina i Mire, rođene Ivanišević, rođen 16.02.1974. godine u Tuzli, JMBG: ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., u toku postupak za sticanje državljanstva ..., sa prebivalištem u ..., po zanimanju keramičar, pismen, SSS, oženjen, otac jednog malodobnog djeteta, vojsku služio 1992. godine u Han Pijesku, nema čin rezervnog vojnog starješine, vodi se u vojnoj evidenciji u opštini Šekovići, odlikovan 1993. godine „Zlatnom medaljom za hrabrost“ od Generalštaba Vojske RS, „Medaljom heroja Milana Tepića“, srednjeg imovnog stanja, neosuđivan, ne vodi se postupak za

drugo krivično djelo, nalazi se u pritvoru u Kazneno popravnom zavodu „Kula“ – Istočno Sarajevo;

2. **Tomić Zoran**, zvani „Zgembo“, sin Ratka i majke Durdijanc, djevojački Vasilić, rođen 03.08.1971. godine u Stuparima, općina Kladanj, JMBG: ..., nastanjen u mjestu ..., državljanin ..., pismen, završio srednju školu (SSS), po zanimanju rukovalac građevinskih mašina, zaposlen u Policijskoj stanici Zvornik, MUP Republike Srpske, neoženjen, vojsku služio 1990/1991 u Kuršumliji, nema čin rezervnog vojnog starješine, nije odlikovan, srednjeg imovnog stanja, neosuđivan, ne vodi se postupak za drugo krivično djelo, nalazi se u pritvoru u Kazneno popravnom zavodu „Kula“ – Istočno Sarajevo;

KRIVI SU

Što su:

U svojstvu specijalaca – policajaca, zajedno sa drugim pripadnicima Drugog odreda Specijalne policije Šekovići MUP-a Republike Srpske, te skupa sa drugim pripadnicima VRS i MUP-a RS, dana 12.07.1995. u popodnevnom satima i tokom narednog dana, 13.07.1995. godine, na dijelu ceste Bratunac – Konjević Polje u mjestu Sandići, opština Bratunac, učestvovali u održavanju prohodnosti ceste radi nesmetanog transporta bošnjačkog stanovništva autobusima i kamionima, osiguravanju ceste, zatvaranju i otvaranju za promet u skladu sa planom prisilnog preseljenja žena, djece i staraca bošnjačke narodnosti, a nakon što su dana 13.07.1995. godine učestvovali u zarobljavanju velikog broja muškaraca Bošnjaka, koji su nakon pada Zaštićene Zone Srebrenica i njene potpune okupacije od strane VRS, pokušali napustiti zaštićenu zonu Srebrenice, u popodnevnom satima istog dana, učestvovali u sprovođenju zarobljenih Bošnjaka muškaraca iz mjesta Sandići u skladište ZZ Kravica, gdje su ovi bili zatvoreni skupa sa drugim zarobljenim Bošnjacima muškarcima, dovezenim autobusima u skladište, a kojih je ukupno bilo zatvoreno više od jedne hiljade, pa su optuženi, znajući da će zatvoreni Bošnjaci muškarci biti pogubljeni, zajedno sa drugim pripadnicima Drugog odreda Specijalne policije Šekovići MUP-a Republike Srpske, usmrtili većinu zarobljenika tako što je optuženi Vuković Radomir učestvovao u likvidaciji zarobljenika bacajući na njih ručne bombe, a drugooptuženi Tomić Zoran pucao iz automatske puške.

Dakle, ubijanjem pripadnika skupine Bošnjaka, pomogli da se ista djelomično istrijebe kao

nacionalna, etnička i vjerska skupina,

čime su počinili krivično djelo Genocid iz člana 171. tačka a) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, u vezi sa članom 31. istog zakona,

pa ih Vijeće Suda BiH, na osnovu istog zakonskog propisa, uz primjenu odredaba članova 39., 42. i 48. i na osnovu odredbe člana 285. ZKP-a BiH za navedeno djelo

OSUĐUJE

- 1. Optuženog Vuković Radomira NA KAZNU DUGOTRAJNOG ZATVORA U TRAJANJU OD 31 (TRIDESET I JEDNU) GODINU**
- 2. Optuženog Tomić Zorana NA KAZNU DUGOTRAJNOG ZATVORA U TRAJANJU OD 31 (TRIDESET I JEDNU) GODINU**

Na osnovu primjene zakonskog propisa iz člana 56. KZ BiH, vrijeme koje je optuženi Vuković Radomir proveo u pritvoru počevši od 08.08.2008. godine, a optuženi Tomić Zoran počevši od 30.07.2007. godine, ima se uračunati u izrečenu kaznu zatvora.

Optuženi se u skladu sa članom 188. stav 4. ZKP BiH oslobađaju naknade troškova postupka, tako da isti padaju na teret budžetskih sredstava.

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećeni se sa eventualnim imovinsko-pravnim zahtjevom upućuju na parnicu.

OBRAZLOŽENJE

1. Sud je pažljivo ocijenio iskaz svakog saslušanog svjedoka kao i svaki dokument koji je uvršten u dokaze. Sud se, međutim, poziva samo na one dokaze koji su potrebni za donošenje ove presude. Sud u fusnotama, po potrebi, navodi izvore iskaza i druge dokaze koji potkrijepljuju zaključke. Tok sudskog postupka nalazi se u Aneksu 1. U Aneksu 2 su navedeni dokazi zajedno sa svjedocima koji su saslušani, kao i materijalni dokazi koji su

prihvaćeni na glavnom pretresu. Aneks 3 predstavlja spisak prihvaćenih činjenica utvrđenih u presudama MKSJ, a koje su stranke u postupku predložile.¹ Ovi aneksi predstavljaju sastavni dio obrazloženja. U presudi se po potrebi kontekstualno citiraju dijelovi iz završnih riječi stranaka.

2. Sud je pripremio pismeni otpravak presude analizirajući dokaze koji se odnose na dvojicu optuženih i njihovu jedinicu, Drugi odred Šekovići, dajući pregled događaja koji sačinjavaju genocid u Srebrenici u julu 1995. godine, analizirajući dokaze o učestvovanju dvojice optuženih u tim događajima i to posebno u masakru u skladištu u Kravici, donoseći potrebne pravne zaključke u odnosu na genocid, ocjenjujući krivičnu odgovornost dvojice optuženih, te je izrekao odgovarajuću kaznu. Po potrebi su navedeni određeni citati radi boljeg razumijevanja obrazloženja.

I. OPTUŽNICA

3. Optužnica tereti Radomira Vukovića i Zorana Tomića za genocid iz člana 171. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, kao i za izvršenje tog krivičnog djela opisanim radnjama u periodu od dva dana.
4. Navodi se da krivična odgovornost proizilazi iz njihovih radnji kao svjesnih učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu u periodu od 10. do 19. jula 1995. godine u okviru kojeg su vojne i policijske snage Republike Srpske (RS), Vojska bosanskih Srba (Vojska Republike Srpske odnosno VRS) i MUP RS (Ministarstvo unutrašnjih poslova) izvršili širok i sistematski napad na pripadnike bošnjačkog naroda. Ukratko, optužnica navodi da su dvojica optuženih:
  - U namjeri da djelimično istrijebe grupu Bošnjaka,
  - nanošenjem teških fizičkih i duševnih povreda prisilnim premještanjem i odvajanjem muškaraca od njihovih porodica,
  - zarobljavanjem i pogubljenjima,
  - sa zajedničkim ciljem da iz zaštićene zone UN Srebrenica trajno prisilno premjeste oko 40 hiljada civila,

---

¹ Rješenje na osnovu člana 4. Zakona o ustupanju predmeta.

- po prijevremom postupku pogube i pokopaju preko 7 hiljada muškaraca Bošnjaka,

počinili sljedeća djela:

- Dana 12. jula 1995. godine učestvovali su u pretresu sela naseljenih bošnjačkim stanovništvom u području enklave u okolini Potočara sa ciljem pronalaženja i istjerivanja bošnjačkog stanovništva iz njihovih kuća,
- Dana 13. jula 1995. godine, u mjestu Sandići, učestvovali su u održavanju prohodnosti ceste između Bratunca i Konjević Polja radi nesmetanog prisilnog premještanja žena i djece iz Srebrenice,
- Dana 13. jula 1995. godine, učestvovali su u operaciji izviđanja i napadu na kolonu Bošnjaka u području iznad Kamenice, ohrabrujući ih da se predaju lažnim obećanjima da će biti razmijenjeni,
- Učestvovali u zarobljavanju nekoliko hiljada Bošnjaka koji su pokušavali da kroz šumu pobjegnu u strahu od likvidacije od strane MUP-a i Vojske RS, koji su zatim pretresani i kojima je oduziman novac i vrijednosti, te im naredivano da odlože hranu, odjeću i ostale stvari,
  - a posebno u odnosu na Zorana Tomića,
  - vršio pretres zarobljenika oduzimajući im novac i vrijednosti,
- Učestvovali u sprovođenju kolone od oko 1. 000 Bošnjaka iz mjesta Sandići u skladište Zemljoradničke zadruge Kravica, za koje su znali da će biti pogubljeni,

Te,
- Nakon zatvaranja Bošnjaka u skladište, pripadnici Drugog odreda su likvidirali zarobljenike,
  - a posebno u odnosu na Radomira Vukovića:
- Učestvovao u likvidaciji bacajući ručne bombe na zarobljenike dok su drugi pripadnici Drugog odreda iz puškomitraljeza, pušaka i ručnim bombama ubijali zarobljenike, i
  - posebno u odnosu na Zorana Tomića:
- Učestvovao u likvidaciji tako što je pucao na zarobljenike iz automatske puške dok su drugi pripadnici Drugog odreda iz puškomitraljeza, pušaka i ručnim bombama ubijali zarobljenike.

II. POSTOJANJE ORUŽANOG SUKOBA

5. Događaji koji se optuženima stavljaju na teret su se dogodili u takozvanoj zaštićenoj zoni UN Srebrenica u julu 1995. godine. Za genocid koji je propisan međunarodnim pravom i članom 171. Krivičnog zakona BiH, nije potrebno postojanje oružanog sukoba. Sud nije morao dati takvo utvrđenje iako je tužilaštvo dostavilo dokaze o postojanju istog. Sveukupni dokazi, te posebno oni koji se pominju u daljem tekstu pokazuju, a Sud konstatuje, da je u Bosni i Hercegovini, na području Srebrenice postojao oružani sukob između ABiH i VRS u julu 1995. godine.
6. Tužilac je dostavio dokaz da je 13. juna 1992. godine Radovan Karadžić kao predsjednik Predsjedništva Srpske Republike Bosne i Hercegovine, izdao naredbu o primjeni pravila međunarodnog ratnog prava u VRS gdje se navodi da se primjenjuju međunarodni sporazumi koje je potpisala SFRJ, pravila međunarodnih običaja ratovanja, kao i opšte prihvaćeni principi međunarodnog krivičnog prava,² uključujući, naravno, i Konvenciju o genocidu iz 1948 godine.
7. Sud je prihvatio sljedeće prihvaćene činjenice koje su utvrđene u pravosnažnim presudama MKSJ: “Od 11. jula do 1. novembra 1995. u istočnoj Bosni je postojao oružani sukob.”³ Napad je bio rasprostranjen ili sistematski. Napad, koji su izvršili VRS i MUP, planiran je i definisan u naređenju “Krivaja 95”⁴ .⁴ Ovaj napad je bio nesumnjivo usmjeren protiv civilnog stanovništva bosanskih Muslimana u srebreničkoj enklavi.”⁵

III. DRUGI ODRED ŠEKOVIĆI I DVOJICA OPTUŽENIH

8. Kao što je navedeno u izreci presude, Sud je oglasio optužene krivim što su počinili krivično djelo Genocid iz člana 171. tačka a) KZ BiH u vezi sa članom 31. istog zakona, time što su dana 13. jula 1995. godine učestvovali u ubijanju više stotina muškaraca bosanskih Muslimana u skladištu Kravica na području Srebrenice. Obojica optuženih su u toku rata bili pripadnici Specijalnih policijskih jedinica (PJP) Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske (MUP).

---

² Dokaz T.66.

³ Prihvaćena činjenica broj 1 (Aneks 3).

⁴ Prihvaćena činjenica broj 2 (Aneks 3).

⁵ Prihvaćena činjenica broj 4 (Aneks 3).

9. Radomir Vuković, zvani "Vojvoda", rođen je 16. februara 1974. godine u Tuzli, a po nacionalnosti je .... U julu 1995. bio je pripadnik Prvog voda Drugog odreda Šekovići.⁶ Zoran Tomić, zvani "Zgembo", rođen je 3. avgusta 1971. godine u Suparima, opština Kladanj, a po nacionalnosti je .... U julu 1995. bio je pripadnik Drugog voda Drugog odreda Šekovići.⁷
10. Obojica optuženih bili su pripadnici Drugog odreda Specijalne brigade policije Šekovići (Drugi odred Šekovići) u julu 1995. godine.⁸ Odred je formiran kao jedinica PJP MUP-a Republike Srpske 1993. godine. Specijalne policijske jedinice su formirane 1994. godine, a u svom sastavu su 30 do 40% imale aktivne policijske jedinice, a ostalo je bilo iz rezervnog sastava.⁹
11. U sastavu Drugog odreda bilo je pet vodova - tri pješadijska voda, prateći ili oklopni vod i pozadinski ili vod za logistiku. Dva voda su bila iz mjesta Šekovići, a jedan je bio iz mjesta Skelani (na granici sa enklavom Srebrenica).¹⁰ Brojno stanje u odredu je bilo oko 100 ljudi, a svaki od tri voda je imao po 30 pripadnika, prateći oklopni vod je imao oko 20 pripadnika, a pozadinski vod je imao oko pet ili šest pripadnika.¹¹
12. Zadaci Drugog odreda Šekovići obuhvatali su angažovanje na obezbjeđenju linija i neke policijske dužnosti uključujući obezbjeđenje graničnih prelaza.¹² Prvi i Drugi vod su bili stacionirani u Šekovićima. Treći pješadijski vod, koji se takođe zvao Vod Skelani, bio je stacioniran u Skelanima.¹³ U istom je uvijek bilo između 20 i 30 pripadnika.¹⁴ Svjedok D5, pripadnik 1. odjeljenja tog voda, koji se priključio vodu u martu/aprilu 1993 i ostao do kraja 1995. godine, izjavio je da je u istom bilo između 30 i 50 pripadnika u julu 1995.

---

⁶ Mirko Aščerić, 13. januar 2009.; Marko Aleksić, 4. februar 2009., Slobodan Stjepanović, 5. februar 2009.

⁷ Slaviša Žugić, 13. januar 2009.; Mirko Aščerić, 13. januar 2009., Marko Aleksić, 4. februar 2009., Pedrag Čelić, 5. februar 2009.; Slobodan Stjepanović, 5. februar 2009.

⁸ Dokaz T.59, spisak pripadnika.

⁹ Danilo Zoljić, 20. mart 2009.

¹⁰ Dokaz T.45, Miloš Stupar, transkript iskaza u predmetu *Tužilac protiv Blagcjevića i Jokića*, IT-02-60-T, 28 april 2004., T.8328-8329.

¹¹ Svjedok D5, 11. februar 2009.; Marko Aleksić, 4. februar 2009., Miladin Stevanović, 2. april 2009., Duško Mekić, 18. juni 2009., Aleksandar Radovanović, 18. novembar 2009.

¹² Aleksandar Radovanović, 18. novembar 2009., Milenko Pepić, 4. februar 2009.

¹³ Dražen Erzić, 12. juni 2009., Aleksandar Radovanović, 18. novembar 2009.

¹⁴ Dokaz T.45, Miloš Stupar, *Blagcjević*, 28. april 2004, T.8328.

godine.¹⁵

13. Sud je saslušao kontradiktorne iskaze o tome ko je bio komandant Drugog odreda Šekovići u julu 1995. godine. Miloš Stupar je svjedočio pred MKSJ da je on bio komandant do 15. juna 1995. godine, a da je njegov zamjenik Rade Čturić bio imenovan da preuzme funkciju komandanta.¹⁶ Međutim, sa danom 13. jula 1995. Čturić je dobio samo usmene naredbe od Tomislava Kovača, vršioca džnosti ministra unutrašnjih poslova RS, da preuzme tu funkciju.¹⁷ Neki svjedoci su rekli da je on bio komandant u relevantno vrijeme.¹⁸ Drugi su izjavili da je Rade Čturić preuzeo komandu.¹⁹ Sud nije imao dovoljno dokaza da utvrdi ko je tačno komandovao odredom 12. i 13. jula 1995. godine i konstatuje da je na ovom sudu donesena oslobađajuća presuda po žalbi Miloša Stupara za komandnu odgovornost u vezi sa događajima u skladištu u Kravici.²⁰ Okolnosti u ovom predmetu ne obavezuju Sud da utvrdi komandnu odgovornost Drugog odreda Šekovići u julu 1995. godine.

14. U julu 1995. Marko Aleksić je komandovao (kao vršilac dužnosti komandira) 1. vodom, a Milenko Tifunović (Čop) je komandovao 3. vodom.²¹ Marko Aleksić je bio vršilac dužnosti komandira nakon što je komandir istog, Milenko Kovačević, bio ranjen na zadatku na terenu prema Srednjem.²² Drugim vodom je komandovao Jelenko Lukić.²³ Na glavnom pretresu je svjedočilo nekoliko pripadnika odreda, između ostalih pripadnici 1. voda Mirko Aščerić, Marko Aleksić, pripadnici 2. voda Milenko Pepić, Slobodan Stjepanović, Dražen Erzić i Nedeljko Sekula, te pripadnici voda Skelani, Petar Mitrović, svjedok D5, Aleksandar Radovanović i Duško Mekić te Pedrag Čelić, Zoro Lukić i Slaviša Žugić.²⁴

15. Pripadnici odreda su svjedočili o svom naoružanju. Kao jedinica specijalne policije, odred

---

¹⁵ Svjedok D5, 11. februar 2009. , dokaz T.12a izjava od 18. aprila 2008. .

¹⁶ Dokaz T.45, Miloš Stupar, *Blagcjević*, 28. april 2004., T.8330-8331.

¹⁷ Dokaz T.45, Miloš Stupar, *Blagcjević*, 28. april 2004., T.8367-8368.

¹⁸ Na primjer, Nedeljko Sekula, 27. avgust 2009.

¹⁹ Na primjer, dokaz T.140, zaspisnik o saslušanju svjedoka Radoslava Stuparovića, 29. juni 2006. i Radoslava Stuparovića od 10. avgusta 2009.

²⁰ *Tužilaštvo Bosne i Hercegovine protiv Miloša Stupara*, X-KRŽ-05/24, Drugostepena presuda, 9. septembar 2009.

²¹ Mladin Stevanović, 2. april 2009.; Petar Mitrović, 8. april 2009.

²² Marko Aleksić, 4. februar 2009. Drugi svjedoci su ga opisali kao "komandanta", na primjer Slaviša Žugić, 13. januar 2009.

²³ Milenko Pepić, 4. februar 2009., Marko Aleksić, 4. februar 2009.

²⁴ Predrag Čelić, 5. februar 2009., Milenko Pepić, 4. februar 2009., Dražen Erzić, 12. juni 2009, Duško Mekić, 18. juni 2009., Slobodan Stjepanović, 5. februar 2009.

je bio dobro naoružan jer je imao nekoliko praga (samohodni protivavionski top) te naoružanje kao što su haubice i minobacači.²⁵ Svjedok D5 dužio je automatsku pušku (četiri šaržera i 5 x 30 metaka), te je imao ručne bombe i pištolj. Mirko Milanović je dužio puškomitraljez. Duško Mekić je svjedočio da je vod Skelani bio uglavnom naoružan automatskim puškama, te da je jedinica imala jedan ili dva tenka, pragu i nešto minobacača (120mm i 82mm i oklopni BOV).²⁶ Neki pripadnici 1. voda su imali ručne bombe, a neki su imali pištolje.²⁷ Prateći vod je imao tenk, jednu pragu i 68 i 82 mm minobacače i jedan trocijevni BOV (samohodni protivavionski top).²⁸

IV. ODLAZAK DRUGOG ODREDA ŠEKOVIĆI NA TEREN I RASPOREĐIVANJE U SREDNJEM U JUNU 1995.

16. Kao Specijalna jedinica policije, Drugi odred Šekovići je redovno upućivan na borbene zadatke na terenu. Dana 15. jula 1995. godine, Miloš Stupar, kao komandant, potpisao je izvještaj o "radu 2. policijskog odjeljenja u prvom periodu 1995. godine" u kojem je opisao devet različitih borbenih zadataka u periodu od februara do juna 1995. godinc.²⁹ Svjedok D5 je svjedočio o zadacima na Treskavici, Srednjem, Ozrenu, Goraždu i Višegradu za vrijeme rata.³⁰ Pripadnici jedinica su imali svoj redovni ratni raspored za zadatke na terenu, uključujući i raspored u Bratuncu na dan 11. jula 1995. godinc.³¹ Krajem juna i u julu 1995. godine, jedinica je bila raspoređena na borbenom zadatku u Srednjem blizu Sarajeva. Ovaj zadatak je bio od određenog značaja za jedinicu zbog toga što je tom prilikom 9 policajaca bilo ranjeno, a pet ubijeno.³²

17. Značaj odlaska na teren u Srednje za procesuiranje ovog predmeta je u tome što Tužilaštvo navodi da je svjedok D5 dok je bio raspoređen u Srednjem saznao da će njegova jedinica ići u Srebrenicu i učestvovati u protjcrivanju civilnog stanovništva i ubijanju muškaraca bosanskih Muslimana. Zbog toga su u presudi analizirani dokazi o raspoređivanju jedinica, te se iznose neophodna utvrđenja u vezi s tim navodom.

---

²⁵ Svjedok D5, 11. februar 2009. .

²⁶ Duško Mekić, 18. juni 2009., dokaz T.137, izjava svjedoka data SIPA-i, 20. oktobar 2005.

²⁷ Nenad Andrić, 13. avgust 2009.

²⁸ Dokaz T.45, Miloš Stupar, *Blagcjević*, 28. april 2004., T.8328, 29. april 2004., T.8458.

²⁹ Dokaz T.70. Datum je 5. juli 1995., ali je potpisan 15. jula 1995., vidi T.45, Miloš Stupar, *Blagcjević*, 29. april 2004., T.8413.

³⁰ Svjedok D5, 11. mart 2009.

³¹ Nenad Andrić, 13. avgust 2009.

³² Danilo Zoljić, 20. mart 2009.

Utvrđenja u vezi sa ovim navodom nalaze se u poglavlju “**Ocjena iskaza svjedoka D5**”.

18. Rade Čuturić (zvani “Oficir”), koji je inače bio zamjenik komandanta, komandovao je Drugim odredom Šekovići kada je bio na terenu u Srednjem prije nego što je isti raspoređen u Srebrenicu.³³ Pripadnici tri voda bili su raspoređeni na zadatak na terenu, na koji su putovali odvojeno,³⁴ na primjer, Mirko Aščerić pripadnik 1. voda tamo je bio raspoređen početkom jula,³⁵ a Petar Mitrović, iz 3. voda Skelani je također bio tamo upućen.³⁶ Nedeljko Sekula, komandant oklopnog (minobacačkog) odjeljenja 2. voda bio je raspoređen u Srednje i na Treskavicu sa zadatkom da za vrijeme borbe pruži pomoć upotrebom minobacača kalibra 82 mm. On je tamo bio od juna 1995. godine sve dok njegova jedinica nije povučena 11. jula 1995. godine.³⁷ Nakon odlaska u Srednje nekoliko pripadnika je dobilo dopust. Drazen Erzić, iz 2. voda je bio na zadatku na terenu do 9. jula 1995. godine kada mu je Rade Čuturić dao pet dana dopusta, a Duško Mekić, iz voda Skelani, se vratio sa zadatka na terenu i odobren mu je dopust u trajanju od 10-12 dana.³⁸
19. Svjedok D5 misli da je jedinica bila u Srednjem oko desetak dana sa 50 do 60 pripadnika odreda raspoređenih na tom području.³⁹
20. Jedinici je uveče 11. jula 1995. godine bilo naređeno da krene na zadatak na teren u Srednjem, kada je Rade Čuturić, u prisustvu komandira voda Milenka Trifunovića, naredio da se vrate u Šekoviće.⁴⁰ Svjedok D5 je također posvjedočio da je Čuturić naredio povlačenje, preko Milenka Trifunovića (Čop).⁴¹ Aleksandar Radovanović je izjavio da im je Trifunović na povratku u autobusu saopštio da idu u Srebrenicu.⁴² Miladin Stevanović, iz voda Skelani, je izjavio da su mislili da idu u Bratunac.⁴³ Dušku Mekiću nije rečeno da će biti raspoređen u Bratunac i Srebrenicu prije nego je otišao na dopust iz

---

³³ Svjedok D5, 11. mart 2009. , Duško Mekić, 18. juni 2009.

³⁴ Marko Aleksić, 4. februar 2009.

³⁵ Mirko Aščerić, 13. januar 2009. On je također posvjedočio da je Radomir Vuković bio kum njegovom bratiću.

³⁶ Petar Mitrović, 8. april 2009.

³⁷ Nedeljko Sekula, 27. august 2009.

³⁸ Drazen Erzić, 12. juni 2009., Duško Mekić, 18. juni 2009.

³⁹ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008.

⁴⁰ Aleksandar Radovanović, 18. novembar 2009.

⁴¹ Svjedok D5, 11. mart 2009.

⁴² Aleksandar Radovanović, 18. novembar 2009.

⁴³ Miladin Stevanović, 2. april 2009.

Srednjeg.⁴⁴ Nedeljko Sekula je posvjedočio da jedinici nije bilo saopšteno da ide u Srebrenicu. On se odvezao kamionom sa Radetom Čturićem i uzeo dvodnevni odmor, a u bazu u Šekoviće se vratio 13. jula nakon što mu je rečeno da se javi na dužnost.⁴⁵ Svjedok D5 je izjavio da se jedinica uputila tamo autobusima i jednim kamionom dan ili dva prije Petrovdana, koji se slavio 12. jula 1995. godine.⁴⁶

21. Sud je utvrdio da su ove verzije saglasne jer su neki pripadnici možda bili obaviješteni da će biti raspoređeni u Srebrenicu, a drugi možda nisu.

22. Dokazi o uobičajenom načinu obavještavanja o raspoređivanju na zadatke na terenu, kao i o novom raspoređivanju su bili saglasni. Na primjer, Aleksandar Radovanović je posvjedočio da su pripadnici jedinice obično bili obaviješteni da se okupe u bazi i da bi kamion došao po njih, a da nikada unaprijed nisu znali gdje idu i zbog čega.⁴⁷ Dražen Erzić je izjavio da bi pripadnici odreda u Skelanima bili pokupljeni i odvedeni direktno na zadatak na terenu.⁴⁸ Zoro Lukić, još jedan pripadnik odreda, je izjavio da je praksa bila da se pripadnici obavijeste o odredištu, ali ne i o razlogu njihovog raspoređivanja.⁴⁹

23. Svjedok D5 je posvjedočio da je uvijek viđao i pripadnike drugih vodova kao i pripadnike svog voda kad god bi išao na zadatke na teren. Na terenu je viđao Radomira Vukovića koji je bio naoružan puškomitraljezom kalibra 7.62 mm. Dražen Erzić je također posvjedočio da je Vuković imao puškomitraljez M-8.⁵⁰ Duško Mekić kaže da se radilo u puškomitraljezu kalibra 7.62 mm.⁵¹ Svjedok D5 je izjavio “koliko se sjećam on je nekada dužio M-84, a nekada automatsku pušku”.⁵² Svjedok D5 je posvjedočio da je kao pripadnik voda Skelani viđao druge pripadnike Drugog odreda Šekovići samo kada su zajedno bili na terenu.⁵³ Sjeća se da je dva puta išao u Srednje, prvi put 1994. godine.⁵⁴

24. Svjedok D5 je dao kontradiktoran iskaz u pogledu toga da li je Radomir Vuković bio na

---

⁴⁴ Duško Mekić, 18. juni 2009.

⁴⁵ Nedeljko Sekula, 27. august 2009.

⁴⁶ Svjedok D5, 11. februar 2009.

⁴⁷ Aleksandar Radovanović, 18. novembar 2009.

⁴⁸ Dražen Erzić, 12. juni 2009.

⁴⁹ Zoro Lukić, 3. mart 2009.

⁵⁰ Dražen Erzić, 12. juni 2009.

⁵¹ Duško Mekić, 18. juni 2009.

⁵² Svjedok D5, 11. mart 2009.

⁵³ Svjedok D5, 11. mart 2009.

⁵⁴ Svjedok D5, 11. mart 2009.

terenu u Srednjem. Prvo je rekao da se ne može sjetiti da li je Vuković bio na tom zadatku na terenu.⁵⁵ Međutim, prilikom unakrsnog ispitivanja sjetio se da je bio u jednom od vozila kojim je policija prebacivana u Srednje, ali se nije mogao sjetiti u kojem, i sjetio se da ga je viđao u Srednjem, ali ne zna gdje.⁵⁶ Sud je saslušao potkrepljujući iskaz Slaviše Žugića koji je svjedočio kao svjedok Radomira Vukovića, i koji je izjavio da je Vuković bio na zadatku na terenu u Srednjem.⁵⁷

Zaključci

25. U završnoj riječi Radomira Vukovića se tvrdi da Tužilaštvo nije izvan razumne sumnje utvrdilo da je Vuković bio na zadatku na terenu “na osnovu čega bi se mogao izvesti zaključak da je on navodno bio upoznat sa dešavanjima u i oko Srebrenice”.⁵⁸ Postavlja se pitanje da li je Vuković bio na terenu, i ako jeste, da li je imao ista saznanja koja svjedok D5 tvrdi da je imao u vezi sa predstojećim zadatkom u Srebrenici. Sud je spreman da iznese svoj zaključak u pogledu prvog, ali ne i u pogledu drugog koncepta. Dva svjedoka, uključujući i jednog koji je pozvan od strane odbrane Radomira Vukovića, potvrdili su da je on bio tamo.
26. Sud je utvrdio na osnovu dokaza da je Radomir Vuković zapravo bio na zadatku na terenu u Srednjem. Jedina važna stvar od koje zavisi ovo konkretno utvrđenje jeste pouzdanost sjećanja svjedoka D5. Međutim, Slaviša Žugić potvrđuje njegovu izjavu s ovim u vezi tako da to nije od bitnog značaja.
27. Tužilac, dakle, nije dokazao da je Radomir Vuković možda imao ista saznanja o predstojećim događajima u Srebrenici do kojih svjedok D5 tvrdi da je došao dok je bio na terenu u Srednjem.
28. Sud nije čuo iskaze o tome da je Zoran Tomić bio na terenu. Nije izveden ni jedan dokaz koji ukazuje na to da je on možda imao ista saznanja koja svjedok D5 tvrdi da je imao u vezi sa zadatkom u Srebrenici.

---

⁵⁵ Svjedok D5, 11. mart 2009.

⁵⁶ Svjedok D5, 11. mart 2009.

⁵⁷ Slaviša Žugić, 1. juli 2009.

⁵⁸ Radomir Vuković, završna riječ Rade Golića, stav 52.

V. HRONOLOGIJA DOGAĐAJA U SREBRENICI

29. Sud će u presudi analizirati dokaze koji se odnose na napad na Srebrenicu i zauzimanje Srebrenice od strane VRS u julu 1995. godine. Sud ne treba da analizira događaje iz godina koje su predhodile napadu na Srebrenicu koji je počeo 6. jula 1995. godine. Međutim, s obzirom na to da se optuženi terete za genocid kao učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu, neophodno je da se detaljno analiziraju opasnosti sa kojima su se Republika Srpska i njena vojska suočavale u mjesecima koji su prethodili napadu na Srebrenicu. Izvještaj bivšeg vojnog analitičara MKSJ, Richarda Butlera, predstavlja koristan pregled koji može poslužiti u ove svrhe.⁵⁹

(i) Dokazi koji su uvršteni na osnovu Zakona o ustupanju predmeta

30. Sud je u skladu sa članom 5. Zakona o ustupanju predmeta uvrstio u dokaze transkripte sa svjedočenja deset svjedoka pred MKSJ. Svjedoci vojne profesije su bili komandant Holadskog bataljona, potpukovnik Thomas Karremans, njegov zamjenik Robert Franken, kao i pripadnici holadskog bataljona, poručnik Lendert Cornelius van Duijn, majori Pieter Boering, Robert Groenewegen, te pripadnik vojnih posmatrača UN-a Joseph Kingori. Ostali svjedoci su bili Miloš Stupar, Dragan Obrenović, Momir Nikolić i Miroslav Deronjić.⁶⁰ Miloš Stupar je neposredno svjedočio o događajima u skladištu u Kravici. Međutim, u vrijeme glavnog ročišta Sud BiH mu je već izrekao prvostepenu presudu osudivši ga za genocid zbog njegovog položaja komandanta Drugog odreda Šekovići,⁶¹ i tada je čekao ponovno suđenje pred Apelacionim vijećem. On nije svjedočio na glavnom ročištu i Sud se samo pozvao na njegov iskaz u vezi sa strukturom odreda i nije protiv optuženih koristio njegov iskaz u vezi sa optužbama koje se odnose na njihovo postupanje u Sandićima ili u skladištu u Kravici. U skladu sa Zakonom o ustupanju predmeta, Sud je također dozvolio tužiocu da u dokaze uvede i izjave Ljubiše Borovčanina pred MKSJ.⁶² Sud je, međutim, imao na umu da se pred MKSJ vodio postupak protiv Borovčanina za genocid u predmetu protiv *Popovića*. Sud nije uvjeren u pouzdanost Borovčaninovih

---

⁵⁹ Dokaz T.86.

⁶⁰ Rješenje 19. februar 2009.

⁶¹ *Tužilaštvo Bosne i Hercegovine protiv Miloša Stupara, Milenka Trifunovića, Brana Džinića, Aleksandra Radovanovića, Slobodana Jakovjevića, Velibora Maksimovića, Dragiše Živanovića, Branislava Medana i Milovana Matića*, X-KR-05/24, 29. juli 2008., prvostepena presuda (pismeni otpisak presude od 13. januara 2009.),

⁶² Rješenja od 19. februara i 24. juna 2009. „(Kravica (Stupar i drugi))“

izjava, te je odlučio da se ne oslanja na iste prilikom razmatranja dokaza protiv dvojice optuženih.⁶³

31. Joseph Kingori je svjedočio putem video linka. Odbrana nije zahtijevala prisustvo pukovnika van Duijna ili majora Boeringa radi unakrsnog ispitivanja. Odbrana je tražila prisustvo Karremansa, Frankena i Groenewegena radi unakrsnog ispitivanja. Organi vlasti u Holandiji nisu mogli da pronađu Karremansa.⁶⁴ Pokušaji da se unakrsno ispituju Franken i Groenewegen, koji su pristupili radi unakrsnog ispitivanja putem video linka, nisu bili uspješni zbog tehničkih razloga.⁶⁵
32. Sud je uzeo u obzir transkripte sa svjedočenja Karremansa, Frankena i Groenewegena pred MKSJ kao opšte potkrepljujuće dokaze o napadu na Srebrenicu i događajima u vezi sa krivičnim djelima počinjenim u skladištu Kravice. Sud svoju presudu protiv dvojice optuženih nije zasnovao “isključivo ili u odlučujućoj mjeri na prethodnim iskazima svjedoka koji nisu dali usmeni iskaz na glavnom pretresu.”⁶⁶ Transkripti sa svjedočenja pred MKSJ koji su uvedeni u dokaze potkrijepili su iskaz pukovnika Josepha Kingorija i ostalih svjedoka. Ovakvo korištenje transkripta je u skladu sa pravom optuženih na pravično suđenje. Ti svjedoci nisu dali iskaze koji su se direktno odnosili na skladište u Kravici ili direktne dokaze protiv optuženih ili pripadnika njihove jedinice.

Stvaranje "zaštićenih zona" i prisustvo UNPROFOR-a i UNMO-a

33. Dana 16. aprila 1993. godine, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih Nacija donijelo je Rezoluciju 819 (1993) proglašivši Srebrenicu “zaštićenom zonom”, sa namjerom da se zaštite Muslimani koji su bježali pred napadima VRS. U Rezoluciji 824 (1993) od 6. maja 1993. godine okolna područja Žepe i Goražda proglašena su “zaštićenim zonama”. Te zaštićene

---

⁶³ Borovčanin je osuđen od strane Pretresnog vijeća MKSJ za pomaganje i podržavanje u istrebljenju kao krivičnom djelu protiv čovječnosti; ubistvo kao povreda zakona ili običaja ratovanja, progon kao zločin protiv čovječnosti i nečovječna djela (prisilno preseljenje), zločin protiv čovječnosti, te povrh svega ubistvo kao zločin protiv čovječnosti; i kao povreda zakona odnosno običaja ratovanja. Oslobođen je optužbe da je počinio genocid. *Tužilac protiv Popovića i drugih* IT-05-88. Presuda, 10. juni 2010

⁶⁴ Holandske vlasti su obavijestile Tužilaštvo da Karremans više ne živi u Holandiji.

⁶⁵ Video veza se prekinula 22. januara 2010. godine za vrijeme svjedočenja Paula Groenewegena. Robert Franken se pojavio na unakrsnom ispitivanju putem video linka iz Holandije dana 4. decembra 2009. godine, ali veza nije funkcionisala. Sud je pokušao da njegovo svjedočenje pomjeri za 14. decembar 2009. godine. Međutim, gospodin. Franken je preko holandskog sudije u Hagu obavijestio da ne želi da nastavi sa unakrsnim ispitivanjem. Holandske vlasti mu nisu uputile poziv da se vrati na Sud na unakrsno ispitivanje.

⁶⁶ Član 3. Zakona o ustupanju.

zone su se nalazile unutar teritorije Drinskog korpusa VRS.⁶⁷

34. Kako je proticao početak 1995. godine, politički i vojni čelnici u Republici Srpskoj su postali svjesni da RS ili mora vojno okončati sukob ili pripremiti teren do kraja godine za sporazumno rješenje, jer su postojale naznake da ABiH i HVO pripremaju ofanzivu protiv RS-a i Republike Srpske Krajine.⁶⁸ Butlerov izvještaj opisuje kako je do početka januara 1995. godine Vlada RS-a već donijela odluku da izvrši pritisak na zaštićene zone, što je uključivalo i ograničavanje kretanja snaga UN-a u istočnoj Bosni, posebno konvoja za opskrbljivanje tri zaštićene zone. Ograničenja goriva, municije i namirnica koje su se mogle slati snagama UN-a ozbiljno su narušila njihovu sposobnost da djelotvorno nadgledaju aktivnosti u zaštićenim zonama.⁶⁹
35. Srebrenica se nalazila na geografskom području Drinskog korpusa VRS kojim je do 13. jula 1995. godine komandovao general Milenko Živanović, a od 13. jula 1995. godine general Radislav Krstić. Zvornička i bratunačka brigada su bile jedinice u sastavu Drinskog korpusa.
36. Ujedinjene Nacije su stalno bile prisutne u enklavi u funkciji održavanja mira (UNPROFOR) i imale su bazu u Potočarima u kojoj su se nalazili holandski vojnici (Holandski bataljon), kao i nekoliko posmatračkih punktova na drugim mjestima u enklavi. Tu su također bili i vojni posmatrači (vojni posmatrači UN-a) stacionirani unutar enklave, koji su djelovali unutar posebnog lanca komande.⁷⁰ Lanac komande vojnih posmatrača UN-a podrazumijevao je upućivanje izvještaja štabu u Zagrebu. Vojni posmatrači UN-a su bili u sastavu UNPROFOR-a, ali su imali drugačije zadatke.⁷¹
37. Pukovnik Joseph Kingori je bio stacioniran u štabu vojnih posmatrača UN-a u Srebrenici od početka aprila 1995. godine do 11. jula 1995. godine kao jedan od (samo) trojice oficira vojnih posmatrača UN-a čiji zadatak je obuhvatao nadgledanje provođenja obustave vatre, kao i posmatranje i ocjenjivanje mogućnosti zaraćenih strana. Oni su

---

⁶⁷ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 1.24-1.26.

⁶⁸ Dodatak T.86, Butlerov izvještaj, 1.30-1.33.

⁶⁹ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 1.34.

⁷⁰ Sud je u skladu sa članom 5 Zakona o ustupanju predmeta, u dokaze uveo transkript sa svjedočenja vojnog posmatrača UN-a pukovnika Josepha Kingoria pred MKSJ, dokaz T.46, transkript dokaza u predmetu *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33-T, 31. mart 2000. i 3. april 2000.

⁷¹ Joseph Kingori, 12. novembar 2009.

održavali odvojene sedmične sastanke sa predstavnicima ABiH i VRS.⁷²

38. Sud je saslušao dokaze o prisustvu ABiH u srebreničkoj zaštićenoj zoni, kao i neke dokaze o tome da su vojnici ABiH vršili manje napade na srpske snage i sela iz enklave. Čini se da se strane u postupku nisu sporile oko toga da je ABiH u izvjesnoj mjeri bila prisutna u enklavi. Ono oko čega su se sporile je bio obim tog prisustva, naoružanost, kao i da li je to prisustvo predstavljalo značajnu vojnu prijetnju za srpske snage. Navodi odbrane ukazuju na to da odbrana smatra da je to relevantno u odnosu na status svih zatvorenih muškaraca bosanskih Muslimana. Sud je s ovim u vezi prihvatio veći broj činjenica utvrđenih u presudama MKSJ. Sud je također saslušao direktno svjedočenje s ovim u vezi, prvenstveno od pukovnika Kingorija.

39. Prema riječima zamjenika komandanta Holandskog bataljona Roberta Frankena enklava nije bila uspješno demilitarizovana, zbog toga što je “masa lakog naoružanja još uvijek bila u enklavi”.⁷³ Vojnik Holandskog bataljona Paul Groenewegen vidio je samo malokalibarsko oružje. On je primjetio manje jedinice ABiH u grupama od pet do deset ljudi, ali nije smatrao da su oni bili direktno “organizovani na vojnički način”.⁷⁴ Potporučnik Karremans je pomenuo događaje koji su bili povezani sa “muslimanskim borcima”, na način da su oni odlazili iz enklave uveče i vraćali se sljedećeg jutra, te razmjenu vatre koju je čuo izvan enklave. Rukovodstvo ABiH mu je reklo da su oni tražili hranu.⁷⁵

40. Pukovnik Kingori je izjavio da je VRS imala odgovarajuću strukturu i teško naoružanje, za razliku od bosanskih Muslimana, koja prema njegovim zapažanjima, nije imala nikakvu organizovanu vojsku u Srebrenici. Bosanski Muslimani su predali sve svoje teško naoružanje, i koliko je poznato pripadnicima vojnih posmatrača UN-a, nije bilo nikakvih vojnih operacija u srebreničkoj enklavi, mada je povremeno bilo pritužbi od strane VRS o napadima iz enklave. Kingori je opisao da je imao šest posmatrača i da su na većem

---

⁷² Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T.1812.

⁷³ Dokaz T.52, Robert Franken, transkrip sa svjedočenja u predmetu *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33-T, 4. april 2000., T.2006.

⁷⁴ Dokaz T.48, Paul Groenewegen, transkript sa svjedočenja u predmetu *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*, IT-02-60-T, 24. juni 2004., T.11165 (uvršteno u transkripte sa svjedočenja svjedoka u predmetu *Tužilac protiv Popovića i ostalih*, IT-05-88-T, 25. oktobar 2005, uvršteno u dokaze u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju.)

⁷⁵ Dokaz T.52, Thomas Karremans, transkript sa svjedočenja u predmetu *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*, IT-02-60-T, 24. juni 2004., T.11165, T.11170.

dijelu enklave bile angažovane redovne patrole, iako je zbog ograničenog broja ljudi bilo teško vršiti patroliranje u enklavi.⁷⁶

41. Vojnu situaciju u enklavi u tom periodu pukovnik Kingori je opisao kao situaciju koju je karakterisalo kršenje statusa sigurnosne zone od srpske strane, “koliko je meni poznato uglavnom je BSA (VRS) bila ta koja je zapravo bila agresor”.⁷⁷ Na osnovu njegovog zapažanja, “na muslimanskoj strani, tj. na strani BiH, nije bilo nikakve organizovane vojske kao takve. Prvenstveno, trebalo bi se podsjetiti da oni nisu imali nikakvo teško naoružanje... imali su samo lako naoružanje .... AK-47 i samo to... pa prema tome nisu ni bili naoružani” i “smatram da nisu predstavljali nikakvu opasnost... nije se radilo ni o kakvoj organizovanoj strukturi na način na koji bi vojska trebala biti organizovana.... i nisu se mogli uporediti sa Srbima.”⁷⁸ S druge strane, Srbi su “imali organizovanu strukturu i... imali su teško naoružanje. Bar znamo da su imali artiljeriju jer su je koristili. Imali su minobacače. Imali su puškomitraljeze. Imali su rakete... tenkove i mnoge druge vrste teškog naoružanja”.⁷⁹ “Bila je to prava organizovana vojska”.⁸⁰ A u Armiji BiH “za vrijeme cijelog mog boravka tamo, vidio sam samo jedan puškomitraljez u posjedu armije BiH. U poređenju sa onim što je imala VRS, to je bila sitnica”.⁸¹ Prema riječima zamjenika komandanta holandskog bataljona Roberta Frankena “štab divizije” ABiH je bio u maloj konferencijskoj sali bez mapa ili uređaja za komunikaciju, soba sa nekoliko stolova – “sa najviše desetak ljudi” i nije ličila na štab divizije.⁸²

42. MKSJ je utvrdio da “svjedoci odbrane optužili su bosansko-muslimanske snage da zaštićenu zonu koriste kao utvrđenu bazu za pokretanje ofanziva protiv snaga bosanskih Srba. Zaista 26. juna 1995. godine, nekoliko dana prije ofanzive VRS-a na Srebrenicu, bosansko-muslimanske snage su iz enklave krenule u juriš na srpsko selo Višnjica udaljeno 5 km.”⁸³

43. Presude MKSJ sadrže utvrđenja o tadašnjoj vojnoj situaciji. Utvrđeno je da “Od samog

---

⁷⁶ Joseph Kingori, 12. novembar 2009.

⁷⁷ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T.1812.

⁷⁸ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T.1813-1815.

⁷⁹ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T.1815.

⁸⁰ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T.1914

⁸¹ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T.1914

⁸² Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 4. april 2000., T.2009-2010.

⁸³ Prihvaćena činjenica broj 55 (Aneks 3).

početka obje su strane u sukobu kršile sporazum o “zaštićenoj zoni”.⁸⁴ Ali, u vezi sa snagama VRS, MKSJ je utvrdio da su, “generalno govoreći, snage bosanskih Srba koje su okruživale enklavu bile dobro disciplinovane i naoružane. VRS je bila organizovana na geografskom osnovu i Srebrenica je spadala u djelokrug Drinskog korpusa. Između 1000 i 2000 vojnika iz tri brigade Drinskog korpusa bile su raspoređene oko enklave. Te snage bosanskih Srba su bile opremljene tenkovima, oklopnim vozilima, artiljerijom i minobacačima. Jedinica AFBiH koja je ostala u enklavi – 28. divizija – nije bila dobro organizovana i opremljena. Nedostajala je čvrsta komandna struktura i sistem komunikacije, neki vojnici AFBiH su imali lovačke puške ili nisu uopšte bili naoružani, a samo njih nekoliko je imalo odgovarajuće uniforme. Međutim, Pretresno vijeće je također čulo dokaze da 28. divizija i nije bila tako slaba kao što se to u nekim krugovima prikazivalo. **Sigurno je da je broj ljudi u 28. diviziji nadmašivao broj ljudi u Drinskom korpusu,** pri čemu su redovito protiv snaga VRS-a na tom području vršena izviđanja i diverzije.”⁸⁵

44. “Pretresno vijeće je saslušalo vjerodostojno i velikim dijelom neosporeno svjedočenje o sistematskom odbijanju bosanskih Muslimana da se pridržavaju sporazuma o demilitarizaciji “zaštićene zone”. **Bosansko-muslimanski helikopteri su letjeli, kršeći time odredbu o zoni zabrane letenja;** AFBiH je otvarala vatru prema linijama bosanskih Srba i kretala se kroz “zaštićenu zonu”; 28. divizija se nastavila naoružavati; a AFBiH je prisvojila barem jedan dio humanitarne pomoći koji je stizao u enklavu. Bosanskim Srbima se činilo da snage bosanskih Muslimana u Srebrenici koriste “zaštićenu zonu” kao podesnu bazu za pokretanje ofanziva protiv VRS-a, a da UNPROFOR ništa ne čini kako bi to spriječio. **General Halilović je priznao da su bosansko-muslimanski helikopteri letjeli i time kršili zabranu letenja, te da je on lično poslao osam helikoptera sa municijom za 28. diviziju.** U moralnom smislu on to nije shvaćao kao kršenje sporazuma o “zaštićenoj zoni”, s obzirom na činjenicu da su bosanski Muslimani od početka bili izuzetno loše opskrbljeni oružjem.”⁸⁶ Sud zapaža da se u završnoj riječi Zorana Tomića navodi da Srebrenica nije bila demilitarizirana.⁸⁷ Sud se slaže da Srebrenica nije bila u potpunosti demilitarizirana, ali da to zapravo nema nikakvog značaja za utvrđenje Suda da je u Srebrenici počinjen genocid ili za njegovo razmatranje krivice optuženih.

⁸⁴ Priprihvaćena činjenica broj 51 (Aneks 3)

⁸⁵ Priprihvaćena činjenica broj 50 (Aneks 3).

⁸⁶ Priprihvaćena činjenica broj 52 (Aneks 3).

⁸⁷ Zoran Tomić, završna riječ advokataPetka Pavlovića

45. Oficir holandskog bataljona, major Pieter Boering imao je zadatak da bude veza između komandanta i civilnog i vojnog rukovodstva u enklavi, kao i između VRS i ABiH.⁸⁸ Holandski bataljon je imao nekoliko operativnih punktova u enklavi, koji su opisani kao nekakva uzvišenja učvršćena vrećama pijeska i drvima, naoružani vatrenim oružjem i možda nešto protivtenkovskog naoružanja, lakog naoružanja i jednim mitraljezom, a što se prostora tiče punkt je bio veličine male nastambe u kojoj je moglo noćiti šest do osam ljudi.⁸⁹
46. Uloga UNPROFOR-a je bila da obezbijedi da humanitarna pomoć stigne do svojih namjeranih ciljeva. Major Boering je opisao pogoršavanje stanja sredinom 1995. godine, navodeći da se stanje u pogledu hrane, higijenskih uslova i humanitarnih zaliha znatno pogoršalo u maju, junu i u prvoj sedmici jula⁹⁰. On je opisao da je vidio da su kuće Muslimana koje su gledale na logor Holandskog bataljona u Potočarima bile granatirane sa pozicija VRS u Bratuncu u junu i julu, što je stanovnike natjeralo da krenu u pravcu Potočara ili bliže Srebrenici. Od kraja maja i početka juna patrolna vozila holandskog bataljona bila su izložena direktnoj vatri, a granate su padale nekih pedesetak metara od vozila.⁹¹ Boering je to protumačio kao upozorenje "I ja sam lično odlučio da ću iz logora izlaziti samo u slučaju prijekne potrebe i da ću u patrole odlaziti samo ako imam dobar razlog."⁹² Major Boering je dočekan u zasjedi VRS u blizini posmatračkog punkta u blizini Žutog mosta i pod prijetnjom oružja istjerman je iz vozila od strane vojnika VRS. Odveden je oficirima VRS Momiru Nikoliću i pukovniku Beari koji su se nalazili u blizini.⁹³ (Major Momir Nikolić je bio komandant za bezbjednost i obavještajne poslove Bratunačke brigade, a pukovnik Ljubiša Beara je bio komandant za bezbjednost glavnog štaba VRS. Protiv obojice se vodio sudski postupak pred MKSJ). Beara je osuđen za genocid zbog uloge koju je imao u zločinima počinjenim u Srebrenici te mu je izrečena kazna doživotnog zatvora⁹⁴

---

⁸⁸ Dokaz T.47, Pieter Boering, transkript sa svjedočenja u predmetu *Tužilac protiv Popovića i drugih*, IT-05-88-T, 19. septembar 2006., T1873.

⁸⁹ Dokaz T.47, Pieter Boering, *Popović*, 19. septembar 2006., T.1889-1890.

⁹⁰ Dokaz T.47, Pieter Boering, *Popović*, 19. septembar 2006., T.1893-1894.

⁹¹ Dokaz T.47, Pieter Boering, *Popović*, 19. septembar 2006., T.1895-1898.

⁹² Dokaz T.47, Pieter Boering, *Popović*, 20. septembar 2006., T.1935

⁹³ Dokaz T.47, Pieter Boering, *Popović*, 19. septembar 2006., T.1899-1904.

⁹⁴ *Tužilac protiv Popovića i drugih*, IT-05-88-T, Presuda, 10. juni 2010

47. Iskaz komandanta voda holandskog bataljona, poručnika Lenderta Corneliusa van Duijna pred MKSJ je bez primjedbi uveden u dokaze.⁹⁵ On je izjavio da su konvoji sa dodatnim zalihami za Holandski bataljon stalno otkazivani u martu i aprilu 1995. godine zbog toga što im srpske snage nisu dale odobrenje, a osoblju Holandskog bataljona koje je bilo na odmoru nije bio odobren povratak u enklavu. Osoblje holandskog bataljona je imalo zdravstvenih problema jer nisu imali dovoljno hrane i vode za piće, a u periodu od četiri mjeseca koja su prethodila julu 1995. godine jeli su samo hranu iz konzervi. Nedostatak goriva ih je primorao da operativne punktove opskrbljuju pješke ili uz korištenje konja. Patrolu je jedino bilo moguće obavljati pješke. Imali su ograničena sredstva za servisiranje naoružanja, koristili su staru municiju, a nove zalihe nisu stizale.⁹⁶ Konvoji su bili za dostavljanje novih zaliha i za humanitarnu pomoć.⁹⁷

48. U skladu sa članom 5. Zakona o preuzimanju predmeta, Sud je u dokaze uvrstio i iskaz Momira Nikolića dat pred MKSJ, a u skladu sa članovima 3. i 4. Zakona o ustupanju predmeta, u dokaze su uvedene i četiri izjave date MKSJ u istrazi. Odbrana je tražila njegovo prisustvo zbog unakrsnog ispitivanja, ali on nije želio da svjedoči i Sud nije mogao da obezbijedi njegovo prisustvo zbog unakrsnog ispitivanja. Sud je iskoristio njegov iskaz za potkrepljivanje i svoju presudu nije zasnovao isključivo ili u odlučujućoj mjeri na njegovom iskazu datom pred MKSJ.

49. Nikolić je svjedočio o aktivnostima koje je njegova jedinica poduzela u cilju sprovođenja ove politike:

P. Da li je komanda Bratunačke brigade uradila išta kako bi se umanjila količina međunarodne pomoći i broj konvoja koji su bili upućivani u enklavu?

O. Da. Što se konvoja tiče ... ja sam lično bio zadužen za punktove na žutom mostu. Lično sam bio zadužen za sve što se odnosilo na ulazak konvoja, opskrbljivanje hranom za potrebe Holandskog bataljona i muslimanskog stanovništva. Ovdje govorim o konvojima humanitarne pomoći. Bio sam zadužen za sve što je bilo u vezi sa međunarodnim organizacijama prisutnim u Srebrenici. Što se konvoja tiče,

---

⁹⁵ Dokaz T.49, Leendert Cornelius van Duijn, transkript sa svjedočenja u predmetu *Tužilac protiv Popovića i drugih*, IT-05-88-T, 27. septembar, 28. septembar, 29. septembar 2006.

⁹⁶ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006., T.2260-2263.

⁹⁷ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 28. septembar 2006., T.2324.

uglavnom u tom periodu neposredno pred napad na Srebrenicu, ulazak konvoja sa hranom za holandsko osoblje i muslimansko stanovništvo je bio spriječavan. Rukovodstvo Bratunačke brigade nije imalo ovlaštenje da zadržavaju konvoje ili da ih pušta unutra. Sve naredbe koje su izdavane s ovim u vezi dolazile su od Glavnog štaba preko komande Drinskog korpusa i na kraju bi procurile i do nas. Mi smo bili posljednji koji bi dobivali te naredbe, i naš zadatak je bio da zaustavljamo neke konvoje, da smanjimo broj kamiona u konvojima, ili da postavimo neke zahtjeve u vezi sa humanitarnom pomoći koja je upućivana u Srebrenicu. Što se holandskog bataljona tiče, situacija je bila sasvim jasna. Holandskom bataljonu je uskraćivano odgovarajuće snabdijevanje gorivom, hranom, i ostalim materijalom neophodnim za njegovo pravilno i normalno funkcionisanje. Krajnji cilj ograničenja koja su nametana Holandskom bataljonu je bio da Holandski bataljon ne bude pripremljen za borbu, kao i za obavljanje svojih zadataka u enklavi. To je bio glavni razlog zbog kojeg u enklavi nije bilo dozvoljeno snabdijevanje gorivom, hranom, odjećom i drugim materijalima i stvarima. Također nije bila dozvoljena ni rotacija pojedinih jedinica ili četa. Sve te restriktivne mjere su imale isti cilj koji sam upravo opisao.”⁹⁸

(ii) Direktiva Vrhovne komade RS-a broj 7 od 8. marta 1995. i broj 7.1 od 31. marta 1995. i provođenje

50. Vrhovna komanda RS-a objavila je direktive br. 7. i 8. dana 8. marta 1995. godine.⁹⁹

Direktive su dale pregled četiri glavna prioriteta VRS, odnosno (1) da se nametne vojno rješenje koje će međunarodna zajednica biti primorana da prihvati (2) da se poboljšaju operativne i strateške pozicije VRS (3) da se unaprijede izgledi za oživljavanje ekonomije upućivanjem regruta kućama i (4) da se stvore uslovi za pregovore o mirovnom sporazumu. “U martu 1995. godine, Radovan Karadžić, predsjednik Republike Srpske (“RS”), izdao je direktivu VRS u vezi sa dugoročnom strategijom snaga VRS u enklavi. U toj direktivi, poznatoj i kao “Direktiva 7”, konkretno je navedeno da VRS treba:

izvršiti potpuno fizičko odvajanje Srebrenice od Žepe, čime sprečiti i pojedinačno komuniciranje između ovih enklava. Svakodnevnim planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u

⁹⁸ Dokaz T.44, Momir Nikolić, transkript iskaza iz predmeta *Tužilac protiv Blagčevića i Jokića*, IT-02-60-T, 22. septembar 2003., T.1634-1635.

⁹⁹ Dokaz T.67. Dodatna uputstva su objavljena 31. marta 1995., dokaz T.68.

Srebrenici.”¹⁰⁰

51. MKSJ je utvrdio sljedeće: “Glavni štab VRS-a izdao je 31. marta 1995. direktivu 7.1, koju je potpisao general Mladić. Direktiva 7.1 izdata je “na osnovu direktive br. 7” i upućivala je Drinski korpus da, između ostalog, sprovodi “aktivna borbena dejstva ... oko enklava”.¹⁰¹ Direktiva br. 7 je konkretno objašnjavala strategiju VRS u pogledu zaštićenih zona, navodeći da je uloga Drinskog korpusa bila da “što prije okonča fizičko razdvajanje Srebrenice od Žepe, sprječavajući čak i pojedinačno komunikacije između ovih enklava. Planskim i dobro smišljenim vanjskim borbenim dejstvima stvoriti uslove potpune nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljeg opstanka i života mještana u Srebrenici.” I “u slučaju da snage UNPROFOR-a odu iz Srebrenice i Žepe, komanda Drinskog korpusa će isplanirati operaciju pod imenom *Jadar* sa zadatkom da razdvoji i uništi muslimanske snage u tim enklavama i konačno oslobodi područje u dolini rijeke Drine”. U cilju podržavanja ovih nastojanja, “relevantni državni i vojni organi odgovorni za saradnju sa UNPROFOR-om i humanitarnim organizacijama će, planskim i nenametljivim ograničavanjem izdavanja odobrenja, umanjiti i ograničiti logističku podršku UNPROFOR- u u enklavama, kao i snabdijevanje muslimanskog stanovništva materijalnim sredstvima, prepustivši ih same sebi, izbjegavajući u isto vrijeme osude od strane međunarodne zajednice i međunarodnog javnog mnijenja”.¹⁰²

52. Kada mu je pred MKSJ postavljeno pitanje u vezi sa provođenjem ove politike, Momir Nikolić je izjavio;

P. Kakvo je bilo vaše mišljenje o razlozima smanjenja humanitarne pomoći muslimanskom stanovništvu Srebrenice?

O. Moje lično mišljenje, a to je bilo nešto opšte poznato, je da je to bio jedan od načina da se muslimansko stanovništvo primora da što prije ode iz enklave. To je bio krajnji cilj, krajnja svrha, da se učini da život stanovnika enklave postane nepodnošljiv. Da im se onemogući daljnji život, a posljedica toga bi bila da ljudi na kraju odu iz enklave.¹⁰³

---

¹⁰⁰ Prihvaćena činjenica broj 5 (Aneks 3).

¹⁰¹ Prihvaćena činjenica broj 7 (Aneks 3).

¹⁰² Dokaz T.67.

¹⁰³ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 22. septembar 2003., T.1634-1635.

53. U maju 1995. godine, srpske snage su pretrpjele veliki poraz u zapadnoj Slavoniji kada su hrvatske snage u operaciji “Bljesak” ponovno zauzele područja koja su bila pod srpskom kontrolom. U junu 1995. godine, nakon što je NATO bombardovao pozicije VRS, VRS je uzvratila udarac uzimanjem vojnika UNPROFOR-a za taoce. Dana 16. juna 1995. godine, ABiH je izvršila veliku ofanzivu sa ciljem razbijanja opsade Sarajeva.¹⁰⁴ Tog istog dana, predsjednik Karadžić je VRS i svim organima vlasti u RS naredio “primjenu najviših specijalnih mjera za osiguravanje borbene gotovosti”. Ta naredba je imala za cilj “potpuno poražavanje neprijatelja”.¹⁰⁵
54. Holandski bataljon UN-a je u enklavi imao punktove za osmatranje, kao i punktove na većini ulaza u enklavu.¹⁰⁶ Dana 31. maja 1995. godine, VRS je započela operaciju “Jadar-95”, primoravši trupe Holandskog bataljona da napuste jedan važan osmatrački punkt južno od Srebrenice, što je omogućilo VRS da zauzme selo Zeleni Jadar, ključno čvorište neophodno za nastavak operacija. Prema Butlerovom izvještaju, to je bila polazna osnova za operaciju “Krivaja”, borbeni plan za zauzimanje Srebrenice.¹⁰⁷

(iii) Iskaz Miroslava Deronjića

55. Miroslav Deronjić je bio član Glavnog odbora SDS-a koga je Karadžić imenovao za civilnog povjerenika za opštinu Srebrenica. On se pred MKSJ izjasnio krivim za samo jednu tačku koja se odnosila na progon kao zločina protiv čovječnosti, a u vezi sa događajima u Glogovi 1992. godine i osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od deset godina.¹⁰⁸ Optužnica ga nije teretila za ulogu koju je imao u događajima u Srebrenici. On je preminuo 17. maja 2007. godine dok je služio kaznu u Švedskoj. Tužilac je uveo u dokaze nekoliko izjava i transkripata sa njegovog svjedočenja u predmetu protiv *Momira Nikolića*, u MKSJ. On je u toku tog sudskog postupka bio i unakrsno ispitan. Tužilac je također, u skladu sa članom 7. Zakona o ustupanju predmeta i članom 273. stav 2. Krivičnog zakona BiH u dokaze uveo i izjave preminulog svjedoka Deronjića koje je on dao istražiteljima MKSJ u 1998., 1999. i 2003. godini.¹⁰⁹

---

¹⁰⁴ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 1.32-1.33.

¹⁰⁵ Dokaz T.69.

¹⁰⁶ Joseph Kingori, 12. novembar 2009.

¹⁰⁷ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 1.38.

¹⁰⁸ *Tužilac protiv Miroslava Deronjića*, IT-02-61-S, Presuda o kazni, 30. mart 2004., i *Tužilac protiv Miroslava Deronjića*, IT-02-61-S, Presuda po žalbi na kaznu, 20. juli 2005.

¹⁰⁹ Dokazi T.55a, T.55b, T.55c i T.55d.

56. Sud je dao veću težinu ocjeni Deronjićevih iskaza nego ocjeni njegovog svjedočenja pod zakletvom kada je mogao biti i unakrsno ispitan. Deronjić je preminuo i nije mogao svjedočiti na glavnom ročištu. Sud svoju presudu nije zasnovao isključivo i u odlučujućoj mjeri na Deronjićevim izjavama ili svjedočenju. Tužilac nije naveo da je Deronjić bio očevidac događaja koji su se desili u skladištu u Kravici ili da je mogao ponuditi neke relevantne dokaze u vezi sa radnjama dvojice optuženih. Uvođenjem ovih transkripata u dokaze nije došlo do umanjenja prava optuženih na pravično suđenje.
57. Deronjić je izjavio da se u proljeće 1995. godine (najvjerovatnije u maju mjesecu), susreo sa Karadžićem u Zvorniku. Karadžić mu je rekao “Miroslave, u Srebrenici će uskoro početi vojna operacija. Ne mogu ti dati nikakve detalje i molim te nemoj o ovome nikome govoriti, ali poduzmi neophodne korake kada se vratiš, odnosno aktivnosti za koje misliš da su potrebne u Bratuncu.” Pitao me je da li sam razumio i ja sam odgovorio da jesam. Praksa je bila da civilne vlasti na razne načine pomažu vojsci. Deronjić je tada obavio pripreme u Bratuncu, koje su uključivale i pokušaje da se dobiju rezerve goriva kao i rezerve hrane, posebno suhe hrane. Izjavio je da je u drugoj polovini juna 1995. godine primijetio intenzivnije aktivnosti u Bratuncu.¹¹⁰

VI PERIOD OD JUNA DO JULA 1995 – UVOD U ZAUZIMANJE SREBRENICE OD STRANE VRS

58. Pukovnik Joseph Kingori, vojni posmatrač Ujedinjenih Nacija koji je bio stacioniran u enklavi u junu 1995. godine prisustvovao je sastanku sa predstavnicima VRS u hotelu Fontana u Bratuncu, na kojem je pukovnik VRS Vuković vojnim posmatračima UN-a saopštio da ljudi treba da idu iz enklave “oni tamo ne pripadaju; u potpunosti bi trebali otići iz enklave” i njegove riječi su bile prijeteće zbog toga što je rekao “ako Muslimani ne odu, on će ih sve pobiti... Ako Muslimani odluče da idu... obezbjediće im se siguran prolaz sve do Tuzle, kako bi se pridružili svojoj braći u Tuzli”.¹¹¹ Pukovnik Vuković je rekao vojnim posmatračima UN-a da poruče Muslimanima “da se pokupe i napuste enklavu”.¹¹²

---

¹¹⁰ Dokaz T.55d, izjava od 25. novembra 2003., stavovi 163-166.

¹¹¹ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T.1816-1817.

¹¹² Joseph Kingori, 12. novembar 2009.

59. U julu 1995. godine, Momir Nikolić je bio komandant za bezbjednost i obavještajne poslove u Bratunačkoj brigadi. U 2003. godini priznao je krivicu za progon kao zločin protiv čovječnosti pred MKSJ i osuđen je na zatvorsku kaznu u trajanju od 20 godina.¹¹³ Tužilac je u dokaze uveo njegovu "Izjavu o činjenicama i prihvatanju odgovornosti".¹¹⁴ On je izjavio sljedeće: "Za vrijeme napada i zauzimanja enklave Srebrenica od strane snaga VRS u julu 1995. godine namjera snaga VRS je bila da izazovu prisilno preseljenje cjelokupne muslimanske populacije iz Srebrenice na teritorije koje su bile pod kontrolom Muslimana".
60. Pukovnik Kingori je imao sastanak uz večeru sa pukovnikom Vukovićem u hotelu Fontana početkom juna 1995. godine. Vuković "je insistirao na pokušajima da sazna kakva bi bila reakcija UN-a u slučaju da VRS zauzme enklavu i protjera stanovništvo" drugim riječima "...on je rekao da će zauzeti enklavu i protjerati stanovništvo... to bukvalno znači sve ljude koji su živjeli u enklavi... tako da je to bilo nešto što je ranije smišljeno, nešto o čemu su razmišljali, pa čak i planirali, i nama su poručivali da to prenesemo Muslimanima tako da oni ne snose krivicu za represivije. Tako sam ja to shvatio".¹¹⁵
61. MKSJ je utvrdio sljedeće: "Baš kao što je to i bilo predviđeno ovim dekretom, sredinom 1995. godine humanitarna situacija među civilnim stanovništvom bosanskih Muslimana i vojnim osobljem u enklavi je bila katastrofalna."¹¹⁶
62. Dragan Obrenović, tadašnji načelnik štaba Zvorničke brigade, prvi je saznao za namjeru da se Srebrenica napadne 29. juna 1995. godine. On je bio na dopustu, a pripreme su već uveliko započele. Obrenović je bio načelnik štaba Zvorničke brigade do 4. jula 1995. godine, a zamjenik komandanta brigade je bio do 15. jula, kada je nastavio da obavlja dužnost načelnika štaba.¹¹⁷ Obrenović se pred MKSJ izjasnio krivim za progon kao zločin

---

¹¹³ *Tužilac protiv Momira Nikolića*, IT-02-60/1-S, Presuda o kazni, 2. decembar 2003. *Tužilac protiv Momira Nikolića*, IT-02-60/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 8. mart 2006.

¹¹⁴ Dokaz T.56, od 6. maja 2003., uveden u dokaze u skladu sa članovima 3. i 4 Zakona o ustupanju predmeta, dana 19. februara 2009.

¹¹⁵ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T.1895-1896.

¹¹⁶ Prihvaćena činjenica broj 6 (Aneks 3).

¹¹⁷ Dokaz T.50, Dragan Obrenović, transkript iskaza u predmetu *Tužilac protiv Blagejevića i Jokića*, IT-02-60-T, 1. oktobar 2003., T.2421.

protiv čovječnosti i osuđen je na zatvorsku kaznu u trajanju od 17 godina.¹¹⁸ On se u optužnici teretio zajedno sa Vidojem Blagojevićem, Draganom Jokićem i Momiom Nikolićem u vezi sa događajima koji su se desili u Srebrenici u julu 1995. godine.¹¹⁹ U skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju predmeta Sud je kao dokaze prihvatio transkripte njegovih iskaza pred MKSJ. On nije ponudio nikakve direktne dokaze u vezi sa skladištem u Kravici kao ni dokaze protiv dvojice optuženih ili njihovom učešću u masakru.

63. Momir Nikolić je po prvi put saznao za plan napada na Srebrenicu početkom jula 1995. godine u štabu Bratunačke brigade kada mu je general Milenko Živanović rekao da se Srebrenica treba odvojiti od Žepe, “da se treba izvršiti napad na Srebrenicu, i da Srebrenica mora biti vojno poražena i očišćena od Muslimana.”¹²⁰

64. Pripreme za učešće Zvorničke brigade u vojnoj operaciji Krivaja 95 intenzivno su započele 2. jula 1995. godine kada je ista dobila pripremnu naredbu od Drinskog korpusa da definiše svoju ulogu u operaciji.¹²¹ Pripreme za vojna dejstva na zaštićene zone su istinski započele kada je general-major Živanović, komandant Drinskog korpusa, izdao “Pripremnu naredbu broj 1” upozoravajući jedinice na predstojeće operacije protiv enklava. Svrha ove naredbe je bila da se “u iznenadnom napadu potpuno odvoje i ograniče enklave Srebrenica i Žepa, da se poboljša taktički položaj snaga duboko u zoni odgovornosti i stvore uslovi za ukidanje enklava”.¹²² Naredba za punu ratnu gotovost izdata je 4. jula, a 5. jula Živanović je izdao naredbu za protivzračnu odbranu (jer se očekivala zračna intervencija NATO-a).¹²³

VII ZAUZIMANJE SREBRENICE OD STRANE VRS I PERIOD POSLIJE TOGA U JULU 1995

65. Radi objašnjenja na koji način je Sud došao do zaključka da je u julu 1995. u Srebrenici počinjen genocid i da je masakr u skladištu Kravica bio dio genocida, u presudi se daje

---

¹¹⁸ *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, IT-02-60/2-S, Presuda o kazni, 10. decembar 2003.

¹¹⁹ On se teretio za saučesništvo u genocidu, ubistvu, progonima, i nehumanom postupanju kao zločinu protiv čovječnosti; i za ubistvo kao za kršenje zakona i običaja ratovanja iz Statuta MKSJ.

¹²⁰ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagojević*, 22. septembar 2003., T.1636.

¹²¹ Dokaz T.50, Dragan Obrenović, *Blagojević*, 2. oktobar 2003, T.2452-2453.

¹²² Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 3.1.

¹²³ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 3.7.

pregled događaja u vezi sa masakrom u skladištu Kravica 13. jula 1995. godine. Posebno je obrađeno učešće pripadnika Drugog odreda Šekovići u tim događajima i masakr u skladištu Kravica.

(i) 6 Juli 1995. godine

66. Dana 6. jula 1995. godine u 4 sata i 30 minuta, VRS je izvršila napad na položaje 28. pješadijske divizije Armije BiH i direktno pucala na UNPROFOR-ove osmatračnice. Usljed vatre od strane VRS tokom sljedeća tri dana, vojnici Holandskog bataljona su se povukli sa svojih položaja.¹²⁴ Prema pukovniku Kingoriju, napad na enklavu je počeo granatiranjem rano ujutro 6. juna 1995. godine - “u okolini nije bilo vojnih ciljeva... gađali su puteve, u blizini bolnice, gađali kuće”.¹²⁵ Napad je imao veliki intenzitet s obzirom na veličinu sela “a ponekad smo mogli izbrojati da je više od stotinu granata palo na isto mjesto”.¹²⁶ Način i intenzitet napada uvjericili su Kingorija da je cilj napada bio da se izazove što više civilnih žrtava i “zlostavljanje tih ljudi na takav način da su bili prisiljeni da napuste enklavu ... upravo su htjeli da izazovu strah, paniku i tako prisile Muslimane da pobjegnu iz enklave”.¹²⁷ A “oni su ciljali na naseljena područja... ne cilja se na njih iz bilo kojeg drugog razloga nego da se pogode ljudi koji se tamo nalaze, stanovnici”.¹²⁸

(ii) od 7. do 8. jula 1995.

67. Napad VRS na Srebrenicu se nastavio 7. jula 1995. godine. Drugog dana granatiranja civili su pohrlili iz sela u pravcu Srebrenice.¹²⁹ Vojni posmatrač Ujedinjenih nacija (UNMO) je bio u mogućnosti da analizom kratera odredi lokacije topova iz kojih je Srebrenica granatirana i da konstatuje domct i vrstu oružja, te da lokaciju istog označi na mapi.¹³⁰ Major Boering je granatiranje naseljenih područja dana 8. jula 1995. godine opisao tako da to znači da su “ciljali naseljena područja, ne samo da zlostavljaju ... nego i da ubiju”.¹³¹

---

¹²⁴ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 3.10.

¹²⁵ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 31. mart 2000., T.1820-21.

¹²⁶ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 31. mart 2000., T.1827.

¹²⁷ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T.1829

¹²⁸ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T.1900.

¹²⁹ Joseph Kingori, 12. novembar 2009.

¹³⁰ Joseph Kingori, 12. novembar 2009.

¹³¹ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T.1901.

68. O prisustvu vojnih snaga bosanske vlade u enklavi, pukovnik Kingori je svjedočio da su Bošnjaci imali komunikacioni punkt u zgradi PTT-a iznad sjedišta UNMO-a. Bosanski Muslimani se nisu mogli oduprijeti granatiranju Srebrenice, koju je Kingori opisao kao “napad na enklavu”. Cilj napada je, po njegovom mišljenju, bilo “prvo smekšati cilj kako bi se druga strana primorala na pregovore.” VRS je prvo vršila granatiranje, prisiljavajući ljude da bježe kako bi otišli na mjesto gdje je VRS mogla da pregovara po vlastitim uslovima.¹³² Na pitanje o minobacaču iz kojeg se pucalo sa mjesta blizu servisne stanice u Srebrenici, što je prikazano na video snimku,¹³³ on ga je opisao kao jedini minobacač i da je imao “zanemariv” efekat. Opisao je VRS kao “agresora” u vojnom smislu, pošto je ista započela napad.¹³⁴

69. U Butlerovom izvještaju se navodi da su 8. jula vojnici Drinskog korpusa zauzeli položaje UNPROFOR-a na južnoj strani enklave, da je operativni punkt Foxtrot bio napušten i da su holandski vojnici koji su nosili uniforme operativnog punkta bili u srpskom zarobljeništvu.¹³⁵ Poručnik holandskog bataljona van Duijn vidio je kako granate prelijeću iznad holandske baze u Potočarima, usmjerene na grad Srebrenicu, “veoma intenzivno stalno granatiranje cijelog područja”, toliko da su prestali da broje granate i cksplozije.¹³⁶

70. Miroslav Deronjić je opisao sastanak sa Karadžićem na Palama dana 8. ili 9. jula 1995. godine u toku kojeg je Karadžić rekao o onima u Srebrenici “Miroslave, te ljude, to sve treba pobiti... morate pobiti sve što stignete... Princip zapadna Slavonija” misleći na operaciju hrvatske vojske u kojoj je srpsko stanovništvo bilo prognano, a veliki broj civila ubijen.¹³⁷

(iii) 9 Juli 1995. godine

71. Butlerov izvještaj navodi da su se dejstva VRS na Srebrenicu nastavila 9. jula i da je u

---

¹³² Joseph Kingori, 12. novembar 2009.

¹³³ Dokaz T.1, video snimak Petrovića.

¹³⁴ Joseph Kingori, 12. novembar 2009.

¹³⁵ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 3.10.

¹³⁶ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006., T.2264.

¹³⁷ Dokaz T.55d, *Tužilac protiv Momira Nikolića*, IT-02-60/1-S, 28. oktobar 2003., T.1565, takođe dokaz T.55d. Izjava od 25. novembra 2003., paragraf 180-181.

jutarnjim satima operativni punkt holandskog bataljona Sierra pao pred nadirućim snagama Drinskog korpusa. Kasnije u toku tog dana, pregažen je operativni punkt Kilo.¹³⁸ Predsjednik Karadžić je prenio naredbu generalima Krstiću i Gveri izražavajući svoje zadovoljstvo sa dotadašnjim rezultatima i dajući ovlaštenje Drinskom korpusu da zauzme Srebrenicu.¹³⁹

72. Poručnik van Duijn je opisao granatiranje Srebrenice od strane VRS 9. jula 1995. godine:¹⁴⁰

“Vidjeli smo kako se odvija granatiranje grada Srebrenice, i kao što sam rekao, mijenjalo se svakih 30, 45 minuta. Nastala bi tišina pet do deset minuta, a onda bi počelo granatiranje naše – naše vlastite lokacije. A zatim bi nastalo granatiranje u istom trajanju, a zatim bi se promijenilo da bi granatirali grad. A mi smo to mogli vidjeti sa – ja sam to mogao vidjeti sa moje lokacije, granatiranje, gađanje kuća i eksplozije kuća odnosno – poslije toga, detonacije i dim iz kuća nastao od tih detonacija i granatiranja.”

73. Pukovnik Kingori je svjedočio da su Srbi takođe granatirali Potočare, te je zaključio “tako su definitivno ciljali na UNPROFOR a i na civile”.¹⁴¹ Bosanski “Muslimani nisu imali izbora da odu ili da ostanu u Srebrenici. Nakon pada enklave, samo im je rečeno “Obezbijedićemo prevoz da vas odveze” i to je bilo to. Nisu ih čak ni pitali gdje bi htjeli da ih odvedu”.¹⁴² Zaključio je da su general Krstić i drugi visoki oficiri VRS “sigurno su svi oni radili zajedno, za istu stvar, upravo da osiguraju da svi Muslimani napuste to mjesto, da se svi ukrcaju u te autobuse i odu iz enklave”.¹⁴³

74. Miroslav Deronjić je opisao sastavljanje zajedničke izjave sa UNPROFOR-om u kojoj se u dijelu navodi “civilno stanovništvo može ostati u enklavi ili biti evakuisano zavisnosti od toga šta svaki pojedinac želi”. Deronjić je izjavio da su on, Karadžić i drugi znali da je bilo ubijanja i pogubljenja te je izjavio, “nepovoljni uslovi pod kojima je izvršena evakuacija stanovništva iz Potočara, i stanje u Potočarima i okolini su bili takvi da nisu

---

¹³⁸ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 3.12.

¹³⁹ Naredba 12/46-501/95, vidi dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 3.13.

¹⁴⁰ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006., T.2226.

¹⁴¹ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T.1882.

¹⁴² Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000, T.1884.

¹⁴³ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3.april 2000., T.1887.

Muslimanima dali mogućnost da ostanu na tom području. Civili nisu imali izbora"...
"prava namjera je bila da oni napuste to područje i da se isto očisti od Muslimana".¹⁴⁴

75. Dana 9. jula van Duijnov vod je postavio blokadu na putu prema jugu u pokušaju da spriječi srpske snage da zauzmu Srebrenicu. Imao je jasan pogled na granatiranje Srebrenice a granatiranje je opisao tako rekavši da se mijenjalo svakih pola sata do 45 minuta. Trajalo bi pet do deset minuta nad gradom da bi zatim počelo na njihovoj lokaciji, pogađajući 50 do 100 metara od njihovih oklopnih transportera. Mogao je da vidi kako granate pogađaju kuće.¹⁴⁵ Imao je dva transportera.¹⁴⁶ Nije mogao da kaže da li se granatama direktno ciljalo na njegove oklopne transportere.¹⁴⁷

76. Vojni posmatrači Ujedinjenih Nacija su otišli iz Srebrenice u Potočare 9. jula jer su osjetili da im direktno prijete opasnost od eventualne tenkovske paljbe. Pukovnik Kingori je izjavio da su 9. jula, između 18:45 i 20:51 sati letjele granate iznad kasarne UN-a Holandskog bataljona "namjerno promašujući zgrade ... stvarajući veliku paniku među izbjeglicama". Između 12:50 i 13:50 49 sati evidentirano je da granate padaju na grad Srebrenicu.¹⁴⁸ Nekoliko granata je pogodilo bolnicu dok su druge pale blizu nje, o čemu je izjavio, "Obišao sam bolnicu, u njoj nije bilo vojske i tamo nije bila vojna baza ili šab ili skladište oružja ... u samoj bolnici".¹⁴⁹ Prema pukovniku Kingoriju, izbjeglice su bile prisiljene da bježe u pravcu Potočara zbog ciljanog bombardovanja sa svih strana od kojeg se nije moglo pobjeći "svi su bili usmjereni na jedno područje".¹⁵⁰

(iv)10. juli 1995.

77. Ujutro 10. jula snage VRS su napredovale na holandske položaje između Srebrenice i VRS primjenjujući taktiku blokade sa ciljem da ih natjeraju da se vrate bez da pucaju po njima. Holandani su tražili da ih NATO podrži iz vazduha, tako da je avion NATO-a kružio nad glavama zbog čega su Srbi prestali sa pucnjavom. Kada je avion otišao, VRS je opet nastavila sa pucnjavom i manevarskom taktikom protiv Holandana sve dok VRS

---

¹⁴⁴ Dokaz T.55d, izjava od 25. novembar 2003., stav 226-227.

¹⁴⁵ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006., T.2264-2267.

¹⁴⁶ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 28. septembar 2006., T.2321.

¹⁴⁷ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 29. septembar 2006., T.2401.

¹⁴⁸ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T. T.1903

¹⁴⁹ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T. T.1914.

¹⁵⁰ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 3. april 2000., T. T.1915

nije stigla u samu Srebrenicu.

78. Do kraja dana, Holandski bataljon je još uvijek držao Srebrenicu, ali je VRS držala sve uzvisine i bila je spremna da sljedećeg dana uđe u grad. Stigla su dodatna pojačanja VRS za sljedeće jutro. U toku popodneva i večeri 10. jula, oko nekoliko hiljada civila iz južnih dijelova enklave se sklonilo u Srebrenicu, a znatan broj njih je zaposjeo krug preduzeća “Bravo” u Srebrenici.¹⁵¹ Major Pieter Boering je opisao da je 10. jula “ vladalo opšte osjećanje panike” u enklavi Srebrenica.¹⁵²
79. Pukovnik Vidoje Blagojević, načelnik štaba Bratunačke brigade izdao je naredbu za potpunu mobilizaciju do 18:00 sati 10. jula 1995. što je važno za sve koji su imali radnu obavezu i sve vojno sposobne muškarce.¹⁵³ Vršilac dužnosti ministra unutrašnjih polova, Tomislav Kovač, poslao je depešu kojom se naređuje svim jedinicama koje djeluju u borbama blizu Sarajeva, uključujući i Drugi odred Šekovići, da do 11. jula pređu u sektor Srebrenice. Takođe je imenovao Ljubišu Borovčanina da komanduje jedinicama MUP-a.¹⁵⁴ Te jedinice su dobile narednje da napuste Trnovo u toku noći i da se jave u policijsku stanicu u Bratuncu do 12:00 sati 11. jula, a da se komandiri jedinica po dolasku obrate generalu Krstiću.¹⁵⁵ Dragomir Vasić je izjavio da je to značilo da su jedinice trebale biti potčinjene Borovčaninu.¹⁵⁶
80. U Butlerovom izvještaju se konstatuje da su u noći 10 jula vojnici 28. divizije Armije BiH i muškarci Muslimani počeli da se skupljaju na području sela Šušnjari i Jaglići u sjeverozapadnom uglu enklave. To je bilo polazište kroz minska polja VRS i najdirektniji pravac prema teritoriji pod kontrolom Armije BiH u blizini Tuzle. Butler je konstatvao da će oprilike “između 10.000 ind 15.000 muškaraca na kraju postati dio “mješovite” (vojska i civili) kolone koja će pokušati da pobjegne tim pravcem”.¹⁵⁷

(v) 11. juli 1995.

---

¹⁵¹ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 3.14-3.15.

¹⁵² Dokaz T.47, Pieter Boering, *Papović*, 20. septembar 2006., T.1937.

¹⁵³ Dokaz T.71.

¹⁵⁴ Dragomir Vasić, 1 april 2009.

¹⁵⁵ Dokaz T.28

¹⁵⁶ Dragomir Vasić, 1 april 2009.

¹⁵⁷ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 3.16, 3.21.

81. Napad VRS na grad Srebrenicu i enklavu se nastavio 11. jula 1995. godine. Tog dana, predsjednik Karadžić je izdao dvije direktive u vezi sa Srebrenicom, imenujući prvom Miroslava Deronjića za “civilnog povjerenika opštine Srpska Srebrenica” rekavši da je “odluka civilnog povjerenika obavezujuća za sve organe civilne vlasti u opštini Srpska Srebrenica”. Drugom je naredio formiranje stanice javne bezbjednosti u Srpskoj Srebrenici.¹⁵⁸
82. Pukovnik Kingori je procijenio da se 11. jula u kasarni UN-a Potočari nalazilo do 10.000 izbjeglica, oko 80% njih su bile žene, a ostalo su bili stariji muškarci i dječaci. Granatiranje se nastavljalo a “Potočari i Srebrenica su još uvijek bili na meti”.¹⁵⁹ Jovan Nikolić je svjedočio da je vidio veliki broj žena i djece kako pokušavaju da nađu zaklon u fabrici u Potočarima u koju su otišli u panici. Tamo je vidio veliki broj autobusa.¹⁶⁰
83. Poručnik van Duijn je rekao da je ujutro 11. jula Srebrenica bila prazna jer su civili i vojnici Armije BiH pobjegli. Veliki broj njih se sakupio u preduzeću “Bravo” u Srebrenici, što je on opisao kao “jedan veliki kaos gdje su ljudi bili uplašeni i histerični, trčeći jedan do drugog i uzimajući sve što su mogli da ponesu sa sobom, te trčeći ili idući putem prema sjeveru”. On je dobio naredbu da postavi blokade i omogući Holanđanima da se povuku i daju izbjeglicama vremena da stignu u Potočare.¹⁶¹ Zamjenik komandanta Holandskog bataljona UN-a, Robert Franken je rekao da se Holandski bataljon “u biti povukao na kraj kolone izbjeglica koja se kretala prema Potočarima”.¹⁶²
84. Do 11:00 sati 11. jula 1995. srpske snage su napredovale prema Srebrenici dok su se pripadnici holandskih mirovnih snaga povlačili ispred njih, a posljednji položaji straže Armije BiH u pozadini su se povukli. U 14:30 sati avioni F-16 NATO-a bombardovali su tenkove VRS koji su napredovali prema gradu. Dalji napadi su obustavljeni nakon što je VRS zaprijetila da će pobiti holandske vojnike koji se nalaze u zarobljeništvu VRS. U 16:00 sati Holanđani su počeli da vrše evakuaciju preostalih 4.000-5.000 Muslimana iz kruga preduzeća “Bravo” u Srebrenici u pravcu glavne baze UN-a u Potočarima nekoliko

---

¹⁵⁸ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 4.1-4.2, i Naredba Predsjedništva RS O1-1341.

¹⁵⁹ Dokaz T. 46, Joseph Kingori, Krstić, 31. mart 2000., T.1835.

¹⁶⁰ Jovan Nikolić, 15. decembar 2008.

¹⁶¹ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006., T.2267-2268.

¹⁶² Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 4. april 2000., T.2021.

kilometara prema sjeveru. Vojnici VRS su zatim ušli u skoro napušten grad.¹⁶³

85. MKSJ je utvrdio da je “Kasno poslijepodne 11. jula 1995. general Mladić, u pratnji generala Živanovića (tadašnjeg komandanta Drinskog korpusa), generala Krstića (u to vrijeme zamjenika komandanta i načelnika štaba Drinskog korpusa) i drugih oficira VRS-a, trijumfalno je prošetao praznim ulicama Srebrenice.”¹⁶⁴
86. Video snimak prikazuje generala Mladića kako 11. jula 1995. ulazi u Srebrenicu. On je prije odlaska dao televizijski intervju za srbijanske vijesti u kojem je izjavio, “Nalazimo se u srpskoj Srebrenici 11. jula. Uoči još jednog velikog srpskog praznika, mi ovaj grad poklanjamo srpskom narodu. Najzad, nakon bune protiv Dahija, došlo je vrijeme da se osvetimo Turcima u ovom kraju”.¹⁶⁵ Video ga prikazuje kako upućuje i naređuje svojim vojnicima da idu pravo za Bratunac i Potočare.
87. Sud je čuo iskaz da su mirovnjaci UN-a bili savladani. Major Boering je svjedočio da je VRS 11. jula postavila dva topa, dva tenka, tri višecijevna bacača raketa (MLRS) i jedan protuavionski top direktno prema bazi Holandskog bataljona, što znači da su Holanđani bili “glineni golubovi” zbog čega nisu mogli braniti vlastiti bataljon.¹⁶⁶
88. Robert Franken je izjavio da Holanđani nisu mogli preći u odbranu u Potočarima jer bi došlo do masakra od strane VRS koja je već pokazala da nema obzira prema civilima ili neborcima, “Pucali su na njih iz artiljerije u Srebrenici; pucali su na njih iz artiljerije na putu do Potočara i dalje”.¹⁶⁷ VRS je prijetila da će ako Holanđani ne prestanu da im se suprotstavljaju, i to posebno sa podrškom iz vazduha, “oni pucati na izbjeglice u Potočarima i pobiti naše ratne zarobljenike”. Do tada je oko 50 vojnika UN-a Holandskog bataljona bilo zarobljeno kao ratni zarobljenici kada je VRS pregazila njihove osmatračnice. U to vrijeme Franken je izbrojao da je VRS imala oko 35 komada artiljerijskog naoružanja i bacača raketa. Holandski bataljon nije imao takvo naoružanje, niti tešku artiljeriju, a ni podršku iz vazduha.¹⁶⁸

---

¹⁶³ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 3.17-3.20.

¹⁶⁴ Prihvaćena činjenica broj 10 (Aneks 3).

¹⁶⁵ Dokaz T.1 kod 30.30.

¹⁶⁶ Dokaz T.47, Pieter Boering, *Popović*, 20. septembar 2006, T.1965-1967.

¹⁶⁷ Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 4. april 2000., T.2023.

¹⁶⁸ Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 4. april 2000., T.2023-2024.

89. VRS je takođe uzela oklopne transportere UNPROFOR-a kao i uniforme i plave šljemove. Petrovićev video snimak prikazuje generala Mladića na putu južno od Srebrenice u pokušaju da se jedan transporter UNPROFOR-a izvuče iz jarka.¹⁶⁹ Preživjeli iz kolone su takođe opisali da su vidjeli kako srpski vojnici nose opremu UN-a (vidi dio XVII **Iskazi preživjelih iz kolone** u daljem tekstu).
90. Miroslav Deronjić, koji je tada bio u Bratuncu, izjavio je da mu je Karadžić telefonirao 11. jula rekavši mu da je imenovan za novog civilnog povjerenika u Srebrenici. Karadžić mu je rekao da kontaktira Mladića koji treba da organizuje sastanak sa UNPROFOR-om i predstavnicima Muslimana na kojem će im biti ponuđene tri varijante. Prva je bila “da ostanu u Srebrenici što je bilo nezamislivo. Druga varijanta je da idu u pravcu Kladnja koji je bio pod kontrolom muslimanske vojske. Prema trećoj varijanti išli bi u treću zemlju, što takođe nije bila realna varijanta”.¹⁷⁰
91. U presudama MKSJ je utvrđeno da su “Na hiljade bosansko-muslimanskih stanovnika Srebrenice pobjeglo je u Potočare, kako bi potražili zaštitu u bazi UN-a.”¹⁷¹ “Do večeri 11. jula 1995. u Potočarima se okupilo oko 20.000 do 25.000 izbjeglica bosanskih Muslimana.”¹⁷² “Izbjeglice u (UN) bazi (u Potočarima vidjele su srpske vojnike kako pale kuće i stogove sijena.”¹⁷³ Major Pieter Boering je svjedočio da je Holandski bataljon mogao vrlo malo učiniti za hiljade izbjeglica koje su se skupljale u Potočarima. “Mislili smo da bi to moglo trajati samo nekoliko dana kada više nećemo moći obezbijediti hranu za sebe i za te ljude, možda dva ili tri dana. Da smo počeli dijeliti naše zalihe, one bi se potrošile.”¹⁷⁴
92. Kao primjer, Munira Subašić, koja se preselila u Srebrenicu 1993.godine, otišla je u Potočare 11. jula 1995. nakon što su granate pogodile školu i pobile ljude. Pripadnici UN-a su pokušavali da prebace narod u Potočare, a ona opisuje kako je išla tamo u konvoju. Njen muž i sin su otišli u Potočare ujutro 11. jula.¹⁷⁵

---

¹⁶⁹ Dokaz T.1. Video snimak od A Reuters prikazuje Mladića pored oklopnog vozila sa generalom Krstićem i pukovnikom Pandurevićem 10. ili 11. jula 1995. godine, dokaz T.134.

¹⁷⁰ Dokaz T.55d, izjava od 25. novembra 2003., stav 187.

¹⁷¹ Prihvaćena činjenica broj 12 (Aneks 3).

¹⁷² Prihvaćena činjenica broj 11 (Aneks 3).

¹⁷³ Prihvaćena činjenica broj 32 (Aneks 3).

¹⁷⁴ Dokaz T.47, Pieter Boering, *Popović*, 20. septembar 2006., T.1940.

¹⁷⁵ Munira Subašić, 24. april 2009.

93. Holandski bataljon je ocijenio da se u periodu između večeri 11. i 12. jula u kasarni UN-a u Potočarima sakupilo nekih 17.500 izbjeglica. Vojni posmatrači UN-a su pretpostavili da je bilo između 30.000 i 35.000.¹⁷⁶ “Njih nekoliko hiljada nahrupilo je u samu bazu UN-a, dok su se drugi smjestili po obližnjim fabrikama i poljima.”¹⁷⁷ “Uslovi u Potočarima bili su užasni. Bilo je vrlo malo hrane i vode, a julske vrućine su bile nesnosne.”¹⁷⁸ Vojnik Holandskog bataljona Paul Groenewegen je svjedočio da su hiljade ljudi tražile sklonište, “ljudi su pokušavali da nađu sklonište u fabrikama i kućama koje su bile prazne” ali je većina ljudi u toku noći ostala napolju.¹⁷⁹

Sastanci u hotelu Fontana u Bratuncu između UNPROFOR-a i generala Mladića

94. Nakon zauzimanja Srebrenice od strane VRS, održana su tri sastanka između predstavnika VRS-a i UNPROFOR-a u hotelu Fontana u Bratuncu 11. i 12. jula. Prvi sastanak je održan u 20:30 sati 11. jula i istom je prisustvovao general Mladić i drugi visoki oficiri VRS sa jedne strane i predstavnici Holandskog bataljona, uključujući potpukovnika Karremansa, sa druge strane. Karremans je tražio izvlačenje Holandskog bataljona, muslimanskog stanovništva i “Ljekara bez granica”. Mladić je pitao svoje oficire da li se mogu obezbijediti autobusi.¹⁸⁰

95. Momir Nikolić je bio prisutan na prvom sastanku, koji opisuje:¹⁸¹

“moja je ocjena da to uopšte nije bio sastanak. Svi pristupi su stajali. General Mladić je jedini govorio. Pokušavao je da uplaši komandanta Holandskog bataljona i njegove oficire. Prijetio im je. Ponašao se nasilnički. Diktirao je svoje uslove, rekao im je ono što je želio da im kaže. Imao je ton naređivanja, tako da niko osim Mladića nije ništa rekao na tom sastanku. Postavljao je pitanja i davao odgovore na njih. Sve se to vrlo brzo završilo. Dat je ultimatum komandantu Holandskog bataljona o tome šta treba da uradi prije sljedećeg sastanka”.

---

¹⁷⁶ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 3.22.

¹⁷⁷ Prihvaćena činjenica broj 13 (Aneks 3).

¹⁷⁸ Prihvaćena činjenica broj 14 (Aneks 3).

¹⁷⁹ Dokaz T.48, Paul Groenewegen, *Blagcjević*, 19. juli 2003., T.1020-1021.

¹⁸⁰ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 4.4.-4.8.

¹⁸¹ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 22. septembar 2003., T.1657-1658.

96. Nakon prvog sastanka pojavili su se prvi autobusi i kamioni.¹⁸² Po mišljenju Roberta Frankena, on je vidio “planiranu deportaciju” muslimanskog stanovništva iz Srebrenice.¹⁸³ MKSJ je utvrdio “Doista, bosansko-muslimanske izbjeglice niko nije konsultovao niti im dao mogućnost izbora u vezi sa njihovom konačnom destinacijom.”¹⁸⁴ Vojnik Holandskog bataljona Paul Groenewegen je opisao kako su vojnici VRS ubacivali civile u autobuse, rekavši na početku “bila je samo galama i prozivanje ljudi po imenima. A ako ipak nisu htjeli da se popnu, upotrebljavana je sila”.¹⁸⁵ A “izbjeglice nisu došle u Potočare po svojoj slobodnoj volji “Ja mislim da nisu imali drugu opciju”.¹⁸⁶
97. Na drugom sastanku (video snimljen) koji je održan u hotelu između Mladića i predstavnika civila bosanskih Muslimana u Potočarima, Mladić je postavio uslove da hoće da se stanovništvo razoruža i da se organizuje “evakuacija” stanovništva iz enklave, a da se sa vojnicima postupa “u duhu međunarodnih konvencija”. Rekao je da će početi da organizuje prevoz za građane iz zaštićene zone.¹⁸⁷

(vi) 12. juli 1995. godine

98. Nakon pada Srebrenice od strane VRS, vlasti Republike Srpske su ozbiljno počele da vrše prevoz civilnog stanovništva iz enklave. U isto vrijeme VRS je smatrala da se nalazi pred mogućim vojnim napadom ABiH.
99. MKSJ je utvrdio da “Neposredno nakon zauzimanja Srebrenice nije bilo poznato gdje se nalazi 28. divizija ABiH. To je VRS-u stvaralo velike brige jer je postojala mogućnost da se snage 2. korpusa ABiH, koje su napadale iz pravca Tuzle i Kladnja, povežu s elementima 28. divizije. Uhvaćene radio-poruke ukazuju na to da je VRS za formiranje kolone prvi put saznao 12. jula 1995. oko 03:00 sata.”¹⁸⁸ Sud je takođe utvrdio da “Dakako, komanda Drinskog korpusa vrlo je dobro znala za opšti plan VRS-a da se zarobe muškarci bosanski Muslimani koji se nastoje probiti u Tuzlu. Zaista, komanda Drinskog korpusa dobila je od Glavnog štaba direktna naređenja da se zarobe ljudi iz

---

¹⁸² Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 4. april 2000., T.2028.

¹⁸³ Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 4. april 2000., T.2087-2088.

¹⁸⁴ Prihvaćena činjenica broj 40 (Aneks 3).

¹⁸⁵ Dokaz T.48, Paul Groenewegen, *Blagčević*, 19. juli 2003., T.1026.

¹⁸⁶ Dokaz T.48, Paul Groenewegen, *Blagčević*, 19. juli 2003., T.1041-1042.

¹⁸⁷ Dokaz T.1.

¹⁸⁸ Prihvaćena činjenica broj 53 (Aneks 3).

kolone bosanskih Muslimana.”¹⁸⁹

100. Prevoz cjelokupnog civilnog stanovništva iz Srebrenice je bio složen logistički zadatak koji je zahtijevao koordinaciju između vojnih i civilnih vlasti. Rano jutro 12. jula, komanda Drinskog korpusa je izdala naredbu, a Ministarstvo odbrane RS je izdalo tri naredbe u vezi sa prevozom autobusima. U naredbi Drinskog korpusa tražilo se da se svi autobusi i minibusi u VRS stave na raspolaganje Drinskom korpusu, te da dođu na stadion u Bratuncu do 16:30 sati. Takođe se navodi da komanda zahtijeva da se mobilizuju privatni i državni autobusi i da se isti stave pod kontrolu brigade. Ministarstvo odbrane RS je izdalo naredbe da se 100 autobusa jave u Bratunac tog dana. Tog dana je general Krstić naredio da se 50 autobusa iz opština sa područja istočne Bosne javi u Bratunac do 17:00 sati. U 8:00 sati načelnik CJB Vasić je podnio izvještaj da je “više od 100 kamiona sa prikolicom već obezbijedeno”.

101. U 12:00 sati 12. jula, prvi konvoj autobusa je počeo da napušta bazu UN-a u Potočarima pod vodstvom komande Drinskog korpusa. Komanda Bratunačke brigade je logistički pratila tu operaciju tako što je izdavala gorivo i bila odgovorna za isto. Rano popodne, određeni broj visokih oficira VRS, uključujući generale Mladića, Živanovića i Krstića, došao je u Potočare da lično sagleda stanje.¹⁹⁰

102. U vezi sa autobusima u Butlerovom izvještaju je zaključeno da su autobusi i kasnije kamioni koji su počeli da dolaze ujutro 12. jula “postali vozila koja je Drinski korpus VRS koristio za prevoz civilnog stanovništva iz Potočara 12. i 13. jula 1995. godine. Veliki broj tih vozila je tada vjerovatno korišten za prebacivanje muškaraca Muslimana iz objekata zatočenja u blizini Bratunca do objekata zatočenja i stratišta u blizini Zvornika između 13. and 16. jula 1995. godine”.¹⁹¹ Dokaz T.103 prikazuje mjesto masovnih pogubljenja, koje se pruža od Pilice na sjeveru do Potočara nekih 50 kilometara južno do sjevera Vlasenice, oko 30 kilometara na zapad.¹⁹²

103. Dragomir Vasić je izjavio da su zatočenici bili u nadležnosti vojske i da je Deronjić

---

¹⁸⁹ Prihvaćena činjenica broj 54 (Aneks 3).

¹⁹⁰ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 5.3-5.9, vidi dokaz T.73 “Obezbjeđenje autobusa za evakuaciju iz enklave Srebrenica“, naredba izdata od strane general-majora Živanovića, poslata u 8:35 12. jula 1995.

¹⁹¹ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 12.3.

¹⁹² Dokaz T.103. Takođe dokaz T.104 koji prikazuje lokacije u Kozlukcu, Pilici, Kuli, Ročevićima, Petkovićima i Orahovcu.

rekao (šifrirano) da “roba treba da bude u skladištu” što znači da zarobljenike treba odvesti u zatvor u Bratuncu.¹⁹³ Prema Vasiću, policija, od koje je naredbom 10. jula traženo da se vrati, što je i izvršila 12. jula, zatim je uklonjena iz njegovog lanca komande. Dragomir Vasić nije vidio Borovčanina 12. jula jer je Borovčanin bio na putu, a Vasić je bio u Bratuncu.¹⁹⁴

104. “Od jutra 12. jula snage bosanskih Srba počele su da izdvajaju muškarce od ostalih izbjeglica u Potočarima i drže ih na zasebnim mjestima.”¹⁹⁵

105. Poručnik van Duijn je svjedočio da je 12. jula general Mladić došao kod izbjeglica koje su se nalazile izvan kasarne Potočari, opisujući taj dolazak kao “neku vrstu propagandne posjete”, nastavak prvih srpskih vojnika koji su stigli, dijeleći izbjeglicama hranu i piće.¹⁹⁶ “Kapetan Mane”, koji je sebe identifikovao kao komandanta lokalnih Srba, obavijestio je van Duijna da stiže 200 autobusa da odvezu civile iz Srebrenice. “Rekao je da će izbjeglice otići i da hoće da zna da li UN ostaje, u protivnom Srbi će to izvesti na svoj način”.¹⁹⁷ “Kapetan Mane” je 12. jula nadgledao prevoz civila koji su bili izvan baze Holandskog bataljona, “U osnovi radilo se tako da mi je Mane rekao koliko je bilo prisutnih kamiona odnosno autobusa, te koliko izbjeglica može da se smjesti u te kamione. A ja sam davao naredbe vojnicima UN-a da puste ljude da prođu ...”¹⁹⁸

106. General Mladić je dana 12. jula obavio bar nekoliko posjeta u blizini baze Holandskog bataljona u Potočarima. Vojnik Holandskog bataljona Paul Groenewegen je takođe vidio Mladića izvan kasarne (i ponovo 13. jula), te je došao do zaključka da je on “kontrolisao situaciju”.¹⁹⁹ Posmatrao je vojnike u maskirnim uniformama i druge koji su dijelom nosili maskirne uniforme sa crnim pantalonama, a neki su imali drugačije oznake i bili su u jedinicama sa psima, “maskirne uniforme su bile iste kao one koje je nosila ogromna većina prisutnih vojnika ...”²⁰⁰

---

¹⁹³ Dragomir Vasić, 1. april 2009.

¹⁹⁴ Dragomir Vasić, 1. april 2009.

¹⁹⁵ Prihvaćena činjenica broj 21 (Aneks 3).

¹⁹⁶ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006, T.2277.

¹⁹⁷ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006, T.2284-2285.

¹⁹⁸ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006., T.2286.

¹⁹⁹ Dokaz T.48, Paul Groenewegen, *Blagčević*, 19. juli 2003., T.1044.

²⁰⁰ Dokaz T.48, Paul Groenewegen, *Popović*, 25. oktobar 2006., T.2975-2976.

107. Poručnik van Duijn je opisao kako srpski vojnici ukrcavaju civile u autobuse izvan Holandske kasarne dana 12. jula, odvajajući muškarce Muslimane i odvođeći ih na travnjak ispred jedne kuće. Na pitanje zašto to rade, rečeno mu je da imaju spisak ratnih zločinaca i da treba da izvrše provjeru. Tada je to smatrao vjerovatnim objašnjenjem.²⁰¹ Još jedan snimak iz Petrovićevog video snimka prikazuje van Duijna kako razgovara sa nekim komandantom čete i još jednim pripadnikom specijalne policije iz Centra za obuku Jahorina u blizini autobuske stanice u Potočarima 13. jula 1995. godine.²⁰² Opisujući stanje izbjeglica, van Duijn je izjavio “Ljudi su sjedili u vlastitim fekalijama. Bili su povrijeđeni, ranjeni; za njih ostanak nije bio opcija, bez hrane, bez vode, a bilo je jasno da moraju da idu i to brzo”.²⁰³
108. Pukovnik Kingori je opisao kako su ujutro 12. jula 1995. godine vojnici VRS došli u kasarnu Holandskog bataljona da provjere da li ima prisutnih vojnika Armije BiH. Major Nikolić, pukovnik Vuković, general Krstić i drugi oficiri došli su u bazu da razgovaraju sa UN. General Mladić je došao u bazu 12. jula te je sa drugim visokim oficirima “dijelio osvježavajuća pića i slatkiše izbjeglicama koji su se nalazili izvan glavne kasarne”.²⁰⁴ To se snimalo, a Kingori je smatrao da je to bilo za propagandne svrhe. Petrovićev video prikazuje Kingorija izvan zgrade poznate kao “bijela kuća” kako razgovara sa Borovčaninom i nekim pripadnikom specijalne policije iz Centra za obuku Jahorina u Potočarima 13. jula 1995. godine.²⁰⁵
109. Ujutro 12. jula 1995. godine Momir Nikolić se sastao sa potpukovnikom Vujadinom Popovićem, načelnikom bezbjednosti Drinskog korpusa u Bratuncu. Popović mu je rekao “da će hiljade muslimanskih žena i djece u Potočarima biti prevezeni iz Potočara u pravcu teritorije kod Kladrnja koja je pod muslimanskom kontrolom i da će muškarci Muslimani sposobni za vojsku koji se nalaze u toj masi muslimanskih civila biti izdvojeni iz te mase, privremeno zatočeni u Bratuncu i brzo nakon toga ubijeni. Rečeno mi je da je moja dužnost da pomognem u koordinaciji i da pomognem da se ta operacija organizuje.”Oni su zatim razgovarali o odgovarajućim objektima zatočenja, a potom pogubljenja.²⁰⁶ (Popović je osuđen za genocid zbog njegove uloge u zločinima počinjenim u Srebrenici i

---

²⁰¹ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006., T.2286-2287.

²⁰² Dokaz T.134.

²⁰³ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006., T.2300.

²⁰⁴ Dokaz T. 46, Joseph Kingori, Krstić, 3. april 2000, T.1841.

²⁰⁵ Dokazi T.1 i T.134.

²⁰⁶ Dokaz T.56, od 6. maja 2003.

izrečena mu je kazna doživotnog zatvora.²⁰⁷

110. Momir Nikolić se sastao sa potpukovnikom Kosorićem i potpukovnikom Popovićem ispred hotela Fontana ujutro 12. jula:²⁰⁸

“A u odgovoru na moje pitanje Popoviću i Kosoriću o tome šta će biti nakon toga, potpukovnik Popović mi je rekao da će tog dana žene i djeca biti evakuisani i to da će biti evakuisani u pravcu Kladnja. Takođe da će tog dana muškarci, vojno sposobni muškarci, biti odvojeni i da će onda ti muškarci biti privremeno zatočeni nakon odvajanja. A kada sam upitao šta će biti sa njima, rekao mi je da sve balije treba pobiti. Tom razgovoru je prisustvovao Popović, ja i Kosorić. U nastavku razgovora smo razgovarali o privremenim mjestima za zatočenje odvojenih muškaraca. Predložio sam Popoviću i Kosoriću da se zgrade osnovne škole “Vuk Karadžić”, srednje škole “Đuro Pucar Stari” u Bratuncu, fiskulturna sala i hangar koriste kao zatočenički objekti za muškarce koji su izdvojeni iz grupe u Potočarima. To je dio razgovora kojeg smo vodili. Drugi dio tog razgovora u vezi sa ovom operacijom odnosio se na moju ulogu, tako da mi je rečeno da će moj zadatak u toj operaciji biti da koordiniram snagama koje će biti angažovane u Potočarima zbog ove operacije odvajanja, privremenog zatočenja i kasnijeg pogubljenja tih muškaraca”.

111. Jedan video snimak prikazuje Nikolića kako stoji sa pukovnikom Radislavom Jankovićem i potpukovnikom Popovićem izvan hotela oko 10:00 sati 12. jula.²⁰⁹

Treći sastanak u hotelu Fontana

112. Treći sastanak u hotelu Fontana je održan u 10:00 sati 12. jula a istom su prisustvovala i tri predstavnika muslimanskih civila. U toku sastanka, Mladić je insistirao da se mora izvršiti provjera svih muškaraca starosti od 16 do 60 godina da se vidi da li su ratni zločinci, te je insistirao da muslimanska vojska preda svoje oružje i preda se.²¹⁰ Mladić im je rekao da imaju izbor ili da “prežive ili da nestanu”. Dragomir Vasić je učestvovao na sastanku u hotelu Fontana koji je održan u 12:00 sati 12. jula, te je sebe prepoznao na

²⁰⁷ Tužilac protiv Popovića i drugih, IT-05-88-T, Presuda od 10. juna 2010

²⁰⁸ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23. septembar 2003, T.1751.

²⁰⁹ Dokaz. T.134.

²¹⁰ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 4.14.-4.15.

snimku istog. Održavanje sastanka je naredio general Mladić, a prema Vasiću, svrha sastanka je bilo rješavanje problema civila.²¹¹

113. Miroslav Deronjić je prisustvovao sastanku i izjavio da mu je Radovan Karadžić dao ovlasti nad civilima u Srebrenici.²¹² Kada je Vasić došao na sastanak obaviješten je da je Borovčanin dobio zadatak od vojske da obezbjeđuje područje kod Žutog mosta.²¹³ Vasić je takođe potvrdio da je prisustvovao na sastanku sa Mladićem.²¹⁴

114. Momir Nikolić je takođe bio tamo, rekavši: “Znao sam prije trećeg sastanka iz razgovora sa potpukovnikom Kosorićem i potpukovnikom Popovićem, naime, znao sam šta će biti u Srebrenici, ko će biti transportovan i ko će biti izdvojen iz Potočara, privremeno zatočen i na kraju pogubljen. To je ono što sam znao jer sam tu informaciju čuo od dva potpukovnika ispred hotela “Fontana”...i: “Tada, ja sam predložio mjesto za privremeno zatočenje. Zatim smo ispred “Fontane” razgovarali o mjestima za pogubljenje na teritoriji opštine Bratunac... naime, krug Ciglane, preduzeća u društvenom vlasništvu u Bratuncu i područje na kojem se nalazi rudnik olova i cinka, rudnik olova i cinka Sase u Sasama.”²¹⁵

Odvajanje muškaraca od žena, djece i starijih

115. Odvajanje muškaraca Bosanskih Muslimana od žena, djece i starijih nastavljeno je u Potočarima u prisustvu visokih oficira VRS, uključujući i generala Mladića. Major Pieter Boering je opisao kako je vidio Mladića izvan kasarne UN-a dana 12. jula nakon trećeg sastanka u hotelu Fontana, sa srpskom snimateljskom ekipom, kako razgovara sa narodom, kada je izgledalo kao da “planiraju da pripreme transport i ukrcaju ljude”. Na zahtjev pukovnika Karremana, Boering je razgovarao sa Mladićem i tražio je od njega da obezbijedi da se prvo transportuju nejaki, stariji i žene. Mladić je slušao, ali se ništa nije promijenilo u vezi sa naredbom za transport.²¹⁶

116. Munira Subašić, izbjeglica iz Srebrenice, vidjela je generala Mladića u bazi UN-a u

---

²¹¹ Dragomir Vasić, 1. april 2009.

²¹² Dragomir Vasić, 1. april 2009.

²¹³ Dragomir Vasić, 1. april 2009.

²¹⁴ Dokaz T.1.

²¹⁵ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 1. oktobar 2003., T.2377-2379.

²¹⁶ Dokaz T.47, Pieter Boering, *Popović*, 22. septembar 2006., T.2008-2010.

Potočarima oko podne 12. jula. Rekao je da se muškarci moraju provjeriti, a da žene i djeca mogu da idu kući. Munira Subašić ga je molila da joj spasi sina, a on je pitao kako se on zove, te je poslao tri čovjeka da nađu sina, kojeg su joj doveli i zatim ga ponovo odveli. Više nije vidjela ni muža ni sina. Tijelo njezinog muža je pronađeno 2004. godine, a ona misli da joj je sin odveden u Kravicu. Prije Mladićevog dolaska, ona je vidjela vojnike VRS kako organizuju ukrcavanje u atutobuse i odvajaju muškarce od žena na kapiji. Njene lične stvari su joj oduzete u Potočarima.²¹⁷

117. Paul Groenewegen je opisao fizički proces odvajanja muškaraca od žena i djece u Potočarima od strane VRS; "To se radilo na razne načine. Jedan vojnik uklanja jednu ženu ili jedan vojnik izdvaja grupe, ili grupe vojnika izdvajaju grupe ljudi. Na kraju su svi bili sakupljeni u kući".²¹⁸ Groenewegen je cijeli dan proveo stojeći između izbjeglica i VRS, te pomažući izbjeglicama nabavljajući im vode, pomažući ženama sa djecom, te pokušavajući da spriječi paniku. Vojnici Holandskog bataljona i VRS su zajedno formirali barijeru od ljudi kojom su odvojili izbjeglice od autobusa. Muškarci koje su odvajali su odvedeni pored te barijere do kuće.²¹⁹

118. Pukovnik Kingori je vidio Mladića po drugi put 12. jula u bazi UN-a dok je VRS odvajala žene i djecu od muškaraca, a muškarci bili držani u posebnoj zgradi (bijela zgrada). Kingori je pitao Mladića zbog čega, a Mladić ga je odveo u kuću i rekao mu da "je zatočenicima u njoj veoma udobno".²²⁰²²¹ Kingori je vidio da su muškarci prisiljavani da ostave sve svoje stvari u jednom kamionu pored puta, između ostalog novčanike i identifikacijska dokumenta. Muškarci su dva puta pretraživani. Holandani su mu rekli da su neki muškarci odvedeni iza zgrade i da se nakon toga čula pucnjava. Pukovnik Kingori je svjedočio da su se muškarci i žene veoma plašili šta im se može dogoditi. Dana 12. jula "odvajali su neke veoma mlade mladiće, neki od njih su imali 13, 14 godina, te su im govorili da idu da se pridruže drugim muškarcima". Pukovnik Kingori svjedoči da se odvajanje nastavilo i 13. jula i da su vojnici VRS uzimali stvari od vojnika Holandskog bataljona i civila.²²² U bazi UN-a u Potočarima Milutin Kandić, pripadnik 1. čete PJP,

²¹⁷ Munira Subašić, 24. april 2009.

²¹⁸ Dokaz T.48, Paul Groenewegen, *Blagčević*, 19. juli 2003., T.1027.

²¹⁹ Dokaz T.48, Paul Groenewegen, *Popović*, 25. oktobar 2006., T.2980-2985.

²²⁰ Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 31. mart 2000. T.1844., dokaz T. 49, Leendert van Duijn, Popović, 27 septembar 2006, T.2293

²²¹

²²² Dokaz T.46, Joseph Kingori, *Krstić*, 31. mart 2000. T.1857-58.

vidio je vojnike UNPROFOR-a kako se drže za ruke da bi spriječili ulazak srpskih snaga.²²³

119. Pukovnik Kingori je vidio vojnike VRS kako odvajaju muškarce od žena i kako smještaju muškarce u bijelu kuću. Zbog toga se žalio direktno Mladiću rekavši mu da to nije u redu i da ne bi trebalo da odvajaju članove porodica. Kingori je smatrao da je to loše jer ne bi trebalo razdavajati porodice nakon što su bile prisiljene da napuste svoje domove, te da nije u redu oduzimanje njihovih identifikacijskih dokumenta. Oni su također bili zatočeni u jednoj maloj kući. On je bio veoma zabrinut za njihovu sudbinu zbog toga što se od njih tražilo da predaju svoja identifikacijska dokumenta. Muškarci su bili u strahu.²²⁴

120. Dana 12. jula 1995. godine, Dragomir Vasić je poslao depešu u kojoj navodi da “se vojna operacija nastavlja prema planu. Turci bježe u pravcu Sućeske, dok su se civili skupili u Potočarima (oko 15.000)”. Takođe izvještava da je sastanak trebalo da se održi sa UNPROFOR-om i MKCK-om i predstavnicima Muslimana iz Srebrenice u cilju postizanja dogovora u vezi evakuacije civilnog stanovništva iz Potočara u Kladanj. “Udružene policijske snage napreduju prema Potočarima sa ciljem da zarobe osoblje UNPROFOR-a, opkoljavajući sve civilno stanovništvo i čisteći područje od neprijateljskih vojnika.” Dalje se kaže: “Cilj današnjih vojnih dejstava jeste obezbjeđenje prohodnosti svih puteva iz Srebrenice za Skelane, Bratunac i Vlasenicu”.²²⁵

121. Dana 12. jula major Boering je na kratko otišao u zgradu prije nego što su mu vojnici VRS pod prijetnjom oružja naredili da ide. Neki zatočeni Muslimani su sjedili na podu, a u jednom ćošku su bili neki pasoši ili identifikaciona dokumenta. Vojnici VRS pod vođstvom jednog od Mladićevih tjelohranitelja, otišli su iza zgrade te je čuo puščane pucnje. Tjelohranitelj mu je rekao na engleskom “pogledaj majore šta ću da uradim”. Vojnici VRS sa psima su ga zatim spriječili da ide tamo da vidi šta se dogodilo.²²⁶ Leendert van Duijn je izjavio da Mladić “ima neki mračni oblik karizme tako da je korištenjem svojih tjelohranitelja svima davao do znanja da je prisutan”.²²⁷ “Isprave i lični

---

²²³ Milutin Kandić, 12. avgust 2009.

²²⁴ Joseph Kingori, 12. novembar 2009.

²²⁵ Dokaz T.29.

²²⁶ Dokaz T.47, Pieter Boering, *Popović*, 22. septembar 2006., T.2013-2018.

²²⁷ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 28. septembar 2006., T.2330.

predmeti oduzeti su kako muškarcima bosanskim Muslimanima u Potočarima, tako i muškarcima zarobljenima iz kolone, stavljeni na gomilu i na kraju spaljeni.”²²⁸

122. Momir Nikolić je izjavio:²²⁹

“Na samom mjestu gdje su muškarci bili odvajajući od svojih porodica, vidio sam bezbroj slučajeva zlostavljanja i maltretiranja muškaraca koji su odvajani.....Nakon odvajanja, koje je vršeno na grub i neprikladan način, oduzimane su im lične stvari koje su zatim bacane na gomilu formiranu na putu do bijele kuće gdje su ih odvodili. Zatim su tamo ti muškarci bili rukama i nogama fizički zlostavljani i premlaćivani. Zatim je bilo verbalnog zlostavljanja; odnosno, nazivali su ih balijama, Turcima i ustašama i slično. Zatim su oni koji su prošli kroz to mjesto vraćani iz autobusa do kojih su došli i bili su odvajani da bi im rekli da se vrate na mjesto gdje su već odvojeni muškarci bili privremeno zatočeni.”

123. Dragomir Vasić je izjavio da je Mladić naredio odvajanje žena i djece od muškaraca. Rekao je da se on i Deronjić nisu složili sa naredbom ali da je to u vojničkom smislu bilo korektno.²³⁰ U presudi MKSJ je utvrđeno da “ Dok su se organizovali konvoji autobusa 12. jula 1995., genral Mladić je u jednom uhvaćenom razgovoru rekao: To je kapituliralo sve i predalo se, i evakuirat ćemo sve ko hoće i ko neće.”²³¹

124. Reutersov video snimak prikazuje Borovčanina sa bosanskim Muslimankama i djecom u Potočarima, nekoliko stotina metara od baze UN-a 12. jula 1995. godine. Jedan drugi snimak prikazuje pripadnika specijalne policije iz Centra za obuku Jahorina kako istog dana prolazi pored autobusa oko 100 metara od baze UN-a.²³²

125. Odvajanje i prevoz su trajali do uveče 12. jula, “Kapetan Mane” je rekao van Duijnu da se njegove snage vraćaju u Bratunac tu noć (u hotel “Fontana” da proslave) a da van Duijn treba da održava prohodnost puta za jutarnji transport. Mane je takođe tražio od van Duijna da preda svoj pištolj. Van Duijn to nije mogao da učini jer je pištolj uzet iz

---

²²⁸ Prihvaćena činjenica broj 34 (Aneks 3).

²²⁹ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 22. septembar 2003., T.1696-1697.

²³⁰ Dragomir Vasić, 1. april 2009.

²³¹ Prihvaćena činjenica broj 39 (Aneks 3).

²³² Dokaz T.134.

holandskog oklopnog transportera gdje ga je on bio ostavio.²³³ “Mane” je vjerovanto bio potpukovnik Mane Đurić, zamjenik načelnika Centra bezbjednosti u Zvorniku.²³⁴ Te noći, nakon što su vojnici otišli, neke žene i djeca su smješteni unutar baze Holandskog bataljona.²³⁵ Leendert van Duijn je bio u mogućnosti da primi oko 100 do 150 muškaraca Muslimana sa njihovim porodicama i da ih ukrca u autobuse, ali bez prisustva srpskih vojnika.²³⁶

126. Depčša 281/95 od 12. jula 1995. godine nosi Vasićevo ime ali je rekao da on nije autor iste. U njoj se kaže da “je evakuacija i prevoz civilnog stanovništva iz Srebrenice u toku ... većina vojno sposobnih muškaraca, oko 8.000 muškaraca (od kojih je 1.500 bilo naoružano)... nalaze se u sektoru Konjević Polja i Sandića. Odred Šekovići, 1. četa PJP CJB Zvornik i 5. četa CJB Zvornik blokiraju taj dio sa ciljem uništenja tih snaga”.²³⁷ Vasić je svjedočio da 5. četa nije bila tamo a da je cilj bio obezbjeđenje puta da bi se istjerao narod iz šume. Objasnio je da “uništavanje” ili “likvidacija” u vojnom smislu znači u borbenom smislu.²³⁸ Sud konstatuje da je Richard Butler došao do sličnog zaključka, te ne izvlači koban zaključak na osnovu tog izraza. Momir Nikolić je svjedočio u vezi sa ovim dokumentom, rekavši da je u vojnom kontekstu koji je opisan u dokumentu, to značilo “borba je bila u toku i došlo je do pokušaja uništavanja tih muslimanskih vojnika”.²³⁹ VRS je smatrala da se 12. jula u koloni nalazilo oko 1.000 do 1.500 pripadnika 28. divizije Armije BiH,²⁴⁰ a Danilo Zoljić je smatrao da se kolona kretala prema Tuzli i da je objektivno predstavljala opasnost za Srbe.²⁴¹

127. MKSJ je došao do zaključka da “Tokom poslijepodneva 12. jula 1995., ili najkasnije u ranim večernjim satima, snage bosanskih Srba počele su zarobljavati veliki broj ljudi sa začelja kolone.”²⁴² “Oficiri komande Drinskog korpusa i jedinice korpusa su 12. i 13. jula 1995. bile u Potočarima i nadgledali odvoženje bosansko-muslimanskih civila sa tog

---

²³³ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006., T.2296-2297.

²³⁴ Dokaz T.50, Dragan Obrenović, *Blagčević*, 2. oktobar 2003., T.2581.

²³⁵ Dokaz T.48, Paul Groenewegen, *Popović*, 28. septembar 2006., T.2985.

²³⁶ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 28. septembar 2006, T.2318-2319.

²³⁷ Dokaz T.30. Vrijeme na depčši je 17:30.

²³⁸ Dragomir Vasić, 1. april 2009.

²³⁹ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagčević*, 23. septembar 2003., T.1818.

²⁴⁰ Dokaz T.50, Dragan Obrenović, *Blagčević*, 2. oktobar 2003., T.2467.

²⁴¹ Danilo Zoljić, 20. mart 2009.

²⁴² Prihvaćena činjenica broj 33 (Aneks 3).

područja.”²⁴³ “Žene, djeca i starci potrpani su 12. i 13. jula 1995. u autobuse i pod kontrolom snaga VRS-a odvezeni iz Potočara na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana u blizini Kladnja.”²⁴⁴ Dana 12. jula Dragan Obrenović je obaviješten da 28. divizija bježi sa područja Srebrenice u pravcu Tuzle, te da je Zvornička na njihovom putu.²⁴⁵

128. “Pripadnici VRS-a i MUP-a su, idući između izbjeglica bosanskih Muslimana, odvajali sve bosanske Muslimane od 16 do otprilike 60 ili 70 godina od njihovih porodica.”²⁴⁶ “Odvajanje muškaraca se nastavilo 12. i 13. jula.”²⁴⁷ “Muškarci bosanski Muslimani, koji su u Potočarima odvojeni od žena, djece i staraca (čiji broj je iznosio otprilike 1.000), prebačeni su u Bratunac.”²⁴⁸

129. Nikolić, načelnik obavještajno-bezbjedonosnih poslova Bratunačke brigade, izjavio je da je oko 20:00 sati 12. jula u svom štabu rekao komandantu Bratunačke brigade, Vidoju Blagojeviću, šta se dogodilo u Potočarima tog dana i da će muškarci koji su odvojeni od žena i zatočeni u bijeloj kući i školi “Vuk Karadžić” biti pogubljeni.²⁴⁹ Nakon ovog sastanka, Nikolić, koji je tog dana bio dežurni oficir u brigadi, napisao je obavještajni izvještaj za komandu korpusa u pogledu stanja i odvijanja evakuacije tog dana ali “u tom izvještaju nisam pomenuo namjeru ubijanja”.²⁵⁰

130. Miroslav Deronjić opisuje kako se 12. jula sastao sa Dragomirom Vasićem u kancelariji SDS-a u Bratuncu: “Vasić mi je rekao da odvajaju muškarce od žena izvan UNPROFOR-a. Zamolio sam Vasića da kaže Mladiću da je to suludo te da to ne bi trebalo da rade baš tamo gdje se nalazi UNPROFOR, te da to jednostavno nije mjesto za to”.²⁵¹

Sastanak u kancelariji SDS-a u Bratuncu u noći 12. jula 1995.

131. Momir Nikolić je opisao sastanak u kancelariji SDS-a u noći 12. jula sa Deronjićem i

---

²⁴³ Prihvaćena činjenica broj 15 (Aneks 3).

²⁴⁴ Prihvaćena činjenica broj 16 (Aneks 3).

²⁴⁵ Dokaz T.50, Dragan Obrenović, *Blagcjević*, 8. oktobar 2003., T.2799.

²⁴⁶ Prihvaćena činjenica broj 19 (Aneks 3).

²⁴⁷ Prihvaćena činjenica broj 20 (Aneks 3).

²⁴⁸ Prihvaćena činjenica broj 23 (Aneks 3).

²⁴⁹ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 22. septembar 2003., T.1700.

²⁵⁰ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 22. septembra 2003., T.1702.

²⁵¹ Dokaz T.55d, izjava od 25. novembra 2003., stav 198.

pukovnikom Ljubišom Bearom, načelnikom za bezbjednost Glavnog štaba VRS. Deronjić je čvrsto rekao da zatočenike iz Bratunca treba prevesti te noći; “usprotivio se bilo kakvoj ideji da se izvrši likvidacija i pogubljenje u Bratuncu i okolini”.²⁵² Beara je iznio pitanje pogubljenja zatvorenika, te se “na tom sastanku vodila otvorena diskusija o tim Muslimanima koji su bili zarobljeni da bi kasnije bili pogubljeni ... problem o kojem se raspravljalo bio je da li to treba da se radi u Bratuncu, Zvorniku, ili na nekom drugom mjestu. Bilo je mnogo rasprave, svade i dokazivanja u vezi sa tim između pukovnika Beare i Miroslava Deronjića”.²⁵³

132. Dragomir Vasić je takođe učestvovao na sastanku između Beare i Deronjića koji je održan u kancelariji Miroslava Deronjića u ponoć 12/13 jula 1995. godine. Beara je rekao da je došao sa naredbom svog šefa (Mladića) da se likvidiraju zatočnici (to jeste Muslimani koji su se predali u toku dana i koji su zatim prevezeni u Bratunac). Deronjić je nazvao Karadžića koji je rekao da zatvorenike treba odvesti u zatvor. Vasić prije toga nije znao ko je Beara, a Beara je pio, te je Vasić izjavio da nije vjerovao da je ozbiljan.²⁵⁴

133. Miroslav Deronjić je rekao da se Beara pojavio pijan; “Rekao sam g. Beari da sam dobio uputstva i naredbu te da moram da ga obavijestim da zatvorenike treba odvesti u pravcu Bijeljine i Zvornika i u Batkoviće. On mi je zatim rekao: "Ja imam naredbe da se ovi zatočenici pogube u Bratuncu." Ti zatočenici su trebali biti pogubljeni u Bratuncu. I rekao je da je te naredbe dobio od vrha.”²⁵⁵ Deronjić je mislio da je to moglo značiti da ih je dobio ili “od Glavnog štaba ili od g. Karadžića”.²⁵⁶ Deronjić se brinuo da bi se ta pogubljenja mogla dogoditi u Bratuncu te je rekao Beari da zatvorenike treba voditi prema Bijeljini i da “ja neću dozvoliti nikakva ubijanja u Bratuncu”.²⁵⁷ Deronjić je takođe opisao kako je ujutro 14. jula vozio iza Beare nakon što je čuo da Beara ide u ciglanu u Bratuncu, pretpostavljajući da će tamo biti pogubljenja, našao je Bearu u njegovom džipu i “Ja sam mu rekao da apsolutno ne može biti likvidacija u ciglani Bratunac ili na bilo kojem drugom mjestu”. Beara se složio, a Deronjić je shvatio da će zatočenici biti

---

²⁵² Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 22. septembar 2003., T.1676-16377.

²⁵³ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23. septembar 2003., T.1752.

²⁵⁴ Dragomir Vasić, 1. april 2009.

²⁵⁵ Dokaz T.55d, *Tužilac protiv Momira Nikolića*, IT-02-60/1-S, 28. oktobar 2003., T.1550.

²⁵⁶ Dokaz T.55d, *Tužilac protiv Momira Nikolića*, IT-02-60/1-S, 28. oktobar 2003., T.1563; takođe dokaz T.55d, izjava od 25. novembar 2003., stav 208-210.

²⁵⁷ Dokaz T.55d, izjava od 25. novembar 2003., stav 209.

odvedeni u Zvornik.²⁵⁸

134. Butlerov izvještaj – neosporen u unakrsnom ispitivanju branioca dvojice optuženih – daje pregled pogubljenja (nije direktan predmet ove optužnice) koja su se dogodila između 12. jula i 18. jula. Ona su u daljem tekstu navedena u utvrđenjima o tome šta se dešavalo dan za danom. U izvještaju su takođe dati dokazi o masovnim pokopima kako bi se uklonila tijela.²⁵⁹ Izvještaj opisuje pogubljenja u Bratuncu te kako su muškarci Muslimani koji su bili odvojeni od žena i djece u Potočarima 12. jula autobusima prebačeni u Bratunac i smješteni u veliku zgradu poznatu kao “hangar”. Veliki broj je premlaćivan i ubijen u toku noći 12. jula, a ubistva su se nastavila u toku 13. jula.²⁶⁰
135. Dana 12. jula 1995. godine Radovan Karadžić je imao televizijski intervju na SRT, gdje je rekao o stanju u Srebrenici, “Naša vojska omogućava uspostavljanje naše civilne vlasti tamo jer su Srbi na početku rata prognani iz Srebrenice. Ti se Srbi sada vraćaju iz susjednih sela. Tamo već postoje organi, izabrani organi Skupštine opštine, srpski organi. Sada postoji, kako se stvari sređuju, aktivnost izbjeglica koje žele da odu. Ustvari, većina, ogromna većina tih izbjeglica je izjavila da želi da ide u Tuzlu ... Ako hoće da prihvate vlasti Republike Srpske i tako postanu njeni građani, onda ne moraju da idu” a “... A ja sam [...] da će se ovaj rat jedino završiti sa potpunom srpskom pobjedom, iako smo htjeli da se odvojimo od njih, a ne da ih porazimo i pripojimo u našu državu. U konačnoj analizi, Bosna je nekada pripadala Srbima te se može dogoditi da bude potpuno vraćena Jugoslaviji.”²⁶¹
136. Pukovnik Karremans, komandant Holandskog bataljona, izrazio je veliko iznenađenje zbog brzine kojom su autobusi i kamioni došli u Potočare nakon jutranjeg sastanka da bi pokupili izbjeglice. “Kako je moguće sakupiti tako veliki broj vozila u tako – tako kratkom vremenu? Prema tome, ja sam zaključio da je to bila prethodno planirana operacija.”²⁶²

---

²⁵⁸ Dokaz T.55d, izjava od 25. novembar 2003., stav 211.

²⁵⁹ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj.

²⁶⁰ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 6.2-6.3.

²⁶¹ Dokaz T.1, transkript. Video snimak, dokaz T.134

²⁶² Dokaz T.52, Thomas Karremans, *Blagcjević*, 25. juni 2004., T.11314-11315.

(vii) 13. juli 1995. godine

137. Prva masovna pogubljenja bosansko-muslimanskih zarobljenika počela su 13. jula 1995. godine. MKSJ je došao do zaključka da “Dana 13. jula 1995. vojnici Dutchbata primijetili su jasne znake da bosanski Srbi ubijaju neke od muškaraca bosanskih Muslimana koji su bili izdvojeni.”²⁶³ Tog dana, pukovnik VRS Radislav Janković je rekao majoru Frankenu da su muškarci prebačeni u logor za ratne zarobljenike. On je izjavio da MKCK nadgleda ratne zarobljenike i da VRS već ima 6.000 ratnih zarobljenika.²⁶⁴

138. Holandski bataljon je pokušao da organizuje pratnju za autobuse koji su vozili izbjeglice iz enklave Srebrenica, ali su ih Srbi u tome spriječili. Srbi su takođe od Holandana uzeli oko 33 vozila UN-a. Po Frankenovom mišljenju, Srbi su spriječili Holandane da prate izbjeglice jer “očigledno nisu htjeli da budemo svjedoci šta god da se dogodi”. Oni su takođe uzeli oružje, pancirne košulje i drugu opremu od UN-a uključujući i oklopne transportere.²⁶⁵ Franken je ocijenio da je bilo oko 300 do 350 žena i djece unutar baze i 500 do 600 muškaraca izvan baze. Mladić je tražio da se muškarci između 16 i 60 godina starosti odvoje od žena i djece. Zatim su ih odvojili te su muškarci ispitivani u bijeloj kući nekoliko stotina metara od baze. Franken je dobio “izvještaje da je ispitivanje vršeno uz fizičko nasilje”. Muškarci su zatim autobusima odvedeni iz te kuće, a Holandani su bili spriječeni da ih prate.²⁶⁶ Muškarci su morali da ostave svoje lične stvari ispred kuće prije ispitivanja.²⁶⁷

139. Leendert van Duijn je rano ujutro 13. jula gledao prozivku između 50 i 70 srpskih vojnika u blizini Holandske kasarne.²⁶⁸ Srpski vojnici, pod nadzorom “kapetana Maneta”, počeli su da odvajaju muškarce od oko 8:30 sati.²⁶⁹

140. Pukovnik Kingori je obavijestio Leenderta van Duijna da je bijela kuća bila prenatrpana. Van Duijn je ušao u kuću te se uvjerio da je bila prepuna muškaraca, a

---

²⁶³ Prihvaćena činjenica broj 22 (Aneks 3).

²⁶⁴ Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 4. april 2000., T.2049-2050. Janković je bio u Obavještajnoj upravi Glavnog štaba VRS – vidi dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 12.13.

²⁶⁵ Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 4. april 2000., T.2030-2034.

²⁶⁶ Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 4. april 2000., T.2037-2038.

²⁶⁷ Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 4. april 2000., T.2039.

²⁶⁸ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006., T.2298.

²⁶⁹ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006., T.2300-2301.

travnjak ispred kuće je bio prepun “mješavine ličnih stvari, fotografija ... i pasoša muškaraca koji su sjedili u kući”. Počeo je da skuplja pasoše, te je upitao “kapetana Maneta” zašto im trebaju pasoši za utvrđivanje identiteta ako treba da izvrše provjeru da li ima ratnih zločinaca. “Mane” mi se u suštini... nasmijao i rekao mi je da tim muškarcima više ne trebaju pasoši, čime mi je u tom trenutku bilo jasno da muškarce u bijeloj kući i ustvari muškarce koji su dan ranije bili izdvojeni čeka mračna budućnost”. Imajući sliku o logorima u Bosni iz 1991. i 1992. van Duijn je pokušao da uđe u autobus i da prati muškarce koji su ukrcani u autobuse. “Mane” mu je rekao da ne može, tako da je pod prijetnjom oružja spriječen da uđe u autobus. “Mane” ga je fizički izvukao iz autobusa.²⁷⁰ Stavio je 20 do 25 dok mu se džepovi nisu napunili. Pogledao je unutar bijele kuće.²⁷¹

141. Paul Groenewegen je vidio kako u Potočarima odvajaju nekoliko stotina muškaraca od žena i djece i kako ih odvoze u jednu kuću. Čim se kuća napunila, ukrcali su ih u autobuse i odvezli ih u istom pravcu kojim su otišli autobusi sa ženama i djecom “Čim se kuća ponovo napunila, isto se ponovilo”. On je takođe vidio kako vojnici VRS postavljaju jednog Muslimana uz zid i kako pucaju na njega sa udaljenosti od oko tri metra tako da mu je metak prošao kroz glavu. Taj čovjek je pružio “otpor” tim vojnicima.²⁷²
142. U 10:09 sati pukovnik Glavnog štaba VRS, je Beara obavio presretnuti telefonski razgovor rekavši da se 400 Muslimana pojavilo u Konjević Polju i da ih treba odvesti na fudbalski teren u Novoj Kasabi. Zatočenici koje su držali tamo kasnije su odvezeni u zatočeničke objekte u blizini Bratunca a zatim na stratišta u zoni Zvorničke brigade”.²⁷³
143. MKSJ je utvrdio da “Odvoženje bosansko-muslimanskog civilnog stanovništva iz Potočara dovršeno je uvečer 13. jula 1995. do 20:00 sati.”²⁷⁴ “Kada su autobusi sa ženama, djecom i starcima krenuli na sjever prema teritoriji pod kontrolom bosanskih Muslimana, zaustavljali su ih putem i ponovo pretresali tražeći muškarce.”²⁷⁵ Ljubiša Borovčanin je izvijestio Pale 13. jula 1995. godine “Jedan dio snaga MUP-a je bio uključen u organizovanje evakuacije civila iz Srebrenice u Kladanj”.²⁷⁶ Reutersov video

²⁷⁰ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 27. septembar 2006., T.2302-2306.

²⁷¹ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 28. septembar 2006., T.2355.

²⁷² Dokaz T.48, Paul Groenewegen, *Blagčević*, 19. juli 2003., T.1031-1036.

²⁷³ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 12.8.

²⁷⁴ Prihvaćena činjenica broj 17 (Aneks 3).

²⁷⁵ Prihvaćena činjenica broj 18 (Aneks 3).

²⁷⁶ Dokaz T.76

snimak pruža potvrdu prikazujući jednog pripadnika specijalne policije iz Centra za obuku Jahorina u blizini izbjeglica bosanskih Muslimanki i gomila odbačenih stvari u blizini autobuske stanice u Potočarima dana 13. jula.²⁷⁷

144. Tog dana Ministarstvo odbrane RS je naredilo da se mobiliše 50 autobusa na području Biljeljine te je dodatno izdata naredba Sekretarijatima odbrane Sarajevo i Zvornik da mobilišu sva “raspoloživa prevozna sredstva...za prevoz osoblja”.²⁷⁸ General Krstić je pripremio redovni borbeni izvještaj u kojem je naveo “Zona odgovornosti korpusa je pod punom kontrolom. Za sada je organizovan prevoz 15.000 Muslimana iz Potočara u Kladanj”.²⁷⁹

145. To poslijepodne, general Mladić je posjetio zarobljene zatočnike Muslimane koji su držani na livadi u Sandićima na putu između Konjević Polja i Bratunca. Nakon što je otišao, zatočenici su u koloni sprovedeni do obližnje Zemljoradničke zadruge Kravica gdje je više stotina njih ubijeno od strane pripadnika Drugog odreda Šekovići, što je počelo predveče. Kompletni dokazi su detaljno izneseni u daljem tekstu u dijelu **XX. Obilazak zarobljenika od strane generala Mladića na livadi u Sandićima** i u dijelu **XXV Prebacivanje zarobljenika u skladište u Kravici**

146. Dragomir Vasić je poslao depešu Kancelariji ministra unutrašnjih poslova navodeći borbu jedne čete PJP na području Sandića i Konjević Polja u kojoj je jedan policajac poginuo, a trojica ranjena.²⁸⁰ Vasić je poslao još jednu depešu u kojoj govori o evakuaciji autobusom “preostalog civilnog stanovništva iz Srebrenice u Kladanj (oko 15.000). Hitno nam je potrebno 10 tona benzina” i “Pogubljenje oko 8.000 muslimanskih vojnika koje smo blokirali u šumi blizu Konjević Polja. Borba se nastavlja. Ovaj posao isključivo obavljaju jedinice MUP-a”.²⁸¹

147. U 19:45 Krstić je poslao redovni borbeni izvještaj Glavnom štabu VRS kojim izvještava “Zona odgovornosti korpusa je pod punom kontrolom. Do sada je organizovan transport 15.000 Muslimana iz Potočara do Kladanja. U Konjević Polju a takođe i u Novoj

---

²⁷⁷ Dokaz T.134.

²⁷⁸ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 5.14.

²⁷⁹ Dokaz T. 75.

²⁸⁰ Dokaz T.31.

²⁸¹ Dokaz T.32.

Kasabi, na organizovan način se vrši prihvata muslimanskih civila i vojnika koji su se predavali”.²⁸² Drinski korpus je obavijestio da su posljednji civili iseljeni iz Potočara do 20:00 sati 13. jula. Zoran Petrović, koji je išao u pratnji Borovčanina, snimio je jednu od zadnjih grupa muslimanskih izbjeglica koja se sprema da ide iz Potočara oko 15:00 sati 13. jula.²⁸³

148. Dragan Obrenović, načelnik štaba Zvorničke brigade dobio je poziv od poručnika Dragana (Drago) Nikolića, načelnika bezbjednosti Zvorničke brigade oko 20:00 sati 13. jula 1995. godine. Nikolić je rekao Obrenoviću da mu je potpukovnik Popović rekao da mora da obavi pripreme za prihvata velikog broja zatočenika iz Srebrenice koji neće biti upućeni u logor Batkovići, što je bilo poznato MKCK-u i UNPROFOR-u, nego da je došla naredba da ih vode u Zvornik i da ih pogube. Ta naredba je došla lično od Mladića, te su je lično trebali izvršiti Beara i potpukovnik Popović. Nikolić je tražio od Obrenovića da mu stavi na raspolaganje vojnu policiju. Tako je Obrenović izdao naređenje jednom vodu vojne policije da se vrati, pa je tu jedinicu stavio Nikoliću na raspolaganje.²⁸⁴

149. Pukovnik Janković je obavijestio Glavni štab o izvršenju “evakuacije kompletnog muslimanskog stanovništva iz bivše enklave Srebrenica”.²⁸⁵ To veče je general Mladić izdao naredbu komandi Drinskog korpusa nalažući zatvaranje puta Konjević Polje-Kravica-Bratunac i dajući uputstva komandi da postavi punktove za regulisanje saobraćaja te da ograniči saobraćaj na vojna vozila i vozila MUP-a koja su angažovana u borbenim dejstvima. Ne smiju se davati nikakve informacije “sredstvima javnog informisanja o toku, stanju i rezultatima borbenih dejstava u ovom području i ukupnim aktivnostima za ovo područje, a posebno ne o ratnim zarobljenicima, evakuisanim civilnim licima, prevezima i slično”.²⁸⁶

150. Uveče 13. jula, Dragan Obrenović je odobrio da se Dragan Nikolić oslobodi dužnosti na isturenom komandnom mjestu (IKM) Zvorničke brigade. Tim postupkom je prešutno odobrio Nikolićevo učestvovanje u operaciji ubijanja.²⁸⁷

---

²⁸² Dokaz T.75.

²⁸³ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 5.16-5.17, dokaz T.1.

²⁸⁴ Dokaz T.50, Dragan Obrenović, *Blagcjević*, 2. oktobar 2003, T.2468-2475.

²⁸⁵ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 12.11.

²⁸⁶ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 10.13, poziva se na naredbu 3/4-1638.

²⁸⁷ Dokaz T.50, Dragan Obrenović, *Blagcjević*, 2. oktobar 2003., T. 2471-2472.

151. “Iz prisluškivanog razgovora od 13. jula 1995. u 20:40 sati saznajemo da je general Krstić razgovarao s pukovnikom Borovčaninom, zamjenikom komandanta jedinice MUP-a, pitao ga kako stoje stvari i rekao da će ostati u vezi.”²⁸⁸

Prva masovna pogubljenja bosansko-muslimanskih zarobljenika

152. U vrijeme tog razgovora pogubljenja su bila u toku, a prvo veliko pogubljenje se dogodilo predveče u skladištu u Kravici.

153. U Butlerovom izvještaju je takođe opisano kako je popodne 13. jula grupa muškaraca Muslimana odvezena kamionima i autobusima iz pravca Konjević Polja, a zatim pogubljena u dolini Cerske od strane vojnika VRS. U konvoju je bila bar jedna mašina za zemljane radove. On opisuje ova pogubljenja kao “prvo veliko organizovano pogubljenje zatočenih muškaraca Muslimana, zarobljenih iz kolone”.²⁸⁹ “U popodnevrim satima 13. jula 1995. barem jedan oficir iz štaba Drinskog korpusa pokušao je da ustanovi gdje se nalaze mašine za zemljane radove i da ih pošalje u Konjević Polje. Vremenski period u kojem se to dešavalo ugrubo se poklapa sa pogubljenima u dolini Cerske”.²⁹⁰

154. Jedna grupa zatočenika zarobljenih na putu Konjević Polje-Bratunac 13. jula držana je u Bratuncu gdje su proveli noć u kamionima. Ujutro 14. jula odvedeni su u konvoju od pet ili šest autobusa i kamiona u školu u Petkovicima (povezano sa mjestom masovnih pogubljenja na brani Petkovci).²⁹¹ Nakon toga su pogubljeni.

155. Prebrojavanjem izvršenim u 18:00 sati 13. jula u “hangaru” u Bratuncu utvrđeno da ima 296 bosansko-muslimanskih zarobljenika. Šest autobusa ih je zatim prevezlo u školu Grbavci u ranim jutarnjim satima 14. jula. Kasnije su pogubljeni. U Butlerovom izvještaju je zaključeno da je to povezano sa mjestom masovnih pogubljenja u Orahovcu.²⁹²

156. Odvojeni muškarci su takođe odvođeni i u “staru školu” iza škole “Vuk Karadžić”u Bratuncu te su tamo bili držani od poslijepodneva 13. jula do poslijepodneva 15. jula. Za

---

²⁸⁸ Prihvaćena činjenica broj 43 (Aneks 3).

²⁸⁹ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 6.26-6.27.

²⁹⁰ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 10.10, u dijelu 13.55 pukovnik Milanović zahtijeva od dežurnog oficira Drinskog korpusa – vidi stav 6.27.

²⁹¹ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 6.9-6.10.

²⁹² Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 6.2-6.3.

to vrijeme neki su izvedeni i ubijeni. Preostali zatočnici su zatim prevezeni u školu u Pilici odakle su odvedeni na vojnu ekonomiju Branjevo gdje je izvršeno masovno pogubljenje.²⁹³

157. Dokazi koje je Momir Nikolić iznio pred MKSJ pokazuju da su ta pogubljenja bila organizovane prirode.

158. Nikolić se sastao sa Bearom u noći 13. jula na glavnoj ulici u Bratuncu.²⁹⁴ Rekao je sljedeće: “Pukovnik Beara mi je naredio da idem u komandu Zvorničke brigade i da se lično to isto veče sastanem sa Dragom Nikolićem. On mi je takođe naredio da njegove naredbe prenesem Dragi Nikoliću da će muslimanski zatočnici iz Bratunca biti prebačeni u Zvornik isto veče te da treba da obezbijedi smještaj za te zarobljenike. Nadalje, rekao mi je da mu kažem da pripremi svoje ljude jer će naići mnogo muslimanskih zarobljenika. Takođe mi je rekao da ove naredbe prenesem Dragi Nikoliću; naime, da će ljudi koji će biti prebačeni biti privremeno zatvoreni u zgradama koje odredi Dragan, te da će ti ljudi biti pogubljeni na teritoriji opštine Zvornik.” On je nakon toga otišao na istureno komandno mjesto Zvorničke brigade i prenio Nikoliću Bearine naredbe.²⁹⁵ Kasnije je te noći u Bratuncu o tome obavijestio Bearu.²⁹⁶

159. U noći između 13 i 14. jula Dragan Mirković, komandant jedinice za poslove sa civilima rekao je Momiru Nikoliću da je došlo do ubijanja Muslimana “da su neki ljudi skinuti sa autobusa i da su Muslimani koji su ostali u hangaru ubijeni. Dobio sam informaciju da je te noći ubijeno između 80 i stotinu Muslimana.”²⁹⁷

(viii) 14. juli 1995.

160. Masovna pogubljenja bosansko-muslimanskih zarobljenika su se nastavila 14. jula 1995. godine. Butlerov izvještaj daje detaljne informacije o masovnim pogubljenjima i ukopavanjima u zoni djelovanja 1. zvorničke pješadijske brigade u periodu od 13. do 15. jula 1995. godine. U Orahovcu i u školi u Grbavcima, na primjer, zarobljeni muškarci

²⁹³ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 6.4-6.5.

²⁹⁴ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23. septembar 1993, T.1744.

²⁹⁵ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23. septembar 1993., T.1745.

²⁹⁶ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23. septembar 1993., T.1750.

²⁹⁷ Dokaz T. 44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23 September 2003, T.1762.

Muslimani odvedeni su u grbavičku školu 14. jula u popodnevnim satima. Zatim su izvedeni iz škole sa povezom preko očiju, ukrcani u vojni kamion i odvedeni u polje gdje su bili postrojeni i pogubljeni.²⁹⁸ “Velika grupa zarobljenika koja je preko noći bila zadržana u Bratuncu, prebačena je u konvoju autobusa od 30 vozila u školu Grbavci u Orahovcu u ranim jutarnjim satima 14. jula 1995. godine.”²⁹⁹ “ Procjenjuje se da je u fiskulturnoj sali škole držano između 2.000 i 2.500 muškaraca bosanskih Muslimana.”³⁰⁰ “Zarobljenici koji nisu ubijeni 13. jula 1995. kasnije su autobusima odvoženi na mjesta pogubljenja sjevernije od Bratunca, u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.”³⁰¹ MKSJ je utvrdio da su se “Egzekucije širokih razmjera na sjeveru vršene su u razdoblju između 14 i 17. jula 1995.”³⁰²

161. Dragan Obrenović je saznao da se pripadnik 4. bataljona Zvorničke brigade priključio prvoj grupi vojnika koja je obezbjeđivala školu i da se kasnije dobrovoljno javio da učestvuje u ubijanju.³⁰³ Zarobljenici koji su bili zatočeni u školama na području Zvornika bili su u njegovoj nadležnosti kao zamjenika komandanta Zvorničke brigade – na primjer, zatočnike koji su se nalazili u školi u Orahovcu obezbjeđivali su pripadnici vojne policije te brigade.³⁰⁴ Obrenović je Dragi Nikoliću stavio na raspolaganje nekoliko vojnih policajaca nakon što ga je Nikolić obavijestio da će zatočeni biti ubijani; on je izjavio “Nisam bio siguran da li će oni samo obezbjeđivati taj položaj ili će stvarno pucati. Ja sam ih povjerio njemu, a on ih je mogao koristiti za šta je htio”.³⁰⁵ U sporazumu o priznanju krivice pred MKSJ, Obrenović je izjavio “Saznavši za plan da se pobiju zarobljenici, ja, kao vršilac dužnosti komandanta, preuzeo sam odgovornost za taj plan i podržao izvršenje tog plana”.³⁰⁶

162. Operacija uklanjanja i pokopavanja tijela žrtava iz Kravice počela je u subotu ujutro dana 14. jula, u kojoj su opštinske policijske i vojne vlasti saradivale i koordinirale na uklanjanju tijela iz skladišta u Kravici i njihovom pokopavanju u već iskopane grobnice na području Glogova (vidi dole poglavlje **XXIX. Uklanjanje i pokopavanje tijela iz**

²⁹⁸ Dokaz T. 86, Batlerov izvještaj, 7.6-7.27

²⁹⁹ Prihvaćena činjenica broj 28 (Aneks 3)

³⁰⁰ Prihvaćena činjenica broj 29 (Aneks 3)

³⁰¹ Prihvaćena činjenica broj 35

³⁰² Prihvaćena činjenica broj 36 (Aneks 3).

³⁰³ Dokaz T.50, Dragan Obrenović, *Blagojević*, 2. oktobar 2003., T.2537-2538.

³⁰⁴ Dokaz T.50, Dragan Obrenović, *Blagojević*, 10. oktobar 2003., T.3023-3023.

³⁰⁵ Dokaz T.50, Dragan Obrenović, *Blagojević*, 10. oktobar 2003., T.3027-3028.

³⁰⁶ Dokaz T.58, Izjava o činjenicama koju je dao Dragan Obrenović, str. 2.

skladišta u Kravici). Dana 14. jula Miroslav Deronjić je kolima prošao pored skladišta. On je izjavio sljedeće: “posebno sam obratio pažnju na zemljoradničku zadrugu jer sam znao da se tamo dogodio masakr. Ta zgrada se mogla vidjeti sa ceste. Mogao sam vidjeti da je cijela zgrada bila izrešetana mecima i da joj je fasada bila oštećena. Dijelovi fasade su otpali i na njoj je bilo velikih rupa nastalih upotrebom municije velikog kalibra”.³⁰⁷

163. Druga grupa zatočenika koja je bila zarobljena na istoj lokaciji odvedena je na fudbalsko igralište u Novoj Kasabi i prebačena u Bratunac, gdje su prenoćili, prije nego što su 14. jula odvedeni u sportsku dvoranu u Pilici (ovaj masakr je povezan sa masovnim ubistvima na ekonomiji u Branjevu). U Butlerovom izvještaju je zaključeno da je to povezano sa mjestom masovnih pogubljenja na Ekonomiji u Branjevu.³⁰⁸

164. Deronjić se susreo sa Karadžićem na Palama 14. jula 1995. godine i obavijestio ga o razgovoru sa Bearom. On je obavijestio Karadžića o ubistvima u školi “Vuk Karadžić” i “rekao sam mu za likvidacije koje su se desile na putu Konjević Polje-Kasaba. Ono na šta smo se posebno fokusirali bila je likvidacija u zadrugi Kravica. Upoznao sam ga sa onim što sam znao i o onome što sam saznao od Ljubiše Borovčanina. Sjećam se da je on rekao da je odmazda, odnosno odmazda naših ljudi provocirana onim šta su oni uradili. Sjećam se da me je upitao šta se desilo sa tijelima”, i odgovorio je da ne zna.³⁰⁹

165. Prema svjedočenju očevica, deportacija žena, djece i starih ljudi iz Potočara završena je 14. jula. Munira Subašić je izjavila da je otišla iz Potočara u subotu 14. jula u predzadnjem autobusu i da je odvedena u Dubravu, u blizini Tuzle.³¹⁰ Svi autobusi su bili zaustavljeni od strane srpskih vojnika koji su ušli u svaki od tih autobusa. Naoružani ljudi su zaustavili autobus u kojem se ona nalazila – ušli su unutra i rekli “Ustajte balinkure ovo je zadnji put da vidite vaše sinove i muževe”. Takođe su tražili zlato i novac i pokušali su da zgodne žene izvedu iz autobusa.³¹¹

166. Deportacija civilnog stanovništva iz enklave Srebrenica počela je da privlači međunarodnu pažnju te je “Savjet bezbjednosti UN-a 14. jula 1995. izrazio zabrinutost

---

³⁰⁷ Dokaz T.55d, izjava od 25. novembra 2003., stav 212.

³⁰⁸ Dokaz T. 86, Butlerov izvještaj, 6.9-6.10

³⁰⁹ Dokaz T55d, izjava od 25. novembra 2003., stav 214..

³¹⁰ Munira Subašić, 24. april 2009.

³¹¹ Munira Subašić, 24. april 2009.

zbog prisilnog preseljenja civila iz srebreničke “zaštićene zone” koje su sprovodili bosanski Srbi, tvrdeći da je tu riječ o jasnom kršenju njihovih ljudskih prava.”³¹²

167. Međutim, oni su i dalje nastavili da muškarce drže zatočene na raznim lokacijama gdje su čekali da budu pogubljeni. MKSJ je utvrdio sljedeće: “Većina muškaraca bosanskih Muslimana izdvojenih u Potočarima i uhvaćenih u šumama držana je u Bratuncu jedan do tri dana, a zatim odvedena na druga mjesta zatočenja i na mjesta pogubljenja.”³¹³
168. Prema procjeni Momira Nikolića u noći 14. jula 1995. godine između četiri i četiri i po hiljade Muslimana bilo je zatvoreno u objektima u Bratuncu koji su uključivali školu, hangar, srednjoškolski centar, fiskulturnu salu. I to veče, autobusi i kamioni u kojima je bilo još Muslimana došli su u Bratunac, ali nije bilo dovoljno osoblja da na odgovarajući način obezbijede zatočenike.³¹⁴
169. Dragomir Vasić je izjavio da je 14. jula od Borovčanina saznao za događaj u Kravici kada su zatočnici dograbili pušku, kao i da su neki bili ubijeni. Dana 14. jula 1995. godine Tomislav Kovač je došao u policijsku stanicu u Bratuncu, a Vasić i Kovač su tada zajedno otišli u policijsku stanicu u Srebrenici gdje je Kovač naredio da se imovina civila zaštititi od pljačke.³¹⁵ Depeša 508 koja je 14. jula upućena Ministarstvu vanjskih poslova, sa potpisom Dragomira Vasića, sadržavala je informacije o aktivnostima posebnih jedinica policije na području Konjević Polja i Sandića, kao i informaciju o tome da je četa iz logora Jahorina postavljala zasjede u blizini Konjević Polja i Sandića.³¹⁶
170. Dana 14. jula poslije ponoći, Momir Nikolić je prenio naredbu komandantu Bratunačke brigade, pukovniku Vidoju Blagojeviću, u operativnoj sali u Bratuncu, obavjestivši ga da će 14. jula zarobljeni Muslimani iz Bratunca biti prebačeni u Zvornik gdje će biti ubijeni.³¹⁷ Sud napominje da je Pretresno vijeće MKSJ u predmetu protiv *Blagojevića i Jokića*, nakon što je saslušalo Nikolićev iskaz, utvrdilo da se on “ne može u potpunosti smatrati vjerodostojnim i pouzdanim svjedokom u vezi sa stvarima koje se direktno zasnivaju na saznanjima” Blagojevića, bez da ista budu potkrepljena. Nisu

³¹² Prihvaćena činjenica broj 41 (Aneks 3).

³¹³ Prihvaćena činjenica broj 27 (Aneks 3).

³¹⁴ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagc.jević*, 19. septembar 2003., T.1749-1750.

³¹⁵ Dragomir Vasić, 1. april 2009.

³¹⁶ Dokaz T.33. Vasić je izjavio da ga on nije sastavio, Dragomir Vasić, 1. april 2009.

³¹⁷ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagc.jević*, 23. septembar 2003, T.1757-1758.

ponuđeni potkrepljujući dokazi i Pretresno vijeće nije bilo spremno prihvatiti Nikolićev iskaz s ovim u vezi.³¹⁸

171. U Butlerovom izvještaju su opisana stratišta na brani i u školi u Petkovicima. Dana 13. i 14. jula zarobljenici su autobusom i kamionom prebačeni u školu u Petkovicima gdje su držani do ranih jutarnjih sati dana 15. jula, kada su kamionom odvezeni na jedno stratište i streljani u grupama od pet do deset ljudi.³¹⁹

172. Momir Nikolić je za događaj u skladištu u Kravici saznao 14. jula kada je bio u Bratuncu, rekavši “da je to 14. jula već bila opšte poznata stvar, odnosno da je skoro cijeli grad i svi vojnici čuli za to. Ljudi koje sam vidio i sreo tog dana su čuli da se taj događaj desio u gradu. Jedno od lica od kojih sam o tome čuo je bio načelnik stanice javne bezbjednosti, Miodrag Josipović”.³²⁰

173. Nikolić je 14. jula 1995. godine saznao³²¹ da se “prethodnog dana, tj. 13. jula 1995. godine desio jedan događaj u zgradi poznatoj pod imenom OK Kravica, u kojoj su zarobljeni Muslimani oduzeli pušku od jednog pripadnika policije koji ih je obezbjeđivao i koji je učestvovao u njihovom zarobljavanju, te ih držao na tom mjestu. Zatim je lice koje je dograbilo pušku pucalo u jednog policajca, i policajac je ubijen i još jedno ili dva lica su ranjena. Nakon toga je grupa policajaca koji su tu bili upotrijebila automatsko i drugo oružje koje su imali da pobiju zatočenike koji su se nalazili u tom objektu. Također sam saznao da su pored oružja koje su imali sa sobom i koje su koristili da pucaju u zarobljene Muslimane u tom objektu, donijeli i kutije sa ručnim bombama. Zatvorili su vrata i zatim pobili ljude koji su se tu nalazili bacajući unutra ručne bombe koje su donijeli.” Čuo je da su većina onih koji su učestvovali u tome” bili pripadnici Drugog odreda Šekovići koji se nalazio u Sandićima. Prvobitna informacija je bila da je ubijeno stotine Muslimana i da su njihova tijela uklonili i pokopali pripadnici MUP-a na području sela Glogovi.³²²

---

³¹⁸ Tužilac protiv Blagcjevića i Jokića, IT-02-60-T, Presuda, 17. januar 2005., stav 472, 740.

³¹⁹ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 7.28-7.32.

³²⁰ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23. septembar 2003., T.1734.

³²¹ Dokaz T. 44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23. septembar 2003., T. 1736.

³²² Dokaz T. 44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23. septembar 2003, T. 1737.

(ix) 15. jula 1995.

174. Masovna pogubljenja su se nastavila 15. jula 1995. godine. U Butlerovom izvještaju se navodi da “Nešto poslije ponoći muškarce bosanske Muslimane koji su bili zatočeni u ‘novoj’ školi u Petkovicima počinju da ukrcavaju u kamione i voze do brane, gdje su potom pogubljeni”. U evidencijama Zvorničke brigade stoji da je obavljeno deset vožnji od škole do brane, i da su kasnije tog jutra jedan laki kamion i jedan rovokopač radili na brani.³²³
175. Oko 11 sati dana 15. jula Dragan Obrenović se vratio u štab Zvorničke brigade. Major Dragan Jokić, komandant inženjeraca rekao mu je da je “imao dosta problema oko obezbjeđenja ratnih zarobljenika i zakopavanja njihovih tijela.”³²⁴ U sporazumu o priznavanju krivice, Obrenović je, “Rekao da Beara, Popović i Drago Nikolić odvođe ljude gdje oni hoće. Prenio mi je da mu je Popović rekao da ne zapisuje ništa što se odnosi na aktivnosti oko operacije ubijanja ili da o tome ne govori preko radija. Ja sam znao da se vrši operacija ubijanja”.³²⁵
176. Obrenović je izjavio da ga je ujutro 15. jula 1995. godine u štabu brigade, na sastanku sa Vasićem, Borovčaninom i Milošem Stuparom (u toku kojeg je on telefonirao generalu Krstiću, a Vasić je kontaktirao MUP na Palama), Stupar obavijestio o događaju u skladištu u Kravici kada je jedan zarobljeni Musliman ubio policajca i kada su njegovi ljudi otvorili vatru na ostale zatvorenike i pobili ih. Obrenović je izjavio, “Na osnovu našeg razgovora pretpostavio sam da svi prisutni znaju za plan da se zarobljenici koji su dovedeni u Zvornik ubiju. Isto tako sam rezonovao da ako sam za plan znao ja, koji sam se nalazio u brdima, onda su za taj plan morali znati i ovi oficiri koji su već imali posla sa zarobljenicima u Bratuncu.”.³²⁶ Stupar je to porekao, izjavivši da je Obrenović lagao.³²⁷ Sud ne mora utvrditi ko govori istinu, ali napominje da je Stupar pred MKSJ izjavio da je za masakr u Kravici čuo tek nešto kasnije, možda čak i 1996. godine, uprkos činjenici da je tamo bio prisutan u vrijeme kada su pripadnici tog odreda pucali u skladištu iz automatskog oružja i uprkos činjenici da je on odveo ranjenog Radeta Čutrića u

³²³ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 10.21.

³²⁴ Dokaz T.50, Dragan Obrenović, *Blagcjević*, 2. oktobar 2003., T.2519.2521.

³²⁵ Dokaz T.58, Izjava o činjenicama koje je iznio Dragan Obrenović, str. 3.

³²⁶ Dokaz T.58, Izjava o činjenicama koju je dao Dragan Obrenović, str. 3-4.

³²⁷ Dokaz T.45, Miloš Stupar, *Blagcjević*, 29. april 2004., T.8422.

bolnicu.³²⁸ On također nije vidio tijela izvan skladišta, koja su prikazana na Petrovićevom video snimku.³²⁹ Sud ne nalazi da je njegov iskaz u vezi sa ovim uvjerljiv.

177. Odmah nakon ovog sastanka, Obrenović je upoznao svog komandanta Vinka Pandurevića “o zarobljenim Muslimanima i operaciji ubijanja, u kojoj su učestvovali Beara i Popović. Obavijestio sam Pandurevića o problemima koje mi je prenio Jokić, a koji se odnose na ukapanje svih pogubljenih zarobljenika i na čuvanje ljudi koji još nisu strijeljani. Pandurević me pitao zašto Civilna zaštita ne vrši ukopavanje, kao što je naređeno. Ja sam samo slegnuo ramenima jer nisam znao da je civilna zaštita trebala biti u to uključena. Na osnovu ovoga što mi je rekao Pandurević i onoga što mi je Drago Nikolić rekao 13. jula, zaključio sam da je Pandurević znao za operaciju ubijanja.”³³⁰

178. Oko 14 sati dana 15. jula Dragan Obrenović je otišao na istureno komandno mjesto 4. bataljona i razgovarao sa komandantom koji mu je rekao da je saznao “da su njegovi ljudi čuvali zarobljenike u fiskulturnoj sali škole u Orahovcu i da su već bila počela ubijanja zarobljenika na obližnjoj lokaciji”.³³¹

(x) 16. juli 1995.

179. Masovna pogubljenja su izvršena na vojnoj ekonomiji Branjevo u popodnevnim satima 16. jula 1995. godine, kada su zarobljeni Muslimani dovedeni na ekonomiju i kada je pobijeno između 15 i 20 autobusa punih ljudi.³³² Stotine zatočenika je također skupljeno u Domu kulture u Pilici i pobijeno od strane vojnika iz Bratunca.³³³ “Autobusi puni muškaraca bosnaskih Muslimana počeli su da stižu iz Pilice oko 10:00 sati. Ti su ljudi kasnije u toku dana pogubljeni, a pogubljenja su prvo vršili pripadnici 10. diverzantskog odreda, te “muškarci iz Bratunca u vojnim uniformama”.³³⁴ Do večeri 16. jula, “mašine za zemljane radove Zvorničke brigade bile su na putu od Orahovca prema vojnoj ekonomiji Branjevo da bi pokopali mrtve”.³³⁵

³²⁸ Dokaz T.45, Miloš Stupar, *Blagčević*, 29. april 2004., T.8422, T.8435-8436, T.8437-8438.

³²⁹ Dokaz T.45, Miloš Stupar, *Blagčević*, 29. april 2004., T.8442.

³³⁰ Dokaz T.58, Izjava o činjenicama koju je dao Dragan Obrenović, str. 5.

³³¹ Dokaz T.58, Izjava o činjenicama koju je dao Dragan Obrenović, str. 5.

³³² Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 7.36-7.42.

³³³ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 7.47-7.48.

³³⁴ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 10.39.

³³⁵ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 10.47.

180. Velika operacija pogubljenja i pokopavanja izvršena je u Kozluku između 15. i 17. jula. Nije poznato da je iko preživio ovo pogubljenje.³³⁶ Dana 18. jula 1995. godine jedan buldožer radio je jedan i po sat u Kozluku.³³⁷ U Butlerovom izvještaju se zaključuje da su ta pogubljenja uključivala “koordiniranu akciju u koju su uključeni dijelovi i pripadnici Glavnog štaba VRS, Drinskog korpusa, Zvorničke brigade i Bratunačke brigade u kojoj svi usklađeno učestvuju u raznim dijelovima masovnih pogubljenja na vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu u Pilici. Proces pokopavanja se nastavio 17. i 18. jula 1995. godine”.³³⁸

(xi) 17. do 28. juli 1995.

181. Potraga za preostalim bosanskim Muslimanima nastavila se i 17. jula 1995. godine. U Butlerovom izvještaju se zaključuje da su “sva masovna pogubljenja završena do večeri 17. jula 1995. godinc. Završen je i veći dio aktivnosti na pokopu poslije pogubljenja”.³³⁹

182. Dragomir Vasić je potpisao depešu 206 koja je upućena Ministarstvu vanjskih poslova na Palama dana 17. jula 1995. godine, u kojoj se izvještava da jedinice MUP-a pretražuju teren i u kojoj se pominje 200 Turaka koji su napuštali teritoriju i kojima je odobren prolaz.³⁴⁰ Dana 19. jula 1995. godine Dragomir Vasić potpisao je depešu 534 upućenu Ministarstvu unutrašnjih poslova u kojoj se pominje traženje muslimanskih vojnika.³⁴¹

183. Dana 22. jula 1995. godine Dragomir Vasić je obavijestio Ministarstvo unutrašnjih poslova na Palama o koordiniranoj akciji njegove posebne jedinice policije sa VRS u pretraživanju terena u blizini Mrmića.³⁴² On je potpisao i depešu od 28. jula 1995. godine u kojoj obaviještava o događaju od 12. jula 1995. godine na punktu na kojem je zaustavljen Mladić i kada je Mladić naredio jednom vojniku da ošamari zamjenika komandanta stanice policije u Vlasenici, kao i o događaju koji se desio 19. jula na istom tom punktu kom prilikom je Mladić lično ošamario jednog policajca.³⁴³

---

³³⁶ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 7.53-7.54.

³³⁷ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 7.58.

³³⁸ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 10.70.

³³⁹ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 10.53.

³⁴⁰ Dokaz T.35, Dragomir Vasić, 1. april 2009.

³⁴¹ Dokaz T.36.

³⁴² Dokaz T.38.

³⁴³ Dokaz T.37.

184. Ljubiša Borovčanin je pripremio detaljan izvještaj o ulozi policije u operaciji Srebrenica 95, u kojem se navodi da je dana 12. jula Bratunačka brigade bez incidenta zauzela punkt UN-a. U Potočarima se skupilo između 25.000 i 28.000 civila i poslije 14 sati “počeo je njihov organizovani transport do Kladnja” pod kontrolom snaga VRS i MUP-a “koje su imale pomoćnu ulogu kao što je regulisanje saobraćaja i održavanje javnog reda i mira”. U izvještaju se navodi da su 2. Odred specijalne policije predvodili Miloš Stupar i Rado Čturić, a snagama posebnih jedinica policije komandovao je Danilo Zoljić, dok je pozadinski oficir 2. Odrada specijalne policije bio zadužen za logistiku.³⁴⁴ Dragomir Vasić je posvjedočio da je prvi put vidio taj dokument kada mu ga je Borovčanin dao prilikom njegovog pozivanja na MKSJ u Beogradu i da je tada Borovčanin poderao dio na kojem se nalazio njegov potpis, a Vasić je na dokument stavio svoj potpis.³⁴⁵ (Isti je izgleda bez datuma, a zadnji opisani događaj je od 20. jula 1995. godine). Depeša 205 upućena ministru unutrašnjih poslova od 15. jula 1995. godine, sa potpisom Dragomira Vasića, izvještavala je o aktivnostima posebnih jedinica policije na području oko Kravice i Srebrenice.³⁴⁶ Dragomir Vasić poriče da ju je on napisao.³⁴⁷

185. U Butlerovom izvještaju se zaključuje, a i Sud se slaže sa tom ocjenom, da je “jasno da su značajni dijelovi Zvorničke brigade učestvovali u zatočenju, pogubljenju i masovnom pokopavanju muškaraca Muslimana od 14. jula 1995. godine do 18. jula 1995. godine”.³⁴⁸

Zaključci

186. Sud je zaključio da ti događaji u njihovoj ukupnosti predstavljaju krivično djelo genocid. Utvrđenja s ovim u vezi nalaze se u nastavku teksta u poglavlju **XXXIII Genocid**.

VIII POTČINJENOST MUP-a VRS-u U OPERACIJAMA U SREBRENICI

187. U Butlerovom izvještaju takođe je opisana potčinjenost MUP-a RS Drinskom korpusu

---

³⁴⁴ Dokaz T.39

³⁴⁵ Dragomir Vasić, 1 april 2009.

³⁴⁶ Dokaz T.34.

³⁴⁷ Dragomir Vasić, 1. april 2009.

³⁴⁸ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, 7.59.

u julu 1995. Sud konstatuje da taj dio njegovog izvještaja nije osporavan u unakrsnom ispitivanju od strane odbrane ili dvojice optuženih. Specijalna odjeljenja su bila organizovana kao borbene formacije, a njihova primarna uloga je bila interno obezbjeđenje operacija, direktno pod kontrolom Ministarstva unutrašnjih poslova RS.

188. U presudama MKSJ utvrđeno je da je: "...postojala tijesna saradnja i koordinacija između jedinica MUP-a i Drinskog korpusa. Dana 11. jula 1995., prije nego što je VRS saznao za formiranje i kretanje kolone bosanskih Muslimana, Glavni štab je Drinskom korpusu naredio da preduzme mjere predostrožnosti, "u dogovoru i saradnji sa organima MUP-a", u cilju sprečavanja ulaska, odnosno izlaska bosansko-muslimanskih snaga iz enklave."³⁴⁹

189. Civilna policija Republike Srpske bila je dio Ministarstva unutrašnjih poslova (dalje u tekstu MUP). U julu 1995. vršilac dužnosti ministra unutrašnjih poslova bio je Tomislav Kovač. Civilna policija bila je organizovana u dva odjeljenja: redovne policijske snage i brigada posebne policije."³⁵⁰ MKSJ je utvrdio da "U skladu s važećim zakonom u RS, jedinice MUP-a su se mogle prepotčiniti VRS-u za različite svrhe, između ostalog i kao pojačanje snagama VRS-a tokom borbenih dejstava."³⁵¹ Naime, Zakonom RS o provođenju Zakona o unutrašnjim poslovima za vrijeme neposredne ratne opasnosti i ratnog stanja predviđeno je:³⁵² "Policijske jedinice koje naredbom glavnog komandanta Oružanih snaga dobiju zadatak za borbena dejstva biće potčinjene komandantu jedinice u čijoj zoni odgovornosti iste izvršavaju borbene zadatke". Prema članu 7. Predsjednik RS utvrđuje organizaciju policijskih snaga i izdaje naredbe za njihovo angažovanje za vrijeme rata. Policija može biti potčinjena vojnoj komandi prema naredbama ministra.³⁵³ Dragan Obrenović je svjedočio da je prepotčinjavanje vršeno od slučaja do slučaja.³⁵⁴

190. Specijalne jedinice policije MUP-a su imale štab u Bijeljini pod komandom generala Gorana Sarića i njegovog zamjenika, potpukovnika Ljubiše Borovčanina.³⁵⁵ U presudama MKSJ je utvrđeno: "Brigada Specijalne policije bila je borbena jedinica MUP-a.

---

³⁴⁹ Prihvaćena činjenica broj 44 (Aneks 3).

³⁵⁰ Prihvaćena činjenica broj 45 (Dodatak 3).

³⁵¹ Prihvaćena činjenica broj 56 (Dodatak 3).

³⁵² Od 29. novembra 1994, Glava.IV, član 14.

³⁵³ Danilo Zoljić, 20. mart 2009.

³⁵⁴ Dodatak T.50, Dragan Obrenović, *Blagcjević*, 7. oktobar 2003., T.2764-2765.

³⁵⁵ Dokaz T.62 je dijagram koji prikazuje strukturu brigada specijalne policije MUP-a u julu 1995.

Komandant je bio pukovnik Goran Sarić, a zamjenik komandanta pukovnik Ljubiša Borovčanin.”³⁵⁶ “Brigada Specijalne policije sastojala se od otprilike osam odreda, uključujući i 2. odred iz Šekovića kojim je komandovao Miloš Stupar, Centar za obuku na Jahorini, kojim je komandovao Duško Jević.”³⁵⁷ “Pripadnici odreda su bili naoružani sa automatskim i poluautomatskim oružjem i obuka im se razlikovala od obuke redovnih policijskih snaga.”³⁵⁸ “Odredi su takođe raspolagali teškim naoružanjem i vozilima, kao što su tenkovi, oklopni transporter i pruge.”³⁵⁹

191. Posebne jedinice policije (PJP) su bile u sastavu Regionalnog centra javne bezbjednosti Zvornik (CJB), pod komandom Dragomira Vasića i njegovog zamjenika Maneta Durića. U Butlerovom izvještaju je opisano šest nominalnih četa policije koje su organizovane kao dopuna vojnim snagama ili da vrše pretraživanje iz bezbjedonosnih razloga u pozadini Drinskog korpusa. Njihova organizacija je bila pod komandom Danila Zoljića. Richard Butler je konstatovao da su u praksi jedinice bile prepotčinjavane prilikom raspoređivanja na zadatak.³⁶⁰ Nijedan dokaz iznesen na glavnom pretresu nije u kontradikciji sa ovim, te Sud zaključuje da se to ustvari događalo prema zakonu.

192. Danilo Zoljić je svjedočio, a Sud je prihvatio njegov iskaz da policija nije bila uključena u vojnu operaciju zauzimanja Srebrenice između 10. i 17. jula 1995. godine. On je izjavio da su se posebne jedinice policije uključile 12. jula.³⁶¹ To se slaže sa drugim dokazima i potkrijepljeno je sa raznim naredbama koje su izdate jedinicama MUP-a i koje su uvrštene u dokaze.

193. Dana 10. jula 1995. godine, vršilac dužnosti ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske, Tomislav Kovač izdao je naredbu za slanje 1. čete PJP, Centra javne bezbjednosti Zvornik, Čete iz Centra za obuku Jahorina, te Drugog odreda Šekovići u Bratunac.³⁶² Ovom naredbom komandant Drugog odreda Šekovići je trebalo da bude potčinjen Ljubiši

---

³⁵⁶ Prihvaćena činjenica broj 46 (Dodatak 3).

³⁵⁷ Prihvaćena činjenica broj 47 (Dodatak 3). Dokaz 63 je dijagram koji prikazuje strukturu policije RS u zoni Drinskog korpusa od 12. jula 1995. godine

³⁵⁸ Prihvaćena činjenica broj 48 (Dodatak 3).

³⁵⁹ Prihvaćena činjenica broj 49 (Dodatak 3).

³⁶⁰ Dokaz T.28 takođe naveden u u dokazu T.86, Butlerov izvještaj, 2.14-2.19.

³⁶¹ Danilo Zoljić, 20. mart 2009.

³⁶² Danilo Zoljić, 20. mart 2009.

Borovčaninu, zamjeniku komandanta Brigade specijalne policije RS.³⁶³

194. Dragomir Vasić, načelnik Centra javne bezbjednosti MUP-a RS svjedočio je da su u njegovom sektoru u julu 1995. djelovali četiri jedinice PJP, od kojih je jedna bila uključena u borbena dejstva u Trnovu.³⁶⁴ U svojim depešama koje je poslao 12. jula i 14. jula govori o prisustvu sljedećih jedinica MUP-a “angažovane na blokiranju i razbijanju neprijateljskih snaga”, Drugi odred Šekovići, Prva četa PJP Zvornik, Druga četa PJP Zvornik, Peta četa CJB Zvornik, Šesta četa PJP CJB Zvornik, Četa PJP CJB Bijeljina, Četa Centra za obuku Jahorina, Četa PJP CJB Doboje,³⁶⁵ te, u depeši od 13. jula, Četa PJP iz Srbinja.³⁶⁶

195. U završnim riječima Radomira Vukovića iznosi se da je odbrani uskraćeno pravično suđenje zbog toga što joj je sud nije dozvolio da pozove vještaka u vezi sa pravnim pitanjem potčinjavanja.³⁶⁷ Sud je, međutim, odbio taj veoma zakašnjeli zahtjev da se taj svjedok doda na listu Vukovićevih svjedoka. Njegov iskaz ne bi doprinio da Sud bolje razumije zakon koji je bio na snazi u Republici Srpskoj 1995. godine. Zakon i praksa u vezi sa potčinjavanjem MUP-a Vojsci Republike Srpske u utvrđenim okolnostima bili su tako jasni da je dodatno vještačenje bilo nepotrebno.

Zaključci

196. Sud nalazi da su dokazi o potčinjenosti snaga MUP-a Vojsci RS u operaciji nakon zauzimanja Srebrenice nepobitni. Naoružane jedinice Armije BiH predstavljale su vojnu prijetnju za VRS, te se zaista vjerovalo da je Bratunac u opasnosti. Glavna vojna operacija čišćenja je bila u toku i uključivala je jedinice VRS-a i MUP-a. U takvim okolnostima jedinice MUP-a nisu mogle nezavisno djelovati. I u pravnom i u vojnom smislu, MUP je morao biti potčinjen VRS-u.

IX ULOGA DRUGOG ODREDA ŠEKOVIĆI I NJEGOVO UPUĆIVANJE NA PODRUČJE SREBRENICE DANA 12.7.1995. GODINE

---

³⁶³ Danilo Zoljić, 20. mart 2009.

³⁶⁴ Dragomir Vasić, 1. april 2009.

³⁶⁵ Dokazi T.30 i T.33.

³⁶⁶ Dokazi T.32.

³⁶⁷ Radomir Vuković, završna riječ Radivoja Lazarevića, 9. mart 2010., pozivanje na svjedoka Mileta Matejevića.

197. Sud će u ovom dijelu analizirati pitanje rasporeda II odreda Šekovići u Srebrenici u julu 1995. godine i njegovu ulogu u zločinima počinjenim na srebreničkom području. Nakon što su napustili Srednje dana 11.7.1995. godine, II odred Šekovići je raspoređen da pomogne VRS u dejstvima u srebreničkoj enklavi. Dragomir Stupar je bio pomoćnik komandanta za logistiku u II odredu Šekovići u julu 1995. godine. Nekoliko dana prije odlaska na teren u Srednjem, komandant Specijalnih jedinica policije MUP-a, Ljubiša Borovčanin, naredio je Stuparu da uspostavi logističku bazu za odred u Bratuncu. Baza je uspostavljena u improvizovanom skladištu gdje se nalazilo gorivo, hrana, i druge potreštine.³⁶⁸
198. Svjedok D5 je opisao da je dan nakon odlaska sa terena u Srednjem jedinica otišla u školu blizu Bratunca gdje su prenoćili.³⁶⁹ Svjedok D5 smatra da je Zoran Tomić bio u školi i navodi da je moguće da su njih dvojica bili u istoj sobi te noći.³⁷⁰ Kada su stigli bio je mrak.³⁷¹ Miladin Stevanović je opisao da su ostali jednu noć u jednoj školi blizu Vlasenice (gdje su stigli oko pola 3 ujutro u noći sa 11. na 12. juli) i da su otišli za Bratunac sljedećeg jutra.³⁷² Prema iskazu Milenka Pepića, pripadnika 2. voda koji je bio raspoređen u Srednjem, oko 11.7. jedinica je vraćena u Bratunac i tada su prenoćili u školi. (Milenko Pepić je bio naoružan automatskom puškom i nosio je nekoliko ručnih bombi³⁷³). Slobodan Stjepanović je bio raspoređen u Srednje i pridružio se jedinici nakon što ona već stigla tamo. Jedinica je otišla prema Bratuncu i prenoćila u školi u Bjelovcu. Nisu znali koje zadatke će dobiti.³⁷⁴
199. Aleksandar Radovanović je izjavio da je jedinica stala u Vlasenici i da im je rečeno da idu u Bratunac, ali su dok su bili na putu za Bratunac poslani u Srebrenicu. Većina boraca II odreda Šekovići je bila u autobusu.³⁷⁵ U Bratunac su stigli u ranim jutarnjim časovima i Oficir (Rade Čuturić) im je rekao da idu u Skelanc. Stali su u školi u Bjelovcu i tu prenoćili.

---

³⁶⁸ Dragomir Stupar, 27.2.2009.

³⁶⁹ Svjedok D5, 11.2.2009.

³⁷⁰ Svjedok D5, 13.3.2009.

³⁷¹ Svjedok D5, 13.3.2009.

³⁷² Miladin Stevanović, 2.4.2009.

³⁷³ Milenko Pepić, 4.2.2009.

³⁷⁴ Slobodan Stjepanović, 5.2.2009.

³⁷⁵ Aleksandar Radovanović, 18.11.2009.

200. Slaviša Žugić, koji je u julu 1995. godine bio pripadnik 1. voda II odreda Šekovići je u junu 1995. godine također bio na terenu u Srednjem. Jedinica je završila zadatke na Srednjem i Rade Čuturić im je naredio da se vrate u Bratunac. Tamo su stigli u noći i rečeno im je da trebaju obezbjeđivati komunikaciju prema Konjević Polju radi prolaska vozila. Rečeno im je da će proći konvoj autobusa sa ženama i djecom iz Srebrenice. Proveli su noć u školi blizu Bratunca. Naređenja koja su dobili su došla od komandira voda, od komandanta odreda. Također im je rečeno da iz enklave nailazi velika naoružana kolona i da moraju biti na oprezu.³⁷⁶
201. Marko Aleksić je otišao na teren tek posljednjih nekoliko dana, nakon što je Milenko Kovačević ranjen i naređeno mu je da preuzme komadnu ulogu.³⁷⁷
202. Pedrag Čelić je također bio na terenu u Srednjem i izjavio je da je jedinica otišla u Bratunac u noći 11.7, stigla u ranim jutarnjim časovima 12.7. i provela noć u školi blizu Bratunca.³⁷⁸
203. Svjedok D5 je izjavio da su pripadnici II odreda Šekovići otišli iz Srednjeg u tri vozila, dva kamiona „stodesetke“ i autobusom *Dubrava*.³⁷⁹ Zoro Lukić je izjavio da su nazad u Bratunac išli autobusom te da su stigli u 3 ili 4 ujutro 12.7. i otišli na spavanje. Sljedećeg jutra ih je Rade Čuturić postrojio i rekao pripadnicima da idu u Potočare u vezi sa vojnom operacijom u Srebrenici.³⁸⁰ Mirko Aščerić je izjavio da je jedinica išla u Vlasenicu i da im je rečeno da odu u blizinu Bratunca gdje su prenoćili u školi. Kada su stigli u Bratunac nije znao ništa o Srebrenici.³⁸¹ Narednog dana su poslani na put u Sandićima. Rade Čuturić je izdao to naređenje komandirima vodova koji su onda prenijeli naređenje pripadnicima vodova. Rečeno im je da im je zadatak da obezbjeđuju putnu komunikaciju jer se kreće kolona iz Srebrenice i da spriječe kolonu da pređe put. Također su trebali da omoguće odvijanje saobraćaja, uključujući autobuse i kamione koji su prevozili Muslimane iz srebreničke enklave i da spriječe svako zaustavljanje tih autobusa i kamiona.³⁸²

---

³⁷⁶ Slaviša Žugić, 13.1.2009.

³⁷⁷ Marko Aleksić, 4.2.2009.

³⁷⁸ Pedrag Čelić, 5.2.2009.

³⁷⁹ Svjedok D5, 11.3.2009.

³⁸⁰ Zoro Lukić, 13.3.2009.

³⁸¹ Mirko Aščerić, 13.1.2009.

³⁸² Mirko Aščerić, 13.1.2009.

204. Svjedok D5 je izjavio da je Trifunović rekao pripadnicima odreda da trebaju da se spakuju i krenu za Bratunac.³⁸³ Trifunović mu je rekao da je naređeno da jedinica ide u Srebrenicu i da će ostati u Bratuncu te da će se Muslimani predavati i da će doći do masovnog ubijanja. On tvrdi da „Suprostavio se Miladin Stevanović, ja sam se bunio“.³⁸⁴
205. Svjedok D5 je izjavio da su te noći pitali Milenka Trifunovića (Čopa) o tome šta će raditi sutradan i da je on rekao „idemo kroz Potočare prema ja mislim da se zove Budak. Taj teren da obezbedimo i da ako neko naiđe da se sprovodi .... Bošnjake .... vojno sposobne ... u Bratunac“, ali nije rekao šta će se „desiti s njima kad stignu u Bratunac“.³⁸⁵
206. Odbrana Zorana Tomića u završnoj riječi tvrdi da je njegova jedinica stigla na područje Bratunca između 2 i 3 časa ujutro 12.7.³⁸⁶

Zaključci

207. Sud nalazi dokazanim van razumne sumnje da je II odred Šekovići upućen na područje Srednjeg radi izvođenja borbenih dejstava u junu 1995. godine, a da je 11.7. naređen pokret na područje Srebrenice radi pomaganja VRS u njenim dejstvima nakon preuzimanja enklave. Dokazi pokazuju da je jedinica u noći 11.7. otišla za Bratunac, smještena u školi u Bjelovcu i narednog jutra raspoređena na obezbjeđenje puta Bratunac-Konjević Polje.

X DRUGI ODRED ŠEKOVIĆI I PRETRES PODRUČJA BUDAKA IZNAD POTOČARA OD STRANE MUP-A

208. Dvojica optuženih se optužnicom terete da su učestvovali u pretresu terena s ciljem pronalaženja civila u okviru udruženog zločinačkog poduhvata da se izvrši genocid. Dana 12.7.1995. godine pripadnici PJP – 1. četa PJP iz Zvornika i II odreda Šekovići su izvršili pretres muslimanskih sela iznad baze holandskog bataljona UN u Potočarima. Svrha pretresa je bila pronalaženje preostalih civila i zarobljavanje svih naoružanih bosanskih

---

³⁸³ Svjedok D5, 13.3.2009.

³⁸⁴ Svjedok D5, 12.2.2009.

³⁸⁵ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22.5.2008.

³⁸⁶ Zoran Tomić, završne riječi Petka Pavlovića, str. 19

Muslimana. Sudu su prezentovani dokazi koji izvan razumne sumnje potvrđuju da je Zoran Tomić učestvovao u tome. Sudu nisu prezentovani dokazi o učešću Radomira Vukovića.

Zaključci

209. Dokazi ukazuju van razumne sumnje da su pripadnici MUP-a, konkretno pripadnici II odreda Šekovići, učestvovali u pretresu dana 12.7.1995. godine. MUP je angažovan na ovom pretresu nakon što je VRS zauzela Srebrenicu i dok su se hiljade izbjeglica slijevale u bazu UN, a VRS radvajala muškarce od žena i djece u Potočarima. Na putu Srebrenica-Bratunac nalaizli su se mnogobrojni autobusi koji su odvozili žene i djecu iz enklave. Sa mjesta gdje se vršio pretres terena vidjelo se šta se u tom trenutku dešava u Potočarima (kao što je opisano u dijelu **VII. Zauzimanje Srebrenice od strane VRS**).
210. Dokazi jasno pokazuju da je II odred Šekovići učestvovao u pretresu terena na području Budaka. Pripadnici tri voda su učestvovali u pretresu.
211. U kontekstu mnogobrojnih dokaza o planu prisilnog preseljenja žena, djece i staraca te ubijanja muškaraca, Sud mora ocijeniti ulogu II odreda Šekovići kao i dvojice optuženih.
212. Pravno pitanje koje treba utvrditi je da li su oni koji su učestvovali u pretresu to učinili s namjerom razdvajanja žena i djece i njihovog prisilnog preseljenja iz Srebrenice, znajući pri tom da će se muškarce razdvojiti i ubiti. Sud na osnovu izvedenih dokaza nije uvjeren da su svi pripadnici II odreda Šekovići koji su učestvovali u pretresu znali za plan pogubljenja muškaraca *u to konkretno vrijeme*.
213. Konkretno, Sud ne nalazi dokazanim izvan razumne sumnje da su dvojica optuženih u to vrijeme znala za plan pogubljenja muškaraca. Sud međutim napominje da je u to vrijeme moralo biti očigledno bilo kome ko je mogao vidjeti izbjeglice u Potočarima da se dešava masovni pokret civilnog stanovništva koje napušta Srebrenicu.
214. Odbrana Zorana Tomića u završnim riječima navodi da „su pripadnici II odreda Šekovići bili na legitimnom vojnom zadatku tog dana. Niko nije pretresao kuće niti iz njih

istjerivao Muslimane“.³⁸⁷ Sud se slaže sa trećim dijelom ove tvrdnje. Dokazi međutim pokazuju da su kuće pretresane. Sud ne spori da je ovaj zadatak sadržavao i legitimnu vojnu komponentu.

Dokazi

215. U jutarnjim satima 12.7.1995. godine pripadnici II odreda Šekovići su upućeni na pretres terena iznad baze holandskog bataljona UN u neposrednoj blizini Potočara u području Budaka, gdje su živjeli uglavnom Muslimani. Komandiri policijskih jedinica su se sastali kod žutog mosta u blizini baze UN-a u Potočarima da usklade svoje aktivnosti.

216. Komandir Specijalne policije Zvornik, Danilo Zoljić, otišao je do Žutog mosta i tamo se sastao sa komandantima policijskih jedinica. Sastao se sa Ljubišom Borovčaninom, kojeg je opisao kao komandanta policijskih jedinica na terenu u Srebrenici, Radom Čuturićem i njegovim zamjenikom komandanta. Zoljić je razgovarao sa svakom četom da sazna zbog čega su tamo i koji su im zadaci. On sam nije imao komandnih odgovornosti. Zoljić je čuo Borovčanina da direktno naređuje Radi Čuturiću i komandiru 1. čete PJP da pređu Žuti most i pretresu naselja duž puta s ciljem pronalaženja naoružanih muškaraca jer civili dolaze iz Srebrenice. Borovčanin je dao zadatak 1. četi da izvrši pretres terena. Svrha pretresa je bila da se utvrdi da li na tom području ima naoružanih muškaraca i da li ima zaostalih civila.³⁸⁸

217. Zoljić je ostao u blizini Žutog mosta dok su obje jedinice otišle na kotu. Mogao je vidjeti II odred sa tog položaja, a pripadnici oba odreda su mogli vidjeti jedni druge. Pripadnici jedinica PJP nosili su oznake RS i posebne jedinice policije, prišivke na rukavima. Nisu nosili plave uniforme. Zoljić je vidio dvojicu policajaca da ulaze u kuće na minut dva i zatim izlaze. Ostao je na tom području sve dok dvije jedinice nisu pretresle teren znad puta. Zatim je otišao i vratio se u Zvornik i obavijestio Vasića da je zadatak izvršen.³⁸⁹

218. Više pripadnika II odreda Šekovići je svjedočilo o njihovom učesću u zadacima.

---

³⁸⁷ Zoran Tomić, završne riječi advokata Petka Pavlovića

³⁸⁸ Danilo Zoljić, 20.3.2009.

³⁸⁹ Danilo Zoljić, 20.3.2009.

Marko Aleksić, pripadnik 1. voda je izjavio da je njegova jedinica otišla u Bratunac i čekala instrukcije. Tamo im je Rade Čturić dao zadatak da krenu prema Srebrenici i uspostave borbene linije.³⁹⁰ Bili su u borbenoj formaciji i ulazili u kuće da ih pregledaju, tražeći ljude.³⁹¹ Svjedok D5, pripadnik voda Skelani, izjavio je da im je 12.7. rečeno da odu u područje blizu Potočara i izvrše pretres muslimanskih sela i sprovedu sve koje tamo nađu u Bratunac i Potočare. Milenko Trifunović im je rekao da će svi civili koje pronadu biti sprovedeni u Tuzlu i Kladanj.³⁹² Izjavio je “ u Potočarima nismo imali nikakvu naredbu za civile”.³⁹³ Ta sela su bila naseljena muslimanskim stanovništvom.³⁹⁴ Oni su izašli iz svojih vozila kod žutog mosta gdje svjedok D5 misli da je vidio Zorana Tomića.³⁹⁵

219. Miladin Stevanović je izjavio da kada su stigli u Bratunac, Rade Čturić zvani Oficir je naredio jedinici da ide do žutog mosta blizu Potočara. Kada su tamo stigli Oficir im je rekao da izvrše pretres terena blizu Budaka. Njihove instrukcije su bile da ako bi došlo do predaje bilo kakvih naoružanih grupa, trebaju ih predati vojsci. Nisu našli ništa i vratili su se na žuti most.³⁹⁶

220. Prema iskazu Slaviše Žugića, pripadnika 1. voda, jutro nakon njihovog povratka sa Srednjeg zaustavili su se na putu da pretresu teren i vide ima li tamo još živih. Naređeno im je pronadu Muslimane, da ih privedu i odvedu u bazu UN u Potočarima. Zoro Lukić, pripadnik II odreda, je stao na žutom mostu i Čturić im je rekao da idu uzbrdo oko kilometar i traže neprijateljske vojnike koji idu ka Bratuncu. Zatim su izvršili pretres terena. Ne sjeća se da li je iko ulazio u kuće. Jedinica nije bila u Potočarima dugo kada im je Čturić naredio da se rasporede na putu za Konjević Polje u Sandićima.³⁹⁷

221. Pedrag Čelić je izjavio da je ujutro 12.7.1995. godine njegova jedinica upućena u Potočare i da im je rečeno da idu i oforme borbenu liniju. U njegovoj ranijoj izjavi Tužilaštvu izjavio je da su išli uzbrdo da pretresu kuće, ali nisu u njima nikoga našli.³⁹⁸

---

³⁹⁰ Marko Aleksić, 4.2.2009.

³⁹¹ Marko Aleksić, 4.2.2009.

³⁹² Svjedok D5, 11.2.2009.

³⁹³ Svjedok D5, 11.3.2009.

³⁹⁴ Svjedok D5, 11.3.2009.

³⁹⁵ Svjedok D5, 13.3.2009.

³⁹⁶ Miladin Stevanović, 2.4.2009.

³⁹⁷ Zoro Lukić, 3.3.2009.

³⁹⁸ Pedrag Čelić, 5.2.2009, dokaz T.10, izjava od 7.10.2005.

Njegova ranija izjava dana Tužilaštvu je više u saglasnosti sa iskazima drugih svjedoka koji su učestvovali u pretresu, nego njegov iskaz pred Sudom te Sud u vezi sa ovom stvari poklanja vjeru njegovoj izjavi iz istrage.

222. Svjedok D5 je detaljno svjedočio o pretresu i njegovoj namjeni. Opisao je kako je pretres izvršen standardno, odnosno ulaženjem u kuće da se osigura da tamo nema nikog,³⁹⁹ „organizovano”.⁴⁰⁰ Izjavio je da je tokom pretresa bio naoružan automatskom puškom sa preklopnim kunakom, RAP-om sa dva okvira na opasaču i četiri u RAP-u i da je nosio maskirni zeleni dvodijelni kombinezon. Imao je oznaku na epoletama. Civilna policija je većinom nosila plavo.⁴⁰¹ Kada su došli do Budaka, rasporedili su se u strijelce, krećući se u liniji, sa razmakom od oko pet do deset metara.⁴⁰² Mogli su vidjeti jedan drugog dok su bili raspoređeni u strijelce.⁴⁰³ Iz Budaka je svjedok D5 mogao vidjeti sabirni centar u Potočarima i žene, djecu i starce koji su se tamo okupili, ali ne i muškarce.⁴⁰⁴ Svjedok D5 je znao da su sela koja je trebao pretresti bila muslimanska.⁴⁰⁵ Naselje Budak sastojalo se od raštrkanih kuća.⁴⁰⁶

223. Svjedok D5 je izjavio da je pretres izvršen na „uobičajen“ način i da nisu pronašli ljude ili oružje. Uvjerili su se da ni u jednoj kući nema nikoga.⁴⁰⁷ Policajci su ulazili u kuće da traže stanare, nasilno ulazeći provaljivanjem vrata. Pretres je bio organizovan i nije bio spontani čin. Opisao je ulazak u neke kuće „Način sa sporim kretanjem, što bi rekli pod naše šunjanjem ispod prozora da bi došlo do vrata“, pošto nisu znali ko bi mogao biti unutra, a policajci su ulazili u kuće u parovima kako bi pokrivali jedan drugog.⁴⁰⁸ Trifunović je naredio jedinici da provjeri ima li u selima ljudi, a ako ih nađe, svjedok D5 je pretpostavljao da bi „ih vjerovatno privedi“. Pretpostavljao je da bi to bilo u „stanicu u Bratunac“ i uključivalo bi i žene i djecu.⁴⁰⁹ Svjedok D5 je izjavio „Ne znam ni zbog čega smo išli, niti smo koga vidili, niti“.⁴¹⁰

---

³⁹⁹ Svjedok D5, 11.2.2009.

⁴⁰⁰ Svjedok D5, 13.3.2009.

⁴⁰¹ Svjedok D5, dokaz T12.a izjava od 18.4.2008.

⁴⁰² Svjedok D5, 20.3.2009.

⁴⁰³ Svjedok D5, 20.3.2009.

⁴⁰⁴ Svjedok D5, 20.3.2009.

⁴⁰⁵ Svjedok D5, 11.2.2009.

⁴⁰⁶ Svjedok D5, 20.3.2009.

⁴⁰⁷ Svjedok D5, 11.2.2009.

⁴⁰⁸ Svjedok D5, 13.3.2009.

⁴⁰⁹ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18.4.2008.

⁴¹⁰ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18.4.2008.

224. Sud je uočio i analizirao razlike između iskaza svjedoka D5 pred Sudom i jedne od njegovih izjava datih Tužilaštvu. U drugom dijelu njegove izjave tužiocu dana 22.5.2008. godine, izjavio je da „su kuće bile otvorene“, a da su oni utvrdili da su bile prazne tako što su policajci ulazili da provjere jesu li prazne, ali su stanari već „pobjegli ili protjerani“.⁴¹¹ Pred Sudom je izjavio da su provaljivali vrata. Objasnjavajući razliku između iskaza pred Sudom da su kuće bile zaključane i da su morali provaljivati i izjave da su bile otvorene, izjavio je “ Nke kuće jesu bile zaključane nke nisu. Ja sam udario na jedno, nisam siguran na jedno dvije, tri kuće, koje su bile zaključane u većini nisu, ali jedno dve do tri kuće jesu bile zaključane vrata koja smo odvalili da provjerimo da li nekoga ima unutra.“. Bio je sa Petrom Mitrovićem i provalio u bar dvije kuće.⁴¹² Sud prihvata ovo objašnjenje danc razlike i smatra da ništa značajno ne zavisi od ovog podatka. Sud smatra da je pretres kuća zbog mogućnosti pronalaska naoružanih muškaraca mogao podrazumijevati nasilan ulazak.

225. Aleksandar Radovanović je izjavio da je narednog jutra (13.7.) njegova jedinica ponovo išla u Bratunac gdje im je rečeno da idu u Srebrenicu. Zatim su odvezeni do Žutog mosta blizu Potočara i Čturić im je rekao da zauzmu napuštenu liniju razgraničenja blizu Bratunca. Izviđači su išli naprijed. Nisu pronašli nikoga i nisu dobili nikakva naredjenja u vezi sa civilima. Da su ih pronašli, pretražili bi ih da vide jesu li naoružani, obavijestili bi komananta i zatim bi vjerovatno oni bili odvedeni u štab komande. Nije vidio pripadnike II odreda Šekovići da ulaze u kuće. Bili su raspoređeni na žutom mostu nekoliko sati kada im je Trifunović naredio da se povuku nazad u Bratunac⁴¹³

226. Slaviša Žugić je izjavio da je oko 15 pripadnika njegovog 1. voda učestvovalo u pretresu, raspoređeni u strijelce u razmacima od 5 do 7 metara.⁴¹⁴ Milenko Pepić, iz 2. voda, saznao je da idu u područje Potočara da izvrše pretres i pregled terena, pretpostavljajući da bi se tamo mogli nalaziti naroužani Muslimani. Išli su kroz sela iznad Potočara. Ulazili su u kuće, ali u njima nije nikog bilo. Izjavio da je da bi civile odveli u Potočare, da su ih našli.⁴¹⁵

---

⁴¹¹ Svjedok D5, dokaz T12.b izjava od 22.5.2008.

⁴¹² Svjedok D5, 20.3.2009.

⁴¹³ Aleksandar Radovanović, 18.11.2009.

⁴¹⁴ Slaviša Žugić, 13.1.2009.

⁴¹⁵ Milenko Pepić, 4.2.2009.

227. Nenad Andrić, pripadnik 1. voda kojim je komandovao Cvijan Ristić, dobio je naređenje da se javi na dužnost u policijskoj stanici u Zvorniku radi odlaska na teren. Po dolasku je poslan autobusom u Bratunac. Drugi vodovi su bili u Bratuncu. Prenoćili su i sutradan ujutro su odvezeni autobusom do Žutog mosta. Rečeno im je da se rasporede duž strane mosta. Nakon nekoliko sati su krenuli u „pregled“ sela da pronađu zaostale grupe i zaustave ih u pohodu na Bratunac. Hodali su do brdovitog dijela iznad jednog sela i naređeno im je da se vrate, a nisu ni na koga naišli. Rekao je nisu ulazili ni u kakve kuće niti je za to bilo potrebe.⁴¹⁶ Cvijan Ristić je izjavio da nisu ulazili u kuće u selu i da niko nije bio tamo.⁴¹⁷

228. Kako je već navedeno, 1. četa PJP iz Zvornika pod komandom Radomira Pantića je također učestvovala u pretresu. Četa je imala tri policijska voda, s jednim iz Zvornika.⁴¹⁸ Cvijan Ristić, pripadnik 1. čete PJP, je 1995. radio u Stanici policije u Zvorniku. U popodnevnim satima 11.7.1995. godine, mijenjao je svog ranjenog komandira i zaprimio je depešu kojom se 1. četa raspoređuje u Bratunac. Okupio je oko 20 ljudi iz svoje jedinice i išli su autobusom. Neki su raspoređeni u Bratunac, a neki u Konjević Polje. Nosili su sivo maslinaste maskirne uniforme sa policijskim oznakama. Nakon što su dobili zadatke oko 5, 6 časova ujutro 12.7., oko 50 do 60 pripadnika njegove jedinice je autobusom otišlo iz Bratunca u Potočare do Žutog mosta. Mnogi vojnici su bili tamo i prepoznao je pripadnike II odreda Šekovići. Oficir, Miloš Stuparić i njegov komandir Radomir Pantić su bili tamo.⁴¹⁹ Ristić procjenjuje da je na Žutom mostu bilo oko 200 ljudi. Njegova jedinica je zatim raspoređena na brda iznad Potočara da štiti od napada naoružanih Muslimana, a on je ostao kod Žutog mosta oko dva do tri sata. Pretražili su oko 500 metara u šumu, dok nisu došli do nekih kuća, ali nisu našli civile. Prošli su pored kuća. Bili su tamo oko pola sata. Imali su zadatak samo da razoružaju naoružane grupe i da pošalju zarobljenike starješinama na dalje odlučivanje. Ostali su tamo do 14 ili 15 časova i zatim se povukli u Bratunac autobusom, po Pantićevom naređenju.

229. Zamjenik komandira Radoslav „Raci“ Stoparović je pozvan poslije podne 11.7. (dan uoči Petrovdana) i sa još oko dvadeset drugih poslan autobusom iz Zvornika u Stanicu

---

⁴¹⁶ Nenad Andrić, 13.8.2009.

⁴¹⁷ Cvijan Ristić, 2.7.2009.

⁴¹⁸ Radoslav Stuparović, 9.7.2009.

⁴¹⁹ Cvijan Ristić, 2.7.2009.

policije u Bratuncu gdje je čekao Pantić. Sutradan rano ujutro (12.7.), prije svitanja, Pantić im je naredio da idu autobusom do Žutog mosta blizu Potočara. Po dolasku je vidio pripadnike II odreda Šekovići. Oficir Čturić je bio tamo i razgovarao sa Pantićem. Nekoliko sati kasnije im je naredeno da se rasporede na desnu stranu iznad linije razgraničenja da štite Bratunac od upada naoružanih grupa. Rasporedili su se u grupe i hodali, a II odred Šekovići je išao pored njih. Radoslav Stuparović nije vidio pripadnike II odreda Šekovići da pretresaju kuće i nije lično dobio naređenje da pretrese kuće. Nije vidio ni jednog Muslimana. Ostali su na tom području nekoliko sati i naredeno im je da se vrate u Bratunac.⁴²⁰ Potpisao je izjavu u istrazi u kojoj je izjavio da je vidio veliku masu ljudi blizu fabrike u Potočarima i saznao da vojska tamo okuplja civile i čuva ih.⁴²¹

230. Milutin Kandić (“Sego”) pripadnik 1. čete dobio je naređenje da ide u Bratunac gdje je stigao popodne, a večer prije⁷ mu je naredeno da ide na područje blizu Žutog mosta gdje se zadržao oko sat i vratio da prenoći u jednoj kući. U ranim jutarnjim časovima sljedećeg dana vratili su se na Žuti most i dobili zadatak da traže neprijateljske vojnike blizu Potočara. Nakon otprilike pola sata, komandir Radomir Pantić im je naredio da se vrate u Bratunac gdje su prenoćili. Kandić je izjavio da mu nije bilo naredeno da pretresa sela s ciljem pronalaska civila i da ih odvođi u Potočare.⁴²²

231. Kako je već opisano, svjedoci pripadnici holandskog bataljona opisali su haotičnu situaciju u Potočarima ujutro 12.7. Hiljade izbjeglica su se okupljale i tražile pomoć u bazi, dok je VRS vršila razdvajanje muškaraca od žena, djece i staraca.

232. Većina svjedoka koji su učestvovali u pretresu, uz izuzetak svjedoka D5, opisala je situaciju u Potočarima nešto drugačije.

233. Na primjer, Slobodan Stjepanović, pripadnik 2. voda, izjavio je da je bio raspoređen prema Potočarima i području oko Potočara. Otišao je u zadnje selo. Razmak između pripadnika jedinice je bio 10 metara. Sa svog mjesta je mogao vidjeti više od 50 civila okupljenih u Potočarima.⁴²³ (Međutim, u izjavi koju je dao istražiteljima Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA), opisuje da je vidio „čak 15.000 civila“ u bazi kada je

---

⁴²⁰ Radoslav Stuparović, 9.7.2009.

⁴²¹ Radoslav Stuparović, 9.7.2009., izjava od 29.6.2006.

⁴²² Milutin Kandić, 12.8.2009.

⁴²³ Slobodan Stjepanović, 5.2.2009.

prolazio nekoliko sati kasnije).⁴²⁴ Slaviša Žugić je znao da žene i djeca dolaze autobusima iz Srebrenice i da bi se trebali kretati prema Kladnju.⁴²⁵ Sa brda iznad Potočara mogli su vidjeti Muslimane u bazi UN. Predrag Čelić je prepostavljao da se radi o izbjeglicama.⁴²⁶ Cvijan Ristić je također izjavio da je mogao vidjeti veliku masu ljudi u bazi UN za koje je mislio da su „pobjegli“ iz Srebrenice.⁴²⁷ Milenko Pepić je izjavio da su civili otišli u bazu UN kako bi bili prebačeni na „slobodni teritorij“.⁴²⁸

234. Svjedok D5, s druge strane, izjavio je da je kada se njegova jedinica spustila niz brdo nakon pretresa sela iznad Potočara vidio mnogo ljudi okupljenih u blizini fabrike, možda 500, 1000, 1500 ljudi, uglavnom žena i djece iz Srebrenice i neke starije muškarce i dječake starosti oko 15 do 17 godina. „Tu muškarci nisu bili u Potočarima vojno sposobni znači 16, 17 godina“. Za razliku od Milenka Pepića i svjedoka iz holandskog bataljona, on ne misli da su ljudi dobrovoljno napustili svoje kuće i dodaje „ko će da ide dobrovoljno od svoje kuće“.⁴²⁹

235. Iskaz svjedoka D5 je u potpunosti saglasan iskazima svjedoka pripadnika UN i Sud ga prihvaća u odnosu na to šta su vidjeli pripadnici policije koji su sudjelovali u pretresu Budaka. Sud nalazi da je moralo biti očigledno svakome ko je mogao vidjeti bazu holandskog bataljona da su se tamo okupljale stotine ili čak hiljade izbjeglica u potrazi za zaštitom.

236. Sud ne pridaje težinu iskazu Richarda Butlera u unakrsnom ispitivanju (na koji se poziva odbrana Zorana Tomića u završnim riječima) da jedinice MUP-a nisu vršile pretres terena, već da su samo tamo bile raspoređene.⁴³⁰ Sud je saslušao iskaze direktnih očevidaca pretresa. Gospodin Butler nije bio na terenu. Slično tome, argument završne riječi odbrane Zorana Tomića da je samo svjedok D5 opisao pretres kuća nije osnovan, a drugi dokazi ga pobijaju.⁴³¹

---

⁴²⁴ Dokaz T.11, potpisana izjava Slobodana Stjepanovića dana SIPA-i, 27.10. 2005.

⁴²⁵ Slaviša Žugić, 13.1.2009.

⁴²⁶ Predrag Čelić, 5.2.2009.

⁴²⁷ Cvijan Ristić, 2.7.2009.

⁴²⁸ Milenko Pepić, 4.2.2009.

⁴²⁹ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18.4.2008.

⁴³⁰ Zoran Tomić, završne riječi advokata Petka Pavlovića, str. 27

⁴³¹ Zoran Tomić, završne riječi advokata Petka Pavlovića, str. 27

XI UČEŠĆE OPTUŽENIH U PRETRESU PODRUČJA BUDAKA IZNAD POTOČARA

237. Dva svjedoka su izjavila da je Zoran Tomić učestvovao u pretresu terena u Budaku. Zoro Lukić je izjavio da je Zoran Tomić bio s njima u pretresu Budaka. Komandir im je rekao da se drže zajedno u malim grupama. Brano Đinić je bio sa Zoranom Tomićem.⁴³² Svjedok D5 je vidio Zorana Tomića da učestvuje u pretresu Budaka, ali ga nije vidio da ulazi i u jednu od kuća.⁴³³

238. Odbrana Zorana Tomića nije osporavala da je Tomić učestvovao u pretresu ili da to njegovo učešće nije dokazano izvan razumne sumnje. Odbrana navodi da on „nije učestvovao u pretresu kuća i izgonu Muslimana iz tih kuća u selu Potočari“.⁴³⁴ Međutim u istom podnesku se također navodi da „odred jeste prošao bivšom linijom rovova VRS i ABH od Žutog osta ka brdu Budak 12.07.1995. godine u toku popodnevnih sati“, ali se iz toga ne može izvući zaključak da to dokazuje da je odred učestvovao u širokom napadu.⁴³⁵ Na ovaj način tvrdnje se iznose u oba pravca. S jedne strane se navodi da se pretres desio, a s druge strane da nije obuhvatao kuće ili istjerivanja. Nadalje se u podnesku navodi da „je čak i djeci jasno da se ne može učestvovati u nečemu što je ranije završeno!“. Ovdje odbrana pogrešno tumači da se široki ili sistematični napad na civilno stanovništvo nije mogao nastaviti nakon što je vojno zauzimanje Srebrenice završeno.

Zaključci

239. Sud nalazi dokazanim izvan razumne sumnje da je Zoran Tomić učestvovao u pretresu terena iznad Potočara dana 12.7.1995. godine.

240. Pred Sudom, međutim, nisu izvedeni dokazi koji bi ukazali van razumne sumnje da je Radomir Vuković učestvovao u pretresu ujutro 12.7.1995. godine. Stoga sud ne može utvrditi njegovo učešće u pretresu kako se to navodi u optužnici.

XII JESU LI ONI KOJI SU UČETVOVALI U PRETRESU TO UČINILI S NAMJEROM PRISILNOG PRESELJENJA BOSANSKIH MUSLIMANA IZ

---

⁴³² Zoro Lukić, 3.3.2009.

⁴³³ Svjedok D5, 13.3.2009.

⁴³⁴ Zoran Tomić, završne riječi advokata Petka Pavlovića, str. 47

⁴³⁵ Zoran Tomić, završne riječi advokata Petka Pavlovića, str. 19

SREBRENICE

241. Pravno pitanje je da li je jedinica prilikom pretresa terena iznad Budaka izvršavala te radnje s namjerom prisilnog preseljenja muslimanskog stanovništva. Sud smatra dokazanim van razumne sumnje da su oni koji su učestvovali u pretresu morali znati da pomažu prisilno preseljenje civila iz enklave. Uslovi za utvrđivanje prisilnog preseljenja protivnog međunarodnom humanitarnom pravu analizirani su u daljem tekstu u dijelu **XXXII. Prisilno preseljenje**. Sud ne smatra dokazanim izvan razumne sumnje da su znali da također pomažu u planiranim pogubljenjima muškog dijela muslimanskog stanovništva Srebrenice.
242. Odbrana Radomira Vukovića navodi da „se može izvesti samo jedan razuman i logičan zaključak – pripadnici Odreda u toku 12. jula 1995. godine nisu izvodili bilo kakva dejstva ili aktivnosti koje se odnose na pretresanje terena, zarobljavanje lišavanje slobode, odnosno, bilo kakve druge radnje koje su bile usmjerene prema civilnom stanovništvu bošnjačke nacionalnosti. Iskazi ovih svjedoka u pogledu dešavanja u Potočarima su dati iskreno i što je interesantno kroz direktno ispitivanje javne optužbe“.⁴³⁶
243. Sud se ne slaže s ovakvom argumentacijom. Dokazi jasno i nesporno ukazuju na to da je pretres bio izvršen s ciljem privođenja svakoga ko bi se još nalazio na toj lokaciji. VRS je zauzela Srebrenicu, stanovništvo je prisiljeno na bijeg, prisilno iseljavano iz enklave, muškarci muslimanske nacionalnosti su razdvajani s namjerom da budu ubijeni. Sve se ovo dešavalo u vidokrugu izvršilaca pretresa u blizini Potočara. Jedini zaključak koji se na osnovu dokaza može izvući je da je pretres bio dio sveukupnog plana da se izvrši prisilno preseljenje žena, djece i staraca a muškarci ubiju.
244. Sud uočava kontradiktornost u iskazima svjedoka D5 na koju ukazuje odbrana optuženog Vukovića u završnim riječima,⁴³⁷ tj. da je on izjavio na glavnom pretresu „Rečeno nam je da će svi koji se predaju ili budu zarobljeni biti sprovedeni do Kladnja ili Tuzle“, dok je u izjavi od 22.5.2008. godine izjavio „Civilno stanovništvo nama nije pominjato jer mi nismo imali kontakt sa civilnim stanovništvom“.⁴³⁸ Međutim, po

⁴³⁶ Radomir Vuković, završne riječi advokata Radeta Golića, pasus 57.

⁴³⁷ Radomir Vuković, završne riječi advokata Radeta Golića, pasus 59.

⁴³⁸ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22.5.2008.

mišljenju Suda ova kontradiktornost nije bitna, jer dokazi jasno pokazuju da su pripadnici policije pretresali kuće u muslimanskim selima iznad Potočara kao dio operacije u Srebrenici. U ukupnom kontekstu napada usmjerenog na civilno stanovništvo koji je tada bio u toku, jedini prihvatljivi razlog za pretres bio je potraga za civilima muslimanske nacionalnosti i naoružanim grupama Muslimana.

245. Odbrana Radomira Vukovića također tvrdi da je svjedok D5 jedini izjavio da su pripadnici II odreda Šekovići bili u Potočarima i dodaje da ni jedan pripadnik odreda nije bio tamo.⁴³⁹ Ovaj argument nije relevantan. Nije bitno da li su oni zapravo bili u samim Potočarima (kako god se taj toponim tumačio) jer dokazi jasno pokazuju da su pripadnici policije bili na Žutom mostu koji je vrlo blizu Potočara i da su mogli vidjeti Potočare tokom pretresa sela iznad Potočara.

Zaključci

246. Kao što je ranije rečeno, Sud ne nalazi dokazanim izvan razumne sumnje da su oni koji su učestvovali u pretresu *u tom momentu* kada su tek upućeni na područje Srebrenice mogli znati za plan pogubljenja muškaraca, iako je moralo biti očigledno svakome ko je mogao vidjeti izbjeglice u Potočarima da se dešava masovni pokret civilnog stanovništva. Sud stoga nalazi dokazanim izvan razumne sumnje da su oni koji su učestvovali u pretresu, konkretno Zoran Tomić, pritom znali da pomažu u protjerivanju civilnog stanovništva iz Srebrenice. Sud, međutim, ne nalazi dokazanim van razumne sumnje da su to učinili sa posebnom namjerom da počine genocid kako ih se optužnicom tereti.

XIII RASPORED DRUGOG ODREDA ŠEKOVIĆI NA PUTU KONJEVIĆ POLJE – BRATUNAC DANA 12.7.1995. GODINE, NAKON PRETRESA PODRUČJA BUDAKA BLIZU POTOČARA

247. Teza tužilaštva je da su dvojica optuženih dana 12. i 13.7.1995. godine, u okviru plana izvršenja genocida, „učestvovali u održavanju prohodnosti komunikacije tako da bi se prevoz Bošnjaka autobusima i kamionima mogao nesmetano odvijati“.

---

⁴³⁹ Radimir Vuković, završne riječi advokata Radeta Golića, pasus 61.

Zaključci

248. Sud nalazi dokazanim izvan razumne sumnje da su jedinice MUP-a, uključujući i II odred Šekovići, 1. četu PJP iz Zvornika i jedinicu iz Centra za obuku na Jahorini bile raspoređene duž puta Konjević Polje – Bratunac 12. i 13. jula. Sud također nalazi dokazanim izvan razumne sumnje da su dvojica optuženih bili među pripadnicima jedinica raspoređenih duž puta. Sud također nalazi dokazanim da je taj zadatak imao tri cilja, odnosno zarobljavanje bosanskih muslimana koji su se predavali, održavanje prohodnosti puta za vojni saobraćaj i prolaz civila koji su deportovani i obezbjeđivanje puta od napada pripadnika ABiH.

249. Sud je saslušao saglasne iskaze o načinu i ciljevima rasporeda jedinica. Značajno je da se raspored duž puta desio odmah nakon pretresa s ciljem pronalaženja muslimanskih vojnika i civila iznad Potočara.

250. Dokazi također jasno pokazuju da su VRS i MUP koordinisali svoje aktivnosti i da je MUP bio prepotčinjen VRS. Sud stoga nalazi dokazanim van razumne sumnje da je raspored koordinisan sa VRS i da je bio dio sveukupne vojne operacije u enklavi.

Dokazi

251. Nakon što su završili pretres terena iznad Potočara ujutro 12.7., II odred Šekovići je raspoređen na putnu komunikaciju Konjević Polje – Bratunac. Nema spora između tužilaštva i odbrane o ovom rasporedu ili o tome da su Radomir Vuković i Zoran Tomić bili raspoređeni duž puta.

252. Nekoliko pripadnika jedinica MUP-a, uključujući svjedoka D5, dalo je iskaze o obezbjeđivanju puta. Svjedok D5 je izjavio da je nakon završetka pretresa u Budaku jedinica nakratko vraćena u Bratunac i da su pripadnici policije čekali dalje instrukcije blizu hotela Fontana.⁴⁴⁰ Komandir 3. voda Skelani, Milenko Trifunović, je zatim naredio onima koji su vršili pretres da idu u Konjević Polje i vrše obezbjeđenje jer se smatralo da su Muslimani na putu, da dolaze iz Srebrenice i izlaze iz brdovitog i šumovitog dijela.

---

⁴⁴⁰ Svjedok D5, 13.3.2009.

Trifunović im je dao zadatak da se premjeste u Kravicu, „da se premjestimo na održavanje puta od Kravice prema Konjević polju, jer je tu pretpostavljeno da će biti predaja, znači da se predaju Muslimani“. Trebali su da odu u Sandiće i Kravicu i tamo dobiju dalja uputstva.⁴⁴¹ Poslani su u autobusima ili kamionima. Trebalo im je oko 20 minuta vožnje.⁴⁴² Svjedok D5 je izašao kod zemljoradničke zadruga u Kravici i hodao nekoliko stotina metara putem do uništene kuće. Tamo je bio sa Miladinom Stevanovićem.⁴⁴³ Miladin Stevanović je izjavio da nakon što su izvršili pretres blizu Budaka, kod Žutog mosta, Oficir (Trifunović) im je rekao da obezbjeđuju put. Otišli su na put Bratunac – Konjević Polje. Na putu je bila velika frekvencija autobusnog saobraćaja. Vidio je autobuse koji su prolazili. U njima su bili uglavnom žene i djeca i nešto starijih muškaraca.⁴⁴⁴

253. Nakon nekoliko sati u blizini Potočara, jedinica Slobodana Stjepanovića, 2. vod, otišla je prema Bratuncu, a zatim poslana prema Konjević Polju. Njegov vod je raspoređen na putu između Kravice i Bratunca. Otišao je do jedne kuće sa Predragom Čelićem, Branom Dinićem i Zoranom Tomićem i raspoređeni su na jednom mjestu na putu sa zadatkom obezbjeđivanja puta da se omogući nesmetano odvijanje drumskog saobraćaja.⁴⁴⁵ Predrag Čelić je rekao da su se nakon pretresa vratili u Bratunac i zatim uputili na put u blizini Kravice, gdje mu je rečeno da pokriva dio puta da se obezbijedi nesmetano odvijanje saobraćaja. Drugi vod je raspoređen na putu između Sandića i Bratunca. Zoran Tomić je bio na putu neko vrijeme sa Branom Đinićem. Njih četvorica su bili zajedno - Čelić, Tomić, Đinić i Slobodan Stjepanović su bili kod jedne kuće. Noć 12.7. su proveli u kući. Predrag Čelić poznaje oba optužena i identifikovao ih je u sudnici.⁴⁴⁶

254. Milenko Pepić je izjavio da je nakon završetka pretresa njegov komandir naredio da idu u Sandiće i obezbjeđuju putnu komunikaciju. On je pretpostavljao da je razlog za to mogućnost da muslimanske snage iz Srebrenice blokiraju put u pokušaju proboja ka Tuzli. On i drugi pripadnici 2. voda su raspoređeni pored puta u blizini Sandića, blizu podzida na granici između Kravice i Sandića. Prvi vod je raspoređen u pravcu Kravice, a zatim se nastavljao 3. vod duž puta. Zoran Tomić je bio pored puta zajedno sa drugim

---

⁴⁴¹ Svjedok D5, 11.2.2009.

⁴⁴² Svjedok D5, 13.3.2009.

⁴⁴³ Svjedok D5, 13.3.2009.

⁴⁴⁴ Miladin Stevanović, 2.4.2009.

⁴⁴⁵ Slobodan Stjepanović, 5.2.2009.

⁴⁴⁶ Predrag Čelić, 5.2.2009.

pripadnicima 2. voda. Znao ga je po nadimku Zgembo i identifikovao u sudnici.⁴⁴⁷

255. Duško Mekić, iz voda Skelani, izjavio da je je 12.7. bio na dopustu i da je na radiju čuo da se svi pripadnici II odreda Šekovići trebaju javiti na dužnost, tako da se sa Draškom Aleksićem javio u hotel u Bratuncu. Vozili su se u Konjević Polje i oko 18.30 do 19.00 časova našli svoju jedinicu raspoređenu duž puta. Tamo su bili do mraka, a noć su proveli u rupi ispod puta. Narednog dana su otišli u Zvornik.⁴⁴⁸

256. Dana 12.7., vršilac dužnosti komandira 1. voda, Marko Aleksić, je lično rasporedio pripadnike njegove jedinice Radomira Vukovića, Duška Mekića, Mirka Aščerića pored puta uz pripadnike 2. voda, oko 500 metara od Zemljoradničke zadruge u Kravici.⁴⁴⁹

257. Sud je također saslušao iskaze koji ukazuju da je opskrbljivanje jedinica bilo centralizovano. Na primjer, u četvrtak, 12.7.1995. godine, Dragomir Stupar je bio u bazi u Bratuncu kada je dobio naređenje da odnese hranu pripadnicima jedinice na putu za Konjević Polje.⁴⁵⁰

258. Prva četa PJP je također bila raspoređena duž puta. Otprilike između 18 i 19 časova 12.7. jedinica Radoslava Stuparevića je dobila naređenje da se ukrca u autobuse za Konjević Polje. Po dolasku u Sandiće, njihov komandir Radomir Pantić im je naredio da se rasporede duž puta u grupama da štite put od oružanog napada. Pantić mu je rekao da se poveže sa II odredom Šekovići.⁴⁵¹ Nenad Andrić, pripadnik 1. voda 1. čete PJP, izjavio je da su se nakon pretresa (iznad Potočara) autobusom vratili u Bratunac.⁴⁵² Oko 17 časova 12.7. naređeno im je da se vrate i autobusom su odvezeni u Sandiće. Rečeno im je da zauzmu pozicije na putu i da ga obezbjeđuju za slobodan prolaz vozila. Primjetio je da vojnici stoje duž puta otprilike na svakih 300 metara.

259. Drugi vod Cvijana Ristića vratio se u Bratunac 12.7.1995. godine. Pripadnici II odreda Šekovići su bili tamo i nakon što su se kratko zadržali, otišli su autobusom u Sandiće, gdje su već stigli pripadnici II odreda Šekovići. Jedinica Cvijana Ristića je zatim raspoređena

---

⁴⁴⁷ Milenko Pepić, 4.2.2009.

⁴⁴⁸ Duško Mekić, 18.6.2009.

⁴⁴⁹ Dokaz T.8, potpisana izjava Marka Aleksića dana SIPA-i, 12.10.2005.

⁴⁵⁰ Slobodan Stjepanović, 5.2.2009.

⁴⁵¹ Radoslav Stuparović, 9.7.2009.

⁴⁵² Nenad Andrić, 13.8.2009.

duž puta u pravcu Konjević Polja, dok je II odred Šekovići raspoređen prema Bratuncu. Prvi i drugi vod II odreda Šekovići su bili raspoređeni prema Konjević Polju. Radomir Pantić je rekao Ristiću da održava prohodnost komunikacije za vozila, jer su smatrali da bi po brdima moglo biti naoružanih muslimanskih grupa.⁴⁵³

260. Danilo Zoljić je izjavio da je 1. četa bila na putu od Konjević Polja do Bratunca, na prevoju. Svaki policajac na putu je mogao vidjeti sljedećeg policajca. Ostali pripadnici II odreda bili su na prevoju prema Sandićima. Obaviješten je da su obe jedinice premještene na put u Sandićima prije mraka da obezbjeđuju put i spriječe proboj bosanske vojske. Jedinice su otišle u Sandiće i zadržale radio vezu sa bazom. Sam Zoljić se vratio u Zvornik u noći 12.7. jer je tamo bila hitna situacija i trebao je da pomogne u planiranju preventivnih mjera da se spriječi kolona koja se kretala prema Tuzli da uđe u Zvornik.⁴⁵⁴

261. Sud je također saslušao iskaze o prolasku autobusa duž puta 12.7. Nenad Andrić je izjavio da je kasno popodne vidio nekoliko autobusa sa civilima iz Srebrenice koje su pratila vozila UNPROFOR-a. U svakom vozilu UN-a nalazila su se po dva ili tri vojnika. Vozila su bila ili džipovi ili terenska vozila. U nekoliko konvoja pod pratnjom bilo je po pet do deset autobusa pod pratnjom, pri čemu je za jednim vozilom UN-a išlo po nekoliko autobusa, što je trajalo do mraka.⁴⁵⁵

XIV NAPAD ABIH NA JEDINICE POLICIJE NA PUTU UJUTRO 13.7.1995.

262. Sud je također saslušao iskaze o vojnoj prijetnji jedinicama MUP-a koje su obezbjeđivale put. Prije svitanja 13.7.1995. godine, neke pripadnike 1. čete PJP koji su bili na putu napala je jedinica ABiH. Nekoliko očevidaca je dalo iskaze o ovom incidentu. Na primjer, Nenad Andrić je izjavio da je oko 4 ujutro 13.7. njegova jedinica napadnuta pucanjem i detonacijama u kojima je Nenad Filipović ranjen, a Niković ubijen. Andrić je ranjen u nogu i odvezen u Bratunac na liječenje.⁴⁵⁶ Radoslav Stuparović je opisao napad rano ujutro uz korištenje ručnih minobacača i pješadijski napad koji je trajao između pola sata i sat, usljed čega je jedan pripadnik poginuo, a trojica su ranjeni.⁴⁵⁷ Cvijan Ristić je

---

⁴⁵³ Cvijan Ristić, 2.7.2009.

⁴⁵⁴ Danilo Zoljić, 20.3.2009.

⁴⁵⁵ Nenad Andrić, 13.8.2009.

⁴⁵⁶ Nenad Andrić, 13.8.2009.

⁴⁵⁷ Radoslav Stuparović, 9.7.2009.

dao sličan iskaz o napadu, rekavši da je poginuli bio pripadnik 3. voda.⁴⁵⁸ Aleksandar Radovanović je čuo eksplozije i pucjavu i vidio Radu Čturića kako obilazi liniju i obavještava druge policajce.⁴⁵⁹

263. Ujutro 13.7. Danilo Zoljić je otišao na put za Konjević Polje, nakon što je obaviješten o sukobu u ranim jutarnjim časovima u kojem je ubijen policajac. Pripadnici II odreda su bili tamo. Zoljić je također vidio neke ljude da izlaze iz šume i predaju se i da ih obezbjeđuje tri do pet policajaca.⁴⁶⁰ Milutin Kandić je opisao da je dobio narednje da ide u Sandiće da preuzme neke ranjene policajce i da je pokupio dvojicu ili trojicu ranjenih policajaca od kojih je jedan umro na putu. Odveo ih je u dom zdravlja i vratio se u Sandiće.⁴⁶¹

Zaključci

264. Sud nalazi dokazanim van razumne sumnje da se napad ili zasjeda desila onako kako su opisali ovi svjedoci, prije svitanja 13.7.1995. godine. Sud nalazi dokazanim da su naoružane grupe bosanskih muslimana, vjerovatno pripadnici 28. divizije ABiH predstavljali određenu vojnu prijetnju jedinicama MUP-a raspoređenim na putu i da su jedinice MUP-a preduzele odbrambene radnje kada su napadnute. Međutim, ovo utvrđenje nije relevantno za tretman koji se po međunarodnom humanitarnom pravu mora pružiti ratnim zarobljenicima i civilima koji uživaju zaštitu u skladu sa Ženevskim konvencijama.

XV RASPORED II ODREDA ŠEKOVIĆI NA PUTU KONJEVIĆ POLJE – BRATUNAC DANA 13.7.1995.

265. Raspored 1. čete PJP i II odreda Šekovići nastavljen je 13.7.1995. Kao što je ranije opisano u dijelu **VII. Zauzimanje Srebrenice od strane VRS** prisilno razdvajanje muškaraca je nastavljeno u Potočarima, civili su ukrcavani na autobuse i kamione i transportovani iz enklave, a VRS je nastavljala potragu za bosanskim Muslimanima koji su u koloni bježali iz Srebrenice.

---

⁴⁵⁸ Cvijan Ristić, 2.7.2009.

⁴⁵⁹ Aleksandar Radovanović, 18.11.2009.

⁴⁶⁰ Danilo Zoljić, 20.3.2009.

⁴⁶¹ Milutin Kandić, 12.8.2009. Dokaz T.64 je izvod iz bolničkih prokola za 13.7.1995. u kojem se navode Rade Čturić i Krsto Dragičević.

266. Cvijan Ristić je bio svjedok odbrane Zorana Tomića. Izjavio je da su nakon napada tog jutra policajci koji su obezbjeđivali put stajali bliže jedni drugima, na razdaljini od možda tri do četiri metra. Saobraćaj se nesmetano odvijao u oba pravca. Prolazili su autobusi, kamioni, borbena vozila, tenkovi i priključna vozila. Autobusi sa putnicima su vozili „u oba pravca“. Međutim, u unakrsnom ispitivanju je pojasnio da autobusi i kamioni koji su se kretali u suprotnom pravcu nisu prevozili bosanske Muslimane. Odgovarajući na pitanje Suda izjavio je da je vidio oko 20 do 30 autobusa i da je mislio da prevoze Muslimane koji odlaze zbog događanja u Srebrenici. Na boku autobusa bio je natpis „Drinatrans“.⁴⁶² Ovo je iskaz očevidca o organizovanom načinu prevoza.

267. Dana 13.7. Aleksandar Radovanović i njegova jedinica su dobili naređenje da krenu iz Bratunca prema Zvorniku. Zaustavili su se na prevoju u Sandićima i raspoređeni su duž puta da obezbjede liniju. Rade Čuturić im je rekao da je svrha toga da se spriječi naoružane Muslimane da izađu na put i da trebaju očekivati napade. Oko 13 ili 14 pripadnika voda Skelani su bili na putu u parovima, tako da je jedan mogao da se odmori.⁴⁶³ Svjedok D5, koji je također bio raspoređen duž puta između Sandića i Kravice je mislio da se očekuje da Muslimani izađu iz šume iznad puta. Pričalo se da su neki civili, a neki naoružani.⁴⁶⁴

268. Ujutro 13.7.1995. godine, Momir Nikolić, načelnik za obavještajne poslove i bezbjednost Bratunačke brigade sastao se sa Duškom Jevićem (komandirom Centra za obuku na Jahorini, čija jedinica je također dobila naređenje da ide u Srebrenicu 11.7.) i rekao mu da prenese naređenje svojim jedinicama da se zarobljeni Muslimani skupe na jednom mjestu, budu pod obezbjeđenjem i da će kasnije biti evakuisani u Bratunac.⁴⁶⁵

269. Na Petrovićevom snimku vidi se praga ili tenk na livadi dana 13.7.⁴⁶⁶

270. Marko Aleksić, vršilac dužnosti komandira 1. voda izjavio je da je njegova jedinica raspoređena duž puta od Kravice do Konjević Polja blizu Sandića sa zadatkom da

---

⁴⁶² Cvijan Ristić, 2.7.2009.

⁴⁶³ Aleksandar Radovanović, 18.11.2009.

⁴⁶⁴ Svjedok D5, 11.2.2009.

⁴⁶⁵ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 22.9.2003, T.1713-1714.

⁴⁶⁶ Dokaz T.1, vidi također svjedok D5, 11.3.2009.

obezbjeduje putnu komunikaciju tako što će uspostaviti borbenu liniju da bi se spriječio prolazak Muslimana. Prvi vod je bio na livadi, a 3. vod je raspoređen prema Kravici. Znao je da putem nailazi konvoj. Čuo je paljbu prage.⁴⁶⁷ Svjedok D1, zarobljenik na livadi je vidio protivavionski top i tenk koji su ispaljivali projektele u šumu. Također je vidio da puca na zid jedne zgrade i da eksplozija izbacuje jednog čovjeka iz zgrade.⁴⁶⁸

271. Zoro Lukić je također bio raspoređen na putu. Oko pet do deset metara od njega su bili Zigić i Zoran Tomić. Njihov zadatak je bio da obezbijedu putnu komunikaciju kako bi obezbijedili nesmetan prolaz vozila i branili srpska sela od napada.⁴⁶⁹ Rade Čuturić im je rekao da trebaju uzvratiti vatru ako budu napadnuti i da obavijeste komandu, ako bi muslimanski vojnici pokušali preći put. Zigić i Tomić su bili sa Lukićem kad su se Muslimani počeli predavati ujutro 13.7. Muslimane koji su se predali su premjestili na mjesto gdje je ubijen srpski policajac rano tog jutra. Neki od Muslimana su bili ranjeni. Jednog su nosili u deci. Rade Čuturić je megafonom pozivao Muslimane na da se predaju.⁴⁷⁰

272. Dragomir Stupar je izjavio da je odveo hranu iz Bratunca pripadnicima II odreda Šekovići koji su bili na putu. Bili su raspoređeni cijelim putem od prvog sela do Konjević Polja u razmacima duž puta i trebalo mu je sat do dva da podijeli hranu i vrati se.⁴⁷¹

273. Mirko Aščerić, pripadnik 1. voda koji je bio raspoređen na putu bio je naoružan automatskom puškom i imao je dvije ručne bombe, a nosio je pancirni prsluk i smb uniformu s oznakama PJP. Policajci su mogli vidjeti jedan drugog na putu. Duško Mekić i Slaviša Žugić su bili s lijeve i desne strane Mirka Aščerića.⁴⁷²

274. Svjedok D5 je raspoređen da stoji sa Miladinom Stevanovićem.⁴⁷³ Rečeno im je da se velika kolona Muslimana polako kreće kroz šumu i da su raspoređeni tamo jer bi kolona mogla odsjeći srpska sela.⁴⁷⁴ Svjedok D5 je izjavio da je njihov zadatak bio „da se zarobljava... s desnu stranu na livadu jednu da se napravi obruč oko zarobljenih“.⁴⁷⁵

---

⁴⁶⁷ Marko Aleksić, 4.2.2009.

⁴⁶⁸ Svjedok D1, 18.12.2008.

⁴⁶⁹ Zoro Lukić, 13.3.2009.

⁴⁷⁰ Zoro Lukić, 3.3.2009.

⁴⁷¹ Dragomir Stupar, 27.2.2009.

⁴⁷² Mirko Aščerić, 13.1.2009.

⁴⁷³ Svjedok D5, 13.3.2009.

⁴⁷⁴ Svjedok D5, 13.3.2009.

⁴⁷⁵ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22.5.2008.

Izjavio je da „se na svakih deset metara čovjek u krug“.⁴⁷⁶

275. Nedeljko Sekula je stopirao do Vlasenice i Konjević Polja 13.7. Rečeno mu je da je njegova jedinica u Sandićima. Našao je svoje minobacačko odjeljenje pored puta. Minobacači nisu bili postavljeni.⁴⁷⁷

276. U junu 1995. godine Stanislav Vukajlović je živio u Republici Srbiji gdje je otišao iz Bosne i Hercegovine kao izbjeglica. Rođen je u Šekovićima, a njegov otac je bio vozač za II odred Šekovići. Srbijanska policija ga je privela i ukrcala na autobus za Bijeljenu i odveden je u Centar za obuku MUP-a na Jahorini. Nakon desetak dana poslan je u Bratunac, gdje su on i još otprilike 30 drugih autobusom odvezeni do puta za Konjević Polje i dobili naredenje da obezbjeđuju put. S njegove lijeve i desne strane stajali su ljudi dovedeni iz Srbije. Zvali su ih „dezerteri“. Bio je naoružan automatskom puškom.⁴⁷⁸ Drugog dana boravka njegove jedinice na terenu, prošao je Sandiće i vidio tenk okrenut u pravcu brda i „sa kojeg su dolazili Bošnjaci koji su se predavali. Prije toga sam čuo da puca jedna praga, ali za tenk se ne sjećam da sam čuo da je pucao.“⁴⁷⁹ Vidio je policajce u Sandićima za koje je kasnije saznao da su iz II odreda Šekovići. Poznaje Tomića kao čovjeka koji ga je zaštitio dok su ga drugi pokušali istući dok je bio u II odredu Šekovići, ali ga nije poznao u julu 1995. godinu.⁴⁸⁰

277. Nedeljko Sekula je izjavio da je vidio jedinicu „dezertera“ sačinjenu od ljudi koji su pobjegli u Srbiju i znao ih je sa terena.⁴⁸¹ Na Petrovićevoj snimci se također vide naoružani pripadnici jedinice iz Centra za obuku na Jahorini u maskirnim uniformama na putu južno i istočno od livade u Sandićima 13.7.⁴⁸²

(i) Prisustvo Radomira Vukovića i Zorana Tomića na putu Konjević Polje – Bratunac dana 13.7.1995. godine

278. Pripadnici tri voda II odreda Šekovići, kojima su pripadali Radomir Vuković, Zoran Tomić i svjedok D5 bili su također raspoređeni su duž puta dana 13.7.1995. godine. Svjedok D5 je opisao kako je 1. i 2. vod raspoređen na putu do hangara u Kravici, a

⁴⁷⁶ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22.5.2008.

⁴⁷⁷ Nedeljko Sekula, 27.8.2009.

⁴⁷⁸ Stanislav Vukajlović, 23.3.2009.

⁴⁷⁹ Dokaz T.19, izjava Stanislav Vukajlović istražiteljima, 18.10.2005.

⁴⁸⁰ Stanislav Vukajlović, 23.3.2009.

⁴⁸¹ Nedeljko Sekula, 27.8.2009.

⁴⁸² Dokazi T.1 i T.134.

njegova jedinica je bila raspoređena otprilike u sredini. Drugi ili 3. vod je bio raspoređen u blizini uništene kuće gdje su se predavali Muslimani.⁴⁸³ Zvornička četa koja je bila sastavljena od policajaca i vojnika bila je s njegove desne strane prema Konjević Polju.⁴⁸⁴

279. Nekoliko svjedoka je dalo iskaz o rasporedu dvojice optuženih duž puta dana 13.7.1995. godine, uključujući i svjedoka D5 koji je svjedočio da su obojica bili raspoređeni na putu.⁴⁸⁵ Cvijan Ristić je izjavio da je Zoran Tomić obezbjeđivao put blizu Predraga Čelića. Vidio je Tomića i Zorana Lukića u blizini kuće koju je koristio II odred Šekovići. Njegov komandir im je naredio da naprave formaciju u obliku potkove i čuvaju od napada. Vidio je Zorana Tomića u noći 12.7. sa Čerićem kako čuvaju jedan drugog. Jedan je spavao, a drugi bio budan.⁴⁸⁶

280. Nedeljko Sekula je prvo vidio Tomića kada je stigao, u blizini uništene kuće, a Predrag Čelić je bio dalje. Tomić je došao da zapali cigaretu blizu četvorice ljudi koji su bili na minobacačima. Sekula Tomića opisuje kao strastvenog pušača. Njegova jedinica je bila obično naoružana minobacačima, dvama tenkovima, pragom i puškama.⁴⁸⁷ Dana 13.7.1995. godine Radoslav Stuparović se kretao duž puta i vidio Zorana Tomića i Predraga Čelića zvanog „Brane“.⁴⁸⁸

281. Slaviša Žugić je također izjavio da je Radomir Vuković raspoređen duž puta. Žugić ga nije dobro poznao, ali je znao da mu je nadimak Vojvoda, a nije znao ni jednog drugog Vojvodu u 1. vodu. Žugić je također u sudnici identifikovao Vukovića kao tog Vojvodu.⁴⁸⁹

Zaključci

282. Dvojica optuženih i njihovi branioci nisu sporili da su dana 13.7.1995. godine bili na putu. Čini se da nema spora o njihovom prisustvu na toj lokaciji u okviru operacije MUP-a s ciljem obezbjeđenja puta. Završne riječi odbrane Zorana Tomića opisuju ga „kao običnog policajca koji je postavljen na put Bratunac – Konjević Polje u cilju izvršavanja

---

⁴⁸³ Dokazi D5, 13.3.2009.

⁴⁸⁴ Dokazi D5, 20.3.2009.

⁴⁸⁵ Dokazi D5, 11.2.2009.

⁴⁸⁶ Cvijan Ristić, 2.7.2009.

⁴⁸⁷ Nedeljko Sekula, 27.8.2009.

⁴⁸⁸ Radoslav Stuparović, 9.7.2009.

⁴⁸⁹ Slaviša Žugić, 13.1.2009.

tipičnih policijskih zadataka u ratu. Zadatak je bio obezbjeđenje sigurnosti puta, saobraćaja istih za civilie i ostala lica tako da se ne dozvoli da 28. divizija ABiH ili dijelovi te jedinice prekinu komunikaciju i dođu do srpskih sela desno od te komunikacije pa do rijeke Drinc.”⁴⁹⁰

283. Nakon ocjene dokaza Sud nalazi dokazanim van razumne sumnje da su oba optužena bili raspoređeni i prisutni na putu dana 12. i 13.7.1995. godine.

XVI PREDAVANJE BOSANSKIH MUSLIMANA DUŽ PUTA KONJEVIĆ POLJE – BRATUNAC

284. Dana 13.7.1995. godine mnogi bosanski Muslimani iz kolone su se predali pripadnicima MUP-a i VRS duž puta Konjević Polje – Bratunac. Dokazi pokazuju da su stotine zarobljenika odvedene na livadu u Sandićima pored puta, nakon što su prethodno pretreseni s ciljem pronalaska stvari od vrijednosti i oružja. Treći vod Skelani II odreda Šekovići bio je pristuan u Sandićima pored mjesta gdje se dešavalo predavanje. Predavanje se prvo dešavalo u malim grupama, a zatim u većim grupama. Ljudi su izlazili iz šume, a pripadnici 3. voda su ih zaustavljali i oduzimali im stvari. Sud je saslušao uvjerljive iskaze da je Zoran Tomić pretresao bar jednog zarobljenika i oduzeo mu vrijednosti.

285. Svjedok D5 je izjavio da kada su Muslimani izašli iz šume „izvršeno je pretresanje i oduzimanje stvari“ koje su vršili pretežno „momci iz Šekovačkog odreda, znači iz Šekovica, a bilo je pojedinaca iz Skelana“. Lica koja su se predavala su bila nenaoružana. Niko nije utvrdio identitet lica koja su se predavala uvidom u lične dokumente i nije sačinjen nikakav spisak.⁴⁹¹ Svjedoci D1 i D2 su također opisali da su pretreseni nakon predaje – vidi dio **XXI. Tretman zarobljenika na livadi u Sandićima** u daljem tekstu.

286. Sa uništene kuće Muslimani su megafonima pozivani da se predaju.⁴⁹² Svjedok D5 je izjavio da je lice iz Šekovića za koje misli da se zove Zoran, stajalo pored kuće i megafonom pozivala ljude na predaju, govoreći im da će biti bezbjedni i da će im biti

---

⁴⁹⁰ Zoran Tomić, završne riječi advokata Petka Pavlovića

⁴⁹¹ Svjedok D5, 11.2.2009.

⁴⁹² Svjedok D5, 13.3.2009.

dozvoljeno da idu u Tuzlu.⁴⁹³ Pozivao je „Muslimani predajte se“.⁴⁹⁴ Ovaj iskaz je potkrijepio Nedeljko Sekula koji je izjavio da je Zoro Lukić koristio megafon u blizini uništene kuće.⁴⁹⁵ Aleksandar Radovanović je čuo da se Muslimane poziva preko megafona da se predaju na prevoju u Sandićima.⁴⁹⁶ Marko Aleksić je također čuo megafon i pozive da se Muslimani predaju.⁴⁹⁷ Cvijan Ristić nije vidio Zorana Tomića da poziva Muslimane da se predaju, ali je vidio Muslimane koji su se predali kako ih čuvaju pripadnici II odreda Šekovići.⁴⁹⁸

287. Danilo Zoljić je opisao kako su muškarci izlazili iz šume u malim grupama po jedan ili dvojica govoreći „predajemo se“ i odlazili na livadu da se pridruže onima koji su već bili tamo. Vidio je oko deset ljudi da izlaze kod potoka govoreći da žele da se predaju.⁴⁹⁹

288. Jedinica Milutina Kandića, 1. četa PJP, je također raspoređena da obezbjeđuje put i naređeno im je da obezbjeđuju put u Sandićima. Kada su se vratili u Sandiće 13.7. vidio je male grupe muškaraca starosti od 15 i 17 i 60 kako se predaju. Neki su bili u civilnoj odjeći. Predavali su se izlazeći iz šume i pridružili se durgima na livadi. Pripadnici 1. čete PJP su bili u blizini uništene kuće. Sa terase kuće je mogao vidjeti civile kako idu na livadu u Sandićima da se predaju. Neki su nosili rukaske koje su bacali na put kada bi im vojnici naredili da ih skinu. Svjedok je upamtio jedan konkretan događaj. Sjeća se da je vidio djevojčicu, starosti oko 10 godina da izlazi iz šume sa ocem. Šokirao se što je djevojčica s njim i pitao oca za razlog, ali je otac samo slegnuo ramenima i rekao da je htjela da ide s njim. Autobusi su prolazili i otac je pristao da se dijete ukrea na autobus. Milutin Kandić je ukreao djevojčicu na autobus na vlastitu inicijativu jer je mislio da oni idu u „logor“.⁵⁰⁰

289. Cvijan Ristić je na crtežu označio poziciju svoje jedinice i II odreda Šekovići, uključujući kuću, i rekao da se tenk ili praga nalazio u blizini. Dok je bio u Sandićima, vidio je veliki broj autobusa. Rekao je da su se Muslimani predavali duž žute linije

---

⁴⁹³ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18.4.2008.

⁴⁹⁴ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22.5.2008.

⁴⁹⁵ Nedeljko Sekula, 27.8.2009.

⁴⁹⁶ Aleksandar Radovanović, 18.11.2009.

⁴⁹⁷ Marko Aleksić, 4.2.2009.

⁴⁹⁸ Cvijan Ristić, 2.7.2009.

⁴⁹⁹ Danilo Zoljić, 20.3.2009.

⁵⁰⁰ Milutin Kandić, 12.8.2009.

označene na fotografiji. Megafon je bio oko 100 metara od njega.⁵⁰¹ S druge strane, svjedok D5, nije vidio pragu ili tenk.⁵⁰² Zoro Lukić je izjavio da je tenk koji je pripadao jedinici bio blizu livade.⁵⁰³

290. Svjedok D5 nije lično vidio ljude da oduzimaju novac od zarobljenika, ali je kasnije čuo glasine da je oduzeto oko 15 do 20 hiljada DM. Muslimani koji su se predavali nisu bili naoružani. Njihovi lični dokumenti nisu provjeravani. Nije sačinjen nikakav spisak imena. Nakon privođenja odvođeni su na veliku livadu u Sandićima.⁵⁰⁴ Na Petrovićevoj snimci se jasno vide srpski vojnici koji pozivaju Muslimane da se predaju, što potvrđuje iskaze o pozivima na predaju.⁵⁰⁵

Zaključci

291. Sud smatra dokazanim van razumne sumnje da su pripadnici MUP-a pozivali bosanske Muslimane iz kolone da se predaju, obećavajući im razmjenu i bezbjedan prolaz na teritoriju pod kontrolom ABiH. Dokazi potvrđuju da su zarobljenici pretresani, da su im oduzimate dragocjenosti i da su odvedeni na livadu u Sandićima gdje su ih čuvali pripadnici MUP-a.

XVII DA LI JE ZORAN TOMIĆ PRETRESAO ZAROBLJENIKE TRAŽEĆI NOVAC I DRAGOCJENOSTI

292. Svjedok D5 je svjedočio o navodima optužnice da je Zoran Tomić pretresao zarobljenike koji su se predali tražeći novac i dragocjenosti.

293. Dok se na livadi u Sandićima formirala kolona 13.7., predao se bivši policajac iz Skelana. Svjedok D5 je pokušao da vrati tog policajca natrag u šumu, ali prije nego što je uspio to uraditi, Zoran Tomić je oduzeo novac od njega. Govoreći o ovom događaju, svjedok je izjavio: „Taj čovjek je poznavo mene dobro. Došo je lično kod mene. Naišo je Zoran Tomić naredio da izvadi sve iz đepova. Čovjek je izvadio pare, ne znam koliko je

---

⁵⁰¹ Cvijan Ristić, 2.7.2009, označeno na dokazu T.106.

⁵⁰² Svjedok D5, 11.3.2009.; svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18.4.2008.

⁵⁰³ Zoro Lukić, 3.3.2009.

⁵⁰⁴ Svjedok D5, 11.2.2009.

⁵⁰⁵ Dokaz T.1.

bilo, izvadio je službenu legitimaciju. Znajući sve šta se dešava i šta će biti ja sam pokušao da ga vratim iza kuće da se vrati u šumu, što nisam uspio, znači ušao je u kolonu i završio je u hangarima“... „To je bilo na livadi na Sandićima preko puta velike grupe koja je formirata desno znači od gledajući od Bratunca, ali mi smo bili s lijevu stranu puta gledajući iz Bratunca, ali već je se kolona bila počela formirati na asfaltu. Ja sam pokušao da ga vratim u šumu stin što sam ga zamolio ako bi i do čega došlo da moje ime ne smije pominjati. S tim što ga je gospodin ubacio u kolonu koji je otišao sanama u sprovodu do hangara.“ ... „Pre ubacivanja u kolonu sam ga mislio vratiti s drugu stranu kuće, znači da ne bi prošao pored istih ljudi pored kojih je prošao, jer gledajući s puta oni su izlazili iz šume s desnu stranu. Ja sam ga pokušao vratiti s lijevu stranu kuće gledajući sa asfalta da ga ne bi ovi isti primjetili. Ali sam mu reko ako išta dođe, ako ga iko uhvati da ne pominje moje ime. Jer je moje ime znao... Nisam uspio u tome zato što Zoran Tomić to nije dozvolio ”.⁵⁰⁶ Svjedok D5 misli da se ovaj čovjek zvao Hasan.⁵⁰⁷ Petar Mitrović je bio sa svjedokom D5 kada se to desilo.⁵⁰⁸

Zaključci

294. Sud prihvata, van razumne sumnje, iskaz svjedoka D5 o tome da je Zoran Tomić pretresao zarobljenika i oduzco mu vrijednosti. Sud je generalno cijenio iskaz svjedoka D5 kao uvjerljiv i pouzdan i ne vidi razlog zbog kojeg bi ovaj svjedok izmislio takav navod, pogotovo protiv Tomića. Incident koji je opisao svjedok je vrlo konkretan i tiče se osobe koju je svjedok D5 poznavao. Za očekivati je da se neko prilično jasno prisjeća upravo takve vrste događaja mnogo godina kasnije. Izmišljanje ovakvog navoda ne bi moglo pojačati njegov vlastiti kredibilitet u odvojenom krivičnom postupku protiv njega. Zarobljenik je odavno mrtav, ubijen u skladištu u Kravici, a svjedok D5 je možda jedini živući svjedok ovog incidenta. Njegov iskaz o Tomiću, kao policajcu koji pljačka zarobljenika koji se predao je konzistentan sa iskazima drugih da su policajci i vojnici oduzimali vrijednosti od zarobljenika.

295. Sud stoga nalazi dokazanim van razumne sumnje da se incident dogodio na način kako je opisao svjedok D5. Međutim, Sud ne nalazi dokazanim van razumne sumnje da je

---

⁵⁰⁶ Svjedok D5, 20.3.2009.

⁵⁰⁷ Svjedok D5, 13.3.2009. ; 20.3.2009.

⁵⁰⁸ Svjedok D5, 20.3.2009.

Tomić ovo uradio sa neophodnom posebnom namjerom da poćini genocid. Sud ne nalazi dokazanim van razumne sumnje da je Tomić, u vrijeme kada je izvršio ovu konkretnu radnju, znao da će zarobljenici biti ubijeni kao dio plana da se izvrši genocid u Srebrenici.

XVIII ISKAZI PREŽIVJELIH IZ KOLONE SVJEDOCI D1, D2 I ENVER HUSIĆ

296. Sud je saslušao iskaze tri svjedoka koji su bili u koloni koja je bježala iz Srebrenice i to svjedoke D1, D2 i Envera Husića.

297. Svjedok D1 je jedan od nekoliko poznatih preživjelih iz masakra u skladištu u Kravici dana 13.7.1995. godine i jedan od onih koji su u koloni pokušali da se probiju iz Srebrenice. Opisao je svoj bijeg iz Srebrenice pred nadiranjem VRS. Dana 11.7.1995. godine bio je u svojoj kući u Srebrenici i krenuo da pokuša doći do „slobodnog teritorija“ u Tuzli, nakon što mu je kurir donio poruku da tako uradi. Žene i djeca su pokušali da stignu do Potočara, dok su muškarci krenuli kroz šumu, misleći da je tako sigurnije. Sedamnaest muškaraca je tog dana otišlo iz njegovog sela. Izjavio je da oni još nisu pronađeni.

298. Svjedok D1, koji je sada stariji ćovjek, u julu 1995. godine je bio u vojsci. Neki od mlađih muškaraca u koloni su nosili oružje. Nešto naoružanih muškaraca je bilo na ćelu kolone, ali su većinom u koloni bili stariji muškarci. Kolona je bila naoružana na ćelu i na kraju, ali ne i u sredini. On je bio blizu kraja kolone. Kolona je prvo naletila na zasjedu kod Baljkovice. Oko 45 ljudi je bilo u prvoj grupi. On je prvo nosio svoju lovaćku pošku, ali ju je onda dao svom zetu (koji je tada nestao). Nosio je svoj ruksak u kojem je bio hljeb i voda. Dok su se kretali šumom na kolonu je pućano. Otišli su u pravcu iz kojeg su došli pućnji s namjerom da se predaju i vikali su da na njih ne pućaju. Blizu Kamenice su sreli neke poznanike i ćuli pozive da se predaju. Mnogi ljudi u koloni su bili ranjeni.

299. Prešli su rijeku i spustili ranjenike. Predali su se bosanskim Srbima i dvojica vojnika su ih pretresli traćeći oružje i novac. Svjedok D1 je imao 100 njemaćkih maraka koje je dao vojnicima. Srpski voćnici su bili naoružani automatskim naoružanjem.⁵⁰⁹

300. Svjedok D2, drugi preživjeli iz masakra, bio je pripadnik ABiH koji se predao VRS u

---

⁵⁰⁹ Svjedok D1, 18.12.2008.

enklavi Srebrenica dana 13.7.1995. godine. Bio je u koloni bosanskih Muslimana koji su hodali šumom u pokušaju da se probiju kroz linije VRS i dođu do Tuzle. Većinu kolone činili su civili. On se predao u području blizu Sandića dana 13.7. Vojnici VRS su pretresali zarobljenike i oduzimali sve što je bilo vrijedno. Zarobljenici su onda odvedeni na livadu u Sandiće i tamo bili pod obezbjeđenjem tokom dana. Povremeno bi ih pošpricali vodom da se ne bi onesvijestili.

301. Svjedok je svjedočio u predmetu protiv Krstića pred MKSJ pod pseudonimom K i tužilac je na zapisnik pročitao njegov iskaz nakon što ga je Sud uveo u dokaze u skladu sa članom 5. Zakona o ustupanju predmeta.⁵¹⁰ Svjedok je lošeg zdravstvenog stanja, ne živi u Bosni i Hercegovini i nije želio svjedočiti. Nije identifikovao niti poznavao dvojicu optuženih. Sud smatra da su interesi pravde zadovoljeni uvođenjem iskaza ovog svjedoka na opisani način.

302. Enver Husić je rođen 4.7.1978. i u julu 1995. je upravo napunio 17. U julu 1995. godine je živio sa porodicom kao izbjeglica u enklavi Srebrenica. Svjedočio je o granatiranju Srebrenice koje je započelo 10.7. i prestalo oko 10 sati ujutro dana 11.7. Ponovno je počelo u popodnevrim satima i njegova porodica je odlučila da ode. Njegova majka i sestra su krenule prema Potočarima, a on, njegov brat i otac su se pridružili koloni koja je krenula u pravcu Kazana. Njegova majka i sestra su odlučile da idu sa većinom civila u bazu UNPROFOR-a u Potočarima jer su mislile da će tamo dobiti zaštitu. Muškarci su se bojali da će ih Srbi poklati i odlučili su da se pridruže koloni koja se kretala kroz šumu.⁵¹¹

303. Enver Husić je opisao kolonu kao oragnizovanu, ali ne i strogo uređenu. Većina ljudi u koloni su bili civili i on nije vidio oružje. On je vidio neke naroužane muškarce na kraju kolone. Dana 12.7., dok se probijala kroz šumu, kolona je granatirana. Enver Husić je našao ranjenog oca na padini. Bio je ranjen tokom granatiranja. Na kolonu je pucano sa svih strana. Enver Husić procjenjuje da se kolona mogla pružati na nekih dva do tri kilometra ispred njega. Hodali su u koloni po dvojica kada su krenuli iz Jaglića.

---

⁵¹⁰ Dokaz T.143, svjedok D2, 10.9.2009, *Tužilac protiv Radislava Krstića*, IT-98-33-T, 10.4.2000, T.2497-T.2575, svjedok K.

⁵¹¹ Enver Husić, 6.3.2009.

304. Dana 13.7. se probudio i vidio mnoga tijela i krv na padini. Čuo je Srbe kako ih pozivaju da se predaju i govore da su opkoljeni i da ih neće dirati i da će im UNPROFOR pomoći i odvesti ih u Tuzlu. Dole na putu su vidjeli vojnike u oklopnim transporterima UN-a s plavim šljemovima.⁵¹² Srbi su rekli da imaju vremena da se predaju do 14 časova ili će „vas sve pobiti“. Ovi iz kolone su mislili da se u transporterima UN-a nalaze pripadnici UNPROFOR-a i da će biti zaštićeni. Znao je da kolona ne može doći do Tuzle, jer bi bila izložena granatiranju i bilo mu je drago što vidi transportere UNPROFOR-a i plave šljemove. S jednom grupom je sišao do puta i vidio naoružane vojnike s obje strane staze dok su se spuštali. Prešao je most preko potoka i naišao na srpskog policajca koji im je rekao da predaju sve vrijednosti i novac koji imaju. Nosili su UNPROFOR-ove pancire i crvene oznake, ali je Enver Husić znao da su to pripadnici srpske policije. Vidio je dvije naoružane žene u blizini uništene kuće. Izdvojili su njegovog komšiju i rekli mu da uđe u kuću. Oni su odvedeni na livadu gdje im je naređeno da sjednu. Tenk je bio parkiran na udaljenosti od 10 metara. Neki zarobljenici su izdvajani i pretresani u potrazi za vrijednostima.⁵¹³

305. Sud je također saslušao iskaze, što je prikazano i na Petrovićevoj snimci, da su srpski vojnici i policija koristili ukradena vozila UNPROFOR-a i nosili plave šljemove UN-a u prisustvu zarobljenika koji su se predavali.⁵¹⁴ Jedini zaključak koji se na osnovu navedenog može izvući je da je to bio namjerni trik da se zarobljenici prevare kako bi mislili da se predaju u prisustvu UN-a te će zato biti sigurni.

306. Vojni svjedok tužilaštva, Richard Butler, dao je mišljenje da se u koloni nalazilo otprilike 12 do 15 hiljada ljudi od kojih je otprilike trećina bila naoružana. Po njegovom mišljenju, čelo kolone je predstavljalo značajnu vojnu prijetnju VRS-u dok su se kretali prema Tuzli. Kolona je, po njegovim riječima, bila legitiman vojni cilj, bez obzira na to što je bila mješovitog vojno-civilnog sastava. Smatra da je predstavljala realnu vojnu prijetnju za Zvornik.⁵¹⁵ Richard Butler, međutim, nije objasnio osnovu za svoje mišljenje ili naveo pitanje proporcionalnosti i šta bi bio proporcionalan odgovor na takvu prijetnju. Sud se ne oslanja na njegovu ocjenu o tome da li je kolona predstavljala značajnu vojnu

---

⁵¹² Thomas Karremans je pred MKSJ izjavio da mu, s druge strane, nije poznato da su Muslimani ikada imitirali pripadnike holandskog bataljona ili UN-a sa plavim šljemovima, dokaz T.52, *Blagcjević*, T.11165.

⁵¹³ Enver Husić, 6.3.2009.

⁵¹⁴ Dokazi T.1 i T.134.

⁵¹⁵ Richard Butler, 29.9.2009.

prijetnju. Sud nalazi da čak i ako je to bio slučaj, pitanje koje treba utvrditi nije postojanje ili veličina prijetnje, već tretman bosanskih Muslimana koji su bili u koloni i predali se snagama VRS i MUP-a.

(i) Identifikacija Zorana Tomića od strane Envera Husića u sudnici

307. Sud je također imao priliku spontanu identifikaciju Zorana Tomića u sudnici od strane Envera Husića koji je izjavio da prepoznaje Tomića jer ga je vidio dva puta u blizini uništene kuće i ponovno blizu livade. Husić je izjavio da je Tomić nosio maslinasto sivu maskirnu uniformu i da je bio naroužan automatskim oružjem. Prvi put je vidio Tomića sa razdaljine od oko pet metara, a zatim ponovno sa razdaljine od pet do deset metara. Prvi put ga je vidio u prolazu, a drugi put otprilike na minut.⁵¹⁶
308. Branioci dvojice optuženih, s druge strane, opisuju identifikaciju kao „prepoznavanje za divno čudo“.⁵¹⁷ Sud ne bi išao tako daleko, ali se slaže sa tvrdnjama odbrane da ovaj iskaz nije pouzdan. Sud nije spreman da prihvati van razumne sumnje pouzdanost identifikacije Zorana Tomića koju je izvršio svjedok u sudnici. Svjedok nije poznavao optuženog, nije ga ranije vidio i njegova navodna komunikacija s njim (u dva navrata) prije četrnaest godina trajala je tek nekoliko sekundi. Pored toga svjedoku nisu pokazane tadašnje fotografije (iz 1995. godine) pripadnika II odreda Šekovići i nije mu postavljeno pitanje da li ikoga prepoznaje. Njegova identifikacija optuženog je zaista bila spontana, ali Sud primjećuje da je optuženi sjedio nekoliko metara od svjedoka, na strani odbrane, pored njegovog branioca i u neformalnoj odjeći, zbog čega je bilo očigledno da je on optuženi. Fizički izgled optuženog se također značajno promijenio u proteklih četrnaest godina. U takvim okolnostima, Sud se ne može osloniti na ovu identifikaciju kao pouzdanu.

XIX UČEŠĆE U OPERACIJI IZVIDANJA I NAPADU NA KOLONU BOŠNJAKA IZNAD KAMENICE

309. Optužnica također tereti dvojicu optuženih da su 13.7.1995. godine učestvovali u operaciji izviđanja i napada na kolonu Bošnjaka iznad Kamenice, tako što su ih pozivali na predaju mameći ih lažnim obećanjima o razmjeni.

---

⁵¹⁶ Enver Husić, 6.3.2009.

⁵¹⁷ Zoran Tomić, završne riječi advokata Petka Pavlovića

310. Sudu nije predočen niti jedan iskaz da su dvojica optuženih učestvovali u takvoj akciji izviđanja i napada iznad Kamenice i stoga o ovom navodu donosi utvrđenje da nije dokazan.

XX ZAROBLJENICI NA LIVADI U SANDIĆIMA POSJETA GENERALA MLADIĆA

311. Na osnovu dokaza je utvrđeno da je 13. jula 1995. godine, sredinom dana, dok su zarobljenici sprovedeni na livadu u mjestu Sandići, došao general Ratko Mladić sa svojom pratnjom, nekolicinom viših oficira i Ljubišom Borovčaninom. Izvjestan broj svjedoka svjedočio je o tome. Značaj ovih dokaza leži u tome što pokazuje visok nivo koordinacije između MUP-a i VRS-a, kao i zainteresovanost vodstva VRS-a za sudbinu zarobljenika. Mladić je obišao zarobljenike koji su se predali kako bi ih uvjerio da će biti razmijenjeni. Međutim, ovo se dešavalo nakon što su pogubljenja već počela, a obavještajci VRS-a su tražili lokacije za nova stratišta.

312. Momir Nikolić je znao da se snage MUP-a nalaze pod direktnom komandom Duška Jevića i pod komandom Ljubiše Borovčanina.⁵¹⁸ Ujutro, 13. jula, doznao je za planiranu posjetu Mladića tom području. Prije dolaska generala Mladića u Sandiće, Momir Nikolić je izdao uputstva pripadnicima MUP-a u Konjević Polju:

“Rekao sam pripadnicima MUP-a da zarobljenici u Konjević Polju koji se predaju ili koji budu uhvaćeni trebaju biti pritvoreni u objektu kojeg je moguće lako osigurati, da će se tokom dana obezbijediti njihov prevoz, i da će ti zarobljeni Muslimani tokom dana biti prevezeni u Bratunac”.

313. O sudbini tih zarobljenika mislio je: “Isto ono što će se dogoditi, odnosno što je planirano i naređeno da se desi zarobljenicima u Potočarima. Po mom mišljenju, svi oni koji su zarobljeni u tom periodu imali su isti status, bez obzira da li su bili na putu ili u samim Potočarima... Ti zarobljenici trebali su biti prevezeni u Bratunac, privremeno zatvoreni u prostorijama ili objektima određenim za potrebe privremenog privora, a nakon

---

⁵¹⁸ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjepić*, 22. septembar 2003, str. 1712. Dragan Jokić je u julu 1995. godine bio načelnik Inženjerije Zvorničke brigade.

toga ubijeni kao i svi drugi koji su razdvojeni 12. i 13. u Potočarima.”⁵¹⁹

314. Milutin Kandić stajao je u hladu na balkonu razrušene kuće blizu livade. On navodi da su pripadnici policije bili u kući, dok su vojnici bili na putu. Vidio je Mladića kako dolazi i razgovara sa civilima na udaljenosti od nekih 10 do 15 metara. Oni su sjedili dok je Mladić prolazio sa svojim obezbjeđenjem⁵²⁰.

315. Prečnik livade iznosi oko 100 metara.⁵²¹ Svjedok D5 vidio je generala Mladića kako dolazi na livadu u Sandićima i obraća se zarobljenima. Bio je udaljen nekih 15 do 50 metara i prema njegovom sjećanju Mladić nije koristio megafon.⁵²² Svjedok D5 također je vidio Borovčanina na livadi u trenutku dok se general Mladić obraćao zarobljenicima.⁵²³ Po odlasku Mladića, Borovčanin je ostao sa Čuturićem.⁵²⁴

316. Svjedok D5 je rekao da Borovčanina lično ne poznaje, ali da ga je izdaleka vidio nekoliko puta i da bi ga mogao prepoznati u grupi ljudi. Nije vidio Borovčanina u Bratuncu.⁵²⁵ Međutim, u izjavi koju je dao 18. aprila 2008. godine, svjedok D5 za Borovčanina izjavljuje, “Ali toga čovjeka, ja stvarno nisam nikad vidio i ne bi ga mogo poznati, on je bio zamjenik kod komandanta Gorana Sarića, ali stvarno ne bi ga pozno”.⁵²⁶ U svom iskazu svjedok D5 je rekao da u ovoj izjavi nije govorio punu istinu, a što Sud analizira u daljnjem tekstu u poglavlju **XXX. Ocjena iskaza svjedoka D5**. Njegovo svjedočenje o posjeti Borovčanina podudarno je i sa iskazima Momira Nikolića i Dragomira Stupara koji su poznavali Borovčanina i koji navode da je on bio na tom mjestu, kao i sa video materijalom koji prikazuje Borovčanina dok razgovara sa pripadnicima MUP-a pokraj puta, u popodnevnim satima 13. jula 1995.⁵²⁷

317. Govoreći o Mladićevoj posjeti, svjedok D5 je u izjavi koju je dao tužiocu 18. aprila 2008. godine prvobitno rekao “Ja ga nisam vidio, ali sam čuo da je bio“ (dolazio). I, “To

---

⁵¹⁹ Dokaz T.44, Momir Nikolić, predmet *Blagcjević*, 22. septembar 2003. godine, str. 1716-1717.

⁵²⁰ Milutin Kandić, 12. avgust 2009. godine.

⁵²¹ Enver Husić, 6 mart 2009. godine.

⁵²² Danilo Zoljić, 20. mart 2009. godine Svjedok D5, 11. mart 2009. godine . U svom iskazu u predmetu *Kravica (Stupar i drugi)*, 20. juna 2008. godine, svjedok je procjenio da se nalazio 100-130 metara udaljen od Mladića, Svjedok D5, 11. mart 2009. godine . Sud smatra da ova razlika u procjeni udaljenosti nije od značaja.

⁵²³ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine ; Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁵²⁴ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine.

⁵²⁵ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine.

⁵²⁶ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18. aprila 2008. godine

⁵²⁷ Dokazi T.1 i T.134.

je govorio i komandir "Čop". Za Mladića kažu da je pošto ga ja nisam vidio, da je i on naredio da se niko ne smije maltretirati" i, "Čuo sam priču da je Mladić naredio da se niko ne smije dirat, da se niko ne smije maltretirati. Ja ga nisam vidio, ali se pričalo da je bio tu".⁵²⁸ Kako je ranije pomenuto, u svojoj prvobitnoj izjavi koju je dao tužiocu, svjedok D5 nije govorio punu istinu. Sud smatra istinitim njegovo svjedočenje na Sudu; ono je u skladu sa onim što su izjavili drugi svjedoci posjete, te predstavlja iskaz osobe koja je zapravo bila svjedokom nečega što je zasigurno predstavljalo značajan događaj za obične policajce i vojnike, a to je posjeta načelnika štaba VRS-a. Ova razlika između njegovog iskaza na glavnom pretresu i njegove izjave u svojstvu osumnjičenog koju je dao pred tužiocem, a koju je moguće objasniti, nije od značaja.

318. Oko 12.30 sati, Momir Nikolić je došao u Konjević Polje gdje je zatekao između 80 i 100 zarobljenika na livadi u Sandićima. Čekao je dolazak Mladića. Po odlasku Mladića, Nikolić se odvezao nazad u Bratunac, primjetivši da se oko 500 ljudi sprovodi putem. Nakon toga, prošao je pored skladišta u Kravici gdje je primjetio nekoliko vojnika.⁵²⁹ Saglasno sa iskazom Momira Nikolića, svjedok D5 smatra da je Mladić stigao prije podne i da je zajedno sa Borovčaninom i drugim visokim oficirima došao na livadu.⁵³⁰ Dragomir Stupar je izjavio da je uz Mladića bila njegova pratnja, a da je Borovčanin tu bio ispred policije. Miloš Stupar je također bio tamo.⁵³¹ Dragomir Stupar je rekao da je vidio (samo) 20 do 30 Bošnjaka koji su se predali kako sjede na prevoju (livada) u Sandićima dok ih čuva nekoliko pripadnika policije.⁵³²

319. Svjedoci su također dali podudarne iskaze u pogledu onoga što je Mladić rekao zarobljenicima. Svjedok D5 je čuo Mladića kako se obraća zarobljenima nudeći im sigurnost i zaštitu. Mladić im je rekao "Da će biti svi sprovedeni, da će biti razmjenjeni, da će biti prebačeni na teritoriju pod kontrolom Armije BiH", ali da je on (svjedok D5) "lično smatrao da nije istina".⁵³³

320. Svjedok D1 je opisao da je sjedio na livadi u trenutku kada se Mladić pojavio sa svojom pratnjom i da su svi nosili uniforme. Mladić je rekao, "Znate li vi ko sam ja? Ja

---

⁵²⁸ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18. aprila 2008. godine

⁵²⁹ Dokaz T.56 od 6. maja 2003. godine.

⁵³⁰ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁵³¹ Dragomir Stupar, 27. februar 2009. godine.

⁵³² Slobodan Stjepanović, 5. februar 2009. godine.

⁵³³ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

sam general Mladić. Napustio vas je Naser Orić i prebjegao u Tuzlu. Bit ćete razmijenjeni i dobit ćete hranu”. Rekao je da će im biti osiguran neki smještaj. Uslijedio je aplauz. Svjedok D1 je upitao Mladića da li može izvaditi cipele iz ruksaka, na što mu je Mladić odgovorio “Da”. Mladić se tu zadržao nekih 15 minuta.⁵³⁴ Zoro Lukić je također bio prisutan dok je Mladić održao govor.⁵³⁵

321. Dragomir Stupar koji je dijelio hranu pripadnicima 2. odreda Šekovići, vidio je Mladića na livadi kako se obraća bošnjačkim ženama i djeci koji su se nalazili u pet ili šest autobusa koji su došli iz Srebrenice “Nemojte se bojati, ništa vam se neće dogoditi, bićete prebačeni na sigurno područje”.⁵³⁶

322. Momir Nikolić je zarobljenima rekao da se ne trebaju brinuti, da će prevoz za njih biti organizovan i da će biti prebačeni na slobodnu teritoriju.⁵³⁷ Nakon ovoga, Momir Nikolić je razgovarao sa Mladićem “na sred ceste gdje sam mu raportirao, upitao sam ga: “Gospodine generale, šta će biti sa ovim ljudima?” On je samo napravio kretnju. Nije rekao ništa. Kao odgovor na moje pitanje zamahnuo je rukom i pokazao mi šta će se desiti. Shvatio sam da će ti ljudi biti pobijeni. U stvari, to sam razumio kao potvrdu onoga što se već događalo.”⁵³⁸ Na Sudu je napravio pokret rukom preko prsa sa dlanom okrenutim prema dole – odsječčan pokret. Radoslav Stuparović je izjavio da je general Mladić došao i obratio se vojsci i policiji. Čuo je Mladića da kaže: “Neće se ništa loše desiti onima koji nisu okrvavili ruke.”⁵³⁹

323. Svjedok D2 također je opisao obraćanje generala Mladića zarobljenicima, kada im je rekao da će svi biti razmijenjeni za Srbe. Nakon što je Mladić otišao, jedan od komandanata VRS-a izvršio je odabir zarobljenika bolje fizičke spremnosti rekavši im da će biti razmijenjeni. Odabrani muškarci, među kojima je bio i svjedok D2, ukrcani su u autobuse koji su tu čekali i odvedeni su u skladište u Kravici. Čim su ih stavili u pretrpane autobuse koji su vozili u pravcu Bratunca shvatio je da neće biti razmijenjeni. To je postalo još jasnije kada su stigli do skladišta.⁵⁴⁰

---

⁵³⁴ Svjedok D1, 18. decembar 2008. godine.

⁵³⁵ Zoro Lukić, 3. mart 2009. godine.

⁵³⁶ Dragomir Stupar, 27. februar 2009. godine.

⁵³⁷ Dokaz T.44, Momir Nikolić, predmet *Blagcjević*, 22. septembar 2003. godine, str.1718.

⁵³⁸ Dokaz T.44, Momir Nikolić, predmet *Blagcjević*, 22. septembar 2003. godine, str. 1718.

⁵³⁹ Dokaz T.140, Radoslav Stuparović, 9. juli 2009. godine, izjava od 29. juna 2006. godine.

⁵⁴⁰ Dokaz T.143, svjedok D2 (svjedok K), predmet *Krstić*, 10. april 2000. godine, str. 2497-2575.

Zaključci

324. Sud smatra da su Mladić i Borovčanin došli na livadu na način kako je to opisano i da se Mladić obratio zarobljenicima s obećanjem da će biti razmijenjeni. Sud također konstatuje da se ovdje radi o svjesnoj neistini s obzirom da su pogubljenja zarobljenih bosanskih Muslimana započela noć ranije u Bratuncu. Sud, međutim, nije utvrdio van svake razumne sumnje da je svaki pripadnik MUP-a koji je čuvao zarobljenike znao da su Mladićeva obećanja lažna, da će muškarci biti pogubljeni, kao i da se, u skladu sa planom počinjenja genocida, već provodi likvidacija muškaraca, bosanskih Muslimana.

XXI ZAROBLJENICI NA LIVADI U SANDIĆIMA POSTUPANJE PREMA ZAROBLJENICIMA NA LIVADI U SANDIĆIMA

325. Sud je saslušao iskaze svjedoka o zlostavljanju zarobljenika na livadi u Sandićima. Dvojica ljudi koji su preživjeli masakr i Enver Husić bili su među zarobljenima na livadi u Sandićima 13. jula 1995. Zarobljenici su na livadi proveli nekoliko sati i opisali su uslove svog zatočeništva na vrelom ljetnom suncu. Svjedok D1 također je vidio kako pripadnici srpske policije ili vojske ubijaju neke od zarobljenika.

326. Mnogi zarobljenici su ranjeni; nije im ukazana medicinska pomoć. Zarobljenici su dobili vodu, ali ne i hranu.⁵⁴¹ Svjedok D1 je rekao da je bilo veoma vruće i da su zarobljenike vojnici prskali vodom iz cisterne.⁵⁴² Opisujući zarobljenike koji su se predali svjedok D5 je rekao: "izmučeno, pocijepano... pa pretežno u civilnom," a među njima je bilo i starijih ljudi.⁵⁴³ Vidio je dolazak cisterne, a neko je u kanisteru zarobljenicima davao vodu.⁵⁴⁴

327. Svjedok D1 je opisao kako je jedan mladić zatražio vode nakon čega su ga srpski vojnici udarili cipelom po glavi, da bi ga potom odveli i na nekih 7-8 metara udaljenosti pucali mu u glavu. Druga osoba je tražila da mu se previje rana, nakon čega je ubijen na licu mjesta. Svjedok D1 je shvatio da će svi biti ubijeni. Svjedok D1 također je vidio kako

---

⁵⁴¹ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁵⁴² Svjedok D1, 18. decembar 2008. godine.

⁵⁴³ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁵⁴⁴ Svjedok D5, 13. mart 2009. godine

srpski vojnici odvođe jednog policajca muslimanske nacionalnosti (Ahmeda) kojeg su poznavali iz Vlasenice i uvode ga u jednu kuću gdje su se zadržali nekih sat vremena prije nego što su se s njim pozdravili. Vratio se na livadu po svoja tri brata i trojica vojnika su ih odveli. Pronađeno je tijelo jednog od njih.⁵⁴⁵

328. Jedan vojnik na cisterni naredio je Enveru Husiću da donese vode za zarobljenike. On je uzeo dva kanistera i otišao do potoka da ih napuni vodom. Prema njegovoj procjeni na livadi se nalazilo nešto manje od 1.000 muškaraca. Zarobljenici su sjedili zbijeni, a mnogi od njih su bili ranjeni.⁵⁴⁶ Temperatura je iznosila oko 30 stepeni. Svaki zarobljenik imao je pravo na čep vode. On, Enver Husić, bio je na livadi možda dva do tri sata, a istu je prema vlastitoj procjeni napustio 14.00 ili 15.00 sati. Enver Husić identifikovao je sebe na Petrovićevom video snimku gdje se pominju riječi “Predajte se – Otkud ti majica, jebo te.”⁵⁴⁷ Prisjetio se da je u trenutku kada se predavao vidio snimatelja u civilu u društvu dvojice ili trojice vojnika.

329. Uspio je pobjeći kada su ga ponovo poslali po vodu. Tretman kojem su zarobljenici bili izloženi uvjerio ga je da će i sam umrijeti na livadi ili na nekom drugom mjestu. Jedan autobus se zaustavio pored livade i vozač autobusa je tražio od Envera Husića da mu natoči vodu u bocu. Napunio je bocu vodom i ušao u autobus dok je vozač pričao sa jednim od vojnika. Žene su ga sakrile prekrivši ga torbama. Autobus se odvezao dalje, a vozač nije primjetio da se on nalazi u autobusu. Izašao je iz autobusa u Tišću i nastavio pješaćiti prema Kladrju. Njegov otac koji je bio ranjen ostao je na livadi i nikad više nije viđen. Na livadi su ostala i dvojica njegovih prijatelja “braća Tihić iz Skelana”. Navodi da se oni od tada vode kao nestali. Njegov brat je preživio jer ga je spasio jedan čovjek iz Vlasenice.⁵⁴⁸

330. Pripadnici tri voda 2. odreda Ščkovići čuvali su zarobljenike na livadi. Svjedoku D5 je rečeno da ide na livadu zajedno sa drugim pripadnicima 3. voda.⁵⁴⁹ Stanislav Vukaljović je izjavio da je oko sedam pripadnika njegove jedinice iz Jahorine također čuvalo

---

⁵⁴⁵ Svjedok D1, 18. decembar 2008. godine.

⁵⁴⁶ Enver Husić, 6. mart 2009. godine.

⁵⁴⁷ Enver Husić, 6. mart 2009. godine, dokaz T.1

⁵⁴⁸ Enver Husić, 6. mart 2009. godine

⁵⁴⁹ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

zarobljenike na livadi u Sandićima.⁵⁵⁰

331. I svjedok D5 je čuvao zarobljenike. Veliki broj njih se predao i bili su okupljeni na livadi.⁵⁵¹ Nekoliko puta je sa zarobljenicima išao na livadu. Njegovo konkretno zaduženje bilo je da bude pokraj česme u blizini razrušene kuće i da sve one koji se predaju pošalje iza kuće radi pretresa.⁵⁵² Veliki broj pripadnika policije izvršili su pretres zarobljenih na livadi.⁵⁵³ Zoro Lukić također je vidio da neki vojnici vrše pretres zarobljenika na livadi.⁵⁵⁴

332. Svjedok D5 prisjetio se starijeg čovjeka koji je svog sina pozivao da se preda. Petrovićev video snimak bilježi taj trenutak, a u svom uvodnom izlaganju tužilac je naveo da su DNK dokazima nedavno identificirani posmrtni ostaci te osobe koji su pronađeni u masovnoj grobnici.⁵⁵⁵ Radi se o Rami Osmanoviću kojeg je supruga prepoznala na video snimku. Osoba koja na snimku stoji iza njega je Slobodan Petrović, pripadnik 1. čete PJP-a iz Zvornika.⁵⁵⁶

333. Nakon što je pogledao snimak, svjedok D5 je tog čovjeka prepoznao kao svog komšiju (Omera) i rekao da je na snimku mogao čuti glas Milenka Trifunovića kako ih poziva da se predaju. Svjedoku D5 je poznato da je taj stariji čovjek bio u koloni i da je završio u hangaru gdje je i ubijen.⁵⁵⁷ Svjedok D5 je također naveo da su ga neki od zarobljenika pitali šta će biti sa njima. Znao je kakva ih sudbina očekuje, ali im se nije usudio to reći.⁵⁵⁸ Radoslav Stuparović je izjavio da “ljudi su se u ogromnom broju predavali”. Isto je pojasnio u svom iskazu rekavši da su se predavale i manje grupe ljudi.⁵⁵⁹

Zaključci

334. Sud nalazi da su zarobljenici koje su čuvali i za koje su bili odgovorni pripadnici 2. odreda Šekovići i pripadnici drugih formacija trpjeli teška zlostavljanja tokom perioda

---

⁵⁵⁰ Dokaz T.19, izjava Stanislava Vukaljovića data istražiocima, 18. oktobar 2005. godine.

⁵⁵¹ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁵⁵² Svjedok D5, 20. mart 2009. godine

⁵⁵³ Svjedok D5, 13. mart 2009. godine

⁵⁵⁴ Zoro Lukić, 3. mart 2009. godine.

⁵⁵⁵ Dokaz T1, 13. juli 1995. godine.

⁵⁵⁶ Dokaz T.134.

⁵⁵⁷ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁵⁵⁸ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁵⁵⁹ Dokaz T.140, Radoslav Stuparović, 9. juli 2009. godine, izjava od 29. juna 2006. godine.

svog zatočenja na livadi u Sandićima 13. jula 1995. godine.

(i) Broj zarobljenika i vojnika/pripadnika MUP-a na livadi u Sandićima

335. Sud je čuo različite procjene u pogledu broja zarobljenika i broja stražara na livadi 13. jula. Tako na primjer, svjedok D1 je u svom iskazu naveo da je “mnogo” vojnika čuvalo zarobljenike na livadi. Prepoznao je oko 50 ljudi na livadi rekavši da “nikog od njih više nema” pri tome misleći da su svi ubijeni.⁵⁶⁰ Enver Husić, tada 17-ogodišnjak i jedan od zarobljenih na livadi, procjenjuje da je na livadi bilo oko 300 srpskih vojnika.⁵⁶¹ Milutin Kandić procjenjuje da je u jednom trenutku vidio između 50 and 100 zarobljenih lica na livadi.⁵⁶² Prema procjenama svjedoka D5, blizu livade bilo je između 50 i 60 policajaca od kojih 20 su bili pripadnici 1., 2., i 3. voda. Oko 30 njih stajalo je na livadi u razmaku od pet do deset metara jedan od drugoga.⁵⁶³

336. Prema procjenama Radoslava Stuparovića, 400 do 500 zarobljenika sa livade kretalo se cestom u oba pravca.⁵⁶⁴ On je izjavio da je u Sandićima vidio kako vojnici dovode zarobljenike i čuo je vozila kako ih odvoze. Neki ljudi su bili ranjeni, tražili su vode.⁵⁶⁵

337. Danilo Zoljić procjenjuje da je na livadi bilo nekoliko stotina nenaoružanih osoba, dok je između 50 i 60 policajaca bilo raspoređeno duž ceste, a tek mali broj njih čuvalo je zarobljenike na livadi. Putem radio veze zatražio je pojačanje od Dragomira Vasića iz razloga što su samo trojica ili četvorica policajaca čuvala zarobljenike.⁵⁶⁶ Sud prihvata navode o traženju pojačanja putem radio veze, ali teško može prihvatiti da je vidio samo trojicu ili četvoricu policajaca da čuvaju zarobljenike. Jasno je da je broj zarobljenika u velikoj mjeri prevazilazio broj čuvara, te je moguće da se u trenutku kada je Zoljić prolazio tu nalazio tek manji broj policajaca.

338. Sud ne smatra da su procjene Envera Husića pouzdane, iako Sud prihvata da je on vidio, kako navodi, veliki broj uniformisanih Srba u blizini livade. Sud poklanja vjeru

---

⁵⁶⁰ Svjedok D1, 18. decembar 2008. godine.

⁵⁶¹ Enver Husić, 6. mart 2009. godine.

⁵⁶² Milutin Kandić, 12. avgust 2009. godine, označeno na fotografiji dokaz T.141.

⁵⁶³ Svjedok D5, 13. mart 2009. godine

⁵⁶⁴ Radoslav Stuparović, 9. juli 2009. godine

⁵⁶⁵ Dokaz T.140, Radoslav Stuparović, 9. juli 2009, izjava od 29. juna 2006. godine.

⁵⁶⁶ Danilo Zoljić, 20. mart 2009. godine.

iskazu onih svjedoka koji su duže vrijeme proveli na livadi kao što je svjedok D1 i svjedok D5. Pri donošenju ovog zaključka, Sud izražava neslaganje sa završnim riječima odbrane Zorana Tomića u kojima se navodi pristrasnost Envera Husića i tvrdi da je on “iskazao naročitu mržnju prema srpskom narodu”, u prilog čemu govori njegov opis VRS-a kao ‘četnika’.⁵⁶⁷ Ovaj svjedok, koji je tada imao samo 17 godina, svojom pribranošću dopuzao je do autobusa i time za dlaku izbjegao smrt u skladištu u Kravici, za razliku od svog oca koji je tamo ubijen. Nije nerazumno očekivati da će zbog toga gajiti snažne osjećaje protiv ljudi koji su za to odgovorni. To samo po sebi ne čini njegov iskaz neuvjerljivim ili nepouzdanim.

XXIII PRISUSTVO RADOMIRA VUKOVIĆA I ZORANA TOMIĆA NA LIVADI U SANDIĆIMA

339. Pripadnici vodova obojice optuženih nalazili su se na livadi ili u blizini livade u poslijepodnevnim satima 13. jula 1995. godine. Sud je saslušao iskaze kojima se potvrđuje prisustvo obojice optuženih na tom mjestu. Pomenuti iskaz svjedoka D5 koji je vidio kako Zoran Tomić vrši pretres zarobljenika, kao i svjedočenja drugih pripadnika njegovog voda koji su potvrdili da je on bio u blizini razrušene kuće koja se nalazila nasuprot livade, dokazuju prisustvo Zorana Tomića u blizini livade ili na livadi 13. jula 1995. godine.

340. Mirko Aščerić je vidio Radomira Vukovića u Sandićima sa maramom koju je uvijek imao na sebi, a vidio ga je i u autobusu.⁵⁶⁸ Fotografije koje je branilac uvrstio u dokaze također prikazuju Vukovića 1995. godine, u zelenoj maskirnoj uniformi i u plavoj policijskoj uniformi i sa crnom maramom.⁵⁶⁹

Zaključci

341. Sud konstatuje van svake razumne sumnje da su Radimir Vuković i Zoran Tomić bili prisutni na livadi u Sandićima ili u njenoj neposrednoj blizini dana 13. jula 1995. godine.

---

⁵⁶⁷ Zoran Tomić, završne riječi Petka Pavlovića, str. 27.

⁵⁶⁸ Mirko Aščerić, 13. januar 2009. godine.

⁵⁶⁹ Dokazi O.1.25, 27, 28, 29, 30 i 37.

XXIV KONVOJI CIVILA IZ SREBRENICE

342. Optužnica tereti obojicu optuženih da su 13. jula u Sandićima učestvovali u obezbjeđenju putne komunikacije između Bratunca i Konjević Polja, održavajući put otvorenim za prisilno prebacivanje žena i djece iz Srebrenice. Sud je saslušao mnogo svjedoka koji su govorili o kretanju civila putem iz Srebrenice prema Bratuncu preko Potočara kao i putem od Bratunca prema Konjević Polju u pravcu Tuzle i Kaknja.

Dokazi

343. Sud je saslušao iskaze onih koji su bili raspoređeni duž puta kao i ljudi koji su preživjeli masakr. Neki od pripadnika MUP-a su u svom iskazu naveli da je njihov zadatak bio održavati put otvorenim za prolaz civila iz Srebrenice. Vijeće konstatuje van razumne sumnje da je 13. jula 1995. godine veliki broj autobusa sa civilima iz Srebrenice i Potočara, na putu iz Bratunca prema Konjević Polju, prošao pored onih koji su obezbjeđivali put.

344. Mnogi svjedoci koji su bili raspoređeni duž puta svjedočili su o autobusima, civilima, kao i razlozima zbog kojih su bili raspoređeni na tom mjestu. Slaviša Žugić je naveo da je 13. jula njihov zadatak bio da obezbjeđuju putnu komunikaciju Konjević Polje - Bratunac kako bi osigurali neometan prolaz konvoja žena i djece iz Srebrenice. On je na cesti vidio i oklopni transporter UN-a. Na cesti je proveo cijeli dan prije nego što je upućen nazad u Zvornik kao pojačanje u cilju zaštite od mogućih napada od strane jedinica bosanske vojske iz Srebrenice i Tuzle.⁵⁷⁰ Sličan iskaz dao je i Duško Mekić, pripadnik voda Skelani koji je bio raspoređen duž puta. On je znao da je njihov zadatak obezbjeđivanje puta kako bi se osigurala deportacija žena i djece iz Srebrenice.⁵⁷¹

345. Stanislav Vukaljović, pripadnik Centra za obuku Jahorina izjavio je da je 13. jula, "Tog dana je na toj komunikaciji prolazilo puno autobusa i kamiona koji su vozili civile, žene i djecu iz Srebrenice i to iz pravca Bratunca prema Konjević Polju. Nama niko nije izdao nikakve konkretne naredbe šta da se radi, ali sam shvatio da trebamo obezbjeđiti

---

⁵⁷⁰ Slaviša Žugić, 13. januar 2009. godine.

⁵⁷¹ Duško Mekić, 18. juni 2009. godine.

nesmetan prolazak civila.“⁵⁷² U iskazu je naveo da je vidio da veliki broj autobusa sa ženama i djecom odlazi u tom pravcu.⁵⁷³

346. Marko Aleksić je vidio autobuse uglavnom sa ženama, djecom i “stariji muškarci koji se kreću u pravcu Kladnja i Tuzle” za koje je mislio da dolaze iz Srebrenice, dok su u vozilima koja su se kretala u suprotnom pravcu prema Bratuncu “uglavnom bili Srbi, radi se o privatnim vozilima i vojnim vozilima”.⁵⁷⁴ Prema Mirku Aščeriću, oni su obezbjeđivali put za sav saobraćaj, iako je za vrijeme dok je bio na dužnosti vidio autobuse, kamione i kombije da prevoze ljude iz Srebrenice do, kako je mislio, Kladnja.⁵⁷⁵

347. Svjedok D5 također je vidio autobuse i kamione na putu prema Konjević Polju u pravcu Tuzle sa civilima koji su bili u “sabirnom centru” u Potočarima.⁵⁷⁶ Za vrijeme sprovođenja kolone prema Kravici saobraćaj se nije odvijao, ali tokom dana jeste. On je vidio prolazak autobusa i kamiona sa civilima iz Potočara i Srebrenice. Izjavio je “Znao sam da obezbjeđujem siguran prolaz autobusima sa ljudima iz Srebrenice koji idu u smjeru Kladnja i Tuzle”.⁵⁷⁷

348. Radoslav Stuparović, koji je bio raspoređen u blizini livade u Sandićima, u poslijepodnevnom satima 13. jula vidio je kretanje autobusa sa civilima za koje je pretpostavio da su Muslimani.⁵⁷⁸ U izjavi koju je dao istražnim organima, u pasusu 18 navodi “Vidio sam autobuse i kamione na kojima su bile žene, djeca i stariji muškarci, kako stalno prolaze ...Konvoj su pratila vozila sa oznakama UN-a ... Pretpostavljao sam da dolaze iz Potočara iz baze UN-a”.⁵⁷⁹ Dokaz T.140 predstavlja zapisnik o ispitivanju svjedoka kojeg je 29. juna 2006. godine sačinio međunarodni tužilac Kwai Hong Ip, u prisustvu još 4 lica. Sačinjen je i audio snimak saslušanja. Sud je ocjenjivao iskaz svjedoka i poklanja vjeru audio snimku izjave koju je svjedok dao Tužilaštvu u pogledu svih nepodudarnosti između njegovog iskaza na sudu i njegove prvobitne izjave.

---

⁵⁷² Dokaz T.19, izjava Stanislava Vukaljovića koju je dao istražiocima SIPA-e, 18. oktobra 2005. godine.

⁵⁷³ Stanislav Vukaljović, 23. mart 2009. godine.

⁵⁷⁴ Dokaz T.8, potpisana izjava Marka Aleksića SIPA-i, 27. juni 2005. godine.

⁵⁷⁵ Mirko Aščerić, 13.januar 2009. godine.

⁵⁷⁶ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁵⁷⁷ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁵⁷⁸ Radoslav Stuparović, 9. juli 2009. godine.

⁵⁷⁹ Dokaz T.140, Radoslav Stuparović, 10. avgust 2009. godine.

349. Za vrijeme svog zatočeništva na livadi, svjedok D1 također je vidio autobuse sa ženama i djecom koji idu u pravcu Potočara. Primjetio je i redovan saobraćaj od nekoliko vozila.⁵⁸⁰ Enver Husić, koji je bio zarobljen na livadi, vidio je prolazak autobusa i kamiona punih žena i djece iz Potočara.⁵⁸¹
350. Drugog dana na dužnosti (13. jula), Slobodan Stjepanović je vidio prolazak autobusa sa civilima iz Srebrenice. Rekao je da su četvorica iz njegove grupe (Đinić, Tomić, Pedrag Čelić i on) bili u razrušenoj kući, i da su Dinić i Tomić otišli i da se više nisu vraćali.⁵⁸²
351. Fotografski dokazi potkrepljuju iskazi očevidaca. Snimak iz zraka sačinjen oko 14.00 sati, 13. jula 1995. godine, prikazuje autobuse na putnoj komunikaciji Nova Kasaba - Konjević Polje dok prolaze pored grupe zarobljenika u blizini fudbalskog igrališta kod Nove Kasabe.⁵⁸³ Drugi snimak iz zraka, napravljen u isto vrijeme, prikazuje grupu zarobljenika na livadi u Sandićima kao i izvjestan broj autobusa i kamiona, od kojih su neki parkirani, a neki prolaze cestom.⁵⁸⁴ Petrovićev video snimak također prikazuje grupu zarobljenika na livadi u poslijepodnevним satima 13. jula.⁵⁸⁵

Zaključci

352. Putna komunikacija Bratunac - Konjević Polje je sporedni put koji vodi kroz relativno izolovano područje. Dana 13. jula 1995. godine, vrsta i gustina saobraćaja na toj putnoj komunikaciji je bila neuobičajena. Sud zaključuje van razumne sumnje da je gustina saobraćaja 13. jula 1995. godine, posebno u pogledu broja autobusa koji su prevozili civile na putu Bratunac - Konjević Polje, bila takva da je svaki policajac i vojnik koji je bio razmješten duž puta ili na livadi u Sandićima morao znati da se radi o civilima iz Srebrenice. Svako ko je vidio takav saobraćaj, morao je zaključiti da se u autobusima nalaze samo žene, djeca i starci. Zasiurno je bilo jasno svima koji su bili raspoređeni duž puta da se djeca, žene i starci prevoze na teritoriju pod kontrolom ABiH. Niti jedan drugi zaključak ne može se izvesti iz dokaza.

---

⁵⁸⁰ Svjedok D1, 18. decembar 2008. godine.

⁵⁸¹ Enver Husić, 6. mart 2009. godine.

⁵⁸² Slobodan Stjepanović, 5. februar 2009. godine.

⁵⁸³ Dokaz T.105.

⁵⁸⁴ Dokaz T.107.

⁵⁸⁵ Dokazi T.1 i T.134.

353. Međutim, uprkos navedenom, Sud ne može konstatovati van razumne sumnje da su oni koji su obezbjeđivali put *poslijepodne 13. jula 1995. godine* znali da time pomažu plan ne samo deportacije civilnog stanovništva nego i likvidacije muškaraca kao dijela plana za počinjenje genocida.

XXV PREBACIVANJE ZAROBLJENIKA DO SKLADIŠTA U KRAVICI

354. Sud je saslušao iskaze prema kojima su u poslijepodnevni satima 13. jula zarobljenici sa livade odvedeni u skladište u Kravici. Neki od zarobljenika prebačeni su autobusima, dok je veća grupa njih do skladišta sprovedena u koloni. Kao što je opisano u poglavlju **XXI. Postupanje prema zarobljenima na livadi u Sandićima – prisustvo Radomira Vukovića i Zorana Tomića na livadi u Sandićima**, Sud je zaključio da su obojica optuženih bili na livadi u Sandićima ili u njenoj neposrednoj blizini prije nego što su zarobljenici odvedeni u skladište.

355. Sud je saslušao iskaze nekih od pripadnika 2. odreda Šekovići koji su se nalazili u blizini livade u Sandićima i koji su bili raspoređeni duž puta u trenutku dok su zarobljenici sprovedeni u skladište. Većina ovih svjedoka imala je očigledan motiv da umanjiti važnost svoje uloge i da minimizira, ako ne i pokuša opravdati, svoje viđenje onoga što se dešavalo. Sud je primjetio obrazac prema kojem oni pokušavaju umanjiti zločin pozivajući se, na primjer, na ratne zločine koje je Armija BiH navodno počinila nad srpskim civilima kao i pokušavajući da pogubljenja prikažu kao posljedicu oduzimanja oružja pripadniku MUP-a od strane jednog od zarobljenika, a što je rezultiralo njihovim pucanjem u samoodbrani. S druge strane, svjedok D5 dao je jasan i uvjerljiv iskaz onoga što su pripadnici 2. odreda Šekovići učinili. Iz tog razloga, u pogledu svih nepodudarnosti, Sud je poklonio vjeru iskazima preživjelih i iskazu svjedoka D5 u odnosu na iskaze pripadnika 2. odreda Šekovići.

356. Dokazima je van razumne sumnje utvrđeno da su se do poslijepodne 13. jula već provodili planovi za pogubljenje zarobljenih bosanskih Muslimana kao i da su bile određene lokacije za privremeno zatočenje zarobljenika prije njihovog pogubljenja.

357. U Butlerovom izvještaju se za skladište u Kravici navodi da je to bilo “poznato” sabirno mjesto. Pošto je ovo mjesto bilo određeno za držanje zatočenika, pretpostavlja se

da je bila potrebna određena organizacija radi čuvanja pristižućih zarobljenika. Kakos u dijelovi VRS-a i MUP-a takođe bili raspoređeni uz put tokom ovog perioda, može se zaključiti da je ovo mjesto odredio viši štab i o tome obavijestio potčinjene jedinice. Ovo bi bilo u nadležnosti obavještajno-bezbjednosnih organa Bratunačke brigade i Drinskog korusa VRS-a”.⁵⁸⁶

358. Jasno je da se prevoz zarobljenika koji su se predali na putu u blizini Sandića odvijao u fazama. To je prije svega uključivalo njihovu predaju, zatim njihovo privremeno prebacivanje na livadu, nakon čega je uslijedilo prebacivanje zarobljenika na bezbjedniju, ali privremenu pritvorsku lokaciju. Njihova likvidacija trebala je uslijediti na tom ili na nekom drugom mjestu. Sud ne mora utvrditi da li je plan bio pogubiti zarobljenike u samom skladištu ili na nekoj drugoj lokaciji nešto kasnije, iz razloga što je dokazima van razumne sumnje utvrđeno da je plan bio pogubiti zarobljenike, bilo u samom skladištu ili na nekoj drugoj lokaciji. Sud navodi da je svjedok Marko Aleksić čak izjavio: “Po mom mišljenju kolona je formirana da bi se zarobljeni muškarci premjestili sa livade u Sandićima na mjesto gdje bi ih se moglo lakše obezbjeđivati”.⁵⁸⁷

Dokazi

359. Zarobljenici su do obližnjeg skladišta u Kravici odvedeni u nekoliko grupa. Dvojica svjedoka, preživjeli svjedok D2, i Luka Marković, opisuju prevoženje zarobljenika autobusima. Drugi svjedoci, uključujući još jednog preživjelog, svjedoka D1, te svjedok D5, opisuju sprovođenje kolone zarobljenika od livade u Sandićima do skladišta.

360. Kada su izdate naredbe za izmještanje zarobljenika sa livade, saobraćaj se na putu još uvijek odvijao. U svom iskazu Milenko Pepić je naveo da mu je poslijepodne 13. jula Rade Čuturić dao motorolu naredivši mu da ga izvještava. Čuturić mu je rekao da se očekuje predaja grupe Muslimana i njihovo prebacivanje na zemljoradničku zadrugu u Kravici. Rekao je da treba osloboditi put za neometan prolaz. Čuturić je putem motorole izdao naredbu Milenku Pepiću da put drži zatvorenim kako bi se omogućilo sprovođenje kolone Muslimana. U tom cilju potrebno je obustaviti sav saobraćaj. Saobraćaj se tada uglavnom sastojao od autobusa i kamiona kojima se civilno muslimansko stanovništvo prevozilo iz Srebrenice prema Kladnju i drugim područjima. Po prijemu naredbe, Pepić je

⁵⁸⁶ Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, pasus 6.37.

⁵⁸⁷ Dokaz T.8, potpisana izjava Marka Aleksića data SIPA-i, 27. juni 2006. godine.

obustavio kretanje autobusa na određeno vrijeme.⁵⁸⁸ Sličan iskaz dao je i Slobodan Stjepanović prema kojem između 18.00 i 19.00 sati primio informaciju “da će u narednom periodu, odnosno odmah od Konjević Polja prema Bratuncu proći veća grupa građana, te da je potrebno da se obezbjedi njihov prolazak obezbjeđivanim dijelom”.⁵⁸⁹ Tek tada je kolona krenula sa livade u Sandićima.

361. Kolona je krenula u kasnim poslijepodnevrim satima 13. jula 1995. godine. Svjedok D5 navodi da je otprilike jedan sat nakon odlaska Mladića, Milenko Trifunović izdao naredbu za sprovođenje i zatočavanje zarobljenika u hangaru u Kravici. Naredba je prenesena svim pripadnicima. Rade Čturić je naredio zarobljenicima da formiraju kolonu. Borovčanin i Miloš Stupar bili su prisutni dok se kolona kretala.⁵⁹⁰ Svjedok D5 je izjavio da je vidio Stupara u Sandićima “u prolazu, prolazio je dva do tri puta... ja mislim da je bio neka vrsta džipa”.⁵⁹¹ Petrovićev video snimak također prikazuje Trifunovića na livadi u Sandićima 13. jula 1995. godine, dok stoji sa nekoliko zarobljenika, a na snimku se u pozadini vidi razrušena kuća.⁵⁹²

362. Prema iskazu svjedoka D5, nakon nekoliko sati provedenih na livadi, zarobljenici su u grupama od po četvero postrojani na asfaltni put. Zadatak svjedoka D5 bio je ići u pratnji kolone i obezbjeđivati kolonu. Obojica optuženih i Čupo Bana Dinić išli su sa kolonom.⁵⁹³ Svjedok D5 procjenjuje da je kolona krenula nekad između 17.00 i 18.30 sati, a možda čak i ranije.⁵⁹⁴ Međutim, prema njegovom mišljenju kolona je krenula sat vremena poslije odlaska Mladića. Ovo ne može biti tačno iz razloga što najpouzdaniji dokazi govore da je Mladić na livadi bio poslije podne, ali mnogo prije 17.00 sati. Svjedok D5 također je opisao da su se zarobljenici još uvijek predavali kad je kolona krenula, navodeći da se predaja zarobljenika nastavila i nakon njihovog odlaska.⁵⁹⁵

363. U svom iskazu svjedok D5 je rekao: “Rade Čturić je bio na čelu kolone”.⁵⁹⁶ Međutim, upitan da li je neko bio na čelu kolone, svjedok je u svojoj izjavi od 18. aprila

---

⁵⁸⁸ Milenko Pepić, 4. februar 2009. godine.

⁵⁸⁹ Dokaz T.11, potpisana izjava Slobodana Stjepanović data SIPA-i, 27. oktobar 2005. godine.

⁵⁹⁰ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁵⁹¹ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁵⁹² Dokaz T.1, dokaz T.134.

⁵⁹³ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁵⁹⁴ Svjedok D5, 13. mart 2009. godine

⁵⁹⁵ Svjedok D5, 11. mart 2009.

⁵⁹⁶ Svjedok D5, 11. mart 2009. , 11. februar 2009. Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008.

2008. godine izjavio: “Možda jest, ne znam to. Ja mislim trebalo bi da jeste.” kao i to da je komandir Trifunović rekao nešto poput: “Da se sprovedu do hangara pa će kao da stignu autobusi da se spakuju u autobuse i da se pošalju za Tuzlu, Kladanj gore negdje”.⁵⁹⁷ Iz razloga navedenih u poglavlju **XXX. Ocjena iskaza svjedoka D5**, svjedok D5 je pojasnio da izjava koju je prvobitno dao tužiocu nije u potpunosti istinita zbog čega Sud poklanja vjeru njegovom svjedočenju pred sudom.

364. Svjedok D5 je bio siguran da niko od pripadnika voda Skelani nije ostao osim Miladina Stevanovića i Nenada Vasića koji su otišli prije nego je kolona krenula.⁵⁹⁸ Svjedok D5 nalazio se s lijeve strane kolone. Slobodan Jakovljević je bio iza njega.⁵⁹⁹ Pripadnici 2. odreda Šekovići su sprovodili kolonu, i prema sjećanju svjedoka D5 “U sprovodu kolone, koliko je meni poznato i koliko se sjećam da nisu učestvovali pripadnici izvan Drugog odreda.”⁶⁰⁰ O uniformama koje su nosili oni koji su bili u pratnji kolone izjavio je, “Ja ću reći za odred specijalne policije da nismo praktikovali uvijek da nosimo iste uniforme. Neko je nosio plavi kombinezon, neko je nosio dvodjelnu uniformu, ali odprilike se praktikovalo da budemo jednoobrazno svi obučeni. Mada nije uvijek tako bilo”⁶⁰¹ Fotografije Radomira Vukovića u plavoj i zelenoj uniformi predstavljaju dodatne dokaze koji potvrđuju navedeno.⁶⁰²

365. Kolona se kretala otprilike jedan kilometar. U trenutku kada je kolona krenula na putu nije bilo saobraćaja. Tokom dana prolazili su autobusi i kamioni sa civilima. Svjedok D5 je mislio da se radi o civilima iz Potočara i Srebrenice, istim onim civilima koje je vidio u Potočarima.⁶⁰³

366. Svjedok D1 procjenjuje da je kolona bila duga oko 300 do 400 metara, a da je svakih šest do sedam metara kolonu obezbjeđivao po jedan vojnik naoružan puškom. Neki od vojnika koji su bili na livadi sprovodili su kolonu do skladišta.⁶⁰⁴ U svom iskazu Zoro Lukić je naveo da su se zarobljenici podigli i krenuli u pravcu Kravice; vojnici su ih na

---

⁵⁹⁷ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18 aprila 2008. godine

⁵⁹⁸ Svjedok D5, 13. mart 2009.

⁵⁹⁹ Svjedok D5, 13. mart 2009.

⁶⁰⁰ Svjedok D5, 20. mart 2009.

⁶⁰¹ Svjedok D5, 20. mart 2009.

⁶⁰² Dokazi O.1.25, 27, 28, 29, 30 i 37.

⁶⁰³ Svjedok D5, 11. februar 2009.

⁶⁰⁴ Svjedok D1, 18. decembar 2008.

putu postrojili po dvoje ili troje u redu. Prema njegovoj procjeni u koloni na putu je bilo između 100 i 300 muškaraca. Svi su istovremeno napustili livadu.⁶⁰⁵ Sud nije poklonio vjeru svjedočenju Zore Lukića prema kojem u pratnji kolone on nije vidio nikoga od pripadnika svoje jedinice kao i da bi ih on vidio da su to bili oni.⁶⁰⁶ Sud ne vjeruje iskazu Zore Lukića i poklanja vjeru iskazu svjedoka D5. Na glavnom pretresu saslušani su uvjerljivi iskazi prema kojima je Lukić koristio megafon i iznosio lažna obećanja pozivajući Bosanske Muslimane da se predaju pripadnicima MUP-a i VRS-a.⁶⁰⁷ Navedeni dokazi o njegovom aktivnom sudjelovanju u predaji zarobljenika daju mu motiv da umanjiti kako vlastitu upletenost tako i upletenost pripadnika svoje jedinice.

367. Prema iskazu svjedoka D1, oko 16.00 sati jedan vojnik u pratnji njemačkog ovčara i naoružan mitraljezom naredio je zarobljenicima da formiraju kolonu.⁶⁰⁸ U toku postupka pokrenuto je pitanje vezano za psa i identitet tog vojnika. Sud konstatuje da prisustvo psa ili vojnika koji je bio sa njim nije ni od kakvog značaja. Sudu su dostavljeni dokazi koji govore u prilog prisustva vojnika VRS-a sa psima u Potočarima 13. jula i smatra da je u potpunosti moguće da je svjedok D1 vidio vojnika i psa na livadi prije nego što je kolona krenula ka skladištu u Kravici. U prilog tome, Aleksander Radovanović je u svom iskazu naveo da je u trenutku kada je kolona krenula čuo pse da laju, ali da ih nije vidio.⁶⁰⁹

368. Milutin Kandić navodi da je vidio da vojnici sprovode grupu zarobljenika u pravcu Konjević Polja. Vojnici koji su ih sprovodili spojili su dvije grupe i odveli ih u pravcu Bratunca. Mislio je da se radi o civilima iz razloga što su na sebi imali civilnu odjeću i nisu imali oružje.⁶¹⁰ Sud ne prihvata tvrdnju da je samo vidio vojnike kako sprovode zarobljenike u pravcu Bratunca.

369. Nedeljko Sekula, aktivni policajac u MUP-u Republike Srpske, dao je potpisanu izjavu istražiocima SIPA-c 12. oktobra 2005 godine.⁶¹¹ Prilikom svjedočenja na sudu, međutim, on je porekao nekoliko stvari iz svoje izjave, navodeći da su istražiocci diktirali

---

⁶⁰⁵ Zoro Lukić, 3. mart 2009. godine.

⁶⁰⁶ Vidi Zoran Tomić, završne riječi advokata Petka Pavlovića

⁶⁰⁷ Na primjer, Nedeljko Sekula, 27. avgust 2009. godine, svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18 April 2008 Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁰⁸ Svjedok D1, 18. decembar 2008. godine.

⁶⁰⁹ Aleksander Radovanović, 18. novembar 2009. godine.

⁶¹⁰ Milutin Kandić, 12. avgust 2009. godine

⁶¹¹ Dokaz T.142.

izjavu i da u istoj ne stoje njegove riječi. Sud napominje da odbrana dvojice optuženih nije pozvala nikoga od istražilaca SIPA-e kako bi se potvrdili njegovi navodi o onome što se desilo prilikom saslušanja. Tako, je na Sudu bilo da odluči o iskazu aktivnog policajca prema kojem su službenici SIPA-e koji istražuju krivično djelo genocida u izjavi koja je uslijedila nakon sudskog poziva i poučavanja o pravima i obavezama, diktirali stvari koje on nije vidio ili kojima nije bio svjedokom, a on, kao aktivni policajac, ipak je potpisao tu izjavu. Navedeno je samo po sebi toliko nevjerovatno da Sud ne može prihvatiti da je zaista tako i bilo. Pored toga, njegova izjava mnogo je bliža iskazima drugih svjedoka nego što je to njegov iskaz na sudu. Na, primjer, u pasusu 5 on navodi da je Radomir Vuković, zvani Vojvoda, nosio mitraljez M-84. U svom iskazu on međutim navodi da to nije izjavio, nego da je samo rekao da ga se sjeća.⁶¹²

370. Predrag Čelić je izjavio: “iz pravca Konjević Polja prema Kravici je krenula veća kolona civila Srebreničana, mislim da ih je bilo oko 1.000... Kolonu su proveli pripadnici vojske i policije”.⁶¹³ Nedeljko Sekula, koji je u Sandićima ostao tri do četiri sata, prema vlastitoj izjavi do 21.00 sat, nije vidio nikakvu kolonu zarobljenika, iako je stajao na udaljenosti od oko 10 do 15 metara od puta.⁶¹⁴ Sud ovaj iskaz ne smatra uvjerljivim.

371. Stanislav Vukaljović, čija je Jahorinska jedinica također učestvovala u čuvanju zarobljenika na livadi, izjavio je: “Dio zarobljenika koji su bili okupljeni na spomenutoj lokaciji je ušao u autobuse u kojima je već bilo zarobljenika i odvoženi su u pravcu Konjević Polja”.⁶¹⁵

372. Neki od pripadnika policije koji su bili raspoređeni duž puta, poslijepodne 13. jula, svjedočili su o prolasku kolone. Na primjer, u svom iskazu Marko Aleksić je rekao da je dok su obezbjeđivali put pored njih prošla kolona Muslimana koji su se predali negdje blizu Sandića. Kretali su se u koloni po troje ili četvero putem koji je vodio iz Sandića. Smatra da su oni koji su bili u njihovoj pratnji mogli biti pripadnici policije iz njegove jedinice. Zaključio je da će biti pritvoreni. Prema njegovom mišljenju radilo se o koloni

---

⁶¹² Nedeljko Sekula, 27. avgust 2009. godine.

⁶¹³ Dokaz T.10, potpisana izjava Predraga Čelića data SIPA-i, 27. oktobar 2005. godine. On je tada bio aktivni policajac koji je izjavu dao nakon što je bio poučen o svojim pravima.

⁶¹⁴ Nedeljko Sekula, 27. avgust 2009. godine.

⁶¹⁵ Dokaz T19, izjava Stanislava Vukaljovića data istražiocima, 18. oktobar 2005. godine.

koja je brojala oko 500 ljudi.⁶¹⁶

373. U svom iskazu Radoslav Stuparović je naveo da je prema okvirnoj procjeni vidio oko 400-500 zarobljenika koji su se kretali u oba pravca.⁶¹⁷ Ali ovo je bila njegova „procjena ukupnog broja” zarobljenika na livadi u Sandićima, s obzirom da je izjavio da je vidio između 100 i 150 zarobljenika u koloni.⁶¹⁸ On je izjavio: “Tražili smo od Zoljića da neko te ljude preveze, jer ih nismo mogli ostaviti tu na poljani preko noći. Nas je bilo oko 50, a zarobljenika je bilo od 400 do 500. Stigla su vozila, pokupili ove ljude i odvezli ih prema Bratuncu. Vozila su uključivala nekoliko kamiona vojnih i nekoliko autobusa. Prijevoz je završen brzo.”⁶¹⁹

374. Slobodan Stjepanović je u svom iskazu naveo da je u poslijepodnevним satima velika grupa uglavnom civila iz Srebrenice prošla putem u pravcu Bratunca. U koloni je moglo biti do 500 ljudi. Nakon toga se začula pucnjava koja je trajala nekih 30 minuta.⁶²⁰ U izjavi koju je dao SIPA-i je također je rekao da je vidio oko 400 ljudi koji su po četvorica u koloni išli u smjeru Bratunca.⁶²¹

375. Otprilike u isto vrijeme dok su zarobljenici držani na livadi u Sandićima i do skladišta sprovedeni pješke i autobusima, u dolini Cerske vršila su se pogubljenja zarobljenika iz kolone.⁶²²

Zaključci

376. Sud smatra da je tužilac utvrdio van svake razumne sumnje da su 13. jula 1995. godine dugu kolonu od nekoliko stotina zarobljenika sprovodili pripadnici 2. odreda Šekovići sa livade u Sandićima do skladišta u Kravici.

XXVI PRISUSTVO OPTUŽENIH U KOLONI ZAROBLJENIKA

377. Dokazima je van svake razumne sumnje utvrđeno da su pripadnici 2. odreda Šekovići

---

⁶¹⁶ Marko Aleksić, 4. februar 2009. godine.

⁶¹⁷ Radoslav Stuparović, 9. juli 2009. godine.

⁶¹⁸ Radoslav Stuparović, 10. avgust 2009. godine.

⁶¹⁹ Dokaz T.140, para.17.

⁶²⁰ Slobodan Stjepanović, 5. februar 2009. godine.

⁶²¹ Dokaz T.11, potpisana izjava Slobodana Stjepanovića data SIPA-i, 27. oktobar 2005. godine.

⁶²² Dokaz T.86, Butlerov izvještaj, pasus 6.26.

sprovodili zarobljenike do skladišta u Kravici. Međutim iskaz svjedoka D5 predstavlja jedini dokaz da su dvojica optuženih sprovođili kolonu. Od pripadnika policije koji su učestvovali u sprovođenju kolone navodi: “Trifunović, Radovanović, pokojni Rade Čturić, ja, Jovanović Milija, Savić Milenko, Jovanović Milija, Blagojević Milija, Mitrović Petar, Medan Branislav, Jakovljević Slobodan je išo iza mene, Vuković Radomir”.⁶²³

378. U izjavi koju je dao 22. maja 2008. godine u svojstvu svjedoka, D5 je rekao da su slijedeći pripadnici voda Skelani sprovođili kolonu prema Kravici, “Trifunović Milenko, Todorović Vaso, Radovanović Aleksandar, Mitrović Petar, Medan Branislav, Jakovljević Slobodan, Mijatović Jovan, Savić Milenko, Blagojević Milija, Jovanović Milija, Milić Miko, Milanović Mirko, ne smijem garantovat za Jovanović Slavišu ... Jovanović Miladin i Vasić Nenad su tad otišli u Bratunac, nisu bili sa nama, vratili su se kasnije, ali su bili na terenu”. Ostali su bili pripadnici 1. i 2. voda koji su sprovođili kolonu, ali svjedok nije bio siguran kako se zovu.⁶²⁴ Zgembo je sprovođio kolonu. Dragan Vesić nije.⁶²⁵

379. Petrovićev video snimak potkrepljuje iskaz svjedoka D5 u pogledu prisustva Mirka Milanovića, pripadnika 2. odreda Šekovići, koji je prikazan dok sjedi sa Milojkom Milanovićem, pripadnikom 1. čete PJP-a Zvornik, u rastinju pokraj puta, nekih stotinjak metara južno od livade u Sandićima, u 16.12 sati, 13. jula 1995. godine. Iskaz svjedoka D5 prema kojem je Borovčanin bio prisutan kada je kolona krenula podudara se sa dokaznim video materijalom koji prikazuje Ljubišu Borovčanina na istoj lokaciji 22 sekunde kasnije. Jedan drugi video snimak prikazuje ga na livadi u Sandićima sa pripadnikom 1. interventnog voda Centra službi bezbjednosti Zvornik. Drugi video snimak prikazuje ga dok stoji na livadi pored srpskog vojnika ili pripadnika MUP-a u maskirnoj uniformi, sa ukradenom plavom kacigom UN-a.⁶²⁶

380. U svom iskazu svjedok D5 je naveo da je Zoran Tomić sprovođio kolonu. Svjedok D5 nalazio se sa lijeve strane kolone prema Sandićima. On smatra da se Tomić vjerovatno nalazio s druge strane kolone s obzirom da ga on nije mogao vidjeti na svojoj strani. On je bio 99% siguran da su pripadnici voda Skelani policije krenuli zajedno sa kolonom, dok

---

⁶²³ Svjedok D5, 11. mart 2009. godine

⁶²⁴ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶²⁵ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶²⁶ Dokaz T.1, dokaz T.134.

su Mladin Stevanović i Nenad Vasić otišli prije nego je kolona krenula.⁶²⁷

381. Nasuprot ovim tvrdnjama, u iskazima određenog broja svjedoka koji su poznavali Zorana Tomića navodi se da on nije sprovodio kolonu. Zoro Lukić je izjavio da su Tomić i Brano Đinić bili sa njim cijelo vrijeme, pri tome misleći da Tomić nije išao u Kravicu.⁶²⁸ Radoslav Stuparović posljednji put je vidio Zorana Tomića u blizini česme, blizu jedne razrušene kuće, poslijepodne kad su se spremali za odlazak. Radoslav Stuparović je u Sandićima ostao do ranih večernjih sati kada im je Danilo Zoljić naredio da se autobusom vrate u Bratunac.⁶²⁹ Autobus je stigao, te je grupa od 7-8, uključujući Zorana Tomića, ušla u autobus. Vidio je dugu kolonu između 50 i 100 zarobljenika koju sprovodi grupa vojnika – naglasio je da su to bili vojnici, a ne pripadnici policije. U pratnji kolone nije vidio Zorana Tomića. Zarobljenici su se kretali u koloni u redu po jedan ili dva u pravcu Konjević Polja, a kolona nije predstavljala opasnost s obzirom da zarobljenici nisu bili naoružani.⁶³⁰

382. Poslijepodne 13. jula 1995. godine, Cvijan Ristić je vidio vojnike kako putem, prolazeći pored njega, sprovode grupu od oko 60 do 70 zarobljenika, ali u pratnji zarobljenika nije vidio Zorana Tomića.⁶³¹ Sud ne prihvata kao pouzdanu, odnosno vjerodostojnu njegovu procjenu broja zarobljenika koji su bili sprovedeni, te je jasno da je namjera svjedoka bila da taj broj umanja.

383. Aleksandar Radovanović, koji je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 32 godine zbog pomaganja u genocidu, u svom iskazu je naveo da je vidio muslimanske vojnike u koloni veličine jedne čete (možda 100 njih), otprilike u 17.00 sati 13. jula dok su prolazili putem u pravcu Bratunca. Neki od njih su bili obučeni kao civili, dok su drugi imali vojne odore. Nije vidio Zorana Tomića u pratnji te kolone i siguran je da bi ga bio prepoznao. Vojnici su sprovodili kolonu, ali ni jednog od njih nije prepoznao.⁶³² Sud odbacuje kao nepouzdan i nevjerodostojan iskaz ovog svjedoka koji je osuđen zbog svog učešća u genocidu, i njegovu tvrdnju da je samo vidio muslimanske vojnike koje su sprovodili nepoznati srpski vojnici.

---

⁶²⁷ Svjedok D5, 13. mart 2009. godine

⁶²⁸ Zoro Lukić, 3. mart 2009. godine.

⁶²⁹ Nije mogao identifikovati područje na fotografiji – dokaz T.106.

⁶³⁰ Radoslav Stuparović, 9. juli 2009. godine.

⁶³¹ Cvijan Ristić, 2. juli 2009. godine.

⁶³² Aleksander Radovanović, 18. novembar 2009. godine.

384. U svom iskazu Pedrag Čelić je naveo da je 13. jula 1995. godine, kolona prošla putem prema Bratuncu. Tomić i Brano Đinić otišli su u pravcu Sandića i Kravice na poziv, kako su rekli, Zorana Lukića. Taj dan više se nisu vraćali na svoje pozicije.⁶³³ Marko Aleksić također je svjedočio da u pratnji kolone nije vidio Zorana Tomića.⁶³⁴ Sud napominje da je u drugostepenom postupku Đinić osuđen zbog svog učešća u genocidu kada je utvrđeno da je sprovodio kolonu do skladišta i ubijao zarobljenike. Sud odbacuje kao neistinit iskaz Pedraga Čelića prema kojem su Tomić i Dinić zajedno otišli i nisu bili u pratnji kolone.

Zaključci

385. Sud smatra vjerodostojnim i pouzdanim iskaz svjedoka D5 o prisustvu dvojice optuženih u koloni. Sud konstatuje van razumne sumnje da su obojica sprovodili kolonu na način kako je to opisano od strane svjedoka. Sud ne vjeruje iskazima pripadnika MUP-a koji su izjavili da Tomić nije bio u koloni ili ga oni nisu vidjeli. Pojedini iskazi su očigledno netačni, na primjer u dijelu u kojem navode da su kolonu sprovodili nepoznati vojnici, a ne njima poznate kolege policajci.

386. Dokazima je nedvojbeno utvrđeno da su pripadnici 2. odreda Šekovići bili raspoređeni duž puta i da su čuvali zarobljenike na livadi. Svjedok D5, koji je bio pripadnik odreda, bio je među onima koji su sprovodili zarobljenike do livade. Postoji mnogo dokaza koji potvrđuju da su pripadnici 2. odreda Šekovići bili u skladištu. Nesporno je da je jedan od njih ubijen dok je drugi, komandant Rade Čturić, ranjen prilikom svađe sa jednim od zarobljenika. U pomoć su pozvani drugi pripadnici odreda da ih odvedu kako bi im se ukazala medicinska pomoć. Pripadnici odreda bili su pod jedinstvenom komandom i imali su konkretna zaduženja. U vojnom smislu nije mogao postojati niti jedan razlog zbog kojeg bi od svih pripadnika 2. odreda Šekovići jedino svjedok D5 zajedno sa pripadnicima VRS-a učestvovao u sprovođenju kolone. Video snimci jasno prikazuju da su pripadnici MUP-a bili raspoređeni na putu u Sandićima i da su čuvali zarobljenike. Jedini zaključak koji se može donijeti van razumne sumnje jeste da su oni koji su sprovodili kolonu do skladišta bili isti oni koju su čuvali zarobljenike na livadi i koji su ih kasnije pogubili.

---

⁶³³ Pedrag Čelić, 5. februar 2009. godine.

⁶³⁴ Marko Aleksić, 4. februar 2009. godine.

387. Sud ne vjeruje iskazima pripadnika 2. odreda Šekovići koji navode da je Tomić otišao, te da nije bio u pratnji kolone. Iz tih razloga, Sud je poklonio vjeru iskazu svjedoka D5 u svim pitanjima u kojima postoji neslaganje između iskaza ovog svjedoka i njihovih iskaza vezano za to ko je sprovodio kolonu. Sud stoga nalazi da su obojica optuženih sprovodila kolonu do skladišta.

XXVII POGUBLJENJE ZAROBLJENIKA U SKLADIŠTU U KRAVICI

388. Sud napominje da je u tri presude pretresnog i dvije presude žalbenog vijeća MKSJ-a, kao i u jednoj presudi pretresnog vijeća ovog Suda, utvrđeno da su pripadnici 2. odreda Šekovići odgovorni za masovno ubijanje više stotina zarobljenika, 13. jula u skladištu u Kravici. Pred ovim sudom saslušani su slični iskazi svjedoka.

389. Kolona zarobljenika putem je sprovedena do poljoprivrednog skladišta u Kravici. Skladište ili hangar je dug 61,2 metra, širok je 10,2 metra i visok 4.1 metra.⁶³⁵ Sastoji se iz dva odvojena dijela sa posebnim ulazima na strani koja gleda na cestu. Stražnji dio oba dijela skladišta ima prozore.⁶³⁶ Strana koja je okrenuta ka istoku i nalazi se s lijeve strane kada se gleda sa ceste ima širinu 30,77 metra, dok je zapadna strana široka 24,26 metara.⁶³⁷ Direktor osnovne škole Jovan Nikolić, koji je u to vrijeme radio kao direktor Zemljoradničke zadruge Kravica, opisao ju je kao nezavisnu zemljoradničku zadrugu koja je upošljavala pet ili šest ljudi i čija je djelatnost uglavnom bila skladištenje i prevoz voća.⁶³⁸ Izvještaj iz istrage MKSJ-a objekat opisuje kao: “Zgrada predstavlja veliko skladište montažne konstrukcije koja se koristila kao skladište poljoprivrednih proizvoda. Zidovi se sa vanjske strane sastoje od betona, a na unutarnjim zidovima nalazi se izolacija od ploča stiropora. Skladište čini kompleks od nekoliko zgrada...”⁶³⁹

390. Kada je kolona stigla do skladišta, neki muškaraci ušli su unutra kroz desna vrata (kada se hangar gleda sa puta), ali kako svi nisu mogli stati, ostali su koristili drugi ulaz.⁶⁴⁰

---

⁶³⁵ Dokaz T.96.

⁶³⁶ Jovan Nikolić, 15. decembar 2008.

⁶³⁷ Dokaz T.96.

⁶³⁸ Jovan Nikolić, 15. decembar 2008.

⁶³⁹ Dokaz T.40 “Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – stratišta i masovne grobnice”, str. 6.

⁶⁴⁰ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

391. Svjedok D1 ušao je kroz druga vrata jer je prvi dio skladišta već bio pun kad je on stigao. Muškarci iz kolone sjedili su na podu, i bilo je veoma tijesno. Vidio je autobus parkiran ispred skladišta i oklopni transporter UNPROFOR-a na cesti. Drugih vozila nije bilo.⁶⁴¹
392. Svjedok D5 se ne sjeća da su zarobljenici pristizali autobusima⁶⁴² i nije se mogao sjetiti da li je autobus bio parkiran ispred skladišta, rekavši: “Ne sjećam se, možda je bio, ali ne sjećam se”.⁶⁴³ Odbrana tvrdi da video snimak koji je sačinio Petrović, dokaz T.1, prikazuje autobus parkiran ispred skladišta nakon što je masakr počinjen. Međutim, prisustvo autobusa u vrijeme dok je svjedok D5 bio tamo nije ni od kakvog značaja kada je riječ o njegovom sjećanju ili o bilo čemu drugom. Dokazi jasno pokazuju da su autobusi korišteni za prevoz zarobljenika do skladišta kao i prebacivanje žena, djece i starijih osoba na teritoriju pod kontrolom Armije BiH. Za ove potrebe, VRS je mobilizovala sve raspoložive autobuse, te bi nakon prebacivanja zarobljenih muškaraca u skladište bilo za očekivati da će autobusi biti upućeni na neko drugo mjesto, pogotovo kada se ima u vidu da je deportacija civila bila u toku u poslijepodnevnim satima 13. jula.
393. Svjedok D5 je smatrao da će zarobljenici biti odvedeni u hangar kako bi bili ubijeni.⁶⁴⁴ Izjavio je da su se u skladištu već nalazili neki ljudi kada su oni pristigli i da su to bili i civili i vojnici.⁶⁴⁵ Nekoliko njih nosilo je šarene maskirne uniforme, mada je tu moglo biti do 20 ljudi.⁶⁴⁶
394. Po dolasku u skladište, pripadnicima odreda je naredeno da ispred skladišta formiraju polukrug. Svjedok D5 u svom iskazu navodi da su oba optužena, Zoran Tomić i Radomir Vuković, bili u tom polukrugu.⁶⁴⁷ Rade Čuturić je bio prvi od čoška, dok je Radovanović stajao pored svjedoka D5.⁶⁴⁸ Četvorica drugih, Petar Mitrović, Branislav Medan, Slobodan Jakovljević i Željko Ivanović, po naređenju su otišli iza zgrade kako bi spriječili

---

⁶⁴¹ Svjedok D1, 18. decembar 2008. godine Luka Marković, koji je radio tamo je rekao da je bila duga oko 50 metara.

⁶⁴² Svjedok D5, 11. mart 2009. godine

⁶⁴³ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁴⁴ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁶⁴⁵ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁴⁶ Svjedok D5, 11. mart 2009. godine

⁶⁴⁷ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine.

⁶⁴⁸ Svjedok D5, 13. mart 2009. godine

zarobljenike da pobjegnu kroz stražnje prozore.⁶⁴⁹ Luka Marković također je opisao kako je svaki prozor u stražnjem dijelu objekta pokrивao po jedan naoružani “vojnīk” tako što je stajao pod prozorom s puškom u ruci.⁶⁵⁰

395. Svjedok D5 je na dokazu T.12a označio položaje onih koje se mogao sjetiti, obilježavajući brojem “2” mjesto na kojem je u polukrugu stajao Zoran Tomić dok je pucao u skladište. Svjedok D5 Tomića je poznao po nadimku “Zgembo”, a Vukovića po nadimku “Vojvoda”. Obojicu je poznao “otkako smo stupili u Specijalnu brigadu policije, ja mislim 93”.⁶⁵¹ Tokom 1995. godine Tomića je još uvijek znao samo po nadimku, a njegovo ime je doznao iz novina kada je Tomić uhapšen.⁶⁵² U svojoj izjavi od 18. aprila 2008. godine, na fotografiji br. 2 svjedok D5 je identifikovao osobu po imenu “Zgembo”, rekavši kako misli da je ta osoba sprovodila kolonu zarobljenika do skladišta.⁶⁵³ U drugom dijelu izjave koju je dao pred tužiocem 22. maja 2008. godine, svjedok D5 je rekao da je Zgembo (t.j. Zoran Tomić) pucao.⁶⁵⁴ U drugom dijelu svoje izjave koju je dao pred tužiocem 22. maja 2008. godine, svjedok D5 je izjavio da su slijedeće osobe bile u polukrugu: “Trifunović, Radovanović, Savić, Blagojević, Jovanović, Miko Milić, Mirko Milanović” i da je Dragičević već poginuo.⁶⁵⁵ Rekao je da su Medan Mostarac (t.j. Branislav Medan), Slobodan Jakovljević i Petar Mitrović obezbjeđivali stražnji dio objekta.⁶⁵⁶ On je na sudu posvjedočio da su Petar Mitrović, Branislav, Slobodan Jakovljević i Željko Ivanović otišli iza zgrade.⁶⁵⁷

396. Svjedok D5 opisao je ono što je uslijedilo. “Krstο Dragičević (Krlе) je ulazio jednom u hangar pa je se vratio. Drugi put je ušao u hangar čovjek iz zarobljene grupe je otο njegovu pušku i pucao jedan metak u njega... Metak ga je pogodio kroz vrat. Rade Čturić je pretrčeo da otme pušku, tu su se pogurali, pali su. Trifunović Milenko je prešο izvuko pušku ispod njih, bacio iza leđa. Poslije minut, pola minuta, minut i po dva sam ja izvukao Dragičević Krstu. Onda je krenula pucnjava.... Prvo je krenula iz puškomitraljeza

---

⁶⁴⁹ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine. Svjedok D5 je rekao da nije “100% siguran da je Ivanović bio iza zgrade Svjedok D5, 13. mart 2009. godine

⁶⁵⁰ Dokaz T.15

⁶⁵¹ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine.

⁶⁵² Svjedok D5, 13. mart 2009. godine

⁶⁵³ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18. aprila 2008. godine.

⁶⁵⁴ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁵⁵ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁵⁶ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁵⁷ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

od Milanović Milka pokojnog ... (i) ne svi možda u istom momentu ali u većini iz automatske puške ... pucali u zarobljenike koji su se nalazili unutra ... iz blizine ... par metara ... ne svi možda u istom momentu ali u većini iz automatske puške... pucali u zarobljenike koji su se nalazili unutra ... smenjivanjem, kako koji okvir se ispuca”.⁶⁵⁸ Kada je tokom unakrsnog ispitivanja zatraženo da pojasni navedeno, on je izjavio: “Oficir je uzo za cjev, izdigo cjev u vazduh, cijeli okvir je ispuco čovjek koji je oto od Krste pušku.”⁶⁵⁹

397. Ilija Nikolić opisao je da su dvije grupe policajaca bile raspoređene s lijeve i desne strane ulaza u skladište kao i da je vidio da Musliman ubija policajca na ulaznim vratima.⁶⁶⁰ U svojim završnim riječima ovaj iskaz odbrana Zorana Tomića opisuje kao “sasvim suprotna” iskazu Luke Markovića i svjedoka D5, navodeći da se “niti jednom” ne treba vjerovati.⁶⁶¹ Sud ne razumije u potpunosti značenje ovog navoda s obzirom da branioci (čiji klijent svoju odbranu zasniva na alibiju) nisu bili u poziciji da svjedocima predoče drugu verziju događaja.

398. Svjedok D5 je u svom iskazu naveo da je Mirko Milanović počeo pucati bez naredbe, otvarajući vatru u drugi dio hangara prvi.⁶⁶² Većina drugih muškaraca počeli su pucati u unutrašnjost hangara iz automatskih pušaka, pucajući na zarobljenike dok im se šaržeri nisu ispraznili pa su ih morali napuniti.⁶⁶³ Svjedok D5 nalazio se nekoliko metara od ulaza dok je paljba trajala.⁶⁶⁴ Nije čuo da dolazi bilo kakva pucnjava sa stražnje strane hangara.⁶⁶⁵ I Radomir Vuković i Zoran Tomić bili su u polukrugu.⁶⁶⁶ Nije mogao sa sigurnošću odrediti tačnu poziciju Tomića unutar kruga, ali je rekao da je Radovanović stajao pored njega (svjedok D5).⁶⁶⁷ Siguran je da je Zoran Tomić bio među onima koji su pucali u skladište i da je pri tom koristio svoje automatsko oružje.⁶⁶⁸

399. Svjedok D5 je naveo da je oko 15 do 20 Muslimana pokušalo pobjeći nakon što je

---

⁶⁵⁸ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁶⁵⁹ Svjedok D5, 11. mart 2009.

⁶⁶⁰ Nikola Ilić, 27. mart 2009. godine.

⁶⁶¹ Zoran Tomić, završne riječi advokata Petka Pavlovića

⁶⁶² Svjedok D5, 11. mart 2009. (str. 25), 13. mart 2009. godine

⁶⁶³ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁶⁶⁴ Svjedok D5, 11. mart 2009. godine

⁶⁶⁵ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁶⁶ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁶⁶⁷ Svjedok D5, 13 mart 2009. godine

⁶⁶⁸ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

Krsto ubijen. Oni su uspjeli doći do polukruga, ali su natjerani da se vrate nazad u hangar.⁶⁶⁹ Pucali su iz blizine, na oko 2 metra od vrata “smjenjivanjem, kako koji okvir se ispuca“.⁶⁷⁰

400. Prema vlastitom svjedočenju, svjedok D5 lično nije pucao na zarobljenike, a njegova puška je bila okačena o drvo. Iz skladišta je mogao čuti glasove kako proklinju i psuju vojnike.⁶⁷¹ On nije pucao, kao što ni četvorica vojnika koji su čuvali stražnji dio hangara nisu pucali ispred hangara.⁶⁷² Jedan pripadnik odreda, Aleksandar Radovanović, obratio se svjedoku D5 riječima da je izdajica i upitao ga zbog čega ne puca.⁶⁷³ Radovanović je rekao “pičko jedna što ne pucaš?”⁶⁷⁴ Svjedok D5 također je imao sukob sa komšijama Srbima u mjestu u kojem boravi, a njegovo dijete je u prvom razredu škole bilo izloženo šikaniranju, te su ga zvali “izdajničko dijete” jer on nije pucao u Kravici.⁶⁷⁵

401. Prema riječima svjedoka D5, pucnjava je “trajala poprilično dugo”,⁶⁷⁶ ili duže od pola sata.⁶⁷⁷ Niko nije preduzeo ništa da zaustavi pucanje.⁶⁷⁸ U svojoj izjavi od 18. aprila 2008. godine, svjedok D5 je rekao da niko nije ulazio u hangar i na zarobljenike pucao unutar samog hangara.⁶⁷⁹ Međutim, iz razloga koji su navedeni u poglavlju **XXX. Ocjena iskaza svjedoka D5**, Sud poklanja vjeru iskazu koji je svjedok dao na glavnom pretresu u odnosu na ono što je rekao u svojoj izjavi, a što, prema njegovom sopstvenom priznanju, nije bilo istinito.

402. Marko Aleksić je izjavio da je oko pola sata po prolasku kolone čuo: “rafalni pucanj iz pravca Kravica, a potom su se začule psovke od strane naših vojnika, a od strane Muslimana poklici “Alah u egber”. Nakon toga uslijedila je jaka rafalna pucnjava”⁶⁸⁰

403. Nikola Ilić je bio pripadnik interventnog voda 1. bataljona Bratunačke brigade Vojske

---

⁶⁶⁹ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18. aprila 2008. godine

⁶⁷⁰ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁶⁷¹ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁶⁷² Svjedok D5, 11. mart 2009. godine

⁶⁷³ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁶⁷⁴ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁷⁵ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18. aprila 2008. godine

⁶⁷⁶ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁶⁷⁷ Svjedok D5, 11. mart 2009. godine

⁶⁷⁸ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁶⁷⁹ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18. aprila 2008. godine

⁶⁸⁰ Dokaz T.8 potpisana izjava Marka Aleksića data SIPA-i, 12. oktobar 2005. godine.

Republike Srpske. Rekao je da je u periodu između 10 i 14. jula 1995. godine bio na dopustu. Prolazeći cestom prema Sandićima, 13. jula, na malom uzvišenju vidio je da 10 pripadnika policije čuva do 200 zarobljenih muškaraca Muslimana. Odlazeći dalje, zaustavio se kod skladišta u Kravici da razgovara sa radnicima (njih petero je bilo tamo uključujući i Luku Markovića). Neki vojnici su bili tamo, jedan od njih je šamarao Milana Nikolića. Dok je bio tu vidio je kolonu od troje ili četvero ljudi u jednom redu (koja je brojala najviše 100 ljudi). Kolonu su sprovodili naoružani policajci u maskirnoj uniformi, njih 10 do 15. Kolona je ušla u hangar. Jedan Musliman je zgrabio pušku i na vratima ubio policajca, a drugi je zgrabio pušku i podigao je u zrak. Jedan policajac uhvatio je cijev puške, a policajci su formirali krug oko zgrade kako bi spriječili odlazak Muslimana nakon čega su otvorili vatru. Ovo se dešavalo predveče. Sa udaljenosti od 7 do 8 metara policajci su pucali ravno u skladište (“jer su Muslimani počeli izlaziti iz skladišta”). Jedan policajac je ranjen. Stigao je jedan autobus koji je parkiran na ulazu kako bi se spriječio izlazak Muslimana. Policajci su u pucanju koristili automatsko naoružanje i automatske puške. Nikola Ilić se zadržao nekih 15 minuta, nakon čega je otišao, a na odlasku je čuo eksplozije ručnih bombi. Tvrdi da kod skladišta nije vidio Zorana Tomića.⁶⁸¹

404. Svjedok D5 je izjavio da je Miladin Stevanović došao kasnije do skladišta.⁶⁸² Izjavio je da je Stevanović odvezao Krstino tijelo.⁶⁸³

405. Svjedok D1, koji je preživio masakr, zatočen u drugom dijelu hangara, u svom iskazu je naveo da posljednji pristigli zarobljenik nije mogao ući u skladište, zbog čega ga je srpski vojnuk udarivši ga nogom, nakon čega je pucnjava počela. Pucanje je počelo rafalom iz automatske puške. To je trajalo neko vrijeme, a Srbi su koristili ručne bombe i mitraljeze. Paljba je trajala do noći. Pravili bi pauze nakon čega bi ponovo počeli pucati. Čuo je smijeh izvan hangara kao i krikove ranjenih u samom hangaru.⁶⁸⁴ (U vezi sa ručnim bombama, vidi poglavlje **XXVII. (ii) Ručne bombe** u daljnjem tekstu).

406. Vozeći natrag za Bratunac Dragomir Stupar je svojim kombijem prolazio pokraj Kravice kada ga je na ulazu zaustavio Rade Čuturić. Dvojica vojnika VRS-a ušli su u vozilo – jednom od njih lice je bilo obliveno krvlju. Dragomir Stupar je njih i Čuturića

⁶⁸¹ Nikola Ilić, 27. mart 2009. godine.

⁶⁸² Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁸³ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁸⁴ Svjedok D1, 18. decembar 2008. godine.

odveo u bolnicu u Bratuncu. Čuturić je imao ozlijede na rukama i rekao je Dragomiru Stuparu da su zarobljeni Bošnjaci oteli pušku i ubili Krleta, a da je on pokušao zaustaviti pucnjavu.

407. U svom iskazu Aleksandar Radovanović je izjavio da je čuo pucnjavu. Naoružan mitraljezom, Milanović je primio obavijest putem motorole i otišao je da vidi šta mu je bilo sa bratom. Trifunović se vratio i od Radovanovića zatražio da pođe s njim, nakon čega su obojica otišli do skladišta u Kravici. Aleksandar Radovanović je pomagao izvući Krletovo tijelo iz hangara. Pucanje je prestalo prije nego što je on stigao do skladišta. Mladin Stevanović je došao u isto vrijeme, ali iz pravca Bratunca, i on je stavio tijelo u kombi. Za vrijeme dok je bio kod skladišta nije vidio Zorana Tomića.

408. Kada je stigao kod skladišta Aleksandar Radovanović tamo je zatekao svjedoka D5.⁶⁸⁵ Radovanović je sličan iskaz dao na vlastitom suđenju nakon kojeg ga je Sud Bosne i Hercegovine (drugostepenom presudom) osudio zbog pomaganja u izvršenju genocida na kaznu zatvora u trajanju od 32 godine. Prvostepeno vijeće je utvrdilo da je Radovanović učestvovao u sprovođenju zarobljenika do skladišta, kao i da je na zarobljenike pucao kroz prednja vrata skladišta. Radovanović se branio tvrdnjom da je bio u Sandićima dok je trajala pucnjava (koju je čuo) i da je tek kasnije otišao do skladišta gdje je vidio deset do dvadeset tijela kako leže vani na zemlji. U prvostepenoj presudi se navodi: "Iskaz optuženog kao svjedoka je nepouzdan, jer je imao dobar razlog da prećuti istinu kako bi ga oslobodili optužbe."⁶⁸⁶

409. Sud smatra da je iskaz Radovanovića nepouzdan i ima za cilj vlastitu korist. Sud poklanja vjeru iskazu svjedoka D5 u odnosu na iskaz Radovanovića u pogledu svih nepodudarnosti između ova dva iskaza, a posebno u pogledu prisustva Zorana Tomića kod skladišta.

410. U svom iskazu Marko Aleksić navodi da je nakon prolaska kolone on ostao u blizini Sandića, nakon čega je čuo pucnjavu i detonacije, krikove i povike, kao u borbi.

---

⁶⁸⁵ Aleksandar Radovanović, 18. novembar 2009. godine.

⁶⁸⁶ *Tužilaštvo Bosne i Hercegovine protiv Miloša Stupara, Milenka Trifunovića, Brane Džinića, Aleksandra Radovanovića, Slobodana Jakovjevića, Velibora Maksimovića, Dragiše Živanovića, Branislava Medana i Milovana Matića*, X-KR-05/24, 29. juli 2008. godine, prvostepena presuda (pismeni otpravak presude od 13. januara 2009. godine)

411. Rade Čuturić je motorolom pozvao Milenka Pepića i rekao mu da omogući odvijanje saobraćaja. Pepić je onda ušao u autobus koji je bio u prolazu i prošao pored Kravice. Na povratku je vidio sijeno izvan skladišta koje tu ranije nije bilo.⁶⁸⁷ Poslijepodne 13. jula, Zoran Petrović je prošao vozilom pored skladišta. Njegov video snimak sadrži insert u trajanju od 27 sekundi u kojem je prikazan autobus i hrpa tijela koja se nalaze izvan skladišta poslijepodne 13. jula.⁶⁸⁸
412. Svjedok D5 navodi da je još uvijek bio dan kada su otišli. Nije siguran ko im je naredio da odu, a u Bratunac su otišli autobusom i kamionom gdje su ostali oko pola sata.⁶⁸⁹ Milenko Trifunović je cijelo vrijeme bio sa njima kod skladišta.⁶⁹⁰ Cijeli 3. vod, s iznimkom Miladina Stevanovića (i policajcima koji su otišli ranije sa Krletovim tijelom) bio je u autobusu. Nakon pucnjave, vod Skelani je otišao prema Skelanima i “dolaze neki drugi ljudi sa žutim opasačima.”⁶⁹¹ Svjedok D5 u iskazu navodi da su odmah po prestanku pucnjave pripadnici voda Skelani autobusom prebačeni natrag u Skelane.⁶⁹² Neki drugi, za koje je pretpostavljao da su Srbi, u crnim uniformama za koje mu je kasnije rečeno da su “od Milana Lukića ljudi” (pet, šest, možda sedam njih) takođe su učestvovali u ubijanju.⁶⁹³
413. Jovan Nikolić je u svom iskazu izjavio da se, zajedno sa Zoranom Erićem, odvezao do skladišta u Kravici oko 22.00 sati, uveče 13. jula. Po dolasku, iz kukuružišta je izašao čovjek i rekao mu da ugasi farove. Saznao je za incident u kojem je veliki broj zarobljenih ubijen. Čuo je sporadičnu pucnjavu iz nepoznatog pravca. Nije ostao tu i vratio se u Bratunac.⁶⁹⁴
414. Svjedok D1 je opisao kako je pognute glave sjedio u čošku iščekujući kad će ga nešto pogoditi. Preživio je pucanje i petak večer proveo je u hangaru. Na njemu su ležala mrtva tijela dvoje ljudi. Ljudi su dozivali pomoć. Vojnici su pozvali sve oni koji su u stanju da

---

⁶⁸⁷ Milenko Pepić, 4. februar 2009. godine.

⁶⁸⁸ Dokaz T.1. i zamrznuti kadar dokaz T.111.

⁶⁸⁹ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁹⁰ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁹¹ Svjedok D5, 11. mart 2009. godine

⁶⁹² Svjedok D5, 13. mart 2009.

⁶⁹³ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁹⁴ Jovan Nikolić, 15. decembar 2008. godine.

izađu. Neki od ranjenika su izašli i bili ustrijeljeni na licu mjesta. Svjedok D1 se prisjeća da je jedna osoba iskočila kroz prozor i preživjela, i da je ta osoba još uvijek živa. Svjedok D1 navodi da je nakon što je pao mrak ispred hangara parkiran utovarivač sa cisternom vode za uklanjanje krvi. Oko 2 sata ujutro, kada je svaki zvuk utihnuo vani, podigao se u sjedeći položaj i čuo je dvojicu ljudi da šapću i razgovaraju o bijegu. Svjedok D1 je izašao van i ugledao utovarivač. Na putu ispred skladišta bila je krv. Jedan vojnik ga je vidio i rekao mu da stane. Svjedok D1 je legao na zemlju, a vojnik mu je rekao da nestane. Uputio se u pravcu rijeke i uspio je pobjeći kroz šumu.⁶⁹⁵

415. Milenko Pepić je začuo pušcanu paljbu iz pravca Kravice i čuo je Čuturića kako motorolom razgovara sa Borovčaninom obavještavajući ga o pogibiji Krleta. Čuturić je došao i rekao mu da je Krle ubijen i da on ide u Bratunac po ljekarsku pomoć. Rekao je da je Krle ubijen i da su Muslimani počeli da bježe, a da su Srbi otvorili vatru.⁶⁹⁶ U drugom dijelu izjave koju je dao 22. maja 2008. godine, svjedok D5 navodi da nije siguran da li je Miladin Stevanović učestvovao u pucanju, ali da se pojavio kod skladišta.⁶⁹⁷

416. Miladin Stevanović je zatražio i dobio odobrenje da ide u Bratunac. Na odlasku i povratku iz Bratunca išao je auto-stopom, oko 17.00 – 17.30 sati stigao je u Kravicu gdje je zaustavljen od strane dvojice vojnika. Vidio je tijelo Krleta prekriveno šatorskim krilom ispred hangara. Vidio je i 7-8 drugih tijela. Tu su bili Trifunović i drugi pripadnici odreda. Trifunović je rekao da je tek došao i da nije znao šta se dogodilo. Mirko Milanović nosio je puškomitraljez. Stavili su Krletovo tijelo na kamion. Miladin Stevanović je čuo eksploziju ručnih bombi iza zadruga. Oficir im je rekao da ranjene odvedu u medicinski centar. Oko 17.30 sati odnijeli su Krletovo tijelo u Dom zdravlja u Bratuncu.

417. Prema riječima Miladina Stevanovića, Zoran Tomić nije bio kod skladišta, jer on bi ga vidio da je bio. Odbrana Zorana Tomića je u svojim završnim riječima istakla da Sud nije trebao uvesti u dokaze izjave koje je ovaj svjedok dao tužiocu tokom istage, navodeći da su izjave uzete na nelegalan način bez polaganja zakletve.⁶⁹⁸ Sud ove dokaze nije koristio prilikom utvrđivanja krivice Zorana Tomića, te prilikom utvrđivanja pouzdanosti i vjerodostojnosti iskaza svjedoka D5.

⁶⁹⁵ Svjedok D1, 18. decembar 2008. godine.

⁶⁹⁶ Milenko Pepić, 4. februar 2009. godine.

⁶⁹⁷ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁶⁹⁸ Zoran Tomić, završne riječi Petka Pavlovića, str. 30, pozivanje na dokaz T.21, 1. juli 2005. godine.

418. Petar Mitrović, koji je u predmetu *Kravica (Stupar i drugi)* također osuđen zbog učešća u masakru, porekao je da je bio prisutan na toj lokaciji dok je trajala pucnjava.⁶⁹⁹ Njegov iskaz Sud ne ocjenjuje pouzdanim i vjerdostojnim, niti se na njega oslanja.

(i) Iskaz svjedoka D2

419. Svjedok D2 procjenjuje da je sa njim u skladištu bilo između 1.000 i 1.500 zarobljenika. Opisao je šta se dogodilo:⁷⁰⁰

“Dok sam bio u skladištu oni su pucali iz svih mogućih oružja. Najprije su pucali iz pješadijskog naoružanja, automatskih pušaka. Onda bi prestali s tim. Pucali bi nekih pola sata, zatim bi se malo odmorili, a onda bi počela nova runda pucanja. Kroz prozore bi bacali ručne bombe i bombe su padale na oko dva do tri metra od mene. Mogao sam osjetiti eksploziju, detonaciju, I od posljedica iste bio sam ranjen malim gelerom tih granata.

Znači bio sam ranjen, povrijeđen, ali sam se osjećao dobro. Nisam bio teško ranjen. Ljudi su počeli da vrište i bilo je strašno. Teško mi je to opisati. Tako nešto nisam vidio ni u bilo kojem filmu strave i užasa koji sam gledao. Ovo je bilo gore od bilo kojeg filma.

I ovo je trajalo cijelu noć, uz kratke pause. Bosanski Srbi bi se malo odmorili, napravili bi kratku pauzu, i onda bi nastavili. Pucali su iz protuavionskog naoružanja koje je bilo pozicionirano na asfaltnoj cesti, a pucali su i iz zolja. Sve što sam mogao vidjeti je kao neki bljesak koji je dolazio iz oružja.

Pogodio me je metak, koji je ja mislim došao iz pješadijskog oružja, ali nisam siguran”.

420. Svjedok D2 uspio je pobjeći kroz prozor u kukuruzno polje, ali su ga vojnici primjetili i ranili u rame. Tu noć i naredni dan ostao je ležati praveći se da je mrtav. Slijedećeg jutra čuo je vojnike kako idu kroz skladište i pucaju u sve koji su još uvijek bili živi. Pretvarajući se u kukuružištu da je mrtav vidio je i rovokopač kako kupi tijela i čuo zvuk tijela koja se tovore na kamion. Kasnije istog dana kroz kukuružište i on je uspio otpuzati

---

⁶⁹⁹ Petar Mitrović, 8. april 2009. godine.

⁷⁰⁰ Dokaz T.143, svjedok D2 (svjedok K), *Krstić*, 10. april 2000. godine

na sigurno.

(ii) Iskaz Luke Markovića

421. Iskaz Luke Markovića, još jednog očevidca masakra, u mnogim segmentima razlikuje se od iskaza drugih svjedoka. U julu 1995. godine bio je zaposlen u Zemljoradničkoj zadrugi Kravica na poslovima nabavke. Dana 12. jula (Petrovdan) vojnici su sjedili u travi kod skladišta. U četvrtak, 13. jula 1995. godine, bio je na svom radnom mjestu.⁷⁰¹

422. Vidio je dolazak jednog autobusa sa, prema njegovim riječima, oko “70-80 izbjeglica” koji su tražili vodu. Nekad između podne i 13.00 sati stigao je autobus iz Konjević Polja sa zarobljenim muslimanskim vojnicima (do 35 Muslimana) i tu se zadržao nekoliko sati. U skladište je pristiglo još autobusa – izbrojao je njih 15 ili 16 – procjenjuje da je u svakom autobusu bilo oko 70 do 80 ljudi. Putnici su izlazili iz autobusa i ulazili u hangar. Ruke su držali ispred sebe. Autobusi su pristizali svakih 15 do 30 minuta i iskrcavali putnike. Prije dolaska autobusa u hangaru nije bilo zarobljenika. Nakon ovoga, čuo je kratku rafalnu paljbu. Neki ljudi nagmuli su prema ulazu, ali nisu imali oružje. Vidio je sedam muškaraca da naoružani automatskim oružjem uključujući i mitraljez pucaju u skladište. Za ubijanje zarobljenika u hangaru korištene su i ručne bombe. Prema njegovoj procjeni u hangaru se nalazilo 1.000 do 1.100 ljudi. Luka Marković procjenjuje da je paljba trajala između 20.00 i 21.30 sati i da je sve bilo gotovo do 22.00 sata. Rekao je da je paljba otpočela oko 21.00 sat kada je jedan čovjek ubijen. U svom iskazu Luka Marković navodi da su mu ručne bombe natjerale suze na oči i on je pretpostavio da ubačene kroz prozore.⁷⁰² Također je opisao izvođenje zarobljenika iz autobusa sa rukama iza glave i njihov ulazak u skladište.⁷⁰³

423. Snimak iz zraka skladišta u Kravici napravljen oko 14.00 sati 13. jula 1995. godine prikazuje dva autobusa parkirana direktno ispred vrata zapadnog dijela skladišta.⁷⁰⁴

424. Luka Marković je u svom iskazu naveo da je u subotu, 14. jula, iz zatvorenog dijela

---

⁷⁰¹ Luka Marković, 3. mart 2009. godine.

⁷⁰² Luka Marković, 3. mart 2009. godine.

⁷⁰³ Dokaz T.15

⁷⁰⁴ Dokaz T.110.

skladišta izašao čovjek koji je pokušao pobjeći, ali je u njega pucano i bio je ubijen.⁷⁰⁵

Zaključci

425. Postoji očigledna nepodudarnost u iskazima vezano za vrijeme kada je pucanje počelo i kada je završilo. U svom iskazu svjedok D5 navodi da paljba nije mogla početi oko 21.00 sat jer je tada on već bio na putu za Skelane (rekavši da je Luka Marković griješi kad tvrdi da je pucnja počela tada).⁷⁰⁶ Svjedok D1 svjedoči da se pucnjava nastavila tokom noći. Iskazi svjedoka D1 i D5 nisu nepodudarni. Svjedok D1 je ostao u skladištu dugo nakon što su svjedok D5 i pripadnici policije 2. odreda Šekovići otišli. Marko Aleksić je opisao kako je čuo pucnjavu koja je počela oko 18.30 sati i trajala nekih sat do sat i po "a na kraju su se čuli samo pojedinačni pucnji".⁷⁰⁷ S druge strane, izjava Luke Markovića da je pucnjava započela oko 21.00 sat ne može biti tačna. Ovaj dio njegovog iskaza je očigledno pogrešan. Sud utvrđuje da je pucnjava započela najvjerojatnije u kasno poslijepodne, u petak, 13. jula 1995. godine.

(iii) Ručne bombe

426. U optužnici se navodi da je Radomir Vuković bacao ručne bombe na zarobljenike zatočene u skladištu. Očevidac i forenzički dokazi potvrđuju, van svake razumne sumnje, da su u skladište u kojem su se nalazili zarobljenici bacane ručne bombe. Svjedok D1, koji je bio u hangaru, vidio je kako se ručne bombe ubacuju kroz prozore i čuo je i osjetio eksploziju ručnih bombi unutar skladišta.⁷⁰⁸

427. Svjedok D5 vidio je dva sanduka ručnih bombi, ali mu nije poznato da li su bili puni ili prazni. Ručne bombe su kamionom prebačene do skladišta.⁷⁰⁹ Svjedok D5 mogao je vidjeti unutrašnjost hangara: "Mrtva tijela jedno preko drugog, izukrššana pa popadalo", a nakon pucanja iz pušaka i puškomitraljeza pripadnici 2. odreda Šekovići koristili su ručne bombe. Radomir Vuković i Brano Đinić bacali su ručne bombe na zarobljenike u hangaru.⁷¹⁰ U to je siguran. Ručne bombe su bačene u prvi dio hangara. U hangar su

---

⁷⁰⁵ Luka Marković, 3. mart 2009. godine.

⁷⁰⁶ Svjedok D5, 11. mart 2009. godine

⁷⁰⁷ Dokaz T.8, potpisana izjava Marka Aleksića data SIPA-i, 12. oktobra 2005. godine.

⁷⁰⁸ Svjedok D1, 8. decembar 2008. godine.

⁷⁰⁹ Svjedok D5, 20. mart 2009. godine

⁷¹⁰ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

bačena dva sanduka ručnih bombi.⁷¹¹

428. Svjedok D5 je rekao: “Od Šekovljana je bio “Čupo”, bio je “Zgembo”... jesu pucali sigurno i oni. Kada je stala pucnjava, onda su krenule bombe... Bombe su bacali samo dvojica ljudi... Vojvoda i Čupo”.⁷¹² (“Čupo” je nadimak za Branu Đinića). U svom iskazu svjedok D5 je naveo da su neki zarobljenici još uvijek bili živi nakon što je pucanje i bacanje bombi stalo, jer je iz hangara čuo glasove ljudi koji proklinju i psuju.⁷¹³ U završnim riječima odbrana Zorana Tomića tvrdi da izjave koje je svjedok D5 dao pred tužiocem dozvoljavaju mogućnost da je Zoran Tomić bio u krugu, ali da nije pucao.⁷¹⁴ Sud odbacuje ove navode i smatra da nisu relevantni s obzirom da je utvrđeno da je on pomagao u genocidu.

429. Otprilike 30 minuta nakon prolaska kolone, Slobodan Stjepanović je čuo puščanu paljbu udaljenu oko 1 kilometar “sa povremenim blažim detonacijama koje su ličile na detonaciju ručne bombe”.⁷¹⁵ Sud nalazi da ova tvrdnja odgovara onome što se dogodilo.

430. Luka Marković je službenike Tužilaštva odveo do skladišta u Kravici: odlazak je zabilježen audio snimkom - o ručnim bombama on je izjavio, “Samo sam čuo detonacije i osjetili smo, znate, da nas oči peku. Pretpostavili smo da je to zbog ručnih bombi zato što ih nisu mogli pobiti unutra jer su bili zatvoreni”. I onda je pokazao na prozor kroz koji su se ručne bombe mogle ubacivati.⁷¹⁶ Marko Aleksić opisao je da je čuo “poslije izvjesnog vremena, pored rafalne pucnjave čule su se detonacije od bombi...da bi mogle poticati usljed eksplozije ručnih bombi”.⁷¹⁷

Zaključci

431. Sud konstatuje van svake razumne sumnje da su pripadnici 2. odreda Šekovići bacali ručne bombe u skladište sa namjerom da ubiju zarobljenike. Iskazi očevidaca ne upućuju

---

⁷¹¹ Svjedok D5, 11. mart 2009. godine

⁷¹² Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine i svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22. maja 2008. godine

⁷¹³ Svjedok D5, 11. februar 2009. godine

⁷¹⁴ Zoran Tomić, završne riječi advokata Miloša Perića

⁷¹⁵ Dokaz T.11, potpisana izjava Slobodana Stjepanovića data SIPA-i, 27. oktobar 2005. godine.

⁷¹⁶ Dokaz T.15

⁷¹⁷ Dokaz T.8, potpisana izjava Marka Aleksića data SIPA-i, 12. oktobar 2005. godine.

niti na jedan drugi zaključak. Osim toga, forenzičkim dokazima – koji su navedeni u poglavlju XXIX. (i) **Forenzički dokazi pronađeni u skladištu** - nedvojbeno je potvrđeno da su eksplozivne naprave korištene unutar hangara.

(iv) Argument odbrane da su ubistva počinjena u samoodbrani

432. Odbrana u svom podnesku pokušava da okarakterise ovaj događaj samo kao oružanu čarku.

433. Odbrana Radomira Vukovića ističe „U širem kontekstu, bitno je istaći da je u skladištu u Kravici došlo do incidenta sa ratnim zarobljenicima, incidenta koji isključuje umišljaj direktne forme, a neposredan povod za ovaj incident je ubistvo policajca Krste Dragičevića, te pokretanje zarobljenika prema policajcima, što svakako isključuje postojanje plana za pogubljenje zarobljenika” (fusnote izbačene).⁷¹⁸ Sud ne izražava neslaganje sa tvrdnjom da je “direktan povod” za početak pucnjave moglo biti pucanje u Krstu Dragičevića (ostavljajući po strani pokušaj da se ono okvalifikuje kao “ubistvo”). Međutim, ostaje činjenica da je ispred skladišta bio formiran polukrug *prije* nego što je počela pucnjava, da su se stražari nalazili iza skladišta, da je pucnjava trajala dok svi zatvorenici nisu ubijeni, da su bacane ručne bombe u skladište, da je došla mehanizacija koja je uklanjala tijela, da su tijela prebacivana do prethodno iskopanih jama (a potom prebacivana u druge grobnice), kao i ostale masovne likvidacije vojno sposobnih muškaraca koje su se u isto vrijeme dešavale u Srebrenici.

434. Ovakvom argumentacijom dugo vremena se služe oni koji su učestvovali u dešavanjima u Srebrenici. Na primjer, prilikom ispitivanja od strane istražitelja MKSJ-a u oktobru 1999. godine, Miroslav Deronjić je izjavio „rekli su mi da je jedan od zarobljenih muslimanskih vojnika uzeo oružje od pripadnika srpskih policijskih snaga i otvorio vatru na policajce, da mu je nakon toga oružje oteto, da je on ubijen, da je bilo više ranjenih vojnika, oficira, a da su ostali, ostali pripadnici policijskih snaga otvorili vatru na zarobljene muslimanske vojnike”.⁷¹⁹ Ova tvrdnja identična je onoj da su djelovali u samoodbrani. Međutim, prilikom sklapanja sporazuma o priznanju krivice sa Tužilaštvom MKSJ-a, Deronjić je naveo: „Trinaestog jula u poslijepodnevnim časovima dobio sam

⁷¹⁸ Radomir Vuković, završne riječi advokata Rade Golića

⁷¹⁹ Dokaz T55c, izjava Miroslava Deronjića, 21. oktobar 1999. godine

izvještaj o masakru velikog broja Muslimana u Zemljoradničkoj zadruzi u Kravici. Borovčanin me kasnije detaljnije informisao o tome.⁷²⁰

435. Sud u potpunosti obacuje tvrdnju da je do masakra došlo u samoodbrani. Ukoliko bi se i prihvatila teza da je pripadnik MUP-a koji je prvi pucao učinio to u samoodbrani, nakon što je jedan bosanski Musliman, očigledno svjestan toga kakva ga sudbina čeka, zgrabio pušku i ubio jednog pripadnika MUP-a, ostaje nerazjašnjeno kako je moguće da je masakr izvršen na tako organizovan način, upotrebom automatskog naoružanja i ručnih bombi, kao i to da se on, naravno, dešava u isto vrijeme kada su ubijani svi zarobljeni muškarci iz enklave, bosanski Muslimani.

(v) Prisustvo dvojice optuženih kod skladišta u Kravici

436. Ovdje se radi o prepoznavanju, a ne identifikaciji dvojice optuženih od strane svjedoka D5. Svjedok D5 je obojicu poznavao u julu 1995. godine. Predmet razmatranja je, dakle, pouzdanost njegovog iskaza prema kojem su optuženi sprovodili zarobljene do skladišta i sudjelovali u njihovom pogubljenju, kao i vjerodostojnost iskaza ovog svjedoka uopšte.

(vi) Prisustvo Radomira Vukovića kod skladišta u Kravici

437. Odbrana Radomira Vukovića tvrdi da on nije bio kod skladišta za vrijeme pogubljenja kao i da nije sprovodio kolonu do skladišta. Svjedok D5 jedini svjedoči o učesću Vukovića u pogubljenima. U prvobitnim izjavama koje je dao tužiocu, svjedok D5 ne navodi Vukovića kao jednog od počinitelja.

438. Prilikom unakrsnog ispitivanja, od svjedoka D5 zatraženo je da objasni zašto u svojoj izjavi koju je dao 22. maja 2008. godine nije spomenuo prisustvo Vukovića. On je rekao: “Nisam se sjetio svega, ali kad sam posle svog razmišljanja šta je se desilo, kako je bilo onda sam došao do zaključka i sigurno da je bio”.⁷²¹

439. U svojoj izjavi od 22. maja 2008. godine, pomenuo je: “Aleksandar Radovanović, Petar Mitrović, Branislav Medan, Slobodan Jakovljević, Jovan Mijatović, Milenko Savić,

---

⁷²⁰ Dokaz T55d, izjava Miroslava Deronjića, 25. novembar 2003. godine

⁷²¹ Svjedok D5, 11. mart 2009. godine

Milija Blagojević, Milija Jovanović, Miko Milić, Mirko Milanović”. Međutim, u iskazu navodi da oni nisu bili jedini pripadnici policije koji su sprovodili kolonu. Objašnjavajući zašto je rekao: “zato što po imenima nisam bio siguran ko je ko, i opet te ljude iz Šckovića, ja ne mogu da kažem bio je ovaj, bio je onaj, koje ljude ne znam po imenu i prezimenu. Za njih dvojicu sam sad siguran da su bili”. O prisustvu Vukovića svjedočio je: “Za Vojvodu sam siguran po tome po bacanju bombi, jer kasnije kolko se sjećam da nam niko nije dolazio.”⁷²²

Zaključci

440. Nakon ocjene ukupnih dokaza, Sud je uvjeren van razumne sumnje da je Radomir Vuković bio prisutan kod skladišta u Kravici i da je sudjelovao u pogubljenju zarobljenika.

(vii) Prisustvo Zorana Tomića kod skladišta u Kravici

441. I Zoran Tomić u svojoj odbrani tvrdi da nije bio u pratnji kolone i da nije bio prisutan kod skladišta. Svjedok D5 je, međutim, bio siguran kakvu ulogu je Tomić imao, te je svjedočeći po sjećanju izjavio:⁷²³

“Tomić Zoran je bio isto u sprovođenju kolone, njega se sjećam dobro, a on ako oće i potvrdit, a vjerovatno da neće, čovjek policajac stariji od mene dosta radio je u Skelanima, pa je kasnije prešo u Srebrenicu, koji je došlo lično predo se meni, pokušo sam da ga vratim u šumu, bio je dobar prijatelj s mojim ocem, radili su dosta oko nabavke oružja, oko, pre rata oko nabavke oružja na dozvolu, oko municije. Ja sam ga mislio vratiti u šumu gospodin ga je Tomić ubacio u kolonu, pre nego što ga je ubacio u kolonu oduzeo mu je pare, ne znam kolko je bilo i službenu legitimaciju policijsku, koju je bacio i pogazio, a to ako oće potvrditi, ali neće sigurno.”

Zaključci

442. Nakon ocjene ukupnih dokaza, Sud je uvjeren van razumne sumnje da je Zoran Tomić

---

⁷²² Svjedok D5, 11. mart 2009. godine

⁷²³ Svjedok D5, 11. mart 2009. godine

bio prisutan kod skladišta u Kravici i da je sudjelovao u pogubljenju zarobljenika.

XXVIII UKLANJANJE I UKOP TIJELA IZ SKLADIŠTA U KRAVICI

443. Uklanjanje tijela ubijenih i njihov ukop u prethodno pripremljene grobnice započelo je 14. jula, jutro nakon masakra. Izvjestan broj svjedoka svjedočio je o ovoj operaciji kojom su koordinisali VRS i civilne vlasti (vidi takođe poglavlje **VII. Zauzimanje Srebrenice od strane vojske Republike Srpske** u prethodnom tekstu vezano za kasniji ponovni ukop tijela u septembru i oktobru 1995. godine).
444. U jutarnjim satima u subotu, 14. jula 1995. godine, Jovan Nikolić je telefonom kontaktirao Dragu Nikolića u vezi sa ubistvima u skladištu i dogovorili su sastanak. Ujutro, 14. jula, Jovan Nikolić je otišao u Kravicu između 9.30 do 10 sati. Ispred hangara nalazile su se hrpe mrtvih tijela koja su bila prekrivena slamom. Po ulasku u hangar, vidio je još naslaganih tijela prekrivenih slamom. Neki vojnici obezbjeđivali su hangar.⁷²⁴ U završnim riječima odbrana Zorana Tomića ističe značaj činjenice da Jovan Nikolić ništa nije znao o vojnoj operaciji u Srebrenici sve do njenog pada 11. jula.⁷²⁵ Prema mišljenju Suda, ovaj argument ne stoji. Ne postoji niti jedan razlog zbog kojeg bi on bio upućen u tajne planove vojnih operacija.
445. Ostoje Stanojević je bio pripadnik Inženjerske čete Zvorničke brigade sa zadatkom da vozi teretna vozila. U petak, 13. jula 1995. godine, javio se na dužnost majoru Draganu Jokiću, komandiru Inženjerske čete Zvorničke brigade u kancelariji civilne zaštite u Zvorniku. Rečeno mu je da treba “počistiti smeće u Srebrenici”, da je po odlasku autobusa koji su prevozili civile ostalo mnogo smeća.⁷²⁶ Odsjeo je u hotelu u Bratuncu i naredni dan, u subotu poslijepodne, prišao mu je neki čovjek i rekao Stanojeviću da pođe sa njim u Kravicu gdje trebaju “zajedno obaviti posao”. Do skladišta u Kravici odvezli su se u kiperu, sa šest točkova, žute boje, nosivosti 8 tona. Kamion koji se nalazio na ulazu se pokvario. Vozač tog kamiona je rekao da se njegov kamion pokvario i da se tijela trebaju natovariti na kamion. Četiri muškarca sa maskama iznosili su tijela iz skladišta. Dvojica su tijela stavljali na utovarivač sa kojeg su tijela natovarena na kamion. Zapremina svake

⁷²⁴ Jovan Nikolić, 15. decembar 2008. godine.

⁷²⁵ Zoran Tomić, završne riječi advokata Petka Pavlovića

⁷²⁶ Ostoja Stanojević, 15. decembar 2008. godine.

kašike iznosila je jedan kubni metar. Dvije kašike sa tijelima natovarene su na kamion. Smrad je bio nepodnošljiv. Stanojević je ušao u kabinu vozila.

446. Nakon što je kamion natovaren, odvezao ga je do prethodno iskopane grobnice - dužine oko 2 metra. U grobnici su se već nalazila tijela. Dvojica ljudi su bili tu sa lopatama i nosili su maske. Stanojević je otvorio zadnju stranicu kamiona. Stanojević se vratio u Kravicu po nova tijela koja je prevezao do grobnog mjesta. Potom se vratio u hotel u Bratunac.⁷²⁷

447. U sporazumu o priznanju krivice kojeg je sklopio pred MKSJ, Dragan Obrenović je izjavio da je oko 14.00 sati, 14. jula 1995. godine, primio poruku da se puste dvojica mašinista, navodeći da je to "vezano za posao koji obavljaju Popović i Nikolić", pod tim misleći da je u pitanju ukop zarobljenika kao dio plana o kojem mu je Drago Nikolić govorio noć ranije.⁷²⁸

448. U svom iskazu Luka Marković je naveo da su u subotu, 14. jula, započeli s utovarivanjem tijela na kamione, ručno prebacivajući tijela na utovarivače. Dio zida srušen je uz pomoć utovarivača kako bi se napravio otvor i omogućio ulazak i utovar tijela na kamione. Operacija utovarivanja tijela trajala je dva dana; tijela koja su natovarena na kamione prekrivena su sijenom – radnici su došli sa vilama i sijenom prekrili tijela.⁷²⁹

449. Krstan Simić je bio rukovalac građevinske mehanizacije, uglavnom zaposlen u rudniku. U julu 1995. godine, bio je pripadnik Bratunačke brigade Vojske Republike Srpske i izvršavao je svoju radnu obavezu kao vozač kamiona. Krstan Simić i druga dvojica vozača kamiona sreli su se sa Momrom Nikolićem ispred komande u Bratuncu. Nikolić im je naredio da kiperima odu do Zemljoradničke zadruge Kravica. Natočili su gorivo, pa su on i još jedan vozač (sada pokojni) Miodrag Obrenović otišli tamo u konvoju kojeg je činilo pet kamiona. Nekoliko pripadnika vojne policije pratili su ih do skladišta. Nije znao šta mu je zadatak dok nije stigao tamo. Tamo su se nalazili utovarivač i rovokopač. Tijela su se nalazila u hangaru i izvan njega. Pripadnici vojne policije Bratunačke brigade bili su na licu mjesta, ali nisu pomagali u operaciji uklanjanja tijela.

---

⁷²⁷ Ostoja Stanojević, 15. decembar 2008. godine.

⁷²⁸ Dokaz T.58, Izjava o činjenicama Dragana Obrenovića

⁷²⁹ Luka Marković, 3. mart 2009. godine.

Krstan Simić je vidio Momira Nikolića i oko deset pripadnika civilnih policijskih snaga u plavim uniformama. Policajci su pomagali staviti tijela na kašiku utovarivača. Na njegov kamion natovareno je oko 20 kašika sa tijelima.

450. Tijela su iz hangara iznošena kroz mali otvor, ali utovarivač nije mogao ući u hangar. Bilo je potrebno srušiti jedan dio zida kako bi se kašiki utovarivača omogućio prilaz skladištu – za pravljenje otvora korištena je kašika i razni alati. Krstan Simić prepoznao je otvor na fotografijama koje su uvrštene u dokazni materijal. Radnici civilne zaštite rukama su polagali tijela na kašiku kojom su tijela prebacivana na kamione. Sva tijela su bila tijela muškaraca.

451. Kada je svih pet kamiona natovareno tijelima, vojni policajac je vozačima kamiona rekao da u konvoju idu prema Glogovoj. Pratile su vozilo u kojem su bili pripadnici vojne policije. Konvoj se kretao neasfaltiranim putem u blizini Glogova dok nisu stigli do masovne grobnice koja je bila duga oko 50 do 60 metara i široka oko 2 metra. Vojska i vojna policija su bili na licu mjesta. Kako bi se istovarila tijela otvorena je zadnja ograda kamiona i nekoliko muškaraca popeli su se na kamion i ubacivali tijela u grobnicu. Kamion Krstana Simića bio je četvrti po redu. Nakon istovaranja tijela, kamioni su se vratili u Bratunac na čišćenje.⁷³⁰

452. Snimci Glogove koji su napravljeni iz zraka 27. jula 1995. godine prikazuju “prekopanu zemlju na dva mjesta s obje strane ceste” i u blizini se vidi parkirani buldožer.⁷³¹ Snimak iz zraka sačinjen 17. jula 1995. godine u Glogovoj prikazuje prekopanu zemlju,⁷³² na lokaciji koja se na mapi nalazi nekoliko kilometara zapadno od Bratunca.⁷³³

XXIX PONOVRNO UKOPAVANJE TIJELA ZAROBLJENIKA IZ SREBRENICE I SKLADIŠTA U KRAVICI

453. Nekoliko mjeseci poslije masakra koji se desio 13. jula u skladištu u Kravici, vlasti Republike Srpske na najvišem nivou su odlučile da se tijela moraju otkopati i ponovno

---

⁷³⁰ Krstan Simić, 18. decembar 2008. godine.

⁷³¹ Dokaz T.40, str. 13 (Manningov izvještaj iz februara 2001. godine), vidi fotografski dokaz T.122.

⁷³² Dokaz T.120.

⁷³³ Dokaz T.123.

pokopati na različitim mjestima. U septembru 1995. godine komandant za bezbjednost Drinskog korpusa potpukovnik Popović rekao je Momiru Nikoliću da mu je “Glavni štab Vojske Republike Srpske naredio da prebaci tijela Muslimana koja su bila pokopana u selu Glogovi na niz novih lokacija u opštini Srebrenica”. Nikolić je bio zadužen za koordinaciju ovog zadatka, u kojem su trebali učestvovati 5. inženjerski korpus Drinskog korpusa, policija Bratunačke brigade, MUP uz logističku podršku civilnih vlasti što je obuhvatalo pribavljanje dodatne teške opreme, kamiona i goriva. Uz korištenje teške mehanizacije iz preduzeća u društvenom i državnom vlasništvu (npr. bratunačka ciglana, građevinsko preduzeće “Radnik”), grobnice u Glogovi su otkopane i tijela su prebačena na nove lokacije na području opštine Srebrenica. Nikolić je koordinirao cijelu tu operaciju. Pomoćnik komandanta za obavještajne poslove u Bratunačkoj brigadi, Dragiša Jovanović odabrao je lokacije za ponovni ukop.⁷³⁴

454. Nikolić je posvjedočio da je to trebala biti tajna odnosno prikrivena operacija, ali zbog velikog broja učesnika – uključujući vozila, logističku pomoć i ljude koji su u istoj bili angažovani – nije se mogla održati u tajnosti. Razlog za tajnost je bio taj “što se radilo o ilegalnoj radnji premještanja velike masovne grobnice na drugu lokaciju.”⁷³⁵

455. Dragan Obrenović, načelnik štaba Zvorničke brigade posvjedočio je da je do ponovnih ukopavanja došlo u septembru i oktobru 1995. godine pod kontrolom Beare i Popovića uz uključivanje vojne policije, inženjera i civilnih vlasti. Civilna policija je regulisala saobraćaj na putnim pravcima.⁷³⁶

456. Jedan od učesnika ponovnog ukopavanja je dao iskaz. Nekoliko mjeseci nakon učešća u operaciji pokopavanja od 14. jula 1995. godine, Krstan Simić je dobio naredbu od Momira Nikolića u komandi u Bratuncu. Rečeno mu je da mora „očistiti Srebrenicu od otpadaka i ruševina”. Sa istim kolegom odvezao se svojim kamionom do masovne grobnice u blizini Glogova. Vozili su se po mraku i kada su došli tamo zatekli su ljude koji su otkopavali grobnicu. Mehanizovani utovarivači su natovarili tijela u kamione i odvezli ih na lokaciju u blizini Jadra gdje su tijela istovarena u nove grobnice. Još jedan utovarivač je čekao i istovario je tijela u grobnicu. Jedan čovjek iz civilne zaštite obezbjeđivao je rasvjetu radnicima. U operaciju ponovnog ukopavanja bilo je uključeno

---

⁷³⁴ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23. septembar 2003., str. 1767-1769.

⁷³⁵ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 30. septembar 2003., str. 2294-2296.

⁷³⁶ Dokaz T.50, Dragan Obrenović, *Blagcjević*, 2. oktobar 2003.

svih pet kamiona. U toku noći Krstan Simić se još jednom vratio na prvobitnu lokaciju.⁷³⁷ Fotografije koje su sačinjene iz vazduha dana 30. oktobra i 9. novembra 1995. godine pokazuju da je zemljište na lokacijama masovnih grobnica Glogova 1 i 2 ponovno raskopavano.⁷³⁸

457. Krajem septembra ili u oktobru 1995. godine Momir Nikolić je rekao Miroslavu Deronjiću da je grobnica u Glogovi otkopana i da su tijela prebačena negdje drugo. Nikolić je izjavio da mu je vojska naredila da to uradi i da je većina tijela prebačena na područje Zelenog Jadra i Čizmića.⁷³⁹ Mape i fotografske karte pokazuju da je ta lokacija bila na izolovanom području nekoliko kilometara južno od Srebrenice.⁷⁴⁰ Fotografije snimljene iz vazduha 2. i 23. oktobra 1995. godine pokazuju raskopano zemljište oko lokacija sekundarnih grobnica u Zelenom Jadru.⁷⁴¹

458. Kada je Momir Nikolić svoje dužnosti prenio na svog nasljednika on je spalio sve dokumente za koje je smatrao da mogu “kompromitovati” njega i brigadu u prisustvu komisije sastavljene od tri viša oficira koji su došli u Bratunac, uključujući i komandanta za bezbjednost Drinskog korpusa, Maju Pajića.⁷⁴² On je uništio izvještaj koji je sastavio u vezi sa operacijom ponovnog ukopavanja.⁷⁴³

459. U Batlerovom izvještaju je zabilježeno da “nasuprot obrascu normalne vojne procedure dužnosti i odgovornosti, kojeg su se Drinski korpus VRS i njegove potčinjene jedinice pridržavale pri samom činjenju krivičnih djela, prikrivanje ovih zločina dešavalo se pod mnogo većim velom tajnovitosti” zbog čega postoji mali broj dokaza.⁷⁴⁴ On spominje zapise o aktivnostima ponovnog ukopa u periodu između 7. septembra i 2. oktobra u Lažeti 2, Petkovcu i Kozluku odakle su tijela prebacivana u Hodžiće, Liplje i Čančarc.⁷⁴⁵

---

⁷³⁷ Krstan Simić, 18. decembar 2008.

⁷³⁸ Dokaz T.124, dokaz T.125.

⁷³⁹ Dokaz T.55d, izjava od 25. novembra 2003.

⁷⁴⁰ Dokaz T.126, dokaz T.127.

⁷⁴¹ Dokaz T.128, T.129, T.130.

⁷⁴² Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23. septembar 2003.,

⁷⁴³ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 1. oktobar 2003.

⁷⁴⁴ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 11.0.

⁷⁴⁵ Dokaz T.86, Batlerov izvještaj, 11.1.

Forenzički dokazi u skladištu

460. Iz forenzičkih dokaza nedvosmisleno proizilazi da se u skladištu u Kravici dogodio masakr i da je u samom skladištu korišteno automatsko oružje kao i eksplozivne naprave.
461. U septembru 1996, tim UN-ove Pomorske istražne službe pomagao je istražiteljima MKSJ-a prilikom forenzičkog pregleda dijela skladišta u Kravici. Ovaj tim prikupio je biološki dokazni materijal, uzorke tkiva, kose i krvi sa posmrtnih ostataka, tragova eksploziva sa zidova i poda, kao i ispaljene municije i njenih dijelova sa zidova i zgrade.⁷⁴⁶
462. Tim je pregledao lijevu stranu na zapadnom dijelu skladišta. Forenzički izvještaj sadržavao je dokaze koji su bili u skladu sa izjavama očevidaca i preživjelih koji su naveli da je korišten eksploziv prilikom ubijanja zatvorenika. Tim je na unutrašnjem zidu na sjevernoj strani otkrio „posljedice eksplozije”, odmah pored mrlja krvi i ljudskog tkiva koje su dosezale do plafona. Na zapadnoj strani unutrašnjeg zida nalazili su se tragovi „eksplozije, uz mnogo isprskane krvi i tkiva duž zidova”, kao i dva udubljenja u zidu koja ukazuju na posljedice detonacije eksploziva”. Jedna eksplozija dogodila se u blizini poda, dok su se isprskana krv i tkivo nalazili u blizini mjesta eksplozije i protezali se skoro 4 metra od poda.
463. Na južnoj strani unutrašnjeg zida na šest mjesta nalazili su se ostaci eksploziva nakon detonacije, brojni tragovi oštećenja nastali nakon eksplozije koji odgovaraju udubljenju koje je nastalo tom prilikom. Preko tragova eksplozije isprskana je velika količina krvi sve do plafona. Armatura koja se nalazi u betonskim zidovima pokidana je na mjestu eksplozije. Na istočnoj strani unutrašnjeg zida nalazi se udubljenje koje ukazuje na to da se eksplozija desila na tom mjestu, pošto se na zidu nalaze i brojna oštećenja, tragovi eksploziva, isprskane krvi i tkiva.
464. Na vanjskom južnom zidu (odnosno na zidu sa prednje strane) nalazi se na stotine oštećenja, koja su najviše koncentrisana oko vrata. Otkrivena su tri komada metala koji odgovaraju dijelu čahure od metka. Na vanjskom zidu na sjevernoj strani nalazi se rupa, a

---

⁷⁴⁶ Dokaz T.87.

ispod nje se nalazi plitka humka sa 30 dijelova ljudskih kostiju. Brojni tragovi eksplozije nalaze se oko manjih vrata i na vanjskom zidu. Veća vrata (na istočnom kraju) znatno su oštećena na vrhu i na zapadnoj strani, što ukazuje na djelovanje sile iznutra.⁷⁴⁷

465. Istražnim radnjama i ispitivanjem lokaliteta masovnih grobnica došlo se do dodatnih forenzičkih dokaza vezanih za ubistva. Presudama MKSJ-a utvrđeno je da su „u aprilu 1996. godine počela forenzička ispitivanja lokacija za koje se sumnjalo da predstavljaju mjesta pogubljenja, kao i ekshumacije masovnih grobnica.“⁷⁴⁸ (U pitanju su istražitelji MKSJ-a). „Forenzički dokazi ukazuju na postojanje dvije vrste masovnih grobnica, „primarne grobnice“ u koje su ljudi sahranjeni neposredno nakon smrti i „sekundarne grobnice“ u koje su naknadno prebačeni posmrtni ostaci ovih istih ljudi.“⁷⁴⁹

466. Navedene forenzičke dokaze svojim svjedočenjima potvrdili su očevici. U izvještaju MKSJ-a pod nazivom „Grobnice ekshumirane tokom 2000. godine“ jedna masovna grobnica – Glogova 1 – posebno se dovodi u vezu sa ubistvima u Kravici, i to na osnovu predmeta i ostalih dokaza nađenih u toj grobnici. U izvještaju se navodi:⁷⁵⁰

Glogova 1 je primarna otvarana masovna grobnica koja se nalazi u blizini sela Glogova, pored makadamskog puta koji vodi od Konjević Polja do Bratunca ...

U grobnici Glogova 1 pronađeni su brojni dokazi koji ovu masovnu grobnicu povezuju sa mjestom masovnog pogubljenja u skladištu u Kravici. U dokazni materijal spadaju dijelovi građevinskog materijala i okviri vrata identični onima koji su se nalazili u skladištu u Kravici, kao i drugi predmeti poput dijelova automobila i slame za koje je jedna preživjela žrtva masakra rekla da su se nalazili u skladištu.

...U grobnici su nađena tijela najmanje 191 osobe i 283 dijelova tijela. S obzirom na ograničeno vrijeme, obavljen je mali broj autopsija, tako da još uvijek nije poznato koji je najmanji broj pronađenih tijela ...

---

⁷⁴⁷ Dokazi – fotografije T.112, T.113, T.114, T.115.

⁷⁴⁸ Prihvaćena činjenica, br. 30 (Annex 3).

⁷⁴⁹ Prihvaćena činjenica, br. 31 (Annex 3).

⁷⁵⁰ Dokaz T.41, str 11.

Grobnica Glogova 1 primarna je grobnica koja sadrži najmanje 6 manjih grobnica [C,E,F,H,K i L].... ..Neke od ovih grobnica posebno su karakteristične ... zbog velikog broja povreda na tijelima koje su uzrokovane eksplozijom i gelerima. U nekim grobnicama nađene su kašike ručne bombe, kao i dijelovi granata i geleri. Navedeni predmeti nalazili su se u grobnici, a povrede uočene na tijelima u potpunosti potvrđuju ono što su svjedoci izjavili o načinu egzekucije i uklanjanja tijela iz skladišta u Kravici.

U svakoj od grobnica u okviru Glogove 1 nađena je direktna fizička veza sa mjestom egzekucije u skladištu u Kravici ....

Iako nije izvršena autopsija svih tijela iz Glogove, jasno je da su žrtve ukopane u ovoj grobnici umrle nasilnom smrću. U tijelima, odnosno u kostima i raspadnutom tkivu žrtava nađeni su meci i geleri. Na mnogim tijelima uočene su frakture nastale kao posljedica djelovanja snažne sile koja ukazuje na to da su uzrokovane eksplozivom i ručnim bombama. ...Posmrtni ostaci pripadali su osobama različite starosti, a antropolozi su ocijenili da je najmanje jedna osoba bila starosti između 12 i 14 godina.

467. Tokom 2000. godine, istražitelji MKSJ-a ekshumirali su masovne grobnice u Glogovi (Glogova 01 i 02). Kada je u pitanju Glogova 01, profesor emeritus Richard Wright došao je do zaključka da su tijela iskopana i prebačena iz ove grobnice.⁷⁵¹ U izvještaju istražitelja MKSJ-a Deana Manninga iz februara 2001. godine, navodi se da su „u grobnici Glogova 1 pronađeni brojni dokazi koji je povezuju sa mjestom masovnog pogubljenja u skladištu u Kravici. U dokazni materijal spadaju dijelovi građevinskog materijala i okviri vrata identični onima koji su se nalazili u skladištu u Kravici, kao i drugi predmeti poput dijelova automobila i slame za koje je jedna preživjela žrtva masakra rekla da su se nalazili u skladištu”.⁷⁵² Dijagram načinjen tokom istrage koju je vodio MKSJ daje prikaz mjesta pogubljenja, kao i primarnih i sekundarnih grobnica.⁷⁵³ Na karti su obilježene lokacije grobnica.⁷⁵⁴

---

⁷⁵¹ Dokaz T.85.

⁷⁵² Dokazi T.40, T.31, T.42 “4. Glogova 1 – primarna grobnica”.

⁷⁵³ Dokaz T.116.

⁷⁵⁴ Dokaz T.133.

468. Tokom 2000. godine, istražitelji MKSJ-a uzeli su uzorke građevinskog materijala, pločica, izolacija i boje iz skladišta da bi ih uporedili sa sličnim materijalom nađenim na lokalitetima masovnih grobnica. Istražitelji su izvijestili da su forenzički uzorci uzeti iz masovne grobnice Glogova 01 odgovarali onima uzetim iz skladišta. U izvještaju stoji da je „bi proširenje ulaza u skladište u Kravici dovelo do otpadanja njegovih dijelova, kao i građevinskog materijala, koji bi pali na tijela žrtava koja su se tu nalazila i između njih. Mehanizacija, odnosno vozila sa kašikom koja su korištena za sakupljanje i uklanjanje tijela iz zgrade, u svakom slučaju bi, pored tijela, pokupila i sve drugo što se nalazilo uz njih ... ostaci materijala nastalog rušenjem bili bi preneseni sa tijelima i odloženi u zemlju zajedno sa njima”.⁷⁵⁵ Sudski vještak, Vedo Tuco, detaljno je svjedočio o ekshumacijama sekundarnih grobnica.⁷⁵⁶

469. U svojoj izjavi od 25.11.2003. godine, Miroslav Deronjić naveo je da je nekoliko puta razgovarao sa Karadžićem u sedmicama nakon preuzimanja Srebrenice. Rekao je: „ono što sigurno znam je da su Muslimani ubijeni u Bratuncu i ukopani u zajedničku grobnicu u Glogovi, na lijevoj strani puta prema Kravici, dok su ostali ukopani u mjestu pod nazivom Halilovići. To su dvije grobnice koje su meni poznate u ovom trenutku i rekao sam Karadžiću za njih.”⁷⁵⁷

Zaključci

470. Sud je nesumnjivo utvrdio da je ukopavanje tijela iz skladišta u Kravici u primarne grobnice u Glogovi počelo 14.07.1995.godine, a da su tijela iskopana nekoliko mjeseci kasnije i premještena u nekoliko sekundarnih grobnica, kao i tijela žrtava premještenih iz ostalih primarnih grobnica koje su stradale u drugim masakrima u Srebrenici. Jedini mogući zaključak je da se radilo o dobro organizovanom i koordiniranom pokušaju prikrivanja zločina i njegovih razmjera.

XXX OCJENA ISKAZA SVJEDOKA D5

471. Jedini neposredni dokaz o učestvovanju ove dvije optužene osobe u masakru u

---

⁷⁵⁵ Dokaz T.90.

⁷⁵⁶ Vedo Tuco, 27.05.2009.

⁷⁵⁷ Dokaz T.55d, izjava od 25.11.2003.

skladištu u Kravici bilo je svjedočenje svjedoka D5. Shodno tome, Sud je sa posebnom pažnjom razmotrio i analizirao navedeno svjedočenje.

472. Tužilaštvo je prvo ispitalo svjedoka D5 u svojstvu osumnjičenog 08.04.2008. godine, nakon što ga je Republika Srbija izručila Bosni i Hercegovini. Osumnjičeni se branio šutnjom i nije dao izjavu, a potom je 18.04.2008. godine zatražio da da izjavu u svojstvu osumnjičenog. Pravni zastupnik osumnjičenog informisao je Tužilaštvo o tome da njegov branjenik želi da sklopi sporazum i da je spreman da saraduje. Ovaj svjedok je nakon toga dao izjavu u svojstvu osumnjičenog. Uslijedili su kontakti između Tužilaštva i svjedoka i njegovog branioca, a potom je Tužilaštvo osumnjičenom dalo imunitet od krivičnog gonjenja koji se odnosio na njegovu izjavu koja je mogla biti korištena tokom pregovaranja o priznanju krivice, a u slučaju nepostizanja dogovora, ona nije mogla biti korištena protiv osumnjičenog u krivičnom postupku. Svjedok je dao izjavu 22.05.2008. godine u svojstvu svjedoka, a davanje lažnog iskaza povlačilo je krivičnu odgovornost.⁷⁵⁸ Svjedok je nakon toga svjedočio u predmetu *Kravica (Stupar)* i identifikovao osobe koje su učestvovali u masakru.

473. Pošto su izjave sadržavale određene materijalne razlike, Sud je pažljivo razmotrio i analizirao razlike i nesaglasnosti između ove dvije izjave. Branilac Radivoje Lazarević naveo je razlike i nedosljednosti, pažljivo i detaljno ih analizirao, što je pomoglo Sudu prilikom njihovog razmatranja.⁷⁵⁹

474. Druga izjava koju je 22.05.2008. godine dao svjedok D5, mnogo je detaljnija od prve i daleko više inkriminiše optužene nego prva. Svjedok je objasnio Sudu da nije rekao cijelu istinu u svojoj prvoj izjavi.⁷⁶⁰ Sud je konstatovao da se način na koji je ovaj svjedok dao prvo neistinitu izjavu u svojstvu osumnjičenog, a potom istinitu u svojstvu svjedoka, u velikoj mjeri razlikuje od uobičajene prakse. Svjedok nije imao obavezu da govori istinu kada je svjedočio u svojstvu osumnjičenog, ali jeste kada je davao iskaz u svojstvu svjedoka. Njegovo svjedočenje na Sudu bilo je općenito u skladu sa onim što je izjavio 22.05.2008, za razliku od onoga što je naveo u svom iskazu od 18.04.2008. godine.

---

⁷⁵⁸ Dokaz T.12(b), 22.05.2008.

⁷⁵⁹ Radomir Vuković, završna riječ Radivoja Lazarevića, 09.03.2010.

⁷⁶⁰ Svjedok D5, 11.03.2009.

475. Sud ne smatra da bilo koja materijalna razlika između dvije navedene izjave umanjuje kredibilitet svjedoka D5 kada je svjedočio u svojstvu svjedoka. Na osnovu načina na koji je svjedok davao svoj iskaz i njegovog sadržaja, Sud je zaključio da svjedok govori istinu i da je njegov iskaz pouzdan u ključnim dijelovima koji se odnose na ove dvije optužene osobe.
476. Sud se poziva i na odluku u predmetu M.Š. Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i zaključak da dokaze koje iznese svjedok koji svjedoči nakon sklapanja sporazuma o priznanju krivice ili dobijanja imuniteta ne treba smatrati nepouzdanima, odnosno odbaciti i da ih ne treba analizirati znatno detaljnije od ostalih dokaza. „Što se tiče svjedočenja navedenog svjedoka (koji je svjedočio nakon sklapanja sporazuma o priznanju krivice), iako ovakvi svjedoci često mogu biti nepouzdana, *to samo po sebi nije razlog da se iskazu takvog svjedoka ne pokloni vjera.*”⁷⁶¹ Razlog za vrlo detaljnu analizu ovog iskaza nije imunitet, nego činjenica da se radilo o jedinom svjedoku koji je kao očevidac svojim iskazom direktno teretio ovu dvojicu optuženih za učešće u masakru.
477. Odbrana je u svojoj završnoj riječi žestoko osporavala istinitost i pouzdanost svjedočenja svjedoka D5, kao i njegov kredibilitet. U svojoj završnoj riječi, branilac Zorana Tomića tvrdio je da je svjedok D5 “konfuzan, da nema kredibilitet i da je lažno svjedočio pred sudskim vijećem.”⁷⁶² U svojoj završnoj riječi, branilac Miloš Perić tvrdi da je svjedok D5 lažno svjedočio zbog toga što se bojao da će mu biti izrečena dugotrajna zatvorska kazna za genocid, tako da je pristao da svjedoči o dešavanjima u Srebrenici i Kravici protiv ostalih. Branilac dalje navodi da je tužilac izvršio psihološki pritisak na svjedoka, pošto je on dobio imunitet i svjedočio pet dana nakon toga, a još nije bio optužen za krivično djelo genocida. Pored toga, branilac navodi da su protokom vremena sjećanja svjedoka postajala svježija.⁷⁶³ Kako branilac tvrdi, da je Zoran Tomić zaista bio u koloni, svjedok D5 bi mogao da opiše gdje se on nalazio i ističe i to da Petar Mitrović, Miladin Stevanović i Aleksandar Radovanović nisu imali nikakav razlog da lažno svjedoče, za razliku od svjedoka D5.⁷⁶⁴ Sud je, međutim, zaključio da ovo objašnjenje nije logično. Iako je žalbeno vijeće osudilo i Mitrovića i Radovanovića kao saučesnike u

---

⁷⁶¹ M.Š, AP-661/04, Ustavni sud BiH, “Odluka o prihvatljivosti i meritumu” 22.04.2005, para. 37 (naknadno naglašeno).

⁷⁶² Zoran Tomić, završna riječ branioca Petka Pavlovića

⁷⁶³ Zoran Tomić, završna riječ branioca Miloša Perića

⁷⁶⁴ Zoran Tomić, završna riječ branioca Miloša Perića

izvršenju krivičnog djela genocida, oni i dalje tvrde da su nevini. Imali su savršen motiv da lažno svjedoče. Stevanović je u istom položaju kao i bilo koji drugi svjedok i Sud mora odlučiti čijem svjedočenju više vjeruje.

478. U završnoj riječi, branilac Zorana Tomića tvrdi i da je ovaj svjedok često govorio “ako se dobro sjećam”, “ja mislim”, “ne sjećam se”, “nisam siguran” i “pretpostavljam” što baca sumnju na njegov kredibilitet.⁷⁶⁵ Sud, međutim, ne smatra da je svjedok koji daje ovakve odgovore samim tim nepouzdan, odnosno da nema kredibilitet. Branilac dalje navodi da Sud ne bi trebao pokloniti vjeru svjedoku D5 zbog toga što se nije mogao sjetiti konkretnih detalja vezanih za kretanje Zorana Tomića 12. i 13. jula 1995, odnosno sa kim je on bio u školi u Bjelovcu, pored koga je stajao u stroju, sa kim je bio u Budaku, gdje je stajao u polukrugu ispred skladišta i gdje se nalazio kada je sprovodio kolonu.

479. Sa druge strane, tvrdi se da se svjedok D5 sjećao četiri značajne činjenice – da je Zoran Tomić pretresao kuće, da je pljačkao zatvorenike, sprovodio kolonu i ubijao.⁷⁶⁶ Navedeno je tačno i po mišljenju Suda doprinosi kredibilitetu svjedoka, a ne umanjuje ga. Ništa ne ukazuje na to da je svjedok D5 obraćao posebnu pažnju na kretanje Zorana Tomića, da ga je pomno pratio, odnosno vodio evidenciju o njegovom kretanju ili radnjama, niti je da imao ikakav razlog da to radi. Upravo suprotno, može se očekivati – posebno nakon što prođe izvjesno vrijeme – da se neka osoba sjeća najvažnijih stvari vezanih za određeni događaj ili osobu, a ono čega se svjedok D5 sjeća i jesu upravo najvažnije stvari, a on se sjeća da je Tomić učestvovao u dešavanjima kao što su prestresi kuća u potrazi za civilima, pljačkanje jednog zatvorenika (koga je svjedok D5 poznavao), kao i onoga što je najupečatljivije, odvođenja kolone zatvorenika u smrt, odnosno njihovog ubijanja.

480. U svojoj završnoj riječi, branilac Radomira Vukovića općenito osporava kredibilitet svjedoka D5, navodeći da je značajno to što tužilac MKSJ-a nije pozvao svjedoka D5 da da iskaz u predmetu Tužilaštvo protiv Popovića.⁷⁶⁷ Sud, međutim, ne smatra da se ovim navodima dovodi u pitanje kredibilitet, odnosno pouzdanost ovog svjedoka.

481. Jedan od svjedoka negativno je govorio o svjedoku D5 kao ličnosti. Aleksander

---

⁷⁶⁵ Zoran Tomić, završna riječ branioca Petka Pavlovića

⁷⁶⁶ Zoran Tomić, završna riječ branioca Petka Pavlovića.

⁷⁶⁷ Radimir Vuković, završna riječ branioca Radivoja Lazarevića, 09.03.2010.

Radovanović, pravosnažno osuđen u predmetu *Kravica (Stupar i dr.)* za pomaganje i podržavanje u vršenju krivičnog djela genocida, u svom iskazu je naveo da je svjedok D5 neobrazovan, da je imao problema sa alkoholom, da je prethodno osuđivan i da je rekao svjedoku D5 da treba otići iz policije prije nego što bude uklonjen. Uradio je to jednom prilikom u prisustvu drugih u dežurnoj bazi, nazvavši svjedoka D5 “seljakom”. Svjedok D5 svjedočio je protiv Aleksandra Radovanovića, a Radovanović je priznao na glavnom pretresu da ga je iskaz koji je dao D5 inkriminisao.⁷⁶⁸ Sud smatra da je napad Aleksandra Radovanovića na svjedoka D5 neopravdan i da se radi o osveti zbog toga što je D5 svjedočio protiv njega. Pored navedenog, njegova ocjena ličnosti svjedoka D5 nema nikakvog značaja za ocjenu iskaza svjedoka D5 koju vrši sam Sud.

482. Sud konstatuje da svjedok D5 nije obrazovan čovjek i da se nije školovao, nego je radio sa svojim ocem. Postao je pripadnik Specijalne brigade policije u februaru 1993, gdje je ostao do kraja 1993. godine, ali bez ikakve kvalifikacije.⁷⁶⁹ U svojoj završnoj riječi, branilac Radomira Vukovića naveo je da ovaj svjedok ima završenu samo “osnovnu školu”.⁷⁷⁰ Sud nalazi da navedeno može imati značaja kada su u pitanju njegove kvalifikacije, ali nema značaja kada je u pitanju pouzdanost njegovih direktnih zapažanja. Svjedok D5 naveo je i da mu je bio dijagnostificiran poremećaj ličnosti dok je bio zatočen u zatvoru u Beogradu i čekao izručenje,⁷⁷¹ kao i da mu je bila propisana terapija (Bromezepam).⁷⁷² Međutim, nisu izvedeni nikakvi dokazi o bilo kakvom zdravstvenom problemu koji je mogao negativno uticati na preciznost njegovih zapažanja, odnosno njihovu tačnost. Shodno navedenom, Sud je zaključio da zdravstveni problem svjedoka nije imao uticaja na njegovo svjedočenje.

483. Sud nije dao nikakav značaj ni argumentaciji da se svjedok D5 nije mogao sjetiti da li su pripadnici I čete PJP-a iz Zvornika bili na Žutom mostu.⁷⁷³ Razni ljudi različito vide određene stvari i različito ih se sjećaju.

484. Branilac Radomira Vukovića navodi i da je svjedok D5 imao povlašten tretman od

---

⁷⁶⁸ Aleksandar Radovanović, 18.11.2009.

⁷⁶⁹ Svjedok D5, 11.03.2009.

⁷⁷⁰ Radomir Vuković, završna riječ advokata Radivoja Lazarevića, 09.03.2010.

⁷⁷¹ Svjedok D5, 20.03.2009.

⁷⁷² Svjedok D5, 11.03.2009.

⁷⁷³ Zoran Tomić, završna riječ branioca Petka Pavlovića

strane Suda u odnosu na druge svjedoke.⁷⁷⁴ Argument koji je naveden u prilog ovoj tezi je da je svjedok D5 davao iskaz u prisustvu svog branioca, dok drugi svjedoci koji su osuđeni za isto krivično djelo nisu. Međutim, svaka osuđena osoba koja je svjedočila u svojstvu svjedoka upozorena je na to ima pravo da ne inkriminiše samu sebe, a ni Sud ne bi dozvolio nekom svjedoku da samog sebe inkriminiše. Niti jedna odredba Zakona o krivičnom postupku ne nalaže da optužena ili osuđena osoba mora svjedočiti u prisustvu svog branioca. Ovakva odluka je diskrecione prirode i donosi se od slučaja do slučaja. U konkretnom slučaju, Sud je utvrdio da svjedok D5 u svim situacijama treba da svjedoči u prisustvu svog branioca.

485. Sudu nije jasan smisao navedene tvrdnje, tako da je odbacuje. Sud je vodio računa o tome da prema svim svjedocima postupa jednako, i prema svjedocima tužilaštva i prema svjedocima odbrane, ispitivao ih na najprikladniji mogući način, u cilju što boljeg razumijevanja dokaznog materijala i donošenja odluke o krivičnim djelima za koja se optuženi terete u optužnici.

(i) Identifikovanje dvojice optuženih od strane svjedoka D5

486. Svjedok D5 jedini je u svom iskazu naveo da su ova dvojica optuženih bila u skladištu, tako da je za odluku Suda od izuzetne važnosti bila njegova sposobnost da ih identifikuje. Svjedok D5 naveo je u svom iskazu da ni on, ni članovi njegove porodice nisu bili u „nekom prisnom odnosu“ ni sa jednim od optuženih.⁷⁷⁵

(ii) Radomir Vuković

487. Svjedok D5 identifikovao je, odnosno prepoznao Radomira Vukovića, po mišljenju Suda, na vrlo uvjerljiv način. Svjedok D5 upoznao se sa Vukovićem 1993. godine, kada je on (svjedok D5) postao pripadnik Specijalne brigade policije.⁷⁷⁶

488. Nema dokaza koji bi ukazivali na to da se svjedok D5 i Radomir Vuković nisu poznavali prije jula 1995. godine. Sud nalazi da su se oni poznavali najmanje od 1993. godine, a iskaz svjedoka D5 u kojem on navodi da je Vuković bio prisutan tokom

---

⁷⁷⁴ Radomir Vuković, završna riječ branioca Radivoja Lazarevića, 09.03.2010.

⁷⁷⁵ Svjedok D5, 20.03.2009.

⁷⁷⁶ Svjedok D5, 11.03.2009.

dešavanja u Srebrenici, predstavlja više prepoznavanje nego identifikaciju.

489. Tokom 1995. godine, svjedok D5 poznao je Vukovića samo kao „Vojvodu”, a u jedinici je postojala samo jedna osoba koju su zvali Vojvoda. On se ne sjeća da je Vuković imao dugu kosu, ali se sjeća da je nosio crni povež preko čela.⁷⁷⁷ Svjedok je opisao kako je Vuković izgledao 1995. godine – „nosio je crnu maramu vezanu preko čela, beretke crne sa amblemom smo nosili svi. Da li je tačno tad imao nisam siguran, ali uglavnom smo dužili svi crne beretke.”⁷⁷⁸ „Vojvoda je niži od mene, širi, ćelav je bio tad, a ćelav je i sad, njega sam vidio u Beogradu u centralnom zatvoru.”⁷⁷⁹ Međutim, u iskazu koji dao 1995. godine, opisujući Vukovića, svjedok je rekao „nisam siguran da li je bio ćelav, ali imao je vrlo kratku kosu, na primjer, kao što je moja sada”.⁷⁸⁰ Sudu nije predočen ni jedan dokaz iz kojeg proizilazi da iko drugi osim Radomira Vukovića, imao nadimak Vojvoda.

490. Fotografije iz 1995. godine pokazuju da Radimir Vuković nije bio ćelav u to vrijeme, a to je u svojim iskazima navelo nekoliko svjedoka. Dražen Erzić, Vukovićev prijatelj, kao i Duško Mekić, u svojim iskazima su naveli da on nije bio ćelav 1995. godine.⁷⁸¹ Marko Ostoje, pripadnik I Posavinske brigade, izjavio je da njegov prijatelj Vuković, koga poznaje od 1992. godine, nije bio ćelav tokom rata, ali da nema kosu od 1998. godine. Identifikovao je Vukovića na fotografiji koju mu je Vuković dao za uspomenu u julu 1995. godine. Vuković je na poledini fotografije napisao „Bratunac ‘95” i „Srebrenica ‘95”.⁷⁸² Slavo Pavlović, koji je izradio fotografiju u svojoj fotografskoj radnji u Šekovićima 1995. godine, identifikovao je Radomira Vukovića kao treću osobu na slici. On je napisao „juli ‘95” na poledini.⁷⁸³

491. Branilac Radomira Vukovića tražio je od svjedoka D5 da identifikuje njegovog branjenika na pet fotografija koje prikazuju Vukovića u uniformi tokom rata, od kojih su neke bile iz 1995. godine.⁷⁸⁴ Svjedok D5 tačno je identifikovao Radomira Vukovića na

---

⁷⁷⁷ Svjedok D5, 20.03.2009.

⁷⁷⁸ Svjedok D5, 20.03.2009.

⁷⁷⁹ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22.05.2008.

⁷⁸⁰ Svjedok D5, 11.03.2009.

⁷⁸¹ Dražen Erzić, 12.06.2009, Duško Mekić, 18.06.2009.

⁷⁸² Marko Ostoje 25.06.2009, dokaz O-I-37.

⁷⁸³ Slavo Pavlović, 01.07.2009, dokaz T.30 i dokaz O-I-37 – radi se o istoj fotografiji.

⁷⁸⁴ Svjedok D5, 11.03.2009., dokazi O-I-25, O-I-26, O-I-27, O-I-28, O-I-29, O-I-30.

ovim, kao i na još jednoj fotografiji iz istog perioda.⁷⁸⁵

492. Tokom 2008. godine, Radimir Vuković i svjedok D5 bili su u istom periodu kratko vrijeme zatvoreni u Centralnom zatvoru u Beogradu, dok su čekali izručenje u BiH zbog optužbi vezanih za dešavanja u Srebrenici. Svjedok D5 naveo je da je svakodnevno viđao Vukovića u zatvoru. Vidjeli su se jednom i odmah je prepoznao Vukovića. Svjedok D5 pokušao je da stupi u kontakt sa Vukovićem.⁷⁸⁶ Nisu razgovarali, ali je svjedok D5 pokušao da mu pošalje poruku preko članova Zemunskog klana. Jedan zatvorski stražar rekao mu je da mu je Vuković rekao da ne želi da razgovara sa njim.⁷⁸⁷ Nije izveden ni jedan dokaz koji ukazuje na to da je svjedok D5 znao da je Vuković u pritvoru, odnosno zbog čega se tamo nalazi, prije nego što ga je vidio u zatvoru. Sud nalazi da činjenica da je svjedok prepoznao Vukovića u zatvoru 2008. godine dodatno potkrijepljuje njegovo identifikovanje Vukovića kao učesnika u masakru.

Zaključci

493. Sud je nedvosmisleno utvrdio da je svjedok D5 poznavao Radomira Vukovića nekoliko godina tokom rata, pošto su bili u istoj jedinici i da ga je prepoznao kada su se ponovo vidjeli 2008. godine. Sud je utvrdio izvan razumne sumnje da je svjedok D5 dao pouzdan iskaz o ovim okolnostima.

(iii) Zoran Tomić

494. Svjedok D5 poznavao je i Zorana Tomića 1995. godine. Vidio je Zorana Tomića jednom prilikom kada je bio na terenu. Zoran Tomić je 1995. izgledao slično kao i 2009. godine, osim što je bio mršaviji i imao je više kose. Tada ga je poznavao pod nadimkom Zgembo. Saznao je da se zove Zoran Tomić tek kada je pročitao da je uhapšen.⁷⁸⁸

495. Svjedoci koji su davali iskaz na glavnom pretresu govorili su o tome da je Zoran Tomić promijenio fizički izgled u periodu od 1995. do 2009/2010. godine. Slaviša Žugić

---

⁷⁸⁵ Svjedok D5, 11.03.2009. , dokaz O-I-10.

⁷⁸⁶ Svjedok D5, 11.03.2009.

⁷⁸⁷ Svjedok D5, 20.03.2009.

⁷⁸⁸ Svjedok D5, 13.03.2009.

naveo je da on imao tamnu kosu, a da je sada deblji i bez kose.⁷⁸⁹ Cvijan Ristić opisao je Tomića kao niskog čovjeka koji je u to vrijeme bio mršav, imao crnu kosu i izgledao znatno drugačije nego sada.⁷⁹⁰ Duško Mekić naveo je da on nije bio ćelav 1995.⁷⁹¹ Radoslav Stuparović rekao je da je Tomić 1995. godine izgledao „potpuno drugačije”, da je bio mršav i imao tamnu kosu.⁷⁹² Nedeljko Sekula opisao je Tomića kao mršavog čovjeka koji je imao dugu, gustu, crnu kosu.⁷⁹³ Nikola Milaković je isto tako naveo da je bio mnogo mršaviji i da je imao više kose.⁷⁹⁴ Dražen Erzić, koji poznaje Tomića još od osnovne škole, rekao je da je bio mršaviji 1995. godine i da je imao više kose.⁷⁹⁵

496. Zoran Tomić je imao 24 godine 1995, a 38 godina 2009. Sud nalazi da je, uprkos promjeni fizičkog izgleda, i nakon četrnaest, odnosno petnaest godina, svaki svjedok prepoznao i identifikovao Zorana Tomića, upravo kao i svjedok D5. U svakom slučaju, opisane promjene fizičkog izgleda, a uglavnom se radi o gubljenju kose i povećanju težine, uobičajno dolaze sa starenjem.

497. Sud konstatuje i da je svjedok D5 pogrešno identifikovao Nikolu Milakovića kao Zorana Tomića na fotografiji 37, dokaz T.12c. Svjedok D5 još jednom je pogrešno identifikovao Zorana Tomića tokom unakrsnog ispitivanja na glavnom pretresu, kada je sjedio blizu Zorana Tomića i kada je branilac Radomira Vukovića tražio da identifikuje ovu osobu na fotografiji.⁷⁹⁶ Dražen Erzić izjavio je da se na fotografiji br. 37 u stvari nalazi Nikola Milaković.⁷⁹⁷ Nikola Milaković, zvani „Tito”, bio je pripadnik II Odreda Šekovići u julu 1995. godine, bio je zadužen da vozi komandira, potvrdio je da se on nalazi na fotografiji i da je to fotografija sa njegove lične karte.⁷⁹⁸ Branilac Zorana Tomića tvrdio je u završnoj riječi da zbog svega navedenog iskaz svjedoka D5 treba smatrati nepouzdanim.⁷⁹⁹

498. Kada je u pitanju ova pogrešna identifikacija, Sud konstatuje da su svjedoku

---

⁷⁸⁹ Slaviša Žugić, 25.06.2009.

⁷⁹⁰ Cvijan Ristić, 02.07.2009.

⁷⁹¹ Duško Mekić, 18.06.2009.

⁷⁹² Radoslav Stuparović, 09.07.2009.

⁷⁹³ Nedeljko Sekula, 27.08.2009.

⁷⁹⁴ Nikola Milaković, 27.08.2009.

⁷⁹⁵ Dražen Erzić, 12.06.2009.

⁷⁹⁶ Dokaz O-I-12, Svjedok D5, 11.03.2009.

⁷⁹⁷ Dražen Erzić, 12.06.2009.

⁷⁹⁸ Nikola Milaković, 27.08.2009.

⁷⁹⁹ Zoran Tomić, završna riječ branioca Petka Pavlovića,

predočene fotografije oko četrnaest godina nakon dešavanja u Srebrenici. Sporna fotografija nije iz 1995. godine, nego iz kasnijeg perioda, snimljena za lični dokument. Na ovoj fotografiji nije prikazan Zoran Tomić kako ga svjedok D5 pamti iz 1995. godine. Osim toga, kada se Nikola Milaković i Zoran Tomić nalaze zajedno u istoj sudnici, jasno je uočljivo koliko liče jedan na drugog. Sud stoga ne nalazi da je umanjen značaj iskaza svjedoka D5 u dijelu koji se odnosi na to da je poznavao Zorana Tomića 1995. godine i da je Tomić bio prisutan u skladištu.

499. U ovom slučaju radi se o prepoznavanju, a ne o identifikaciji. Miloš Perić, Tomićev branilac, složio se u svojoj završnoj riječi da ove dvije osobe jako liče jedna na drugu, ali je istakao da je svjedok D5 pogrešno identifikovao Tomića na fotografiji.⁸⁰⁰ Sud se, međutim, ne slaže sa navedenim. Svjedok D5 poznavao je Tomića u kritičnom periodu, iako po nadimku, a ne po imenu i prezimenu.

500. Prilikom davanja iskaza, svjedok D5 nije mogao sa sigurnošću reći gdje tačno se Zoran Tomić nalazio u polukrugu oko skladišta, ali je bio siguran da je Tomić bio tamo. Branilac Zorana Tomića tvrdio je u svojoj završnoj riječi da je zbog toga i Tomićev iskaz nepouzdan.⁸⁰¹ Sud ne prihvata ovu tvrdnju. Nemogućnost svjedoka D5 da se nakon 14,5 godina sjeti gdje se tačno Tomić nalazio kada je pucao ne čini njegovo svjedočenje nepouzdanim, odnosno nevjerodostojnim.

501. Svjedok D5 pogrešno je identifikovao još jednu osobu na fotografiji koju mu je pokazao tužilac 2008. godine. U izjavi koju je dao Tužilaštvu, svjedok D5 identifikovao je Stevu Ilića kao pripadnika II Odreda Šekovići i identifikovao ga na fotografiji.⁸⁰² Ilić je, međutim, svjedočio da ne poznaje svjedoka D5 i da nikada nije bio pripadnik II Odreda Šekovići. Njegovo ime ne pojavljuje se na spisku pripadnika ovog odreda od 26.10.1995.⁸⁰³ Negirao je da je bio u Sandićima 12. i 13.07.1995, kako je u svom iskazu tvrdio svjedok D5. Izjavio je da je bio na odmoru između 12. i 14. jula (odnosno da je izvršavao policijske zadatke u Bratuncu), ali je u unakrsnom ispitivanju rekao da je 13. jula vozio oko 1,25 kilometra od Kravice, kao i „mi smo bili zaduženi za obezbjeđenje”. Čuo je pucjavu sa brda na desnoj strani. Bio je raspoređen u Stanicu milicije u Srebrenici

---

⁸⁰⁰ Zoran Tomić, završna riječ branioca Miloša Perića

⁸⁰¹ Zoran Tomić, završna riječ branioca Petka Pavlovića

⁸⁰² Dokaz T.12c, fotografija br. 41.

⁸⁰³ Dokaz T.59.

od 20.07.1995.⁸⁰⁴ Sud ne nalazi da ova pogrešna identifikacija umanjuje značaj činjenice da je svjedok D5 poznavao Zorana Tomića 1995. godine i zaključuje da iz njegovog iskaza proizilazi da je on bio prisutan u skladištu u Kravici i učestvovao u pucanju.

Zaključak

502. Sud je utvrdio izvan razumne sumnje da je svjedok D5 bio uvjerljiv u svom svjedočenju koje se odnosilo na prepoznavanje Zorana Tomića.

(iv) Tvrdnja svjedoka D5 da je unaprijed bio upoznat sa planom

503. Sud je sa posebnom pažnjom analizirao pouzdanost tvrdnje svjedoka D5 da je bio unaprijed upoznat sa planom raspoređivanja vojske u Srebrenici, ubijanja svih muškaraca i prisilnog premještanja žena, djece i staraca iz enklave.

504. Tužilaštvo je tvrdilo da je svjedok D5 unaprijed znao da će jedinica biti upućena u Srebrenicu i znao je da postoji plan ubijanja muškaraca i deportacije žena i djece. U svojoj izjavi od 18.04.2008. godine, svjedok D5 navodi da je njegova jedinica bila nekoliko dana u Srednjem, a Milenko Trifunović, komandir III voda „ nam je potom rekao da idemo u Bratunac”. Svjedok D5 je rekao da se u njegovoj jedinici nagađalo „ovako, onako, biće to Srebrenica, ovo, ono”.⁸⁰⁵ U svom iskazu na suđenju, svjedok D5 je naveo da mu je komandir Trifunović rekao dok je njegova jedinica bila u Srednjem da će biti prekomandovana u zaštićenu zonu u enklavi Srebrenica, gdje trebaju ubijati i progoniti Muslimane koji tamo žive, odnosno “zauzeti teren, progoniti, ubijati ...” Ovu informaciju dobili su od Radeta Čturića, koji je dobio od svojih nadređenih, odnosno Ljubiše Borovčanina. Čturić je prenio ovu informaciju Trifunoviću, a on svjedoku D5.⁸⁰⁶ Svjedok nije naveo kako je on to znao.

505. Svjedok D5 rekao je „Miladin Stevanović se bunio, a i ja sam”. Posebno mu je smetalo to što je znao da će se susresti sa ljudima iz svog susjedstva i okoline.⁸⁰⁷ Na pitanje koje mu je postavio Sud, svjedok D5 je odgovorio „To je rečeno dok smo bili na

---

⁸⁰⁴ Stevo Ilić, 25.06.2009.

⁸⁰⁵ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava 18.04.2008.

⁸⁰⁶ Svjedok D5, 11.02.2009.

⁸⁰⁷ Svjedok D5, 11.02.2009.

terenu u Srednjem; spomenuta je ta izjava, a naredba je spomenuta u selu Sandići... Ne bih mogao reći gdje sam tačno ja bio, bili smo na terenu u Sandićima, podijeljeni u grupe od po 5, 6 ili 7 ljudi, ne znam ko je bio sa mnom osim Petra Mitrovića, njega se dobro sjećam, bio je sa mnom pošto smo najviše vremena bili zajedno... *komandir* Trifunović rekao je to direktno, rekao je to direktno nekome, a mi bismo to onda prenijeli dalje.⁸⁰⁸ U vezi sa zadacima koje su imali 13. jula, svjedok D5 izjavio je „nismo ništa saznali dok nismo došli na Budak”.⁸⁰⁹ Potom je rekao „pa, reći ću, da smo našli nekoga, normalno ne bi ga ostavili tu od civila, žena, djece, normalno da bi ih priveli u Potočare ili Bratunac ili bi ih predali nekome“. „Naređenje je bilo da ih vodimo u Bratunac”.⁸¹⁰ U drugom dijelu izjave koju je dao Tužilaštvu 22.05.2008. godine, svjedok D5 naveo je da je naredba za pretres terena bila: „vojno sposobne pobiti, civile dovesti u Bratunac ili u Potočare ... zato što je to, smatralo se sabirni centar“. „Samo civile, žene, djecu, nejač” trebalo je odvesti u Potočare ili Bratunac”.⁸¹¹

506. U svojoj izjavi od 18.04.2008. godine, svjedok D5 navodi „Nije govorio, nije govorio niko šta bi se tražilo, ili da pucaš ili da ne pucaš, ili da zarobiš ili da ne zarobiš, to nije pominjao niko. Niti je se uopšte smatram da ne znam kako bi objasnio, da mnogo nismo znali da li će tu biti zarobljavanja da li neće”.⁸¹² U odgovoru na pitanje šta je saznao u vezi sa Srebrenicom svjedok je odgovorio „da se razdvajaju žene, djeca od odraslih, da se sprema da se izvoze prema Tuzli”. Bio je upoznat sa time pošto „pričalo je se među ljudima taj dan, a već pazite i kad je sa Srednjeg krenulo, neko je pretpostavljao ovako neko onako, pa mi smo par čuli da se ide u Srebrenicu, i da će se možda ići u Srebrenicu. Par nas je se po tome pobunilo da ostanemo na Srednjem na terenu da ne u svoj kraj”. I Petar Mitrović se bunio.⁸¹³

507. U izjavi od 22.05.2008. godine, svjedok D5 naveo je da im je komandir voda rekao da idu u Bratunac „gdje ćemo dobiti dalje instrukcije” i „pričalo se o tome da Srebrenicu treba raditi. Da mi trebamo ići u Srebrenicu” i „pričalo se da mi trebamo obezbijediti to područje, zarobiti Bošnjake ako odluče da se predaju i sprovesti ih” i „rečeno nam je da će svi oni koji se predaju i budu zarobljeni biti odvedeni u pravcu Kladnja i Tuzle”. Kada je

---

⁸⁰⁸ Svjedok D5, 20.03.2009.

⁸⁰⁹ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava, 22.05.2008.

⁸¹⁰ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava 22.05.2008.

⁸¹¹ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava 22.05.2008.

⁸¹² Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18.04.2008.

⁸¹³ Svjedok D5, dokaz T.12a izjava od 18.04.2008.

u pitanju civilno stanovništvo, svjedok je rekao „civilno stanovništvo nama nije pominjato jer mi nismo imali kontakt sa civilnim stanovništvom”.⁸¹⁴ Svjedok D5 se bunio protiv ovog zaduženja pošto „smo pretpostavljali da će biti incidenata, da će vjerovatno biti ubijanja”, kao i to da oni nisu znali da će morati ubijati civile dok „nisu počeli pozivi na predaju”, saznali su da će morati ubijati civile „u Kravici...ne prije toga” , ali „Sandići, Kravica ja smatram to isto. Mada nije baš isto ali vezuje Kravica i Sandići jedan uz drugo”.⁸¹⁵ Svjedok D5 dalje navodi „ja lično nisam prisustvovalo sastancima, ali je se pričalo da se odvoje civili od vojno sposobnih ... po terenu kad smo došli, kad smo prenoćivali u školi. Ja ne znam sad kako se zove selo tačno kod Bratunca”.⁸¹⁶

508. U izjavi od 22.05.2008. godine, svjedoku D5 je postavljeno pitanje „koja zaduženja ste dobili u Srednjem, koja su to zaduženja bila, a kakva ste zaduženja dobili u Bratuncu, koja su to zaduženja bila, možete li ponoviti?”, a svjedok je odgovorio „da ubijemo sve vojno sposobne muškarce i da sprovedemo civile” i da je to bilo zaduženje koje im je dao „Rade Čuturać u Srednjem“, kao i „da to treba držati u tajnosti.” On je to čuo od Milenka Trifunovića. Najveći broj pripadnika jedinice bio je protiv ovog naredjenja. Trifunović je rekao da je „naredjenje iz vrha ... pominjo je Ljubišu Borovčanina”. Miladin Stevanović „se je bunio najviše” i govorio da on neće da ide. Trifunović mu je rekao da ne pričaju nikome.⁸¹⁷

509. U drugom dijelu svoje izjave od 22.05.2008. godine, svjedok D5 navodi da kada je vidio civile Potočarima, znao je da je počelo odvajanje civila od vojno sposobnih muškaraca. Znao je to „pošto je čuo prč između ljudi ... da će civili biti odvojeni i spremljeni za Tuzlu, Kladanj, Olovo već gdje ne znam”, a da će muškarce „pobiti”.⁸¹⁸ Otišli su iz Potočara pošto su dobili naredjenje „da idu na obezbjeđenje puta prema Kravici, prema Konjević Polju... rečeno im je će tu biti veliki priliv Bošnjaka, da će tim putem prelaziti”. „Prvo je bilo da se zarobe, poslije da se pobiju”.⁸¹⁹ Svjedok D5 pretpostavlja da je stanovništvo trajno napuštalo ovo područje „da će otić da se neće vraćati”.⁸²⁰ Nakon odlaska iz Potočara, 12. jula, Trifunović im je rekao da će zarobljenici

⁸¹⁴ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22.05.2008.

⁸¹⁵ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22.05.2008.

⁸¹⁶ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava od 22.05.2008.

⁸¹⁷ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava 22.05.2008.

⁸¹⁸ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava 22.05.2008.

⁸¹⁹ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava 22.05.2008.

⁸²⁰ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava 22.05.2008.

biti zatvoreni u hangar, „znali smo, kad smo prošli pored njega”.⁸²¹

510. Sud je detaljno analizirao izjave svjedoka D5, uporedio ih sa njegovim iskazom i ustanovio da postoje brojne nedosljednosti. Tužilac je prvi put ispitao svjedoka u svojstvu osumnjičenog 08.04.2008. godine, kada se on branio šutnjom. Potom se svjedok putem svog branioca obratio Tužilaštvu 18.04.2008. godine i rekao da želi da da izjavu.⁸²² Svjedok je dao izjavu 22.05.2008. u prisustvu svog advokata, ovoga puta u svojstvu svjedoka, tako da je mogao krivično odgovarati u slučaju da lažno svjedoči.⁸²³ Tužilaštvo mu je dalo imunitet od krivičnog gonjenja u pogledu sadržaja izjava i sklopilo sporazum sa svjedokom da će izjavu koristiti isključivo prilikom pregovaranja o priznanju krivice i da je neće koristiti protiv njega ukoliko ne bude moguće sklopiti sporazum.

511. Tokom ispitivanja, od svjedoka D5 tražilo se da objasni razlike u izjavama koje je dao 18. aprila i 22. maja 2008. godine. On je rekao da u svojoj prvoj izjavi nije rekao punu istinu pošto nije htio da samog sebe inkriminiše. Nakon ove izjave, svjedok je odlučio kaže cijelu istinu, što je i učinio u svojoj drugoj izjavi.⁸²⁴ Tužilac je smatrao da se radi o „vjerodostojnom i dosljednom objašnjenju razlika u izjavama”. Tužilac je svjedoku D5 predočio izjave Petra Mitrovića i Miladina Stevanovića prije nego što je on dao svoju prvu izjavu 18.04.2008. godine, nakon čega je svjedok odlučio „da govori”, ali nije rekao istinu.⁸²⁵ Svjedok D5 naveo je da mu je tužilac u Beogradu nudio „nagodbu”, odnosno da neće biti izručen Bosni i Hercegovini ukoliko svjedoči u Srbiji, ali da on na to nije pristao.⁸²⁶

512. Tužilaštvo tvrdi da je u svojoj izjavi i iskazu,

„Svjedok D5 dosljedno navodio ono o čemu ne može dati potpune ili direktne dokaze, odbijajući da iznosi pretpostavke, hipoteze, ili da nagađa o navedenim pitanjima. Mnoga od ovih pitanja bila su od izuzetne važnosti za tužioca, ali svjedok D5 svjedočio je samo o onome o čemu je bio siguran i o čemu je mogao dati direktan iskaz. Pored toga, način na koji je odgovarao na pitanja ukazivao je na to da se pokušava sjetiti svih činjenica, o nekima je davao kompletniji iskaz,

---

⁸²¹ Svjedok D5, dokaz T.12b izjava 22.05.2008.

⁸²² Dokaz T.12a.

⁸²³ Dokaz T.12b.

⁸²⁴ Svjedok D5, 11.03.2009.

⁸²⁵ Svjedok D5, 11.03.2009.

⁸²⁶ Svjedok D5, 11.03.2009.

pojašnjavao šta je saznao u kritičnom periodu, a šta naknadno i govorio o činjenicama za koje on misli da ih se dobro sjeća, ali nije bio sasvim siguran. Na osnovu načina na koji je svjedok D5 davao iskaz moglo se jasno zaključiti da on ne govori naučnu verziju događaja, niti iznosi ono što je čuo od drugih kao svoja vlastita sjećanja.”⁸²⁷

513. Tužilac prihvata i da je „tvrđnja svjedoka D5 da se protivio zadatku išla njemu u prilog”. Ni jedan drugi svjedok nije mogao osporiti ovu tvrđnju, tako da je Sud spreman da prihvati da je svjedok D5 mogao pretjerati kada je govorio o svom protivljenju naređenju da se prerasporede na područje Srebrenice.

514. Odbrana tvrdi da je svjedok D5 lažno svjedočio zbog toga što je želio sklopiti sporazum o priznanju krivice sa Tužilaštvom.

515. Sud, međutim, nalazi da su navodi Tužilaštva u velikoj mjeri osnovani. Tužilaštvo bi imalo vrlo malo dokaza protiv svjedoka D5 bez njegovog vlastitog priznanja kojim je samog sebe inkriminisao, pošto je tek nakon priznanja svjedoka D5 o vlastitom učestvovanju u dešavanjima u skladištu u Kravici, Tužilaštvo imalo dokaz protiv njega. Sud nalazi da je teško prihvatiti da je svjedok D5 lažno svjedočio na glavnom pretresu kako bi sklopio sporazum o priznanju krivice sa Tužilaštvom, kada i sam tužilac navodi da je imao vrlo malo dokaza protiv ovog svjedoka do njegovog vlastitog priznanja. Sud je u svakom slučaju svjestan činjenice da je svjedok mogao imati motiv da umani svoju ulogu u dešavanjima ukoliko je smatrao da drugi mogu svjedočiti protiv njega i inkriminisati ga u većoj mjeri nego što je on sam spreman da prizna. Međutim, niti jedan dokaz u tom smislu nije izveden, a ni svjedok nije ispitan na ove okolnosti. Osim toga, suštinsko pitanje je prisustvo i učestvovanje dvojice optuženih u zločinima počinjenim u skladištu. U svjetlu opisanih okolnosti, Sudu je teško da prihvati da bi svjedok D5 odlučio da tereti upravo ove dvije optužene osobe. Nije navedeno ništa drugo – osim sklapanja sporazuma o priznanju krivice na osnovu vrlo slabih dokaza o identifikaciji – što bi motivisalo svjedoka D5 da izmisli da su ove dvije optužene osobe bile u skladištu u Kravici 13.07.1995. godine. Stoga Sud odbija tvrđnju da je svjedok D5 lažno svjedočio sa namjerom da umiješa ovu dvojicu optuženih u zločine.

---

⁸²⁷ Završna riječ Tužilaštva

516. U svojoj završnoj riječi, branilac Radomira Vukovića ističe da ni jedan drugi svjedok nije naveo ono što je rekao svjedok D5, odnosno da je znao zbog čega su upućeni u Srebrenicu.⁸²⁸ Odbrana se nadalje poziva na izjavu Pedraga Čelića, koji je rekao da je njegova jedinica oko 19.00 časova dobila informaciju da će se povući iz Srednjeg, ali da nije rečeno gdje će ići; Marko Aleksić je izjavio da se pridružio jedinici jedan dan prije nego što je stiglo naređenje da idu u područje Srebrenice; Slobodan Stjepanović je naveo da dok su bili u Srednjem, dobili su naređenje da idu kući ili na Srebrenicu, dok je Milutin Kandić izjavio da je naredba bila da se ide u Bratunac. Vukovićev branilac tvrdi da „analizom iskaza ovih svjedoka očigledno je da pripadnici Odreda u Srednjem nisu imali nikakva saznanja u pogledu svog angažovanja oko Srebrenice”.⁸²⁹

517. Branilac Radomira Vukovića tvrdi da „Tužilaštvo, vjerovatno se rukovodeći načelom kolektivne odgovornosti, nije ni pokušavalo da dokaže bar prisustvo optuženog Vukovića u Srednjem i u tom kontekstu pokuša njegovu svijest podvesti pod pravnu kvalifikaciju „*znanje o postojanju rasprostranjenog ili sistematskog napada*”, navodno definisanog u naređenju „*Krivaja 95*“ ... Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da je optuženi Radomir Vuković bio na terenu u Srednjem, iz čega bi se mogla crpiti njegova navodna saznanja o dešavanjima u i oko Srebrenice” (fusnota izbačena).⁸³⁰ Sud nije izrazio neslaganje sa ovom tvrdnjom. Kao što je konstatovano u dijelu **IV Raspoređivanje II Odreda Šekovići na teren u Srednjem u junu 1995**, Tužilaštvo nije dokazalo izvan razumne sumnje da je Radomir Vuković bio na terenu u Srednjem. Sud isto tako smatra da, čak i ukoliko je zaista vođen razgovor koji navodi svjedok D5, Tužilaštvo ipak nije izvelo niti jedan jedini dokaz na osnovu koga bi se moglo utvrditi da je Radomir Vuković bio prisutan, učestvovao u dešavanjima, odnosno da mu je naknadno prenesen sadržaj razgovora.

518. Tužilac, tvrdi, barem implicitno, da to što je svjedok D5 kao pripadnik II Odreda Šekovići rekao da je bio upoznat sa planom da se ubiju muškarci, a deportuju žene i djeca prije nego što je njegova jedinica krenula iz Srednjeg 11. jula 1995. godine, podrazumijeva da su i ostali pripadnici jedinice morali biti upoznati sa ovim planom.

---

⁸²⁸ Radomir Vuković, završna riječ branioca Rade Golića.

⁸²⁹ Radomir Vuković, završna riječ branioca Rade Golića

⁸³⁰ Radomir Vuković, završna riječ branioca Rade Golića

(v) Prijetnje navodno upućene svjedoku D5 dok je bio u pritvoru

519. Drugi branilac osporavao je vjerodostojnost navoda svjedoka D5 o prijetnjama koje je dobio zbog svog svjedočenja dok je bio u zatvoru. Svjedok D5 izjavio je da mu je prijetio jedan od zatvorenika koji mu je rekao da prenosi poruku Zorana Tomića. Damir Brekalo koji je osuđen za zločine protiv čovječnosti, silovanje, mučenje i protivzakonito zatvaranje na zatvorsku kaznu od 20 godina koju izdržava u kazneno-popravnim zavodu Kula, negirao je da je prenio prijeteću poruku svjedoku D5.⁸³¹

520. Nakon analize dokaza obje strane, Sud je poklonio vjeru svjedoku D5, pošto nije mogao naći ništa što bi motivisalo svjedoka D5 da lažno svjedoči o navedenom. Svjedoku D5 upućene su prijeteće neposredno prije njegovog svjedočenja protiv dvojice optuženih, a svjedok D5 nije imao nikakvog razloga da izmisli da mu je prijeteće, pošto se u to vrijeme nije vodio nikakav krivični postupak protiv njega.

521. Branilac Zorana Tomića pozvao je Dušana Spasojevića da svjedoči u vezi sa navodnim prijetnjama. Spasojević, osuđen 2008. godine za ratne zločine, bio je vlasnik ugostiteljskog objekta u Zvorniku i poznao je Tomića po nadimku Zgembo i kao policajca koji je dolazio u njegov objekat. Rekao je da nikada nisu bili u istom pritvorskom objektu. U svom svjedočenju, on je naveo da se viđao sa svjedokom D5 u zatvoru nekoliko dana, ali je negirao da je svjedoku D5 prenio prijeteću poruku od Tomića, odnosno da je sa njim razgovarao o predmetu.⁸³² Sud je isto tako odbacio i Spasojevićevo svjedočenje o kontaktima koje je imao sa svjedokom D5, a prihvatio iskaz svjedoka D5. Sud se, međutim, nije odredio prema tome da li je Zoran Tomić dogovorio upućivanje prijeteće poruke svjedoku D5 dok je bio zatvoru. Iskaz svjedoka D5 o ovim okolnostima bazirao se na onome što je čuo, a Sud je zaključio da su navedena dva svjedoka pozvana da daju iskaz prije da bi bacili sumnju na vjerodostojnost i pouzdanost iskaza svjedoka D5, nego da pokušaju osporiti da je Zoran Tomić uputio navedenu poruku preko Dušana Spasojevića.

---

⁸³¹ Damir Brekalo, 12.06.2009. Dokazi T.138A, 138B i 138C, podaci o ranijim osudama. Osuđen prvostepenom presudom Suda BiH br. BiH X-KR-05/139 u predmetu *Tužilaštvo protiv Marka Radića, Dragana Šurjića, Damira Brekala i Mirka Vračevića* od 20.02.2009, drugostepena presuda, 15.03.2010.

⁸³² Dušan Spasojević, 09.07.2009.

Zaključci

522. Sud nalazi da postoji mala vjerovatnoća da je razgovor vođen onako kako je to opisao svjedok D5 u svom iskazu i smatra da ga je svjedok pomiješao sa drugim razgovorima kada ga je rekonstruisao mnogo godina kasnije. Sud ne daje nikakav značaj dijelu svjedočenja koje se odnosi na ovaj navodni razgovor. Tužilaštvo nije tvrdilo da je optuženi prisustvovao navedenom razgovoru, odnosno da je na neki drugi način bio obaviješten o njegovom sadržaju. Sa aspekta Suda, čak i ako je svjedok D5 imao takve informacije, to ne znači da su ih i drugi pripadnici Odreda morali imati. Ukoliko se želi dokazati ovakva tvrdnja protiv optuženih osoba, mora se izvesti konkretan dokaz o tome da je i njima bila prenesena informacija. Pošto ništa nije ukazivalo na to da su optuženi imali ovu konkretnu informaciju dok su bili u Srednjem – ali ni bilo kada kasnije – Sud i ne treba donositi nikakav zaključak o tome da li se to zaista i dogodilo. Sud nije uvjeren izvan razumne sumnje da se razgovor vodio na mjestu i na način kako je to opisano. Ovaj dokaz ide u prilog tvrdnji da su barem neki pripadnici Odreda znali kakvo zaduženje će imati u području Srebrenice. Aleksandar Radovanović, na primjer, koji je također bio u Srednjem, u svom svjedočenju je naveo da se pričalo o ofanzivi na Srebrenicu dok su bili u Srednjem.⁸³³

523. Iz izvedenih dokaza jasno proizilazi da su do 12.07.1995. godine, mnogi od onih koji su bili uključeni, morali znati za plan ubijanja zatvorenika i protjerivanja preostalog civilnog stanovništva iz enklave. Plan i njegova realizacija bili su u podmakloj fazi. Izbjeglice su autobusima i kamionima odvedene iz Potočara, a kao što je ranije navedeno, MKSJ je zaključio da su “od jutarnjih sati 12. jula, snage bosanskih Srba počele izdvajati muškarce među izbjeglicama u Potočarima i držati ih na posebnim lokacijama.”⁸³⁴

524. Likvidacije izdvojenih muškaraca, bosanskih Muslimana počele su već u večernjim satima 12. jula, a nastavile se i 13. jula (vidjeti dio **VII Preuzimanje Srebrenice od strane VRS-a**). Pripadnici službe bezbjednosti VRS-a identifikovali su mjesta za zatvaranje i pogubljenje zarobljenika. Lubiša Borovčanin, na primjer, za koga je svjedok D5 pretpostavljao da je rekao Milanu Trifunoviću za plan, morao je znati za plan 11.07.1995. godine. Pošto je manje od 24 časa prošlo od njihovog zarobljavanja,

---

⁸³³ Aleksander Radovanović, 18.11.2009.

⁸³⁴ Prihvaćena činjenica br. 21 (Annex 3).

prebacivanja u skladište, pogubljenja, uklanjanja tijela mehanizacijom i kamionima i ukopavanja, jasno je da je egzekucija u skladištu morala biti unaprijed planirana.

525. Teško je povjerovati u to da bilo ko ko je bio prisutan dok su se muškarci, bosanski Muslimani predavali, dok su se civili kretali prema Potočarima i dok su odvoženi, nije znao da muškarce izdvajaju, a da žene, djecu i starce odvođe iz enklave.

526. Sud nalazi da je svjedok D5 detaljno i iscrpno svjedočio o kritičnim događajima, da je njegov iskaz o dešavanjima 14. i 15. jula 1995. godine potkrijepljen i opštim i konkretnim dokazima, a posebno se to odnosi na prerese vršene u selima iznad Potočara, obezbjeđivanje puta koji vodi od Bratunca prema Konjević Polju, predavanju bosanskih Muslimana i njihovom zarobljavanju, odvođenju u Kravicu i njihovo pogubljenje. Sud smatra da je svjedok D5 dao istinit iskaz o relevantnim dešavanjima, a da su se nedosljednosti u njegovom svjedočenju, kao i razlike između njegovog i iskaza drugih svjedoka, mogle očekivati, s obzirom na to kako funkcioniše čovjekova memorija, odnosno u svjetlu toga da razni ljudi različito vide razne stvari i različito ih se sjećaju, a treba imati na umu i da je dosta vremena prošlo od jula 1995. godine.

XXXI STATUS UBIJENIH ZATVORENIKA

527. Među zatvorenicima koji su ubijeni u skladištu nalazili su se i civili i vojnici. Odbrana je tokom glavnog pretresa izgleda htjela dokazati da su zatvorenici na livadi u Sandićima bili vojnici, od kojih su mnogi odbacili oružje i uniforme. U svojim završnim riječima odbrana je iznijela istu tvrdnju kako bi dokazala da je kolona predstavljala legitiman vojni cilj. Međutim, čak i da je Sud bio spreman da prihvati tezu da je kolona koja se povlačila predstavljala legitiman vojni cilj zbog toga što je u njoj bilo i vojnika, ovakva argumentacija imala bi dvije ključne slabe tačke. Kao prvo, postavlja se pitanje proporcionalnosti, odnosno da li su napadi na kolonu bili nesrazmjerni u odnosu na opasnost koju je ova kolona predstavljala za VRS. Drugo, i najvažnije za utvrđivanje optužbe za krivično djelo genocida je to da je nebitno da li su zarobljenici bili civili, vojnici, ili je bilo i jednih i drugih. Radilo se o nenaoružanim zarobljenicima, a njihovo hladnokrvno ubijanje u skladištu jednostavno predstavlja čin ubistva. Prilikom utvrđivanja da li se u Srebrenici desio genocid, Sud nije smatrao relevantnom i odbacio je argumentaciju odbrane o statusu zatvorenika koji su bili na livadi u Sandićima i u

skladištu.

XXXII PRISILNA DEPORTACIJA

528. U optužnici se navodi da je u okviru širokog i sistematskog napada na bošnjačko stanovništvo izvršeno i prisilno premještanje civilnog stanovništva Srebrenice sa namjerom da se počini genocid. Sud je utvrdio izvan razumne sumnje da je napad VRS-a na Srebrenicu izvršen sa namjerom da se trajno protjera civilno stanovništvo iz ove enklave. Sudu su predočeni jasni i uvjerljivi dokazi koji govore u prilog ovoj konstataciji, mada je Sud prihvatio činjenicu da je bilo i vojnih akcija manjeg obima iz enklave protiv VRS-a.

529. Dokazi koje su dali direktni očevici napada bili su posebno jasni, na primjer iskazi pukovnika Kingorija i pripadnika mirovnih snaga Holandskog bataljona. Za razliku od ovih dokaza, odbrana je u svojim završnim riječima pokušala da okarakterise kretanje stanovništva prema Potočarima kao prirodnu reakciju na ratna dešavanja na sopstvenom pragu, iako nije izvela, niti citirala, ni jedan dokaz u tom smislu. Branilac Radomira Vukovića tvrdio je da se civilno stanovništvo kretalo prema Potočarima zbog toga što je to bio najsigurniji dio enklave, navodeći „prirodno je da se civilno stanovništvo osjeća ugroženim tokom ratnih neprijateljstava i da traži utočište u područjima pod kontrolom vojnih snaga iste etničke pripadnosti, odnosno u područjima koja barem nisu pod kontrolom neprijateljske vojske. To je bio razlog za koncentrisanje ogromnog broja civila u Potočarima, a ne to što je planiran njihov progon iz Srebrenice, kao što se imputira pobijanom presudom.”⁸³⁵

530. Sud se slaže sa prvom rečenicom, ali ne i sa drugom. Iz izvedenih dokaza jasno proizilazi da je civilno stanovništvo protjerano iz Srebrenice u pravcu Potočara u jednoj osmišljenoj i planiranoj vojnoj akciji VRS-a i da je VRS organizovao transport i deportaciju iz Potočara prema područjima koje su držale snage ABiH.

531. U pisanim podnescima, uporište za ovakvu argumentaciju traži se u iskazu koji je u predmetu Popović pred MKSJ dao poručnik van Duijn (iako je pogrešno navedeno da se

---

⁸³⁵ Radomir Vuković, završna riječ branioca Rade Golića

radi o “visoko rangiranom oficiru Holandske vojske), dok se kao “otrcana fraza” odbacuje ono što je naveo svjedok D5 o „odvajanju žena, djece i staraca ...”⁸³⁶ U podnescima se citiraju van Duijnove riječi da su „Muslimani jedva čekali da odu”. Sud je, međutim, izvršio uvid u kompletan transkript njegovog svjedočenja u predmetu *Popović* i pročitao navedeni citat u punom kontekstu. Cijeli odlomak u kojem se nalazi navedeni citat glasi ovako:⁸³⁷

P: Je li tačno da je brza evakuacija ljudi iz Potočara bila jedino rješenje za njih?

O: U to vrijeme kada su se sve izbjeglice okupljale u objektima fabrike, od tog trenutka više nije bilo nikakvog drugog rješenja osim evakuacije, pošto je, kao što sam već rekao, bilo – postojala je velika opasnost od izbivanja epidemije pošto ljudi nisu imali hrane, vode, a temperature su bile vrlo visoke. Dakle, od tog trenutka nije više postojalo nikakvo drugo rješenje, to je tačno”.

532. Odbrana tvrdi da su muškarci odvajani od žena i djece iz legitimnih vojnih razloga, odnosno da bi se vidjelo da li među njima ima osumnjičenih za ratne zločine. Sud se ne slaže sa navedenim i ne slaže se sa tvrdnjom da su izbjeglice imale izbora. Morale su napustiti Potočare. Za razliku od onoga što tvrdi odbrana, van Duijn je vrlo jasno u iskazu naveo da izbjeglice nisu mogle tamo ostati.

533. U svom podnesku, branilac navodi i Duijnovu izjavu „siguran sam da sam uradio dobru stvar”, misleći na pomaganje u evakuaciji izbjeglica. Ovu izjavu treba, međutim, posmatrati u kontekstu njegovog cjelokupnog svjedočenja o ovim dešavanjima, odnosno odgovora na pitanja da li van Duijn – koga su u Holandiji kritikovali zbog uloge koju je imao u „evakuaciji” – nakon proteklih jedanaest godina smatra da je on lično učinio pravu stvar u datim okolnostima i da li je to što je on uradio u Potočarima negativno uticalo na njegovu karijeru. On je odgovorio da misli da je to negativno uticalo na njegovu karijeru u Holandskoj vojsci u godinama neposredno nakon Srebrenice, ali da on lično smatra da je uradio pravu stvar u datim okolnostima (kao što se moglo i očekivati).⁸³⁸ Iz ovog iskaza, dakle, ne proizilazi da su se muslimanske izbjeglice dobrovoljno okupile u Potočarima,

---

⁸³⁶ Radimir Vuković, završna riječ branioca Rade Golića

⁸³⁷ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 28.09.2006.

⁸³⁸ Dokaz T.49, Leendert van Duijn, *Popović*, 29.09.2006.

odnosno da su dobrovoljno napustile enklavu.

534. Odbrana Zorana Tomića tvrdi u svojoj završnoj riječi da je civilno stanovništvo dobrovoljno napustilo Srebrenicu da bi se pridružilo koloni muškaraca koja je napustila ovo područje. Branilac navodi „postoji velika vjerovatnoća da je starješinski kadar VRS-a, rukovođen vojno-strateškim i taktičkim razlozima, kao i sa ciljem izbjegavanja novih sukoba, poštovao volju bošnjačkih civila i poslao ih za njihovom vojskom”.⁸³⁹ Odbrana Zorana Tomića navodi da je „uvijek nakon pada neke teritorije ili njenog osvajanja od strane neke vojske, stanovništvo napuštalo takva područja, tako da se može zaključiti i da je stanovništvo Srebrenice odlučilo da napusti njenu teritoriju iz istog razloga i ode na teritoriju pod kontrolom ABiH”.⁸⁴⁰ Odbrana, u suštini, želi reći da su civili napustili Srebrenicu na uobičajeni način, odnosno da su „civili uvijek napuštali neku teritoriju nakon njenog pada ili osvajanja od strane neke vojske.”⁸⁴¹ Ovakva tvrdnja je, međutim, u suprotnosti sa svim dokazima, a posebno onima međunarodnih posmatrača. Pored toga, branioci ističu da su nepodnošljivi i nehumani uslovi života kakvi su bili u Srebrenici između 1992. i 1995. godine (nije bilo struje, vode, grijanja, telefoni nisu radili, nije bilo dovoljno stambenog prostora, hrane, higijenski uslovi su bili vrlo loši) natjerali stanovništvo da napusti ovo područje i kada su imali izbora.⁸⁴² Sud u potpunosti odbacuje ovu tvrdnju, pošto se ona direktno protivi dokazima koji govore o direktnom granatiranju civilnog stanovništva sa ciljem njihovog protjerivanja iz enklave u pravcu Potočara. Civilno stanovništvo Srebrenice, izloženo napadima, bilo je prisiljeno da ode i bilo je svjesno usmjeravano prema Potočarima, gdje je bila u toku dobro organizovana operacija deportovanja.

535. Sud konstatuje i da je MKSJ u predmetu *Blagojević* zaključio da to što su “bosanski Muslimani tražili da napuste Srebrenicu nije bio izraz istinskog izbora, nego je proizašlo iz okolnosti prisile u kojima su se našli i humanitarne katastrofe koju je uzrokovalo protivpravno djelovanje VRS-a”.⁸⁴³

536. Statut Međunarodnog krivičnog suda, u dijelu Elementi zločina, u **članu 7 (1) (d)**,

---

⁸³⁹ Zoran Tomić, završna riječ branioca Miloša Perića

⁸⁴⁰ Zoran Tomić, završna riječ branioca Petka Pavlovića

⁸⁴¹ Zoran Tomić, završna riječ branioca Petka Pavlovića

⁸⁴² Zoran Tomić, završna riječ branioca Petka Pavlovića

⁸⁴³ *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*, IT-02-60-A, Presuda, 09.05.2007, para. 109 kojom se potvrđuju zaključci doneseni u Presudi IT-02-60-T, 17.01.2005, para. 596 u predmetu *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*.

definiše **Zločin protiv čovječnosti deportacijom ili prisilnim premještanjem stanovništva** kao: „(1). Preduzimanje radnji deportacije ili prisilnog premještanja, bez postojanja osnova dozvoljenih prema međunarodnom pravu, jedne ili više osoba u drugu državu ili na drugu lokaciju protjerivanjem ili drugim radnjama prisile”, te u fusnoti napominje da „izraz “prisilno”, nije ograničen na fizičku silu, nego obuhvata i prijetnju silom ili prisilu, kao što je strah od nasilja, prinude, zatočenja, psihološkog pritiska ili zloupotrebe vlasti protiv osobe, osoba ili druge osobe, kao i iskorištavanje okolnosti prisile.⁸⁴⁴

537. Žalbeno vijeće MKSJ-a u predmetu *Stakić* analiziralo je zakonsku regulativu koja se odnosi na *actus reus* krivičnog djela prisilnog preseljenja i došlo do slijedećeg zaključka (fusnote izbačene),⁸⁴⁵

„Definicija deportacije traži da raseljavanje osoba bude prisilno, izvršeno protjerivanjem ili drugim oblicima prisile, tako da raseljavanje nije bilo dobrovoljno, a osobe na koje se odnosi nisu imale stvarnog izbora u vezi sa svojim raseljavanjem. I drugi faktori, osim sile, mogu neko djelo učiniti nedobrovoljnim, kao što je iskorištavanje okolnosti prisile. Žalbeno vijeće je već utvrdilo, iako u kontekstu prisilnog raseljavanja, da su “raseljavanja nezakonita upravo zbog odsustva stvarnog izbora”, što se jednako može primijeniti i na deportaciju. Stoga, iako osobe mogu dati pristanak (ili čak zatražiti) da budu premještene, taj pristanak mora biti stvaran, što znači da je dat dobrovoljno i rezultat je slobodne volje pojedinca, što se ocjenjuje s obzirom na prevladavajuće okolnosti.

Na primjer, u Prvostepenoj presudi u predmetu *Krstić*, Pretresno vijeće je bilo mišljenja da “uprkos pokušajima VRS-a da to prikaže kao dobrovoljni odlazak, bosanski Muslimani iz Srebrenice nisu uistinu izabrali da odu, nego su reflektivno reagovali pred izvjesnošću da njihov opstanak ovisi o njihovom bjekstvu.”

Žalbeno vijeće se stoga slaže s izjavom iz Prvostepene presude u predmetu *Krnojelac* da se izraz “prisilno”, kada se koristi u vezi s krivičnim djelom deportacije, ne smije ograničavati na fizičku silu, nego obuhvata i prijetnju silom

⁸⁴⁴ Statut MKS-a, Elementi zločina, čl. 7(1)(d), napomena 12.

⁸⁴⁵ *Tužilac protiv Milorada Stakića*, Presuda IT-97-24-A, 22.03.2006, para. 279-281.

ili prisilu, kao što je strah od nasilja, prinude, zatočenja psihološkog pritiska ili zloupotrebe vlasti protiv osobe, osoba ili druge osobe, kao i iskorištavanje okolnosti prisile”.

538. Prisilno raseljavanje ne predstavlja zločin kada se vrši iz razloga dopuštenih po međunarodnom pravu, kao što su oni propisani članom 49. (2) IV Ženevske konvencije i članom 17. (1) II Dopunskog protokola koji sadrže odredbe koje predviđaju izuzetke, konkretno u slučaju ako „razlozi bezbjednosti civilnog stanovništva ili imperativni vojni razlozi tako zahtijevaju”. Pravno gledano, ovo podrazumijeva povremenu ili privremenu evakuaciju.⁸⁴⁶ MKSJ smatra da pomoć u vidu privremene evakuacije od strane humanitarne organizacije sama po sebi nije faktor koji raseljavanje čini zakonitim.⁸⁴⁷ Ovo se odnosi i na pomoć UN-ovih mirovnih snaga – kao što je, na primjer, učinio Holandski bataljon u okolnostima kakve su bile u Potočarima u julu 1995. godine. „Prisilno” podrazumijeva situaciju u kojoj pojedinci nemaju slobodan ili ‘stvaran’ izbor da ostanu na teritoriji na kojoj se nalaze,⁸⁴⁸ i da su „raseljavanja nezakonita upravo zbog odsustva stvarnog izbora”.⁸⁴⁹

539. Branilac Radomira Vukovića u svojoj završnoj riječi tvrdi da se članom 49. Četvrte Ženevske konvencije i članom 17. Protokola II dozvoljava evakuacija stanovništva, a da je nesigurnost vladala do potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma.⁸⁵⁰ Vukovićeva odbrana navodi „kako zauzimanje enklave nije bilo operativno planirano, apsolutno je netačno tvrditi da je iseljavanje civila iz Srebrenice bila predviđiva, predviđena i planirana radnja. Javna optužba nije ponudila ni jedan planski dokument koji ukazuje na to da je postojao bilo kakav unaprijed sročeni plan o iseljavanju. Naprotiv, masovno iseljavanje civila iz Srebrenice u Potočare bilo je potpuno neočekivano i svojevrsno iznenađenje.”⁸⁵¹ Sud obacuje obje tvrdnje; VRS je pokrenuo nezakonit vojni napad na civilno stanovništvo Srebrenice sa ciljem protjerivanja stanovništva, u čemu je i uspio.

---

⁸⁴⁶ Pravno gledano, radi se o “evakuaciji”, a evakuacija je povremena ili privremena mjera, vidjeti na pr. *Tužilac protiv Blagjevića i Jokića*, Presuda IT-02-60-T, 17.01.2005, para. 597, 598, 600.

⁸⁴⁷ *Tužilac protiv Milomira Stakića*, Presuda IT-97-24-T, 31.07.2003, para. 683.

⁸⁴⁸ *Tužilac protiv Blagjevića i Jokića*, Presuda IT-02-60-T, 17.01.2005, para. 596

⁸⁴⁹ *Tužilac protiv Milomira Stakića*, Presuda IT-97-24-A, 22.03.2006, para. 279, *Tužilac protiv Milorada Krncjelca*, Presuda IT-97-25-A, 17.09.2003, para. 229.

⁸⁵⁰ Završna riječ Rade Golića, branioca Radomira Vukovića, završna riječ, para. 29.

⁸⁵¹ Završna riječ Rade Golića, branioca Radomira Vukovića, završna riječ

540. Da je evakuacija zaista predstavljala čin progona, kako to Tužilaštvo tvrdi, o tome vjerovatno ne bi postojao pisani trag, očekivalo bi se upravo suprotno. I zaista, u svom iskazu, Momir Nikolić je naveo da je VRS uništavao sve kompromitirajuće materijalne dokaze i da se vodilo računa o tome da ništa ne bude u pisanom obliku.

541. Kada je u pitanju napad VRS-a na Srebrenicu, odbrana Radomira Vukovića tvrdi: „Radilo se o legitimnoj vojnoj akciji, obzirom da enklava nije bila razoružana i da je u tom smislu predstavljala vojnu prijetnju, potvrdio je i svjedok Ričard Batler na svjedočenju pred Pretresnim vijećem a u konačnosti da se radilo o organičenoj operaciji DK najbolje svjedoči naziv kojim je ta operacija nazvana od strane komande.”⁸⁵² Ovu tvrdnju, međutim, osporio je Robert Franken, zamjenik komandanta Holandskog bataljona koji se nalazio u Srebreničkoj enklavi u vrijeme napada, čije svjedočenje ima veću težinu nego analiza dokumenata koju je izvršio g. Butler znatno nakon ovih dešavanja. Robert Franken, koji je bio stacioniran u Potočarima, u svom iskazu je naveo da su primali izvještaje o teškom granatiranju Srebrenice od strane VRS-a 11. jula. Naveo je da u to vrijeme nije bilo nikakvih vojnih ciljeva „osim zgrade PTT-a, u kojoj se nalazio dio štaba 28. divizije ... u sjevernom dijelu grada. U kritičnom periodu u gradu nije bilo nikakvih vojnih ciljeva, osim, naravno, snaga UN-a. Međutim, i pored toga, na grad se nasumično pucalo iz „teške artiljerije kalibra oko 100 mm i iz tenkova koji su se nalazili na položajima izvan grada.”⁸⁵³ Holandski bataljon prestao je brojati granate kada je broj dostigao oko 200.

542. Momir Nikolić u svom svjedočenju je naveo „Znam da je Srebrenica bila meta artiljerijske vatre, a po mom mišljenju, radi se o civilnoj meti”, kao i „Pouzdamo znam da je pucano na civile koji su se kretali, a oni sigurno nisu bili vojne jedinice koje su se kretale putem.”⁸⁵⁴

543. Po mišljenju Roberta Frankena, jedina svrha granatiranja bila je „ubijanje ljudi, odnosno izazivanje panike ubijanjem ljudi... civila, žena i djece”.⁸⁵⁵ Franken je procijenio da je 28. divizija brojala između 4,000 i 4,500 ljudi naoružanih Kalašnjikovima i sličnim

---

⁸⁵² Radomir Vuković, završna riječ branioca Rade Golića

⁸⁵³ Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 04.04.2000, T.2017-2019.

⁸⁵⁴ Dokaz T.44, Momir Nikolić, *Blagcjević*, 22.09.2003, T.1638-1639.

⁸⁵⁵ Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 04.04.2000, T.2019.

oružjem.⁸⁵⁶ Sud smatra da je Frankenov iskaz u pogledu postojanja legitimnih vojnih ciljeva u Srebrenici vjerodostojniji od iskaza Richarda Butlera. U svakom slučaju, čak i kada bi se prihvatilo postojanje nekoliko manjih vojnih ciljeva i dalje se postavlja pitanje proporcionalnosti, odnosno da li je Srebrenica predstavljala takvu prijetnju VRS-u da je napad bio adekvatan odgovor (na pr. član 57 (2), a), iii) i 2), b) I Dodatnog protokola Ženevskih konvencija). „Pokretanje neselektivnog napada koji ugrožava civilno stanovništvo ili civilne objekte, znajući da će takav napad uzrokovati značajne ljudske žrtve, ranjavanje civila ili štetu civilnim objektima” predstavlja tešku povredu člana 85. (3) (b) I Dodatnog protokola.

Zaključci

544. Sud nalazi da iz svjedočenja pripadnika UN-a, Karremansa, Kingorija i Frankena proizilazi da je napad bio krajnje neproporcionalan stvarnoj opasnosti koja je prijetila VRS-u.

545. Jedini zaključak koji se može izvesti na osnovu raspoloživih dokaza sličan je onome do kojeg je došao MKSJ u nekoliko presuda – vojni napad na Srebrenicu nakon kojeg su žene, djeca i starci prebačeni iz ovog područja ima obilježja krivičnog djela prisilnog preseljavanja kako je ono definisano u međunarodnom pravu.

Genocid

546. Genocid, propisan u članu 2. Konvencije o genocidu iz 1948. godine, definisan je i u članu 171. Krivičnog zakona BiH, i odgovara definiciji iz Konvencije o genocidu iz 1948. godine:

“Ko u cilju da potpuno ili djelimično istrijebi nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku grupu ljudi, naredi počinjenje ili poćini koje od ovih djela:

- a) ubijanje pripadnika grupe ljudi;
- b) nanošenje teške tjelesne povrede ili duševne povrede pripadnicima grupe

---

⁸⁵⁶ Dokaz T.52, Robert Franken, *Krstić*, 04.04.2000, T.2075.

- ljudi;
- c) smišljeno nametanje grupi ljudi takvih životnih uslova koji bi mogli imati za posljedicu njeno potpuno ili djelimično istrebljenje;
  - d) uvođenje mjera kojima je cilj sprečavanje rađanja unutar grupe ljudi;
  - e) prisilno preseljenje djece iz te u drugu grupu ljudi,
- kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

547. Član 171. je skoro istovjetan odredbama člana 141. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije koji je bio na snazi u BiH 1995. godine. Pitanje primjenjivosti odredbi o zločinu genocida prema zakonu BiH, ne postavlja se ni u kojem slučaju, ni u to vrijeme, niti danas.

548. MKSJ je u prvostepenom postupku u predmetima predmetu protiv Krstića, Blagojevića i Popovića, te u drugostepenom postupku u predmetima protiv Krstića i Blagojevića, utvrdio da je u Srebrenici u julu 1995. godine počinjen genocid.⁸⁵⁷ Međunarodni sud pravde je u predmetu po tužbi Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore utvrdio da je u Srebrenici 1995. godine počinjen genocid, smatrajući⁸⁵⁸

“Sud zaključuje da su radnje počinjene u Srebrenici, koje ulaze u okvir člana II (a) i (b) Konvencije, počinjene sa konkretnom namjerom da se djelimično uništi grupa Muslimana Bosne i Hercegovine kao takva; shodno tome, te radnje predstavljaju radnje genocida koje su počinili pripadnici VRS-a u i oko Srebrenice u periodu koji je počeo oko 13. jula 1995. godine.”

549. Apelaciono vijeće Suda BiH je u presudi u predmetu Kravica (Stupar i dr.) (predmetu koji se odnosi na druge optužene za isto djelo kao i Vuković i Tomić, protiv kojih se vodio poseban postupak) zaključilo “ovo Vijeće nalazi da je u Srebrenici u julu 1995. godine počinjen genocid. To krivično djelo, zbog svoje prirode, nije moglo biti izvršeno

---

⁸⁵⁷ Tužilac protiv Radislava Krstića, IT-98-33-T, presuda od 2.8.2001. godine, tačka 598 (prvostepena presuda u predmetu Krstić); Tužilac protiv Radislava Krstića, IT-98-33-A, presuda od 19.4.2004. godine, tačka 37 (drugostepena presuda u predmetu Krstić); prvostepena presuda u predmetu Blagojević i Jokić, tačke 671-677; drugostepena presuda u predmetu Blagojević i Jokić, tačke 122-123; prvostepena presuda u predmetu Popović, tačke 837.-866.

⁸⁵⁸ “Primjena Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore)” 26.02.2007. godine, tačke 296-297.

od strane jednog čovjeka, već je moralo obuhvatiti aktivno djelovanje više lica, od kojih je svako imao svoju ulogu.”⁸⁵⁹ Nakon izvršenog uvida u dokaze koji su gotovo identični dokazima izvedenim u ovom predmetu u vezi sa okolnostima napada na Srebrenicu i masovnim ubistvima Bošnjaka, prvostepeno vijeće je zaključilo “da je postojao plan snaga bosanskih Srba za djelimično istrebljenje zaštićene grupe Bošnjaka iz Srebrenice. Taj plan je sproveden prisilnim preseljenjem žena, djece i starijih, te ubijanjem muškaraca”.⁸⁶⁰

550. Prvostepeno vijeće je u predmetu protiv Milorada Trbića izvelo isti zaključak.⁸⁶¹

551. MKSJ u predmetima protiv Krstića, Blagojevića i Popovića, Međunarodni sud pravde u predmetu po tužbi Bosne i Hercegovine protiv Republike Srbije, Apelaciono odjeljenje ovog Suda u predmetu Kravica, te tri vijeća Odjela I ovog suda, prilikom razmatranja sličnih (ako ne i istih) dokaza, su izveli isti zaključak u pogledu toga da li je u Srebrenici u julu 1995. godine počinjen genocid. Svaki od navedenih sudova i vijeća su zaključili da su počinitelji masovnih ubistava i deportacija u Srebrenici u julu 1995. godine djelovali u namjeri da potpuno ili djelimično unište nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku grupu.

Zaključci

552. Ovaj sud smatra da su navedeni sudovi dali uvjerljiva obrazloženja i ne nalazi nikakav validan zakonski ili dokazni osnov da odstupi od obrazloženih zaključaka sudova o počinjenju genocida u Srebrenici.

553. Ovaj sud je izveo istovjetan zaključak nakon ocjene svih izvedenih dokaza u ovom predmetu. Jasno je da je ciljana grupa bila “dio“ „nacionalne, etničke“ ili “vjerske grupe”. Kombinacija gore navedenih radnji predstavlja genocid. Kako je to Pretresno vijeće MKSJ navelo u predmetu protiv Krstića, “snage bosanskih Srba su znale, u momentu kad su odlučile da pobiju sve vojnosposobne muškarce, da će ta ubijanja u sprezi sa prisilnim

---

⁸⁵⁹ Tužilaštvo Bosne i Hercegovine protiv Miloša Stupara, Milenka Trifunovića, Brane Džinića, Aleksandra Radovanovića, Slobodana Jakovljevića, Branislava Medana i Milovana Matića, X-KRŽ-05/24, presuda Apelacionog vijeća od 9.9.2009. godine, tačka 572 (presuda Apelacionog vijeća u predmetu Stupar i dr.).

⁸⁶⁰ Tužilaštvo Bosne i Hercegovine protiv Miloša Stupara, Milenka Trifunovića, Brane Džinića, Aleksandra Radovanovića, Slobodana Jakovljevića, Branislava Medana i Milovana Matića, X-KR-05/24, prvostepena presuda od 29.7.2008. godine (pismeni otpravak presude 13.01.2009. godine), str. 102 u engleskoj verziji).

⁸⁶¹ Tužilaštvo BiH protiv Milorada Trbića, X-KR-07/386, 16.10.2009. godine, prvostepena presuda, tačke 223-229 (pismeni otpravak presude 29.04.2010. godine).

premještanjem žena, djece i staraca, neizbježno za posljedicu imati fizički nestanak bosansko-muslimanskog stanovništva u Srebrenici”.⁸⁶²

554. Shodno navedenom, sud zaključuje da je u Srebrenicu u julu 1995. godine počinjen genocid, te da je masakr u skladištu u Kravici počinjen u okviru tog genocida.

(i) Genocid i njegove razmjere

555. Za postojanje genocida je potrebno dokazati posebnu namjeru, tj. “potpuno ili djelimično” uništavanje “nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe”. Prema navodima iz optužnice, ovdje se radi o grupi od najmanje 1.000 muškaraca Bošnjaka. Sud ne može utvrditi broj ubijenih osoba u skladištu, ali najpouzdanije procjene, na osnovu iskaza očevidaca i preživjelih svjedoka, ukazuju na to da se radi o najmanje nekoliko stotina (a sigurno i više od hiljadu) osoba koje su ubijene u skladištu dana 13. jula 1995. godine.

556. U odnosu na zločine počinjene u Srebrenici u julu 1995. godine, Žalbeno vijeće MKSJ je utvrdilo da dio zaštićene grupe mora činiti “znatan dio grupe”.⁸⁶³ U pogledu značenja riječi “znatan”, Žalbeno vijeće smatra “da bi se utvrdilo kada je ciljani dio dovoljno znatan da ispuni taj uslov može biti potrebno da se uzme u obzir više faktora. Brojčana veličina ciljanog dijela grupe nužna je i važna polazna tačka, mada to nije nužno i kraj ispitivanja. Broj ciljanih pojedinaca treba ocijeniti ne samo u apsolutnom smislu, nego i u odnosu na ukupnu veličinu cijele grupe. Osim brojčane veličine ciljanog dijela, može biti korisno uzeti u obzir i njegov značaj u okviru grupe. Ako neki dio grupe na ovaj ili onaj način predstavlja čitavu grupu, ili ako je ključan za njen opstanak, to može ići u prilog konstataciji da se taj dio kvalificira kao znatan u smislu” (člana 4. Statuta MKSJ).⁸⁶⁴

557. Vijeće ja navelo da Muslimani u Srebrenici u julu 1995. godine “nisu bili samo muslimanski stanovnici srebreničke opštine nego i mnoge muslimanske izbjeglice iz okolnih područja. Iako je to stanovništvo predstavljalo samo manji postotak ukupnog muslimanskog stanovništva Bosne i Hercegovine u to vrijeme, značaj srebreničke muslimanske zajednice ne ogleda se samo u njenoj veličini.... Kontrola nad srebreničkom regijom bila je zbog toga ključna za cilj nekih vođa bosanskih Srba da u Bosni osnuju

⁸⁶² Prvostepena presuda u predmetu Krstić, tačka 595.

⁸⁶³ Drugostepena presuda u predmetu Krstić, tačke 8-12.

⁸⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu Krstić, tačka 12.

održiv politički entitet, kao i za dalji opstanaka naroda bosanskih Muslimana. Budući da se većina muslimanskih stanovnika te regije do 1995. sklonila u srebreničku enklavu, eliminacija enklave omogućila bi da se postigne cilj čišćenja čitave regije od njenog muslimanskog stanovništva”.⁸⁶⁵ Pored toga, “doseg genocidnog poduhvata u ovom predmetu bio je ograničen na području Srebrenice. Mada se nadležnost Glavnog štaba VRS-a protezala na čitavu Bosnu, nadležnost snaga bosanskih Srba zaduženih za zauzimanje Srebrenice nije prelazila granice područja srednjeg Podrinja. Iz perspektive snaga bosanskih Srba za koje se u ovom predmetu navodi da su imale genocidnu namjeru, srebrenički Muslimani bili su jedini dio nacionalne grupe bosanskih Muslimana na području pod njihovom kontrolom”.⁸⁶⁶

558. Helge Brunborg, vještak MKSJ-a za demografska pitanja, u svom izvještaju iz aprila 2003. godine navodi da “postoji velika nesigurnost i vodi se velika rasprava o broju ljudi koji su se nalazili u enklavi prije nego što je ona pala 12. jula 1995. godine. Štaviše, ne zna se odakle su pristigli ljudi koji su se nalazili u enklavi. Vjerovatno je većina njih poticala iz same opštine Srebrenica, ali je takođe bilo mnogo onih koji su pristigli iz okolnih opština jer je veliki broj raseljenih lica pristigao u Srebrenicu i odlazio iz nje nakon aprila 1992. godine... Pretpostavlja se da je u gradu Srebrenici bilo oko 40.000 ljudi prije njegovog pada, ali tačan broj stanovništva i njegova struktura nisu poznati.”⁸⁶⁷

559. Prema procjeni Miroslava Deronjića, srpskog povjerenika za civilna pitanja u Srebrenici, u enklavi se nalazilo oko 40.000 ljudi.⁸⁶⁸

560. Prema procjeni Helge Brunborg, ukupno 7.433 muškaraca iz Srebrenice i okolnih opština se od 1995. godine vode kao nestali. Nakon što su imena nestalih upoređena sa imenima osoba koje su živjele u Srebrenici prema popisu stanovništva iz 1991. godine, utvrđena je podudarnost od 87%.⁸⁶⁹ Ako se uporedi spisak nestalih osoba MKCK-a i PHR-a (Ljekari za ljudska prava) sa OSCE-ovim spiskom birača za izbore u BiH 1997. i 1998. godine, te popisom stanovništva iz 1991. godine, može se izvesti zaključak da se

---

⁸⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu Krstić, tačka 15.

⁸⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu Krstić, tačka 17.

⁸⁶⁷ Dokaz br. T-88, “1. Nestali po opštini boravka”.

⁸⁶⁸ Dokaz br. T-55d, izjava od 25.11.2003. godine, tačka 179.

⁸⁶⁹ Dokaz br. T-88.

7.475 osoba iz enklave Srebrenica vode kao nestali i smatraju se mrtvima.⁸⁷⁰

561. Forenzički antropolog MKSJ-a je u svom izvještaju iz 2004. godine naveo procjenu da broj 2.541 (uključujući i posmrtno ostatke jedne ženske osobe) predstavlja minimalni broj lica čiji posmrtni ostaci su ekshumirani iz primarnih i sekundarnih grobnica od strane MKSJ-a u periodu između 1996. i 2001. godine.⁸⁷¹ Sud također konstatuje da su svjedoci koji su dali izjavu ili svjedočili pred MKSJ-om identifikovali određeni broj zarobljenika koji se vode kao nestali, a koji se vide na Petrovićevom snimku.⁸⁷²

562. Odbrana Zorana Tomića je na glavnom pretresu ispitala Svetlanu Radovanović, profesora na Odsjeku za geografiju na Univerzitetu u Beogradu.⁸⁷³ Ona u svom izvještaju "Broj stradalih u Kravici dana 13.07.1995. godine" pobija zaključke dr Vede Tuca i njegova dva nalaza.⁸⁷⁴ Dr. Tuco je zaključio da za najmanje 856 osoba postoji potvrda da su nastradali u skladištu u Kravici.

563. Prof. Radovanović je zaključila da dr Vedo Tuco nije u pravu kad navodi da se radi o 856 osoba: "Od svih ovih slučajeva u vezu sa Kravicom može se dovesti 95 ili 11,1% identifikovanih lica, od kojih je za 27 ustanovljen datum smrti 13. juli". Ona dalje, u izvještaju zaključuje da "statistički indikatori razmera smrtnosti, kako za ukupno stradale tako i za stradale u Kravici, pokazuju da se ne radi o vrednostima koje vitalno narušavaju mogućnosti reprodukcije i opstanka Muslimana (Bošnjaka) u pojedinačno posmatranim opštinama, a naročito ne predstavljaju značajan činilac ugrožavanja opstanka i mogućnosti reprodukcije ukupne muslimanske zajednice Bosne i Hercegovine."⁸⁷⁵

564. Prof. Radovanović je navela probleme u pogledu definisanja enklave Srebrenica u geografskom smislu i precizne procjene broja stanovnika koji su tamo živjeli u vrijeme napada u julu 1995. godine.⁸⁷⁶ Prof. Radovanović je zaključila da su demografi MKSJ-a iznijeli pogrešne podatke zato što se njihov zaključak da je u Srebrenici u julu 1995.

---

⁸⁷⁰ Dokaz br. T-89. Na osnovu informacija na internet stranici Međunarodne komisije za nestale osobe, ova komisija je sačinila ažurirani spisak od preko 8.000 imena. Međutim, s obzirom da nijedna od strana u postupku nije predložila da ovaj spisak bude uvršten u dokaze, Sud se neće pozivati na te podatke.

⁸⁷¹ Jose Baraybar, dokaz br. T-84.

⁸⁷² Dokaz br. T-135, "Knjiga za identifikaciju bosanskih Muslimana".

⁸⁷³ Prof. Svetlana Radovanović, 26.8.2009. godine.

⁸⁷⁴ Dokaz br. O-II/13B, 1.8.2009. godine.

⁸⁷⁵ Dokaz br. O-II/13B, nalazi pod a) i c).

⁸⁷⁶ Prof. Svetlana Radovanović, 26.8.2009. godine.

godine bilo 40.000 osoba zasnivao na procjeni predsjednika opštine koji je naveo da je tad bilo između 45.000 i 52.000 osoba. Broj se kretao od 36.000 pa do 54.000 osoba.⁸⁷⁷

565. Uzevši u obzir obrazloženje prof. Radovanović, ovaj zaključak ukazuje na pogrešno tumačenje pravne definicije genocida, a to je da je dovoljno da samo postoji namjera da se potpuno ili djelimično uništi zaštićena grupa. Nije propisana najniža granica koja je potrebna da se utvrdi postojanje genocidne namjere.⁸⁷⁸ Osim toga, dokazi o uklanjanju i pokapanju tijela govore o operaciji koja se odvijala preko vikenda i u kojoj su korišteni utovarivači, te kamioni koji su više puta vraćali da pakuje tijela. Krstan Simić, jedan od vozača, opisao je odlazak do skladišta u jutarnjim satima 14. jula u sklopu konvoja u kojem je bilo pet kamiona, a u svakom od tih kamiona su se nalazili leševi. Na kamione je natovareno te kasnije sahranjeno mnogo više leševa nego što to prof. Radovanović navodi (97), a bilo je višestruko više nastradalih u odnosu na broj koji vještak navodi (27). Sud ne pridaje veliku važnost činjenici da na samo 27 potvrda o smrti stoji da su osobe nastradale u skladištu u Kravici dana 13. jula 1995. godine.

566. Odbrana Zorana Tomića je u završnim riječima ukazala na razlike između iskaza Luke Markovića i svjedoka D5 u pogledu broja zarobljenika u skladištu, naročito uzevši u obzir procjenu svjedoka D5 da je kolona zarobljenika bila duga oko 400 metara i da je brojala od 700-1.000 ljudi, da je u momentu dolaska zarobljenika skladište bilo prazno – postavljajući pitanje “kome vjerovati?”⁸⁷⁹ Sud je već konstatovao tu razliku te zaključuje da je očigledno da su iskazi ova dva očevica međusobno nesaglasni. Međutim, svjedoci se sjećaju različitih stvari na različit način. Sud nalazi da iz iskaza trojice svjedoka jasno proizilazi da su zarobljenici koji su bili na livadi u Sandićima autobusima prebačeni u Kravicu. Isto tako, više svjedoka je nedvosmisleno potvrdilo da su oni tamo sprovedeni. Ovaj sud – kao i MKSJ – je utvrdio da su neki zarobljenici prebačeni autobusom do skladišta, dok su drugi tamo sprovedeni. Odbrana optuženog Tomića u završnim riječima predlaže da se povjerenje da svjedoku D-2, u odnosu na svjedoka D-5 jer on nije imao razloga da laže, za razliku od svjedoka D-5.⁸⁸⁰ Međutim, Sud ne može utvrditi ko je u pravu: svjedok koji misli da je skladište bilo prazno kad su stigli zarobljenici koji su tu

---

⁸⁷⁷ Prof. Svetlana Radovanović, 27.8.2009. godine.

⁸⁷⁸ Npr. u predmetu Tužilac protiv Emmanuel Ndinabahizi, ICTR-01-7-I, presuda i kazna, 15.7.2004. godine, MKSR je konstatovao da ubistvo jedne osobe ispunjava aktus reus krivičnog djela genocida.

⁸⁷⁹ Završne riječi advokata Petka Pavlovića, branioca optuženog Zorana Tomića

⁸⁸⁰ Završne riječi advokata Pavlovića, branioca optuženog Tomića

sprovedeni ili svjedok koji misli da je u skladištu već bilo zarobljenika koji su prebačeni autobusima. Jedino što Sud može da uradi je da utvrdi da dokazi potkrijepljuju obje verzije u pogledu toga kad i kako su zarobljenici stigli.

Zaključci

567. Ovaj sud, slično kao i pretresno vijeće u predmetu Kravica (Stupar i dr.), ne može dati nikavu preciznu procjenu broja zarobljenika koji su ubijeni dana 13. jula 1995. godine. Najpribližnija procjena je da je nekoliko stotina (a sigurno i više od hiljadu) osoba stradalo toga dana. Ovo, samo po sebi, predstavlja značajan dio osoba koje su ubijene tokom genocida u Srebrenici u julu 1995. godine. Sud nema dovoljno dokaza o tome kad je osmišljen plan pogubljenja muškaraca Bošnjaka u Srebrenici. Međutim, dokazi jasno ukazuju na to da je taj plan postojao već od 9. jula 1995. godine.

XXXIV NAMJERA DA SE POČINI GENOCID

POMAGANJE U GENOCIDU – ČLAN 31. KRIVIČNOG ZAKONA BIH

568. *Mens rea* (umišljaj) koji mora postojati da se počini genocid zahtijeva postojanje posebne namjere. Uništenje zaštićene grupe, u cjelini ili djelimično, mora predstavljati cilj djela (jednog ili više) u osnovi.⁸⁸¹ Ove radnje moraju biti preduzete prema žrtvama zbog njihove pripadnosti zaštićenoj grupi, mada iste ne moraju biti preduzete isključivo po tom osnovu.⁸⁸²

569. Pod “uništenjem” se podrazumijeva to da je počinitelj imao imao za cilj fizičko ili biološko uništenje grupe, odnosno njen nestanak.⁸⁸³ MKSJ je konstatovao da pojam “uništiti” u definiciji genocida “može obuhvatiti prisilno premještanje stanovništva” i “fizičko ili biološko uništenje grupe kao vjerovatan ishod prisilnog premještanja stanovništva kada se to premještanje vrši na takav način da se grupa više ne može sama obnoviti – naročito onda kada to uključuje razdvajanje njezinih članova”.⁸⁸⁴

---

⁸⁸¹ Prvostepena presuda u predmetu Blagojević i Jokić, tačka 656.

⁸⁸² Tužilac protiv Eliczer Niyitegeka, ICTR-96-14-A, presuda od 9.7.2004. godine, tačka 53.

⁸⁸³ Drugostepena presuda u predmetu Krstić, tačka 25.

⁸⁸⁴ Prvostepena presuda u predmetu Blagojević i Jokić, tačke 665.-666.; drugostepena presuda u predmetu Krstić, tačka 31.

570. Zaključak da je u Srebrenici u julu 1995. godine izvršen genocid ne znači da je postojala potrebna *mens rea* kod optuženih da izvrše genocid, a ne istrebljenje ili ubistvo. Da bi se utvrdila krivica optuženih za genocid, Sud mora utvrditi izvan razumne sumnje da su oni imali neophodnu namjeru da izvrše genocid. Namjera da se uništi bošnjačko stanovništvo Srebrenice predstavlja posebnu namjeru da se izvrši genocid.
571. Plan da se izvrši genocid u Srebrenici podrazumijevao je učešće više lica: vojnika, policajaca i pripadnika civilne vlasti. Dokazi nedvosmisleno govore da je plan bio dobro osmišljen – zauzimanje položaja UN-a, razdvajanje muškaraca od žena i djece, organizovanje autobusa za prisilni premještaj žena i djece iz enklave Srebrenica, premještanje zatočenih muškaraca na mjesta pogubljenja i masovna ubistva tih muškaraca, nakon čega su preduzete dobro organizovane radnje s ciljem prikrivanja ubistava na način da su tijela prebačena prvo u masovne grobnice, a zatim premještena na druge lokacije. Lica uključena u lanac komandovanja izvršavala su naređenja svojih pretpostavljenih.
572. Nemoguće je zamisliti da su policajci (optuženi) ili vojnici bili upoznati sa opštim planom ili svim njegovim dijelovima. Jasno je da je samo nekolicina znala obim i metode sprovođenja tog plana. Nijedan dokaz ne ukazuje na to da su optuženi bili upoznati sa svim događajima u Srebrenici. Štaviše, dokazi upravo govore suprotno. Optuženi su imali sljedeća zaduženja: pružanje pomoći u potrazi za Bošnjacima koji su možda bili u kućama ili na brdu iznad Potočara dana 12. jula 1995. godine, obezbjeđivanje putne komunikacije Konjević Polje-Bratunac, pružanje pomoći u zarobljavanju muškaraca Bošnjaka, sprovođenje zarobljenika koji su se predali do skladišta u Kravici i egzekucija zarobljenika u skladištu. Prilikom izvršavanja ovih zadataka, optuženi su imali jasno definisane uloge kojima su dali doprinos u izvršenju genocida. Sud je utvrdio izvan razumne sumnje da su optuženi svojim radnjama dali znatan doprinos izvršenju genocida. Iz dokaza proizilazi da su optuženi, zajedno drugim pripadnicima odreda, ubili više od 1.000 zarobljenika u roku od nekoliko sati. To je dio od oko 8.000 zarobljenika koji su ubijeni u toku te sedmice mjeseca jula.
573. Sa pravnog aspekta, postavlja se pitanje namjere optuženih, odnosno da li je Tužilaštvo dokazalo da su optuženi, učestvovanjem u samo jednom činu ubijanja brojnih zarobljenika koji su bili zatvoreni u skladištu tokom jednog popodneva/večeri, imali genocidnu namjeru ili su znali da svojim radnjama značajno doprinose vršenju krivičnog

djela genocida.

574. Izvršavajući svoje radnje, optuženi su morali znati da će ubijanje tolikog broja ljudi, a uzevši u obzir relativno mali broj stanovništva Srebrenice, dovesti do djelimičnog uništenja grupe Bošnjaka. Sud nalazi da su optuženi, ubijanjem više stotina zarobljenika, znali da svojim radnjama daju značajan doprinos genocidu. Međutim, zaključak da su optuženi dijelili genocidnu namjeru je nešto drugo. Učešće optuženih u navedenom planu, po naredbama svojih pretpostavljenih, ne znači automatski i logično da su oni imali posebnu genocidnu namjeru.
575. Uzevši u obzir da je potreban veliki broj vojnika, policajaca i pripadnika civilnih vlasti kako bi se ostvario genocidni plan, jasno je da svi oni koji su učestvovali u tome nisu imali isti nivo namjere. Brojna lica su učestvovala u tom planu: lica koja su organizovala autobuse za transport žena i djece iz Srebrenice, lica koja su pomagala ženama i djeci da uđu u autobuse, lica koja su organizovala sastanke između generala Mladića i oficira holandskog bataljona UN-a, lica koja su vozila autobusa u kojima su bili žene i djeca, lica koja su utovarivala tijela ubijenih zarobljenika na kamione, lica koja su vozila te kamione, lica koja su pokopala ta tijela u masovne grobnice, te mnogi drugi. Optuženi nisu imali čin u vojsci ili policiji i oni su, u suštini, izvršavali naredjenja. Sud se mora rukovoditi principom *in dubio pro reo* u okolnostima kad se njihov nivo namjere ne može utvrditi sa dovoljnim stepenom sigurnosti. S obzirom da optuženi nisu bili visoko rangirani, Sud ne može utvrditi izvan razumne sumnje da su oni dijelili genocidnu namjeru sa licima koja su osmislila i sprovodila navedeni plan.
576. Sud je utvrdio da su optuženi imali namjeru da ubiju zarobljenike koje su sproveli do skladišta u Kravici, a potom ubili. Međutim, sud može optuženog oglasiti krivim za genocid kao glavnog izvršiloca samo ukoliko se utvrdi da je optuženi lično namjeravao da potpuno ili djelimično uništi zaštićenu grupu. Sud je utvrdio da su optuženi svojim radnjama ubijanja zarobljenika namjeravali da provode očigledan plan djelimičnog uništenja grupe Bošnjaka, te da su bili svjesni da njihove radnje predstavljaju pomaganje i podržavanje vršenja genocida. Sud je utvrdio da Tužilaštvo nije dokazalo izvan razumne sumnje da su optuženi imali posebnu genocidnu namjeru da bi ih oglasio krivim za genocid.

577. U drugostepenoj presudi u predmetu Kravica (Stupar i dr.) je konstatovano, u odnosu na sedmoricu saoptuženika za isto krivično djelo za koje se terete Vuković i Tomić, da “sve gore navedene činjenice i okolnosti ukazuju na to da je zaista postojao genocidni plan da se postpuno ili djelimično istrijebi skupina bošnjačkog naroda, te da su optužnici bili upoznati sa postojanjem navedenog plana. Međutim, iz dokaza koji su izvedeni na okolnosti njihovog stanja svijesti i psihičkog odnosa prema djelu, Apelaciono vijeće smatra da iz izvedenih dokaza nije moguće, isključujući svaku razumnu sumnju, zaključiti da su optužnici dijelili posebnu namjeru da se potpuno ili djelimično istrijebi zaštićena grupa Bošnjaka”.⁸⁸⁵

578. Ovaj sud se slaže sa navedenim zaključkom. Primjenjujući princip *in dubio pro reo* (ukoliko postoji sumnja, donosi se odluka koja je povoljnija za optuženog), Sud smatra da nije utvrđeno izvan razumne sumnje da su optužnici imali posebnu namjeru koja je potrebna za krivično djelo genocida u svojstvu glavnog počinioca.

579. Član 31. Krivičnog zakona BiH sadrži definiciju lica koje “drugom s umišljajem pomogne u počinjenju krivičnog djela” “davanjem savjeta ili uputa kako da se učini krivično djelo, stavljanjem na raspolaganje počinitelju sredstava za počinjenje krivičnog djela, uklanjanjem prepreka za počinjenje krivičnog djela...”

580. Apelaciono vijeće je u predmetu Kravica (Stupar i dr.) zaključilo da “ako je lice, čije je postupanje doprinijelo izvršenju genocida, imalo namjeru da se potpuno ili djelimično uništi grupa, to lice je izvršilac genocida. Ako je lice samo znalo za genocidnu namjeru izvršioca, a nije i samo imalo takvu namjeru, lice je pomagač u genocidu”.⁸⁸⁶ Nadalje, vijeće je navelo da je “evidentno da nisu svi učesnici u događajima u Srebrenici u naznačenom periodu postupali sa jednakim stanjem svijesti, niti su preduzimali iste radnje”.⁸⁸⁷ Vijeće je takođe navelo da “znanje optuženih za plan i učesće u izvršenju istog još uvijek ne potvrđuju da su i dijelili genocidnu namjeru”.⁸⁸⁸

581. Ovaj sud zauzima isti stav. Sud smatra da nije utvrđeno izvan razumne sumnje da su

---

⁸⁸⁵ Tužilaštvo Bosne i Hercegovine protiv Miloša Stupara, Milenka Trifunovića, Brane Džinića, Aleksandra Radovanovića, Slobodana Jakovljevića, Branislava Medana i Milovana Matića, X-KRŽ-05/24, presuda Apelacionog vijeća od 9.9.2009. godine, tačka 544.

⁸⁸⁶ Kravica (Stupar i dr.), tačke 569-570.

⁸⁸⁷ Kravica (Stupar i dr.), tačka 572.

⁸⁸⁸ Kravica (Stupar i dr.), tačka 560.

optuženi imali neophodnu posebnu namjeru da počine genocid. Sud smatra da su optuženi, do vremena kad su učestvovali u masakru, bili svjesni postojanja plana ubijanja muškaraca Bošnjaka, te prisilnog preseljenja žena, djece i starijih osoba iz enklave. Učestovanje u masakru, samo po sebi, ne podrazumijeva namjeru da se počini genocid. Međutim, sud smatra da je utvrđeno izvan razumne sumnje da su optuženi znali da svojim učešćem u masakru svjesno pomažu počinjenju krivičnog djela genocida.

(i) Druge radnje iz optužnice za koje se navodi da su činile dio genocida

582. Sud takođe konstatuje da su krivične radnje za koje se terete optuženi navedene u optužnici u dvije posebne tačke, ali su podvedene pod krivično djelo genocida. Optuženi se terete za počinjenje radnji opisanih u optužnicama pod tačkama 1. i 2.. Radnje opisane u ovim tačkama čine jednu cjelinu i obuhvataju niz aktivnosti koje su optuženi poduzimali 12. i 13.07. 1995. godine, a optužnicama su kvalifikovane kao krivično djelo Genocid iz člana 171. KZ BiH. Tužilaštvo je ove radnje moglo navesti u jednoj tački. Svakako treba imati u vidu da svaka tačka ne predstavlja posebno krivično djelo, već ih treba posmatrati u cjelini, a sve u cilju preciznijeg opisa počinjenog djela. Izostavljanjem pojedinih radnji iz činjeničnog opisa (utvrdivši prethodno, uz primjenu principa *in dubio pro reo* da nisu dokazane ili, pak, da ne potpadaju pod inkriminaciju koja im se stavlja na teret) sud je u potpunosti riješio predmet optužbe, budući da izostavljeni dijelovi ne čine zasebno krivično djelo. Sud je pri tome imao u vidu da su intervencije suda u činjeničnom opisu djela dozvoljene ako su usmjerene na preciznije određenje djela. Pri tome je svakako vodio računa da se optužba ne prekorači, odnosno da ne proizide teža kvalifikacija za optužene. Činjenični opis je samo usklađen sa utvrđenim činjeničnim stanjem, pravna kvalifikacija iz optužnica nije blaža od one koju je utvrdio Sud i izostavljeni određeni dijelovi iz optužnica nisu optužene doveli u teži, već naprotiv u bolji procesno-materijalni položaj. Stoga Sud i nije donio oslobađajuću presudu za one dijelove iz optužnica koje je izostavio u izreci presude. To su dijelovi koji se odnose na postojanje posebne genocidne namjere, nanošenja teških fizičkih i duševnih povreda, prisilno premještanje stanovništva, odvajanje muškaraca od njihovih porodica, zarobljavanje, postojanje svijesti o udruženom zločinačkom poduhvatu i širokom i sistematičnom napadu, pretresu sela s ciljem pronalaska Bošnjačkog stanovništva, istjerivanja iz njihovih kuća, izvođenja operacije izviđanja i oružanih napada iz tenkova, praga, protivavionskih topova i drugog pješadijskog oružja na kolonu Bošnjaka da se predaju, ohrabrujući ih i mameći lažnim

obećanjima da će biti razmijenjeni, pretresanjem i oduzimanjem novca i vrijednosti od zarobljenih, te naređivanje da odlože hranu, odjeću i ostalo što su nosili u torbama, kao i aktivnosti drugih pripadnika 2. Odreda Šekovići. Treba istaći da je Sud svijest o postojanju širokog i sistematičnog napada na strani optuženih izostavio iz razloga što ta okolnost ne predstavlja jedan od bitnih elemenata krivičnog djela za koje su optuženi oglašeni krivim, za razliku od krivičnog djela iz člana 172. KZ BiH – Zločin protiv čovječnosti. Sud je optužene oglasio krivim kao pomagače zbog njihovog učešća u masakru u skladištu u Kravici, ali ne i za prisilnu deportaciju. S tim u vezi, sud navodi da nije donio oslobađajuću presudu u odnosu na inkriminaciju učešća u prisilnoj deportaciji jer smatra da se događaji navedeni u optužnici odnose na niz međusobno povezanih događaja. U kontekstu genocida koji je počinjen u Srebrenici, posebne tačke se ne moraju odnositi na posebna krivična djela i iste treba posmatrati kao dio jednog krivičnog djela. Iz tog razloga, Sud u presudi nije posebice naveo osuđujući i oslobađajući dio u pogledu navoda o prisilnoj deportaciji i masovnim ubistvima. Sud time nije stavio optužene u teži položaj. Ovaj zaključak nije uticao na krajnji ishod ili kaznu. Dakle, oslobađajuća presuda nije donesena u odnosu na navode o prisilnom preseljenju.

XXXV UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUH VAT

583. Sud je utvrdio da je u Srebrenici počinjen genocid, te da su optuženi učestvovali u masakru u skladištu u Kravici kao pomagači u genocidu prema članu 171. stav a) i članu 31. Krivičnog zakona BiH. Gledano s tog aspekta, nije zakonski moguće oglasiti optužene krivim za učestvovanje u udruženom zločinačkom poduhvatu.

584. U optužnici se navodi da su optuženi učestvovali u genocidu kao svjesni učesnici udruženog zločinačkog poduhvata “u periodu od 10. jula do 19. jula 1995. godine, u kom su VRS i MUP RS preduzimali širok i sistematičan napad na pripadnike bošnjačkog naroda, znajući za takav napad, u saizvršilaštvu sa drugim pripadnicima VRS-a i MUP-a RS, sa zajedničkim ciljem da iz zaštićene zone UN Srebrenica trajno prisilno premjeste oko 40.000 civila i po prijekom postupku pogube i pokopaju preko 7.000 muškaraca Bošnjaka u dobi između 13 i 70 godina”.

585. Tužilac je u svojoj završnoj riječi takođe naveo da su optuženi učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu koji je osmišljen oko 8. marta 1995. godine radi prisilnog preseljenja bošnjačkog stanovništva iz enklave Srebrenica na područja koja nisu

pod kontrolom RS-a u periodu između marta i avgusta 1995. godine. Prema navodima tužioca, optuženi su aktivno učestvovali u poduhvatu tako što su (a) održavali prohodnost ceste radi prolaska žena i djece koji se prisilno preseljavaju (b) zarobljavali i držali u zatočeništvu muškarce Bošnjake iz kolone, i (c) držali te muškarce kao zarobljenike na livadi u Sandićima i naknadno učestvovali u njihovom pogubljenju. Tužilac je naveo da su optuženi znali za plan preseljenja ili zarobljavanja, te ubijanja muškaraca Bošnjaka, uslove pod kojima će stanovništvo biti uništeno, kao i cilj i namjeru poduhvata kad su zarobili, obezbjeđivali i pogubili zarobljenike u skladištu u Kravici.

586. Sud je analizirao dokaze koji govore o prilog tome da su optuženi bili svjesni učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu. Dokazi pokazuju da su optuženi znali da su svi njihovi zarobljenici bili bosanski Muslimani. Oni su takođe znali da je Srebrenica “oslobođena”. Bilo im je jasno da se autobusima i kamionima vrši prisilno preseljenje žena i djece iz enklave. Optuženi su takođe znali da će zarobljenici biti pogubljeni kad ih dovedu u skladište. Bilo je očigledno da su zarobljenici koji su pogubljeni u skladištu činili “dio” vjerske ili etničke grupe bosanskih Muslimana iz Srebrenice.

587. S druge strane, optuženi su bili obični policajci bez čina ili funkcije te su, poput drugih policajaca i vojnika, dobili naredbu da se sa svojim jedinicama rasporede u Srebrenicu. Oni su bili direktni izvršioци masakra. Oni nisu morali učestvovati kao pripadnici udruženog zločinačkog poduhvata da bi se oglasili krivim za pomaganje u genocidu.

588. Prema praksi međunarodnih krivičnih sudova (MKSR, MKSJ, Specijalni sud za Sierra Leone i Posebna vijeća za Istočni Timor), udruženi zločinački poduhvat predstavlja oblik odgovornosti za počinjenje krivičnih djela priznatih međunarodnim krivičnim pravom.⁸⁸⁹ Genocid je, naravno, jedno od takvih krivičnih djela.

589. Međutim, lice koje pomaže i podržava krivično djelo ili je pomagač u zločinu ne može biti kriv kao učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu. Žalbeno vijeće MKSJ-a je zaključilo da učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu mora dijeliti “cilj udruženog

---

⁸⁸⁹ Npr. Žalbeno vijeće je u predmetu Brđanin konstatovalo „Žalbeno vijeće je u predmetu *Tadić* zauzelo stav da je u vrijeme zbivanja u bivšoj Jugoslaviji udruženi zločinački poduhvat kao oblik odgovornosti postojao u međunarodnom običajnom pravu”, tačka 363 (presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Tadić*, tačka 226), a poziva se i na presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Vasiljević*, tačka 95.

zločinačkog poduhvata ... a ne samo znati za njega”.⁸⁹⁰ Žalbeno vijeće u predmetu Kvočka je zaključilo da “udruženi zločinački poduhvat jeste naprosto sredstvo počinjenja zločina; on sâm po sebi ne predstavlja krivično djelo. Stoga ne bilo ispravno govoriti o pomaganju i podržavanju udruženog zločinačkog poduhvata. Pomagač i podržavalac pomaže glavnom počinioocu ili počiniocima u počinjenju krivičnog djela”.⁸⁹¹

590. Pošto je Sud utvrdio da su optuženi bili pomagači, onda na osnovu zakona ne može utvrditi da su oni pomagali i podržavali zločince koji su počinjeni u okviru udruženog zločinačkog poduhvata.

591. Sud takođe želi dati svoj komentar u pogledu prakse optuženja u odnosu na direktne izvršioc zločina u Srebrenici u julu 1995. godine. Naime, tvrdnje da su oni učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu mogu dodatno zakomplikovati sudski postupak. Oblik odgovornosti po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata zaista može biti potreban kako bi se utvrdila krivica onih lica koja nisu direktno počinila brojne zločine u Srebrenici u julu 1995. godine (ubistva itd.), ali su učestvovali kao pripadnici vojne ili civilne hijerarhije koja je formulisala plan izvršenja genocida. Ne može se reći da je svaki vojnik koji je počinio zločin u skladu sa opštim planom izvršenja genocida to učinio kao svjesni učesnik udruženog zločinačkog poduhvata. Takođe se ne može reći da je sud obavezan da to utvrdi. Ukoliko se dokaže izvan razumne sumnje da su optuženi direktno učestvovali u ubistvima velikog broja zarobljenika, dovoljno je utvrditi da su optuženi počinili navedeni zločin (u ovom slučaju, radi se o genocidu), ali se ne mora utvrditi da li su to učinili kao učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu. U vezi s tim, sud prihvata ocjenu pretresnog vijeća u predmetu Trbić gdje se navodi da “ovaj vid odgovornosti nije prikladan za svaki predmet ili svakog optuženog. On se s oprezom primjenjuje na određene počinioce čije radnje i namjera ispunjavaju tražene kriterije”.⁸⁹²

592. Dokazi jasno pokazuju izvan razumne sumnje da je postojao plan izvršenja genocida u Srebrenici za koje se optuženi terete. Međutim, dokazi koji su izvedeni na glavnom pretresu ne ukazuju izvan razumne sumnje da su krivične radnje optuženih rezultat

---

⁸⁹⁰ Tužilac protiv *Milana Milutinovića i dr.*, IT-05-87-PT “Odluka o zahtjevu Ojdanića kojim se pobija nadležnost: indirektno saizvršilaštvo”, 22.3.2006. godine, tačka 20.

⁸⁹¹ Tužilac protiv Miroslava Kvočke, Mlađe Radića, Zorana Žigjica, Dragoljuba Preaća, IT-98-30/1-A, presuda od 28.2.2005. godine, tačka 91.

⁸⁹² Tužilaštvo BiH protiv Milorada Trbića, prvostepena presuda, tačka 222.

njihovog *svjesnog* učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu radi prisilnog preseljenja bosanskih Muslimana iz Srebrenice.

593. Nakon što je Sud utvrdio da nije potrebno dokazivati da li su krivična djela počinjena u sklopu udruženog zločinačkog poduhvata, nije se trebalo ni upuštati u razmatranje završnih riječi odbrane optuženog Tomića u dijelu gdje se kaže da udruženi zločinački poduhvat nije bio propisan u domaćem zakonodavstvu bivše Jugoslavije i Bosne i Hercegovine, tvrdeći da nije moguća koezistencija člana 29. Krivičnog zakona BiH i instituta saizvršilaštva kroz udruženi zločinački poduhvat; odnosno da se ta dva instituta – udruženi zločinački poduhvat i saizvršilaštvo iz člana 29. – međusobno isključuju.⁸⁹³

594. Udruženi zločinački poduhvat podrazumijeva “učesće optuženog koje može imati oblik pružanja pomoći ili doprinosa izvršenju zajedničkog cilja.”⁸⁹⁴ Sud je utvrdio da su optuženi dali značajan doprinos u ostvarivanju plana izvršenja genocida. Međutim, optuženi ne moraju biti pripadnici ili “učesnici” u udruženom zločinačkom poduhvatu da bi se oglasili krivim za genocid u skladu sa zajedničkim planom vršenja genocida. Optuženi nisu morali biti na sastancima sa licima koja su isplanirala genocidne operacije (kao što su starješine VRS-a) niti razgovarati sa njima o tome. Isto tako, optuženi nisu morali biti upoznati sa cjelokupnim planom. Oni su direktno učestvovali u brutalnom ubistvu oko 1.000 zarobljenika znajući da će time potpuno ili djelimično uništiti zaštićeno stanovništvo, tj. muškarce bosanske Muslimane, dok se vrši prisilno preseljenje žena, djece i starijih osoba iz njihovih domova na teritoriju pod kontrolom ABiH.

595. Odbrana optuženog Tomića se u svojim završnim riječima usprotivila retroaktivnoj primjeni Krivičnog zakona BiH na krivičnu odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata. S obzirom da sud optužene nije oglasio krivim kao svjesne učesnike u udruženom zločinačkom poduhvatu, bilo bi nesvršishodno razmatrati ovu argumentaciju.⁸⁹⁵

596. Sud je utvrdio da su optuženi znali da svjesno pomažu drugima u počinjenju krivičnog djela (član 31. KZ BiH) i da su to htijeli. Sud je utvrdio da su optuženi znali da svjesno pomažu drugima (VRS, MUP) da počine genocid kad su vodili zarobljenike prema

---

⁸⁹³ Završne riječi advokata Pavlovića, branioca optuženog Tomića

⁸⁹⁴ Žalbena presuda u predmetu Brđanin, tačka 424.

⁸⁹⁵ Završne riječi advokata Pavlovića, branioca optuženog Tomića

skladištu i onda ih ubili, te da su znali da se vrši prisilno preseljenje žena i djece iz Srebrenice, te da su sve to i htijeli.

XXVI KAZNA

597. Genocid se smatra jednim od najtežih zločina. U rezoluciji Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o genocidu iz 1946. godine stoji⁸⁹⁶

„Genocid predstavlja uskraćivanje prava na život cijelim grupama ljudi, kao što ubistvo predstavlja uskraćivanje prava na život ljudima kao pojedincima; takvo uskraćivanje prava na život djeluje zaprepašujuće na svijest čovječanstva, uzrokujući mu ogroman gubitak time što ga lišava kulturološke i svake druge raznolikosti koju predstavljaju te grupe ljudi, i u suprotnosti je sa moralnim pravom, kao i sa duhom i ciljevima Ujedinjenih nacija... Kažnjavanje zločina genocida je pitanje od međunarodnog značaja.

598. Sud prihvata obrazloženje MKSJ-a u nedavno izrečenoj presudi za krivično djelo genocida u predmetu protiv Popovića i dr. gdje stoji⁸⁹⁷:

„Smišljeno uništavanje bosansko-muslimanskog stanovništva iz Srebrenice u julu 1995. godine predstavlja jedan od najtežih zločina počinjenih u Evropi nakon Drugog svjetskog rata. Istrebljenje muškaraca bosanskih Muslimana iz Srebrenice, zajedno sa radnjama prisilnog preseljenja i progona bosansko-muslimanskog stanovništva iz enklava Srebrenica i Žepa, predstavlja najteže zločine prema međunarodnom krivičnom pravu.

599. Sud je prilikom donošenja odluke o kazni uzео u obzir sve elemente čl. 39. i 48. Krivičnog zakona. Sud je razmotrio težinu krivičnih radnji, te sve okolnosti pod kojima su krivična djela počinjena, uključujući i motive optuženih.

600. Kazna mora biti srazmjerna krivičnom djelu, te mora utjecati na druge da ne čine slična krivična djela. Kaznom se takođe mora izražavati društvena osuda takvog

⁸⁹⁶ Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija br. 96(I) od 11.12.1946. godine.

⁸⁹⁷ Tužilac protiv Popovića i dr., IT-05-88-T, presuda od 10.6.2010. godine, tačka 2148.

ponašanja, kao i informisati javnost o prirodi i težini djela. Krivično gonjenje ovog djela kao i izrečena kazna treba da daju do znanja da će zločini počinjeni tokom rata biti procesuirani, a krivci kažnjeni.

601. Žrtve ovog krivičnog djela su bile naročito bespomoćne i ugrožene nakon zarobljavanja; one su bile iscrpljene bježeći od granatiranja civilnih meta u Srebrenici. Mnoge žrtve su namamljene na predaju dobivši lažna obećanja da će im se obezbijediti siguran put do područja pod kontrolom Armije BiH. Ugroženost žrtava predstavlja otežavajuću okolnost. S tim u vezi, Sud prihvata obrazloženje pretresnog vijeća u predmetu Kravica (Stupar i dr.) gdje stoji „fizička i psihička patnja kojoj su izložene direktne žrtve bila je ogromna. Zarobljeni muškaraci svih starosnih dobi, koji su ubijeni u skladištu u Kravici, bili su nenaoružani zatočenici koje su zarobili, ili koji su se predali bosanskim Srbima, jer im je bila obećana sigurnost“.⁸⁹⁸

602. Genocid je ostavio užasne i trajne posljedice na zajednicu bosanskih Muslimana na području Srebrenice. Razmjere zločina su bile nesagledive. Mnogi su izgubili svoje živote. Nekolicina osoba koje su preživjele masakr u Kravici i danas osjećaju posljedice. Hiljade drugih su izgubili muževe, očeve, sinove i druge bliske članove porodice.

(i) Radomir Vuković

603. Optuženi Radomir Vuković je na kraju glavnog pretresa pred sudom izjavio da u relevantno vrijeme nije bio u Kravici, a „što se tiče onih koji su tamo bili prisutni i počinila ta djela, po mom mišljenju, nisu ni ljudi ni vojnici. Oni su obični kriminalci i kukavice“.⁸⁹⁹

604. Branilac tvrdi da optuženi nikad nije imao nacionalnih predrasuda, te da je sve ljude tretirao na jednak način. Tahir Ibrišimović, Bošnjak koji je svjedočio o ličnosti optuženog, rekao je da su njihove porodice bile komšije i prijatelji. Tahir Ibrišimović je bio jedan od ukupno pet Bošnjaka koji su živjeli u tom mjestu 1992. godine. Dvojica su bila policajci, a

---

⁸⁹⁸ Tužilac protiv Stupara, prvostepena presuda, str 225.

⁸⁹⁹ Radomir Vuković, 26.3.2010. godine.

dvojica doktori i oni su protjerani 1992. godine.⁹⁰⁰

605. Radomir Vuković je u vrijeme svog hapšenja živio u Beogradu, Republika Srbija. Podnio je zahtjev za državljanstvo i radio kao keramičar. Ima malo dijete i suprugu. Ranije je bio osoba korektnog ponašanja i nije osuđivan.

(ii) Zoran Tomić

606. Optuženi Tomić je na kraju glavnog pretresa pred sudom izjavio da je Kravicu prvi put pomenuo u policijskoj stanici 2001. godine. Rekao je da nije bio u koloni već niže na putu. Naveo je da svjedok D-5 nije bio iskren jer je htio da poveže petoricu ili šestoricu policajaca sa događajem u Kravici iako oni nisu tamo bili. Optuženi je izrazio želju da se suoči sa svjedokom D-5 u sudnici.

607. Sud je pažljivo cijenio iskaze svjedoka koji su na glavnom pretresu govorili o ličnosti optuženog Zorana Tomića. Muhamed Buševac je govorio o ličnosti optuženog; njihovi očevi su bili kao „braća“. Muhamed Buševac je ranjen u junu 1992. godine dok je komandovao diverzantskim vodom Armije BiH koji je izvodio dejstva u zoni u blizini Pelemiša. Tomić, koji je bio u maskirnom odijelu, i još jedan muškarac u sličnoj uniformi su pronašli Buševca kako krvari u jednom potoku. Tomić ga je prepoznao i izvukao ga na udaljenost od 200 m, bliže položajima Armije BiH. Muhamed Buševac smatra da mu je Tomić spasio život. Opisujući Tomića, Buševac je rekao da je bio mršaviji i da nije bio ćelav tokom rata.⁹⁰¹ Slaviša Vlačić, je takođe svjedočio o ličnosti optuženog Tomića i naveo da je on bio pristojan, te da je bio strastveni navijač FK „Partizan“.⁹⁰²

608. Milica Bogičević, direktorica škole u Zvorniku, je u svom iskazu navela da je Tomić kao policajac bio dodijeljen njenoj školi i da je tu radio tri godine sve do hapšenja 2008. godine. Njeni učenici su zavoljeli Tomića i zvali su ga Zoka.⁹⁰³

609. Tomić je u vrijeme hapšenja radio kao kao policajac u Zvorniku. Ranije je bio osoba

---

⁹⁰⁰ Tahir Ibrišimović, 25.6.2009. godine.

⁹⁰¹ Muhamed Buševac, 8.7.2009. godine.

⁹⁰² Slaviša Vlačić, 25.6.2009. godine.

⁹⁰³ Milica Bogičević, 8.7.2009. godine.

korektnog ponašanja i nije osuđivan.

(iii) Argumenti protiv navodne retroaktivne primjene Krivičnog zakona BiH iz 2003. godine

610. Odbrana je u završnim riječima tvrdila, na osnovu principa zakonitosti i zabrane retroaktivne primjene zakona, da je bivši KZ SFRJ bio blaži zakon 1995. godine i da se isti treba primijeniti na ovaj predmet.⁹⁰⁴ Iako se odbrana u završnim riječima ne ograničava samo na pitanje odmjeravanja kazne, taj argument se ne može odnositi na krivično procesuiranje za zločin genocida; genocid je bio propisan kao krivično djelo i u KZ SFRJ i u preuzetom KZ SFRJ koji se primjenjivao u BiH 1995. godine.⁹⁰⁵
611. Maksimalna kazna za krivično djelo genocida, i prema KZ SFRJ i preuzetom KZ u BiH 1995. godine, je bila kazna zatvora u trajanju od pet godina ili smrtna kazna; umjesto smrtne kazne u određenim okolnostima se mogla izreći kazna zatvora u trajanju od 20 godina. Prema Krivičnom zakonu iz 2003. godine, za navedeno djelo je predviđena kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 20 do 45 godina.
612. Prilikom izricanja kazni za krivično djelo genocida, pretresna i apelaciona vijeća ovog suda su zauzela stav da izricanje kazne dugotrajnog zatvora umjesto smrtne kazne ne predstavlja povredu principa retroaktivnosti niti povredu člana 7. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima.⁹⁰⁶
613. Sud prihvata ovo obrazloženje te odbacuje argumente kojima se tvrdi da se izricanjem kazne dugotrajnog zatvora krši Evropska konvencija. Sud smatra da je kazna zatvora u trajanju od 31 godine blaža kazna u odnosu na smrtnu kaznu koja je bila propisana 1995. godine.

---

⁹⁰⁴ Završne riječi advokata petka Pavlovića, branioca optuženog Zorana Tomića

⁹⁰⁵ Uredba sa zakonskom snagom o primjeni Krivičnog zakona BiH i Krivičnog zakona SFRJ, koji je preuzet kao republički zakon za vrijeme neposredne ratne opasnosti ili za vrijeme ratnog stanja („Službeni list R BiH“, br. 6/92), te Zakon o potvrđivanju uredbi sa zakonskom snagom.

⁹⁰⁶ Npr. u predmetu Tužilac protiv Stupara, prvostepena presuda, str. 186.-187. Apelaciono vijeće je potvrdilo ove navode u istom predmetu (tačke 484.-518. drugostepene presude) i izreklo kazne zatvora u rasponu od 28 do 33 godine zatvora.

(iv) Kriteriji za odmjerenje kazne

614. Sud je cijenio lične i porodične prilike optuženih, te njihovo držanje nakon počinjenja djela. Kako je to navedeno, obojica su bili osobe korektnog ponašanja i nisu bili osuđivani. Međutim, i pored toga, sud mora cijeniti ogromne razmjere zločina. Objektivno se radi o veoma teškom djelu. Optuženi su svojim radnjama dana 13. jula postali odgovorni za uzimanje života više stotina zarobljenika bosanskih Muslimana iz Srebrenice, čime su doprinijeli uništenju bosansko-muslimanskog stanovništva Srebrenice. Radnje optuženih i drugih pripadnika 2. odreda Šekovići koji su učestvovali u masakru imaju dugoročne posljedice na bosansko-muslimansko stanovništvo sa područja Srebrenice, uz direktne posljedice za porodice žrtava i druga njima bliska lica.
615. Sud se pozvao na kazne zatvora koje su izrečene u presudama drugih vijeća ovog suda za zločine počinjene u skladištu u Kravici, a naročito osuđujuću presudu za pomaganje u genocidu.
616. Sud se naročito poziva na kazne izrečene drugostepenom presudom optuženima u predmetu Kravica (Stupar i dr.). Optuženi u tom predmetu su osuđeni za isto djelo kao i optuženi Vuković i Tomić (pomaganje u genocidu), i to u skoro identičnim okolnostima. Zatvorske kazne koje su izrečene u tom predmetu su bile u rasponu od 28 do 33 godine. U nastojanju da kazne zatvora koje se izriču za slična djela budu uravnotežene, sud je utvrdio da je primjerena kazna koja odgovara težini krivičnog djela, kazna zatvora u trajanju od po 31 godinu za svakog od optuženih. Ova kazna je neophodna i srazmjerna patnjama neposrednih ili posrednih žrtava, te jačini ugrožavanja „zaštićenog dobra“ iz člana 48. Krivičnog zakona.
617. Sud je sklon prihvatiti isticanje odbrane optuženih da optuženi u određenim periodima svojih života (pa ipretženo) „nisu imali nacionalnih predrasuda“, kako to za optuženog Vukovića ističe njegov branilac. Sklon je i povjerovati da je optuženi Tomić spasio život svjedoku Buševac Muhamedu, bosanskom Muslimanu i da je bio omiljen među školskom djecom o čijoj je sigurnosti pazio, te da se u društvu prepoznavao kao navijač FK Partizan, a da je optuženi Vuković iskreni vjernik. Sve te okolnosti Sud je cijenio pri odmjerenju kazne, imajući u vidu da je ljudski posve obično i normalno nemati nacionalnih predrasuda, navijati za fudbalski klub, voljeti djecu i biti iskren vjernik. Ali, ovo vijeće

konstatuje da se u Srebrenici, u julu 1995. godine, ponovila najteže razumljiva činjenica da silne i sulude zločine čine obični ljudi, čak izrazito obični, intelektualno i morlano prosječni.

618. Na osnovu člana 56. Krivičnog zakona, vrijeme koje su optuženi proveli u pritvoru, i to optuženi Vuković od 8.8.2008. godine, a optuženi Tomić od 3.6.2008. godine, uračunava se u izrečenu kaznu zatvora.

XXXVII ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA I IMOVINSKO-PRAVNIM ZAHTJEVIMA

619. Na osnovu člana 189. stav 1. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, troškovi postupka iz člana 185. stav 2. tačke a) do f) padaju na teret budžetskih sredstava.

620. Na osnovu člana 198. stav 3. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, a uzevši u obzir da se ne zna identitet oštećenih strana koje žele ostvariti imovinsko-pravne zahtjeve, oštećeni se upućuju da svoje eventualne imovinsko-pravne zahtjeve ostvare u parničnom postupku.

ZAPISNIČAR – stručni saradnik

Stanislava Nuić

PREDSJEDNIK VIJEĆA

SUDIJA

Senadin Begtašević

PRAVNI LIJEK: Protiv ove presude može se izjaviti žalba Apelacionom odjeljenju ovog Suda u roku od 15 dana od dana primitka pismenog otpavka presude.

ANEKS 1 - TOK POSTUPKA

I Optužnica i tok postupka

1. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je optužnicom broj KT-RZ-143/07 od 18.08.2008.godine koja je potvrđena dana 19.08.2008.godine, te optužnicom broj: KT-RZ-53/08 od 26.08.2008.godine, koja je potvrđena istog dana, optužilo Tomić Zorana i Vuković Radomira za počinjenje krivičnog djela genocid iz člana 171. KZ BiH, a u vezi sa članom 29., i 180. stav 1. istog zakona.
2. U optužnicama se navodi da su optuženi u namjeri da djelimično istrijebe grupu bošnjačkog naroda, nanošenjem teških fizičkih i duševnih povreda grupi bošnjačkog naroda prisilnim premještanjem stanovništva, odvajanjem muškaraca od njihovih porodica, zarobljavanjem i pogubljenjima, u svojstvu specijalca – policajca, zajedno sa više pripadnika Drugog odreda Specijalne policije Šekovići MUP-a Republike Srpske, kao svjesni učesnici udruženog zločinačkog poduhvata, u kom su Vojska RS i MUP RS preduzimali širok i sistematičan napad na pripadnike bošnjačkog naroda, u periodu od 10.07. do 19.07.1995. godine, znajući za takav napad, u saizvršilaštvu sa drugim pripadnicima VRS i MUP-a RS, sa zajedničkim ciljem da iz zaštićene zone UN Srebrenica trajno prisilno premjeste oko 40 hiljada civila i po prijekom postupku pogube i pokopaju preko 7 hiljada muškaraca Bošnjaka u dobi između 13 i 70 godina:

dana 12.07.1995. godine učestvovali u pretresu sela naseljenih bošnjačkim stanovništvom u području zaštićene zone UN Srebrenica u okolini Potočara sa ciljem pronalaska bošnjačkog stanovništva, istjerivanja iz njihovih kuća i sprovođenja u rejon Potočara, a zatim istog dana u popodnevnim satima i tokom narednog dana 13.07., na dijelu ceste Bratunac- Konjević Polje u mjestu Sandići, opština Bratunac, učestvovali u održavanju prohodnosti ceste radi nesmetanog transporta bošnjačkog stanovništva autobusima i kamionima, osiguravanju ceste, zatvaranju i otvaranju za promet u skladu sa planom prisilnog preseljenja žena, djece i staraca bošnjačke narodnosti, a dana 13.07.1995.godine učestvovali u izvođenju operacije izviđanja i oružanim napadima iz tenkova, praga, protivavionskih topova i drugog pješadijskog oružja na kolonu Bošnjaka u području iznad Kamenice u blizini navedene putne komunikacije, prisiljavajući muškarce Bošnjake da se predaju, ohrabrujući ih i mameći lažnim obećanjima da će biti razmjenjeni, učestvovali u zarobljavanju više hiljada muškaraca Bošnjaka koji su pokušavali kroz šumu da pobjegnu

iz zaštićene zone, koji su zatim pretresani i oduzimani im novac i vrijednosti, te im naređivano da odlože hranu, odjeću i ostalo što su nosili u torbama, da bi u popodnevnom satima istog dana učestvovali u sprovođenju kolone od oko hiljadu zarobljenih Bošnjaka iz mjesta Sandići u skladište Zemljoradničke zadruge Kravica, znajući da će biti pogubljeni, i nakon zatvaranja zarobljenika u skladište, zajedno sa drugim pripadnicima Drugog odreda, usmrtili većinu zarobljenika, tako što je optuženi Tomić Zoran učestvovao u likvidaciji zarobljenika pucajući iz automatske puške na zarobljenike, a optuženi Vuković Radomir bacajući na njih bombe.

3. Na potvrđene optužnice branioci optuženih su uložili prethodne prigovore. Sudija za prethodno saslušanje je rješenjem br. X-KR-08/552 od 16.09.2008.godine odbio kao neosnovan prethodni prigovor branioca optuženog Tomić Zorana, advokata Petka Pavlovića, dok je rješenjem broj X-KR-06/180-2 od 26.09.2008.godine djelimično uvažio prethodne prigovore branioca optuženog Vuković Radomira, advokata Lazarević Radivoja, te kao nezakonite dokaze izdvojio iz sudskog spisa dva zapisnika o prikupljanju izjave⁹⁰⁷, dok su u preostalom dijelu prethodni prigovori odbijeni kao neosnovani.
4. Po podnesenom prijedlogu Tužilaštva BiH, sud je dana 20.10.2008.godine donio rješenje o spajanju postupaka, te je dalji postupak nastavljen pod jedinstvenim brojem X-KR-06/180-2.
5. Na ročištu održanom 19.09.2008.godine odnosno 01.10.2008.godine optuženi Tomić Zoran odnosno Vuković Radomir su se izjasnili da nisu krivi za djela koja su im optužnicama Tužilaštva stavljena na teret.
6. Predpretresno ročište pred sudećim vijećem održano je dana 05.11.2008.godine, na kcjem su branioci najavili podnošenje zahtjeva za izuzećem sudećeg vijeća, te je ročište prekinuto do donošenja odluke po zahtjevu za izuzeće.
7. Rješenjem Opće sjednice suda BiH⁹⁰⁸ odbijen je, kao neosnovan, zahtjev branilaca optuženih za izuzećem sudećeg vijeća, a Rješenjem V.D glavnog Tužioca Tužilaštva

---

⁹⁰⁷ Zapisnik o prikupljanju izjave broj 12-1-7/02/230-468/03 od 21.08.2003.godine, zapisnik o prikupljanju izjave

broj 12-02/4- od 19.06.2005.godine

⁹⁰⁸ Rješenje Opće sjednice Suda BiH br.Su-01-598/08 od 21.11.2008.godine

BiH⁹⁰⁹ odbijen je, kao neosnovan, zahtjev branioca optuženog Tomić Zorana za izuzećem tužioca Tužilaštva BiH, Bulić Ibri.

8. Predpretresno ročište je nastavljeno dana 26.11.2008.godine na kojem je Tužilaštvo izložilo plan izvođenja dokaza i uložilo dva pretresna prijedloga⁹¹⁰, dok je odbrana iznijela primjedbe na plan izvođenja dokaza i predložila da sud zbog kompleksnosti predmeta optuženima imenuje dodatne branioc.

I II Procesne odluke

9. Optuženom Vuković Radomiru za dodatnog branioca je postavljen Golić Rade, advokat iz Zvornika, a optuženom Tomić Zoranu postavljen je branilac Perić Miloš, takođe advokat iz Zvornika.⁹¹¹
10. Vijeće je djelimično odlučilo o pretresnom prijedlogu Tužilaštva br.1, te je odbio prijedlog Tužilaštva da se kao dokazi uvrste u dokazni materijal transkripti svjedočenja iz predmeta Suda BiH br.X-KR-05/24 (*predmet „Kravica“*), navedeni pod tačkom 1 pretresnog prijedloga, osim ukoliko budu ispunjeni uslovi iz člana 273. ZKP BiH.⁹¹²
11. Vijeće je usvojilo prijedlog Tužilaštva BiH da se u svojstvu svjedoka pozovu i saslušaju Petar Mitrović i Miladin Stevanović, te zabranio korištenje saznanja iz svjedočenja Mitrovića i Stevanovića dobivenih u ovom predmetu, u postupcima koji se kod ovog Suda vode protiv njih.⁹¹³
12. Rješenjem⁹¹⁴ od 19.02.2009. godine Vijeće je prihvatilo korištenje izjava i transkripata svjedoka date u postupcima pred MKSJ, a na osnovu Zakona o ustupanju predmeta⁹¹⁵, kao i izjavu jednog svjedoka u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH.

---

⁹⁰⁹ Rješenje V.D. glavnog Tužioca Tužilaštva BiH broj:A-RZ-232/08 od 26.11.2008.godine

⁹¹⁰ **Pretresni prijedlog Tužilaštva BiH br.1** (prijedlog da se kao dokazi uvrste u dokazni materijal transkripti svjedočenja iz predmeta Suda BiH br. X-KR-05/24, te iz predmeta Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) protiv Radislava Krstića, Vidoja Blagojevića i Vujadina Popovića, kao i izjave svjedoka date Tužilaštvu MKSJ); **Pretresni prijedlog Tužilaštva BiH br.2** (prijedlog za prihvatanje činjenica utvrđenih pravomoćnim presudama MKSJ)

⁹¹¹ Rješenje Suda BiH br. X-KR-06/180-2 od 26.11.2008.godine

⁹¹² Rješenje Suda BiH br.X-KR-06/180-2 od 12.12.2008.godine

⁹¹³ Rješenje Suda BiH br.X-KR-06/180-2 od 06.02.2009.godine

⁹¹⁴ Rješenje Suda BiH br X-KR-06/180-2 od 19.02.2009.godine

⁹¹⁵ Zakon o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za područje bivše Jugoslavije (MKSJ) Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH

13. Rješenjem⁹¹⁶ od 27.02.2009.godine Vijeće je nakon razmatranja Prijedloga Tužilaštva i odgovora odbrane, prihvatilo 49 činjenica, koje su **navedene u prilogu 1 kao sastavnom dijelu ove presude.**
14. Svrha prihvatanja utvrđenih činjenica je da se omogući ekspeditivnost postupka, a u isto vrijeme zaštite prava optuženog na pravično, javno i brzo suđenje, u skladu sa članom 13. ZKP BiH i članom 6. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.
15. U pogledu mjera zaštite za svjedoke vijeće je procesnim rješenjima utvrdilo mjere zaštite za svjedoka D1, prema kojem su ostale na snazi mjere zaštite koje je svjedok imao pred MKSJ i to pseudonim, zaštita ličnih podataka, te izmjena slike i zvuka⁹¹⁷, te za svjedoka D5, zaštita ličnih podataka i zabrana objavljivanja fotografskog, video i audio zapisa lika svjedoka kao i sadržaja njegovog svjedočenja putem medija⁹¹⁸. Svjedoku D5 je na njegov zahtijev, a radi zaštite njegovih interesa za vrijeme saslušanja, određen savjetnik, Haris Bojić, advokat iz Sarajeva. Identiteti oba svjedoka bili su poznati odbrani.
16. Na ročištu održanom 01.04.2009.godine vijeće je svjedoku Mitrović Petru odredilo savjetnika, Todorovic Todora, advokata iz Vlasenice. Vijeće je takođe donijelo odluku da dozvoli Tužilaštvu da umjesto svjedoka Ćatić Hajre, koja usljed lošeg zdravstvenog stanja nije u mogućnosti svjedočiti, pozove i sasluša svjedoka Subašić Muniru koja nije bila predložena kao svjedok u optužnici, a koja bi svjedočila na iste okolnosti, nalazeći da je to opravdano i u interesu kako ekonomičnosti postupka, tako i u interesu odbrane.
17. Tužilaštvo BiH je dana 30.03.2009. godine podnijelo prijedlog Tužilaštva BiH broj 4 za prihvatanje transkripta Ćatić Hajre. Odbrana optuženog Zorana Tomića je dostavila svoje izjašnjenje u kojem navodi da se protivi prihvaćanju transkripta svjedokinje Ćatić Hajre, navodeći da je riječ o predmetu Suda BiH. Na glavnom pretresu održanom dana 01.04.2009. godine, Sud je odbio prijedlog za prihvatanje transkripta Ćatić Hajre, ali je istovremeno odlučio da prihvati prijedlog Tužilaštva BiH da sasluša svjedokinju Subašić Muniru i to u fazi izvođenja dokaza od strane Tužilaštva BiH, pa je time zaštićeno pravo Odbrane kako u pogledu neposrednog saslušanja odnosno unakrsnog ispitivanja svjedoka, a iz razloga što je svjedokinja Subašić Munira predložena da svjedoči na iste okolnosti kao

⁹¹⁶ Rješenje suda BiH br. X-KR-06/180-2 od 27.02.2009.godine

⁹¹⁷ Rješenje Suda BiH br. X-KR-06/180-2 od 18.12.2008.godine

⁹¹⁸ Rješenje Suda BiH br. X-KR-06/180-2 od 03.02.2009.godine

i Čatić Munira.⁹¹⁹

18. Dana 08.04.2009. godine na nastavku glavnog pretresa, Tužilaštvo BiH je predložilo da se kao dokaz uvede zapisnik o uviđaju i rekonstrukciji broj KT-RZ 10/05 od dana 04.10.2005. godine pod rednim brojem T 28, navodeći da se radi o potkrepljujućem dokazu svih iskaza predloženih na ročištu od dana 08.04.2009. godine, te da je time Tužilaštvo htijelo da potvrdi da je advokat Slavica Čvoro bila prisutna na uviđaju i rekonstrukciji u ovom predmetu. Odbrana prvooptuženog i drugooptuženog se usprotivila prijedlogu uvrštavanja ovog zapisnika u svom sadržajnom smislu, ne sporeći činjenicu da je advokat Slavica Čvoro bila prisutna na rekonstrukciji i uviđaju u ovom predmetu. Sud je cijeneći činjenicu da je prema iskazu tužioca ovaj dokaz predložen kao potkrepljujući dokaz i to pored okolnosti da se pri objašnjenju navelo da se ovaj dokaz predlaže u sklopu poimanja sadržaja iskaza svjedoka u kompletnom smislu, ali decidno ističući da se ovim dokazom htijelo utvrditi da je advokat Slavica Čvoro u ovom predmetu bila prisutna na rekonstrukciji i uviđaju, a što je odbrana učinila nespornim, Sud je donio odluku da ne prihvati uvođenje ovog dokaza u spis.⁹²⁰

19. Sud BiH dana 23.04.2009.godine donosi rješenje kojim se prihvata prijedlog odbrane i dozvoljava se unakrsno ispitivanje svjedoka Nikolić Momira, Kingori Joseph, Groenwegwn paul, Franken Robert Aleksander, Obrenović Dragan, Thomas Karremans, Borovčanin Ljubomir, te se odbija prijedlog odbrane da se pozovu i unakrsno ispitaju svjedoci Stupar Miloš, pieter Boering, Lendert Cornelis van Dujin i Dean Maning.⁹²¹

20. Dana 14.05.2009. godine Sud BiH donio je Rješenje kojim se prihvata prijedlog branioca optuženog Trifunović Milenka, advokata Golić Radeta da se identitet svjedoka D5 može otkriti optuženom Trifunoviću uz isključenje svih drugih osoba, te mu se može objelodaniti neredigovani transkript iskaza svjedoka D5, odnosno sadržaj njegovog svjedočenja datog na suđenju u krivičnom predmetu broj X-KR-06/180-2, u skladu sa postojećim mjerama zaštite ovog svjedoka. Branilac se obavezuje da traži održavanje zatvorene sjednice ako se budu pred Sudom BiH iznosili bilo kakvi usmeni argumenti o sadržaju transkripta, radi potpune zaštite povjerljivosti identiteta zaštićenog svjedoka.⁹²²

---

⁹¹⁹ Audio zapis sa glavnog pretresa od dana 01.04.2009. godine u predmetu X-KR-06/180-2

⁹²⁰ Audio zapis sa glavnog pretresa od dana 08.04.2009. godine u predmetu X-KR-06/180-2

⁹²¹ Rješenje Suda BiH broj X-KR-06/180-2 od 23.04.2009.godine

⁹²² Rješenje Suda BiH broj X-KR-06/180-2 od 14.05.2009.godine

21. Vijeće je usvojilo prijedlog Tužilaštva i dana 19.05.2009. godine donio Rješenje kojim se prihvata isti da se u vezi sa krivičnim postupkom protiv Ivanović Željka da se tužilaštvu dozvoljava da neredigovani transkript iskaza svjedoka D1 odnosno sadržaj njegovog svjedočenja datog na suđenju u krivičnom postupku u predmetu ovog Suda broj: X-KR-06/180-2, može se objelodaniti osumnjičenom Ivanović Željku i njegovom braniocu po službenoj dužnosti, uz isključenje svih drugih osoba, a u skladu sa postojećim mjerama zaštite ovog svjedoka. Svjedok D1 u ovom postupku svjedočit će pod pseudonimom I-1. tužilaštvo se obavezuje da traži održavanje zatvorene sjednice ako se budu pred Sudom BiH iznosili bilo kakvi argumenti o sadržaju transkripta, radi potpune zaštite povjerljivosti identiteta zaštićenog svjedoka.⁹²³
22. Rješenje Suda BiH od 24.08.2009.godine kojim se usvaja pretresni prijedlog Tužilaštva BiH broj 5 da se prihvati korištenje transkripata svjedočenja zaštićenog svjedoka D2 iz predmeta MKSJ protiv Radoslava Krstića (IT-98-33), od 10.04.2009. godine gdje je iskazao pod pseudonimom K. Iskaz se prihvata uz ograničenja navedena u članu 3. stav 2. Zakona o ustupanju. Odbija se prijedlog odbrane da se svjedok pozove radi unakrsnog ispitivanja.⁹²⁴
23. Dana 24.08.2009. godine Suda BiH je donio Rješenje u kojem se dozvoljava slijedeće: da se identitet svjedoka D5 može otkriti optuženom Stupar Milošu, uz isključenje svih drugih osoba, te mu se može objelodaniti neredigovani transkript iskaza svjedoka D5, odnosno sadržaj njegovog svjedočenja datog na suđenju u krivičnom postupku u predmetu ovog Suda broj: X-KR-06/180-2, u skladu sa postojećim mjerama zaštite ovog svjedoka, branilac se obavezuje da traži održavanje zatvorene sjednice ako se budu pred sudom iznosili bilo kakvi usmeni argumenti o sadržaju transkripta, radi potpune zaštite povjerljivosti identiteta zaštićenog svjedoka.⁹²⁵
24. Sud BiH je dana 27.08.2009.godine donio Rješenje kojim se Vuković Radomiru odobrava stalna posjeta u pritvorsku jedinicu od strane lica Jokić Danila, Erkić Dražena, Matić Cvijana i Kandić Milutina.⁹²⁶

---

⁹²³ Rješenje Suda BiH broj X-KR-06/180-2 od 19.05.2009.godine

⁹²⁴ Rješenje Suda BiH broj X-KR-06-180-2 od 24.08.2009.godine

⁹²⁵ Rješenje Suda BiH broj X-KR-06-180-2 od 24.08.2009.godine

⁹²⁶ Rješenje Suda BiH broj X-KR-06-180-2 od 27.08.2009.godine

25. Dana 03.09.2009. godine Sud BiH je donio Rješenje kojim se djelimično usvaja pretresni prijedlog odbrane optuženih Vuković Radomira i Tomić Zorana za prihvatanje utvrđenih činjenica od 26.05.2009. godine. Činjenice utvrđene od strane Pretresnog i Žalbenog vijeća MKSJ u predmetu Tužilac protiv Krstića i Tužilac protiv Blagojevića i Jokića, naveden u Aneksu I ovog rješenja, prihvataju se kao dokazne prema članu 4. Zakona o ustupanju. Preostale činjenice se odbijaju iz razloga navedenih u obrazloženju rješenja.⁹²⁷
26. U odnosu na posjete Sud BiH je donio Rješenje 22.09.2009.godine kojim se optuženom Tomić Zoranu dozvoljava posjeta od strane lica Marjanović Predraga, Popović Milisava i Mičić Zdravka⁹²⁸
27. U pogledu prijedloga odbrane Suda BiH je dana 16.11.2009.godine donio Rješenje u kom se odbijaju prijedlozi dodatnog branioca optuženog Vuković Radomira, Radeta Golića, advokata iz Vlasenice da se kao dokazi odbrane uvrste u dokazni materijal transkript svjedočenja svjedoka Ljubomira Borovčanina u predmetu Kravica od 21.05.2008. godine, pred Sudom BiH, te uvrštavanje dokaznog materijala transkripta svjedočenja Richard-a Butler-a, kao dokaza pribavljenih od strane Međunarodnog krivičnog suda za područje bivše Jugoslavije (MKSJ) u predmetu Popović i dr. od 17.01.2008. godine⁹²⁹
28. Sud BiH je dana 26.11.2009.godine donio Rješenje kojim se odbija prijedlog branilaca optuženih Vuković Radomira i Tomić Zorana, advokata Radivoja Lazarevića, Petka Pavlovića i Miloša Perića od 20.05.2009. godine, 10.11.2009. godine i 18.11.2009. godine, da se izvrši vještačenje po vještaku prof.dr.Miletu Matijeviću.⁹³⁰
29. Rješenjem Suda BiH od 21.12.2009.godina odbija se prijedlog branioca optuženog Vuković Radomira , advokata Radivoja Lazarevića od 14.12.2009. godine, da se u svojstvu svjedoka sasluša Hasanović Hasan, i da se kao dokaz uvede izjava Mevludina Orića data u predmetu MKSJ pod oznakom It-05-88-T (predmet Popović i dr.).⁹³¹
30. Rješenjem Suda BiH od 05.02.2010.godine odbija se prijedlog branioca optuženog Vuković Radomira, advokata Radivoja Lazarevića o ponovnom saslušanju svjedoka D-5 i

---

⁹²⁷ Rješenje Suda BiH broj X-KR-06-180-2 od 03.09.2009.godine

⁹²⁸ Rješenje Suda BiH broj X-KR-06-180-2 od 22.09.2009.godine

⁹²⁹ Rješenje Suda BiH broj X-KR-06-180-2 od 16.11.2009.godine

⁹³⁰ Rješenje Suda BiH broj X-KR-06-180-2 od 26.11.2009.godine

⁹³¹ Rješenje Suda BiH broj X-KR-06-180-2 od 21.12.2009.godine

prijedlog o saslušanju svjedoka koji tvrde da su bacali bombe u skladištu Kravica 13.07.1995.godine, kao neprecizan.⁹³²

31. Odbrana optuženih je 18.12.2009. godine dostavila prijedlog Sudu BiH za pozivanje svjedoka Hasana Hasanovića i uvrštavanja u dokazni materijal transkript svjedočanja Mavludina Orića od 24.12.2009.godine koji je dat pred MKSJ u predmetu protiv Popović Vujadina i dr.. Sud je još ranije odlučio o ovim prijedlozima i pored toga dostavio je ovaj podnesak Tužilaštvu BiH. Tužilaštvo BiH se pismeno izjasnilo na ovaj prijedlog, navodeći da je Sud već prethodno o ovom prijedlogu odlučio i da se radi o “res iudicata” tj. o presuđenoj stvari i da po mišljenju Tužilaštva BiH ove prijedloge treba odbaciti. Iako vijeće ne dijeli mišljenje sa mišljenjem Tužilaštva BiH smatrajući da se institut “res iudicata” - institut presuđene stvari ne može primjeniti na procesna rješenja, vijeće je ipak odlučilo da odbije ove prijedloge.⁹³³
32. Dana 05.02.2010. godine Sud je zaprimio ponovni prijedlog za izvođenje dokaza, vještačenje po vještaku policijske struke prof. dr. Mile Matijevića iz Banja Luke, advokata Miloša Perića, branioca optuženog Zorana Tomića. Sud je već ranijem rješenjem od dana 26.11.2009. godine odbio ovaj prijedlog. Tužilaštvo se izjasnilo da se protivi ovakvom prijedlogu. Vijeće je razmatralo i ovaj prijedlog, te je isti odbilo iz identičnih razloga navedenim u rješenju Suda BiH od dana 26.11.2009. godine u ovom predmetu, smatrajući da sadržaj novog prijedloga u osnovi ne sadrži neke nove podatke koje bi svojim sadržajem prouzrokovali donošenje drugačije sudske odluke.⁹³⁴
33. Dana 22.01.2010. godine je iz tehničkih razloga prekinuto saslušanje svjedoka _P. Groenewegen, kada je izvršeno djelomično saslušanje svjedoka. Sud je na narednom ročištu dana 05.02.2010. godine nakon što je primio izjašnjenje svjedoka P. Groenewegen koje je Tužilaštvu BiH dostavila sudija iz Haaga, sudija_Mariette Moussault, u kojem se navodi da svjedok nezainteresiran da ponovo svjedoči i da je isti uvjeren da neće ništa nadodati osim onoga što je već i ranije rekao. Imajući u vidu ovakav sadržaj ovog dopisa, Sud drži da postoje prepreke da se ovaj svjedok ponovno sasluša i da to nije moguće, te da nema proceduralnih niti zakonskih mogućnosti da prisili ovog svjedoka da pristupi na sud radi unakrsnog ispitivanja.⁹³⁵

---

⁹³² Rješenje Suda BiH broj X-KR-06-180-2 od 05.02.2010.godine

⁹³³ Audio zapis sa glavnog pretresa od dana 05.02.2010. godine u predmetu X-KR-06/180-2

⁹³⁴ Audio zapis sa glavnog pretresa od dana 05.02.2010. godine u predmetu X-KR-06/180-2

⁹³⁵ Audio zapis sa glavnog pretresa od dana 05.02.2010. godine u predmetu X-KR-06/180-2

ANEKS 2 - GLAVNI PRETRES

Tužilaštvo

Dokazni postupak

Svjedoci Tužilaštva

1. Na glavnom pretresu saslušani su sljedeći svjedoci Tužilaštva:

Tužilaštvo je u toku dokaznog postupka izvelo dokaze saslušanjem svjedoka, i to: zaštićenih svjedoka D1, D4 i D5, Nikolić Jovana, Stanojević Ostoje, Simić Krste, Žugić Slaviše, Aščerić Mirka, Pepić Milenka, Aleksić Marka, Čelić Predraga, Stjepanović Slobodana, Stupar Dragomira, Marković Luke, Lukić Zore, Zoljić Danila, Vukajlović Stanislava, Nikolić Ilije, Stevanović Miladina, Mitrović Petra, Dragomir Vasića, Subašić Munira, Erkić Dražena, Brekalo Damira, Mekić Duška, Ilić Stevu, Vlačić Slavišu, Ostojić Marka, Ibrišimović Tahira, Batler Richarda, Kingori Josepha i Gornvegen Paula. Također na prijedlog Tužilaštva saslušan je i vještak Tuco Vedo.

Materijalni dokazi Tužilaštva

Sud je izvršio uvid u sljedeće materijalne dokaze Tužilaštva:

Tužilaštvo je izvelo sljedeće materijalne dokaze:

T1 – cd (film Zorana Petrovića) i transkript filma

T2 – zapisnik o saslušanju svjedoka Nikolić Jovana od 10.10.2005. godine, broj KT-10/05

T2a, T2b, T2c, T2d – fotografije skladišta u Kravici

T3a – fotografija kamiona

T 3b – skica za svjedoka Stanojević Ostoja

T4 –fotografija (uložena prilikom saslušanjav svjedoka D1) skladište u Kravicama

T5 – fotografija (uložena prilikom saslušanja svjedoka Simić Krste) skladište u kravicama sačinjena iz P-10.1

T6 – fotografija (uložena prilikom saslušanja svjedoka Simić Krste) Glogova načinjena

iz vazduha 17.07.1995. godine

T7- fotografija (uložena prilikom saslušanja svjedoka Simić Krste) Glogova od 17.07.1995. godine

T8 – zapisnik o saslušanju svjedoka Marka Aleksić, sačinjen od strane Državne agencije za istrage i zaštitu – Centar za istraživanje ratnih zločina broj: 14-04/2-327/05 od 12.10.2005. godine

T9 – zapisnik o saslušanju svjedoka Pepić Milenka, sačinjen od strane Državne agencije za istrage i zaštitu – Centar za istraživanje ratnih zločina broj: 14-04/2-388/05 od 26.10.2005. godine

T10 – zapisnik o saslušanju svjedoka Čelić Predraga, sačinjen od strane Državne agencije za istrage i zaštitu – Centar za istraživanje ratnih zločina broj: 14-04/2-391/05 od 27.10.2005. godine

T11- zapisnik o saslušanju svjedoka Stjepanović Slobodana – prigovor advokata Golića u skladu sa članom 273. ZKP, sačinjen od strane Državne agencije za istrage i zaštitu – Centar za istraživanje ratnih zločina broj: 14-04/2-393/05 od 27.10.2005. godine

T11a – fotografija koja je prezentirana svjedoku Stjepanović Slobodanu i dao održene zabilješke i oznake.

T12 a- zapisnik o ispitivanju osumnjičenog, sačinjen od strane Tužilaštva BiH, broj KT-RZ-10/05 od 18.4.2008. godine i transkript od 18.4.2008. godine za svjedoka D5

T12 b- zapisnik o saslušanju svjedoka D5 od 22.05.2008. godine, i transkript od 22.05.2008. godine za svjedoka D5

T 12 c – zapisnik o saslušanju svjedoka D5 od 18.8.2008. godine

T12d – fotografija koju je svjedok D5 označavao

T12e – fotografija sačinjena iz P-10.6

T13 – fotografija uložena prilikom saslušanja svjedoka Stupar Dragomira, sačinjena iz P-10.1

T14 – zapisnik o saslušanju svjedoka Marković Luke od 20.09.2005. godine

T15 – zapisnik o uviđaju i rekonstrukciji od 29.9.2005. godine uz cd (sa nazanakom rekonstrukcija Marković Luka)

T16- fotografija koju je označio svjedok D4

T17 – skica koja se odnosi na svjedoka D4

T18 – Transkript o saslušanju svjedoka Zoljić Danila od 15.09.2006. godine

T19 – Zapisnik o saslušanju svjedoka Vukajlović Stanislava

T20a – skica

- T20b – fotografija skladišta u Kravicama
- T21 – Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Stevanović Miladina od 01.07.2005. godine
- T22 – 22 fotografija skladišta u Kravicama
- T23 – zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Miladina Stevanovića od 24.06.2005. godine
- T24 – zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Petra Mitrovića od 21.06.2005. godine
- T25 – Rješenje Suda BiH broj: X-KR-05/24 od 18.04.2007. godine
- T26 – fotografija skladišta u Kravicama
- T27 – fotografija sačinjena iz P-10.6
- T28 – naredba broj: 64/95 od 10.07.1995. godine od komadanta štaba Tomislava Kovaća
- T29 – depeša Dragomir Vasić, CJB Zvornik, broj 277/95, od 12.07.1995. godine
- T30 - depeša Dragomir Vasić, CJB Zvornik, broj 281/95, od 12.07.1995. godine
- T31 - depeša Dragomir Vasić, CJB Zvornik, broj 282/95, od 13.07.1995. godine
- T32 - depeša Dragomir Vasić, CJB Zvornik, broj 283/95, od 13.07.1995. godine
- T33 - depeša Dragomir Vasić, CJB Zvornik, broj 12-6/08-508/95 od 14.07.1995. godine
- T34 - depeša Dragomir Vasić, CJB Zvornik, broj 01-16-02/1-205/95 od 15.07.1995. godine
- T35 - depeša Dragomir Vasić, CJB Zvornik, broj 01-01-0211-206/95 od 17.07.1995. godine
- T36 - depeša Dragomir Vasić, CJB Zvornik, broj 12-6/08-534/95 od 19.07.1995. godine
- T37 - depeša Dragomir Vasić, CJB Zvornik, broj 01-16-02/12231/95 od 28.07.1995. godine
- T38 - depeša Dragomir Vasić, CJB Zvornik, broj 01-16-02/1-221/95 od 22.07.1995. godine
- T39-izvještaj zamjenika komadanta SBO Ljubiše Borovčanina
- T40 – izvještaj Deana Meninga
- T41 – izvještaj Deana Meninga
- T42 – izvještaj Deana Meninga
- T43 – izvještaj Deana Meninga iz 2003. godine iz predmeta Blagojević
- T44 – transkript svjedočenja Nikolić Momira
- T45 – transkript svjedočenja Stupar Miloša
- T46 – transkript svjedočenja Kingori Josepha
- T47 - transkript svjedočenja Pietera
- T48 - transkript svjedočenja Paul Groenvegen
- T49 - transkript svjedočenja Lendet Van Duina

- T50 - transkript svjedočenja Obrenović Dragana**
- T51 - transkript svjedočenja Frankart Roberta**
- T52 - transkript svjedočenja Tomasa Karamasa**
- T53 - transkript svjedočenja Deronjić Miroslava**
- T54 – izjave Ljubomira Borovčanina koje je dao Tužilaštvu MKSJ-20.02.2002. godine**
- T54b – 11.03.2002. godine, 12.03.2002. godine**
- T55a – izjava Deronjić Miroslava 1997. godine**
- T55b – izjava iz 1998. godine**
- T55c – izjava iz 1999. godine**
- T55d – 2003. godine**
- T56 – izjava o činjenicama i prihvatanju krivice Momir Nikolić**
- T57 – Obrenović**
- T58 – izjava o činjenicama i prihvatanju krivice Obrenović Dragan**
(navedno je pobrojano na zapisniku od 29.04.2009. godine u knjizi 4)
- T59 - Spisak pripadnika Drugog odreda Šekovići koji su ostvarili LD za mjesec juli 1995. godine, - Specijalna brigada – II Odred Specijalne policije Šekovići,**
- T60 – Dopis MUP-a RS, broj: 02/3-str.pov.1091/05 od 22.11.2005. godine**
- T61 - Spisak pripadnika Specijalne brigade policije, dostavljen od MUP-a Republike Srpske, Uprava kriminalističke policije, broj: 02/3-str.pov. 994/05 od 26.10.2005. godine,**
- T62 - Struktura Specijalne brigade policije, MUP-a RS, štab u Janji (Bijeljina)**
- T63 - Struktura RS policije u području Drinskog korpusa od 12.07.95.-P363**
- T64 - Izvod iz bolničkog protokola za 13.07.1995.godine**
- T65 - Smjernice za određivanje kriterijuma krivičnog gonjenja iz 1992.godine, autor Vojno tužilaštvo, pri glavnom štabu vojske RS-a**
- T66 - Naredba o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u vojsci Srpske Republike Bosne i Hercegovine Republike BiH, Glasnik srpskog naroda, od 13.06.1992., autor Radovan Karadžić**
- T67 - Direktiva za dalja dejstva br.7, broj: Dt 2/2-11 od 8.3.1995., Vrhovna komanda OS Republike Srpske, autor vrhovni komandant Radovan Karadžić**
- T68 - Direktiva za dalja dejstva op.7/1, broj: Dt 2/2-15 od 31.3.1995., Glavni štab Vojske Republike Srpske, komandant Ratko Mladić**
- T69 - Naredba Radovana Karadžića za uvođenje najviših mjera borbene gotovosti, od 16.06.1995.g.**
- T70 - Polugodišnji izvještaj MUP-a RS, Specijalne brigade policije, Drugi odred**

specijalne policije Šekovići, broj: 01/1-1-1/2-230/95 od 05.07.1995.godine

T71 - Naredba za mobilizaciju svih V/O od 10.07.1995. godine, autor Vidoje Blagojević

T72 - Bilten bezbjednosnih događaja, broj 200, od 12.07.1995. godine, MUP Bijeljina

T73 - Naredba za obezbjeđenje autobusa za evakuaciju, od 12.07.1995. godine, autor Milenko Živanović

T74 - Naredba za sprečavanje prolaska muslimanskih grupa ka Kladnju i Tuzli, od 13.07.1995. godine, autor Milenko Živanović

T75 - Redovni borbeni izvještaj od 13.07.1995. godine, autor Radislav Krstić

T76 - Izvještaj MUP-a Specijalne brigade policije broj: 284/95 od 13.07.1995. godine zamjenika komadanta SBP Ljubiše Borovčanina

T77 - Redovni borbeni izvještaj od 14.7.1995. godine, autor Mile Simanić

T78 - Dostava podataka zamjeniku ministra od 14.07.1995., autor Dragan Kijac

T79 - Redovni borbeni izvještaj od 17.7.1995., autor Mile Simanić

T80 - Izvještaj o bezbjednosnoj situaciji u II odredu policije Šekovići od 03.08.1995., autor Sekula Nedeljko

T81 - postupak sa ratnim zarobljenicima Milomir Savčić

T82 - Laboratorijski izvještaj

T83 - Kriminalističko tehnička analiza eksploziva na osnovu uzoraka sa raznih lokacija u Srebrenici, autor Holandski institut za kriminalističku tehniku

T84 - Procjena minimalnog broja osoba koja je MKSJ ekshumirao od 1996. do 2001., januar 2004., autor Jose Pablo Baraybar

T85 - Izvještaj o iskopavanjima i ekshumaciji masovne grobnice Glogova 1 u 2000. godini, Richard Wright - nedostaje

T86 - Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija) - operacija "Krivaja 95" od 01.11.2002.godine, Richard Butler

T87 - Izvještaj Američke mornaričke službe za istrage o pregledu i pronalaženju dokaza iz skladišta Kravice

T88 - Izvještaj dodatak na broj nestalih i umrlih iz Srebrenice, od H.Brunborg

T89 - Izvještaj o broju nestalih i mrtvih u Srebrenici od H.Brumborg i H.Urdala

T90 - Izvještaj o pregledu i pronalaženju dokaza iz skladišta u Kravicama, od Michael Hedley, mart 2001. godine

T91 - Izvještaj o uzorcima krvi i tkiva pronađenim u školi Grbavci, skladištu u Kravicama

T92 - Izvještaj OTP pod nazivom nestali iz Srebrenice-osobe koje se vode kao nestale

nakon zauzimanja Srebrenice

T93 - Izvještaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 2 u 1999-2001.godina, forenzički antropolog Jose Pablo Baraybar

T94 - Izvještaj glavnog patologa grobnice Srebrenice, MKSJ, 1999.godine, John Clark

T95 - Publikacija MKCK, nestale osobe na teritoriji BiH, od 30.06.1998. godine

3C-18 Izvještaj Dean Manning, dopunski od 08.06.2007. i 27.11.2007.godine (Istraga o Srebrenici).

T96 – Crtež lica mjesta Kravica, broj: 14-13/1-7-243/05 od 04.10.2005.godine

T97 - Fotografija Srebrenica i Žepa, juli 95

T98 - Fotografija- Bijela kuća- MKSJ

T99 - Fotografija- Potočari- MKSJ, načinjena iz zraka 13.07.2009. godine sa bilješkama

T100 - Fotografija iz zraka-Potočari od 13.07.1995. – MKSJ

T101 - Mapa-kretanje kolone i položaj srpskih snaga- MKSJ

T102 - Fotografija-pokazuje brdo i šumu gdje su se kretale kolone Muslimana- MKSJ

T103 - Karta koja prikazuje kretanje kolone-P138

T104 - Karta koja prikazuje kretanje kolona, razbijenih na sjever i jug- P24

T105 - Fotografija iz zraka-Nova kasaba, fudbalsko igralište od 13.07.1995. – MKSJ

T106 - Fotografija dolina Sandići, načinjena iz vazduha-P9.3

T107 - Fotografija doline Sandići 13.07.95.-P9.1

T108 - Fotografija doline Sandići, uvecano-P9.2

T109 - Fotografija načinjena iz pravca Bratunca, sa područjem izmedju Kravica i Sandića, sa označenim skladištem-P9.5

T110 - Fotografija skladište u Kravicama, 13.07.95.-P10.2

T111 - Video fotografije tijela ispred skladišta u Kravicama, 13.07.1995.

T112 - Fotografija tavanice zapadnog dijela sa tragovima krvi-P10.5

T113 - Fotografija unutrašnjeg zapadnog dijela skladišta sa mrljama od krvi na zidu-P10.4

T114 - Fotografija otiska cipela pod prozorom-P10.7

T115 - Fotografija uvećana foto.otiska cipele pod prozorom-P10.8

T116 - Mapa primarnih i sekundarnih grobnica, MKSJ

T117 - Fotografija Konjević Polja od 14.08.95.-P8.4

T118 - Fotografija Glogova 05.07.95., sa bilješkom-P11.2

T119 - Fotografija Glogova načinjen iz vazduha, sa biljeskom-P11.1

T120 - Glogova načinjena iz vazduha od 17.07.95.-P11.3

- T121 - Fotografija LK. Dahmo Kadric, iz Glogove-P657
- T122 - Masovne grobnice u području Tatara-Bratunac, 27.07.95 i 20.10.1995. godine, MKSJ, Tatar Bratunac -P567
- T123 - GL 1-Fotografija
- T124 - Fotografija uznemirena zemlja, Glogova, 30.10.95-P570
- T125 - Fotografija uznemirena zemlja, Glogova, 09.11.95.-P571
- T126 - Zeleni Jadar- grobnica, MKSJ
- T127 - Fotografija iz zraka-Zeleni Jadar, MKSJ
- T128 - Zeleni Jadar- grobnica, uznemirena zemlja, od 07.09.1995. i 02.10.1995., MKSJ
- T129 - Zeleni Jadar- grobnica, uznemirena zemlja, od 24.08.1995. i 02.10.1995., MKSJ
- T130 - Zeleni Jadar- grobnica, uznemirena zemlja, od 20.10.1995. i 23.10.1995., MKSJ
- T131 - Karta koja prikazuje selo Kravice i cestu u Kravicama-P674
- T132 - Karta Kravice -P4.3
- T133 - Grobnice Srebrenica, primarne i sekundarne, grafikon
- T134 - Brošura-Fotografije izdvojene iz video zapisa sa suđenja o Srebrenici-P22
- T135 - Brošura-Knjiga za identifikaciju bosanskih Muslimana-P23
- T137 – Zapisnik o saslušanju svjedoka Mekić Duška, Državna agencija za istrage i zaštitu, Centar za istraživanje ratnih zločina od 20.10.2005. godine
- T138a – Presuda općinskog suda u Mostaru Posl.br.K. 30/98 od 26.11.2001. godine
- T138b – Presuda Županijskog suda u Mostaru broj K 30/98 od 26.11.2001. godine
- T138c – Presuda Višeg suda u Mostaru broj: Kž. 14/96 od 22.04.1997. godine
- T139 – Fotografija dolina Sandići, načinjena iz vazduha-P9.3
- T140 – Zapisnik o saslušanju svjedoka Radoslava Stuparevića , Tužilaštvo BiH, broj KT-RZ-18/05 od 29.06.2006. godine
- T141 - Fotografija dolina Sandići, načinjena iz vazduha-P9.3
- T142 – zapisnik o saslušanju svjedoka Sekula Nedeljka, Državna agencija za istrage i zaštitu, Centar za istraživanje ratnih zločina od 12.10.2005. godine
- T143 – Transkript svjedočenja svjedoka K u predmetu broj IT-98-33-T od 10.04.2000. godine
- T144-1 – Vandredni borbeni izvještaj str.pov.br.03/253-54-1 od 25.05.1995. godine, komadant pukovnik Vidoje Blagojević
- T144-2 - Naredba za sprečavanje prolaska muslimanskih grupa ka Kladnju i Tuzli, od 13.07.1995., autor Milenko Živanović
- T144-3 - Redovni borbeni izvještaj od 17.7.1995.

T144-4 – Vandredni borbeni izvještaj o stanju u z/o 1.Zpbr. komanda Drinskog korpusa. Strogo pov.br. 03/2-221, autor general major Radislav Krstić

T144-5 - Redovni borbeni izvještaj od 18.7.1995., komanda Drinskog korpusa. Strogo pov.br. 03/2-222, autor general major Radislav Krstić

T144-6 - Redovni borbeni izvještaj od 19.7.1995., komanda Drinskog korpusa. Strogo pov.br. 03/2-223, autor general major Radislav Krstić

Odbrana

Svjedoci odbrane

2. Na glavnom pretresu saslušani su sljedeći svjedoci odbrane optuženog Radomira Vukovića i Tiomić Zorana:

Odbrana optuženog Vukovića i optuženog Tomića je u toku dokaznog postupka izvela dokaze saslušanjem svjedoka: Žugić Slaviše, Pavlović Save, Ristić Cvijana, Buševac Muhameda, Bogičević Milice, Spasojević Dušana , Stuparević Radoslava, Kandić Milutina, Andrić Nenada, Sekula Nedeljka , Milaković Nikole i Radovanović Aleksandra. Također saslušan je i vještak Radovanović Svjetlana.

Radomir Vuković

Odbrana optuženog Vuković Radomira provela je sljedeće dokaze:

Materijalni dokazi

3. Sud je izvršio uvid u sljedeće materijalne dokaze odbrane optuženog Radomira Vukovića:

O - I – 1 - Fotografija mjesta Kravice – Hangar-uložena dana 18.12.2008. godine, za vrijeme saslušanja svjedoka D1

O - I – 2 - Zapisnik broj: KT-RZ-10/05 o saslušanju svjedoka Aleksić Marka, sastavljen u Tužilaštvu dana 27.06.2006. godine, u predmetu protiv Stupara i ostalih - uloženo dana 04.02.2009. godine

- O - I – 3 a - Sporazum o imunitetu na glavnom pretresu broj: KT-RZ-10/05 od 27.06.2006. godine između Tužilaštva BiH i Aleksić Marka, uloženo dana 04.02.2009. godine**
- O - I – 3 b - Odluka o imunitetu na glavnom pretresu Tužilaštva BiH svjedoku Aleksić Marka broj: KT-RZ-10/05 od 06.07.2006. godine, uloženo dana 04.02.2009. godine**
- O - I – 3 c - Obavijest o imunitetu u istrazi Tužilaštva BiH za Aleksić Marka od 05.05.2006. godine, uloženo dana 04.02.2009. godine**
- O - I – 4 – Grupa fotografija označena brojem 1 (na kojima je svjedok D5 napisao rukom imena),**
- O - I - 5 – Grupa fotografija označena brojem 2**
- O - I - 6 – Grupa fotografija označena brojem 3**
- O - I - 7 – Grupa fotografija označena brojem 4**
- O - I - 8 – Fotografija na kojoj je svjedok D5 označio mjesto puške i tijela Dragičević Krste**
- O - I - 9 – Izvještaj ljekara Okružnog zatvora u Beogradu o zdravstvenom stanju svjedoka D5 broj: 713-1-1605/08-04 od 30.05.08 godine**
- O - I - 10 – Grupa fotografija označena brojem 5**
- O - I - 11 – Grupa fotografija označena brojem 6**
- O - I - 12 – Grupa fotografija označena brojem 7**
- O - I - 13 – Grupa fotografija označena brojem 8**
- O - I - 14 – Grupa fotografija označena brojem 9**
- O - I - 15 – Grupa fotografija označena brojem 10**
- O - I - 16 – Grupa fotografija označena brojem 11**
- O - I - 17 – Grupa fotografija označena brojem 12**
- O - I - 18 – Grupa fotografija označena brojem 13**
- O - I - 19 – Grupa fotografija označena brojem 14**
- O - I - 20 - Fotografija označena brojem 15**
- O - I - 21 – Grupa fotografija označena brojem 16**
- O - I - 22 – Grupa fotografija označena brojem 17**
- O - I - 23 – Grupa fotografija označena brojem 18**
- O - I – 24 do O – I - 30 – Fotografije označene brojem 19, 20, 21, 22, 23, 24 i 25**
- O - I - 31 –Transkript suđenja u predmetu X – KR-05/24 od 11.06.2008. godine, u predmetu „Stupar i drugi“**
- O - I - 32 – Transkript suđenja u predmetu X-KR-05/24-II od 11.06.2008. godine u**

predmetu „Stevanović Miladin“ i dr.

O - I - 33 – Presuda Suda BiH broj X-KR-06/236 od 06.11.2008. godine protiv optuženog Blagojević Mladena

O - I - 34 – Presuda Suda BiH broj X-KR-06/294 od 11.04.2008. godine protiv optuženog Šefika Alića

O - I - 35 – Nalaz i mišljenje vještaka o duševnom zdravlju i uračunljivosti Petra Mitrovića

O - I - 36 – Zapisnik Državne komisije za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima – Opštinska komisija Živinice R BiH, broj: 01-0564/95 od 08.08.1995. godine

O - I - 37 – Fotografija

O - I - 38 – Operativni izvještaj Armije BiH, komanda 28. divizije, str.pov.broj: 04-114/95, Srebrenica 30.06.1995. godine, Operativno vrijeme, 17,00 sati

O - I - 39 – Obavijest sa sjednice Predsjedništva opštine Srebrenica broj: 00342255 01-/95, održane dana 09.07.1995. godine u 19,00 časova

O - I - 40 – spisak ratnih zločinaca poznatih komandi 1.1 pbr, koji su vršili ratne zločine na području opština Bratunac, Srebrenica, Milići, Vlasenica i Skelani za koje postoje indicije da se nalaze u Srebrenici, broj 00678851 Bratunac, 12.07.1995. godine

O - I - 41 – Izvještaj o doturu UBS i MTS u enklave Žepa i Srebrenica, R BiH, Generalštab Armije R BiH, Štab Armije, broj: 1-1/7-169 od 28.05.1996. godine, Kakanj

O - I - 42 – izlaganje komandanta Armije BiH generala Rasima Delića, R BiH, generalštab Armije BiH, kabinet komandanta, str.pov.broj: 1/1-941, Sarajevo, 30.07.1996. godine

O - I - 43 – Obavještenje po aktu GSS A R BiH, Armija R BiH, komanda 28 divizije, Odsjek obavještajnih poslova, str.pov.broj: 02-06/95, Srebrenica, 29.06.1995. godine.

O - I - 44 – Informacija o borbenim rezultatima jedinica i komandi 28.dKoV.2.korpus ARBiH, Armija R BiH, Komanda 2. korpusa Str.pov.br:04/1-105-603, Tuzla, 08.07.1995. godine

O - I - 45 – Izjava predstavnika civilnih vlasti enklave Srebrenica u vezi sa realizacijom dogovora o evakuaciji civilnog stanovništva iz enklave, Komesar za civilna pitanja u srebrenici, broj: 07-27/95 od 17.07.1995. godine

O - I - 46 – naredba za pripreme izvođenja ofanzivnih b/d, naređenje, generalštab Armije BiH, R BiH, broj: 1/825-84 od 17.06.1995. godine

O - I - 47 – Obavještenje o rezultatima pregovora o demilitarizaciji Srebrenice, štab Vrhovne komande OS R BiH, sarajevo, R BiH, Str.pov broj: 02/520-2, Sarajevo,

20.04.1993. godine

O - I - 48 – Saznanja komande 2. korpusa, odjeljenje službe vojne bezbjednosti, broj: 06-101-197-7/95 od 11.09.1995. godine

O - I - 49 – Izjava Bećirović Ramiza, sačinjena od strane Armije R BiH, komanda 2. korpusa, odjeljenje službe vojne bezbjednosti, Tuzla 11.08.1995. godine.

O - I - 50 – Informacija i naređenje o uspjesima i zadacima jedinica ARBiH, Armija R BiH, komanda 2. korpusa, str.pov.br. 02/1-604/123, Tuzla, 02.07.1995. godine

O - I - 51 – Smještaj R/Z, komanda 1. PLBR, Str.pov.broj: 04-520-51/95 od 13.07.1995. godine

O - I - 52 – Telegram broj E8EAS60G od 28.06.95 o uspješno izvedenoj diverzantskoj b7d. Čestitka, A R BiH, Komanda 2. Korpusa, str.pov.broj: 02/1-670/4, Tuzla 28.06.1995. godine

O - I - 53 – izvještaj o popuni RJ, 28 divizija, kadrovska, A R BiH, Komanda 2. Korpusa, broj.pov.str: 03-183-231, Srebrenica: 01.07.95. godine

O - I - 54 – vandredni izvještaj komande 5. inžinjerskog bataljona. Str.pov.br.107-1 od 13.07.1995. godine

O - I - 55 – izvještaj o djelimično izvršenoj asanaciji terena Srebrenica rejon Kravice, republika Srpska, Vlada, Državna komisija za razmjenu ratnih zarobljenika i nestalih lica banja Luka, broj 193/97 od 29.05.1997. godine

O - I - 56 – prijevod izvještaja o komandnoj odgovornosti u brigadi VRS-a Richard-a Butler-a

O - I – 57 – Ujerenje na ime Vuković Rdomira, izdato od strane RS-a, Ministarstva unutrašnjih poslova, brigada policije za ATD Bijaljina, drugi odred za ATD, Šekovići, broj 01/1-1.4/2-851/96, od 24.10.1996. godine

O - I – 58– Ujerenje na ime Vuković Radomira, izdato od strane RS-a, Ministarstva odbrane, odsjek Šekovići, broj: 02-835-149/98 od 18.03.1998. godine

O - I – 59 – Izvod iz matične knjige umrlih, na ima Milice Vuković, Srbija i Crna Gora, R Srbija, matično područje Beograd, tekući broj 00444, od 06.04.2005. godine

O - I – 60 – zahtjev za prijavu – odjavu prebivališta – boravišta i promjenu adrese - stana, na ime Radomira Vukovića, MUP RS-a, Šekovići, od 02.02.2006. godine

Zoran Tomić

Materijalni dokazi

4. Sud je izvršio uvid u sljedeće materijalne dokaze odbrane optuženog Zorana Tomića:

Odbrana optuženog Tomić Zorana provela je dokaze:

O-II-1 –fotografija kuće

O-II -2 – fotografija škole

O-II-3 - fotografija

O-II-4 - fotografija spomenika Dragičević Krste

O-II-5 – fotografija 6 lica

O-II-6 – fotografija 20 lica

O-II-7 – fotografija 22 lica

O-II-8 – fotografija 14 lica

O-II-9 – sporazum o priznanju krivnje broj: KT-RZ 43/08 od 16.10.2008. godine – fotokopija

O-II-10 – izjava o činjenicama i priznanju krivnje broj: KT-RZ 43/08 od 16.10.2008. godine – fotokopija

O-II-11 – presuda Suda BiH od X-KR-06/180-1 od 22.10.2008. godine – fotokopija

O-II-12 – Uvjerenja o ranjavanju Andrić Nenada broj: 13-09/1-29-341 od 09.09.1995. godine, MUP RS-a, Centar javne bezbjednosti Zvornik – fotokopija

O-II- 12a – otpusna lista

O-II- 12b – potvrda o prijemu

O-II-13 a – Naredba od 14.07.2009. godine vještaku prof.dr. Svetlani Radovanović od strane branioca advokata Miloša Perića, Zvornik – fotokopij

O-II-13 b – Izvještaj vještaka dr. Svetlane Radovanović od 01.08.2009. godine, Beograd – fotokopija

O-II-13 c – Objedinjeni pregled potvrda o smrti iz spiska MKSJ – fotokopija

O-II-13 d – Radna biografija dr. Svetlane Radovanović

O-II-13 e – Rezime Izvještaja o broju stradalih u ZZ „Kravica“ dana 13.07.1995. godine – fotokopija

O-II-13 f – Priručnik za registraciju birača OSCE, Federalni zavod za statistiku, demografska statistika 2000, Sarajevo, juni 2001 godine – fotokopija

O-II-13 g – rezime nalaza nestalih i mrtvih u vezi sa Srebrenicom – Izvještaj iz 2005. godine, dr. Svetlana Radovanović

O-II-13 h – CD, dr. Svetlana Radovanović

O-II-14 – Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između general potpukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. maja 1993. godine u prisustvu general potpukovnika Phillippe Morillona – fotokopija

O-II-15 – Fotografija mjesta Kravice – Hangar

O-II-16 - Naređenje od 15.07.1995.godine , komanda drinskog korpusa str. po. br. 03/157-7

**ANEKS 3 – PRIHVAĆENE ČINJENICE UTVRĐENE PRAVOSNAŽNIM
PRESUDAMA MKSJ-a**

UČV ⁹³⁶ no.	PRIHVAĆENA ČINJENICA UTVRĐENA PRAVOSNAŽNOM PRESUDOM MKSJ-a ⁹³⁷	Tačka presude MKSJ-a u predmetu <i>Blagojević i Jokić i Krstić</i>)
1.	Od 11. jula do 1. novembra 1995. godine u istočnoj Bosni postojao sukob.	<i>Blagojević,</i> tačka 549
2.	Napad je bio rasprostranjen ili sistematski. Napad, koji su izvršili VRS i MUP, planiran je i definisan u naređenju “Krivaja 95”.	<i>Blagojević,</i> tačka 551
3.	Napad je nastavljen nakon pada Srebrenice i njime je pogođeno oko 40.000 ljudi koji su u vrijeme napada na Srebrenicu živjeli u toj enklavi.	<i>Blagojević,</i> tačka 551
4.	Ovaj napad je bio nedvojbeno usmjeren protiv civilnog stanovništva bosanskih Muslimana u srebreničkoj enklavi.	<i>Blagojević,</i> tačka 552
5.	U martu 1995. Radovan Karadžić, predsjednik Republike Srpske (RS), izdao je direktivu VRS-u u vezi sa dugoročnom strategijom snaga VRS-a u enklavi. U toj direktivi, poznatoj pod nazivom “Direktiva 7”, konkretno se navodi da VRS treba: izvršiti potpuno fizičko odvajanje Srebrenice od Žepe, čime sprečiti i pojedinačno komuniciranje između ovih enklava. Svakodnevnim planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici.	<i>Krstić,</i> tačka 28
6.	Tačno kao što je i bilo predviđeno tom direktivom, sredinom 1995. humanitarna situacija za bosansko-muslimanske civile i vojno osoblje u enklavi postala je katastrofalna.	<i>Krstić,</i> tačka 28
7.	Glavni štab VRS-a izdao je 31. marta 1995. direktivu 7.1, koju je potpisao general Mladić. Direktiva 7.1 izdata je “na osnovu direktive br. 7” i upućivala je Drinski korpus da, između ostalog, sprovodi “aktivna borbena dejstva ... oko enklava”.	<i>Krstić,</i> tačka 29
8.	Ofenziva VRS-a na Srebrenicu započela je 6. jula 1995.	<i>Krstić,</i> tačka 31
9.	9. jula 1995., predsjednik Karadžić izdao je novo naređenje, kojim je Drinskom korpusu VRS-a dao zeleno svjetlo da zauzme grad Srebrenicu.	<i>Krstić,</i> tačka 33

⁹³⁶ Redni broj utvrđene činjenice u ovom predmetu (utvrđena činjenica u predmetu Vuković i dr.).

⁹³⁷ *Tužilac protiv Krstića*: presuda Pretresnog vijeća (IT-98-33-T) od 02.08.2001. godine, potvrđena presudom Žalbenog vijeća (IT-98-33-A) od 19.04.2004. godine; *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*: presuda Pretresnog vijeća (IT-02-60) od 17.01.2005. godine, potvrđena presudom Žalbenog vijeća (IT-02-60-A) od 09.05.2007. godine.

10.	Kasno poslijepodne 11. jula 1995. general Mladić, u pratnji generala Živanovića (tadašnjeg komandanta Drinskog korpusa), generala Krstića (u to vrijeme zamjenika komandanta i načelnika štaba Drinskog korpusa) i drugih oficira VRS-a, trijumfalno je prošetao praznim ulicama Srebrenice.	<i>Krstić</i> , tačka 36
11.	Do večeri 11. jula 1995. u Potočarima se okupilo oko 20.000 do 25.000 izbjeglica bosanskih Muslimana.	<i>Krstić</i> , tačka 37
12.	Na hiljade bosansko-muslimanskih stanovnika Srebrenice pobjeglo je u Potočare, kako bi potražili zaštitu u bazi UN-a.	<i>Krstić</i> , tačka 37
13.	Njih nekoliko hiljada nahrupilo je u samu bazu UN-a, dok su se drugi smjestili po obližnjim fabrikama i poljima.	<i>Krstić</i> , tačka 37
14.	Uslovi u Potočarima bili su užasni. Bilo je vrlo malo hrane i vode, a julske vrućine su bile nesnosne.	<i>Krstić</i> , tačka 38
15.	Oficiri komande Drinskog korpusa i jedinice korpusa su 12. i 13. jula 1995. bile u Potočarima i nadgledali odvoženje bosansko-muslimanskih civila sa tog područja.	<i>Krstić</i> , tačka 432
16.	Žene, djeca i starci potprani su 12. i 13. jula 1995. u autobuse i pod kontrolom snaga VRS-a odvezeni iz Potočara na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana u blizini Kladnja.	<i>Krstić</i> , tačka 48
17.	Odvoženje bosansko-muslimanskog civilnog stanovništva iz Potočara dovršeno je uvečer 13. jula 1995. do 20:00 sati.	<i>Krstić</i> , tačka 51
18.	Kada su autobusi sa ženama, djecom i starcima krenuli na sjever prema teritoriji pod kontrolom bosanskih Muslimana, zaustavljali su ih putem i ponovo pretresali tražeći muškarce.	<i>Krstić</i> , tačka 56
19.	Pripadnici VRS-a i MUP-a su, idući između izbjeglica bosanskih Muslimana, odvajali sve bosanske Muslimane od 16 do otprilike 60 ili 70 godina od njihovih porodica.	<i>Blagojević</i> , tačka 168
20.	Odvajanje muškaraca se nastavilo 12. i 13. jula.	<i>Blagojević</i> , tačka 168
21.	Od jutra 12. jula snage bosanskih Srba počele su da izdvajaju muškarce od ostalih izbjeglica u Potočarima i drže ih na zasebnim mjestima.	<i>Krstić</i> , tačka 53
22.	Dana 13. jula 1995. vojnici Dutchbata primijetili su jasne znake da bosanski Srbi ubijaju neke od muškaraca bosanskih Muslimana koji su bili izdvojeni.	<i>Krstić</i> , tačka 58
23.	Muškarci bosanski Muslimani, koji su u Potočarima odvojeni od žena, djece i staraca (čiji broj je iznosio otprilike 1.000), prebačeni su u Bratunac.	<i>Krstić</i> , tačka 66
24.	Muškarci i dječaci su u Potočarima odvojeni od žena, djece i staraca i odvedeni u "bijelu kuću" na ispitivanje.	<i>Krstić</i> , tačka 157
25.	Oficiri Drinskog korpusa viđeni su i u blizini "bijele kuće" u vrijeme kada su tamo bili zatočeni izdvojeni muškarci.	<i>Krstić</i> , tačka 158
26.	Počevši od poslijepodneva 12. jula 1995. i tokom cijelog 13. jula 1995. muškarci zatočeni u "bijeloj kući" odvoženi su autobusima iz baze u Potočarima na mjesta zatočenja u Bratuncu.	<i>Krstić</i> , tačka 159
27.	Većina muškaraca bosanskih Muslimana izdvojenih u Potočarima i uhvaćenih u šumama držana je u Bratuncu jedan do tri dana, a zatim odvedena na druga mjesta zatočenja i na mjesta pogubljenja.	<i>Krstić</i> , tačka 179
28.	Velika grupa zatvorenika koje su preko noći držali u Bratuncu, rano	<i>Krstić</i> , tačka

	ujutro 14. jula 1995. godine odvezena je konvojem od 30 autobusa u školu u Grbavcima kod Orahovca.	220
29.	Procjenjuje se da je u gimnastičkoj sali bilo 2.000 – 2.500 muškaraca bosanskih Muslimana.	<i>Krstić, tačka 320</i>
30.	U aprilu 1996. započeli su s forenzičkim ispitivanjem lokacija na kojima se sumnjalo da su počinjena pogubljenja i s ekshumacijom masovnih grobnica.	<i>Blagojević, tačka 381</i>
31.	Forenzički dokazi su pokazali da postoje dva tipa masovnih grobnica: "primarne grobnice", u koje su osobe stavljene neposredno nakon smrti, i "sekundarne grobnice", u koje su te iste osobe ponovno pokopane kasnije.	<i>Blagojević, tačka 381</i>
32.	Izbjegllice u (UN) bazi (u Potočarima vidjelic su srpske vojnike kako pale kuće i stogove sijena.	<i>Krstić, tačka 41</i>
33.	Tokom poslijepodneva 12. jula 1995., ili najkasnije u ranim večernjim satima, snage bosanskih Srba počele su zarobljavati veliki broj ljudi sa začelja kolone.	<i>Krstić, tačka 63</i>
34.	Isprave i lični predmeti oduzeti su kako muškarcima bosanskim Muslimanima u Potočarima, tako i muškarcima zarobljenima iz kolone, stavljeni na gomilu i na kraju spaljeni.	<i>Krstić, tačka 547</i>
35.	Zarobljenici koji nisu ubijeni 13. jula 1995. kasnije su autobusima odvoženi na mjesta pogubljenja sjevernije od Bratunca, u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.	<i>Krstić, tačka 67</i>
36.	Egzekucije širokih razmjera na sjeveru vršene su u razdoblju između 14. i 17. jula 1995.	<i>Krstić, tačka 67</i>
37.	Planovi da se iz enklave odvezu civili bosanski Muslimani postali su kristalno jasni na tom drugom sastanku (između generala Mladića i Krstića, holandskog bataljona UN-a i predstavnika bosanskih Muslimana u hotelu „Fontana“ u Bratuncu dana 11.07.1995. godine u 23.00 sati).	<i>Krstić, tačka 129</i>
38.	Osim toga, general Mladić je bio taj koji je zakazao sastanke u hotelu “Fontana”, gdje je potpuno jasno pokazao da želi da bosanski Muslimani odu sa tog područja.	<i>Krstić, tačka 147</i>
39.	Dok su se organizovali konvoji autobusa 12. jula 1995., general Mladić je u jednom uhvaćenom razgovoru rekao: To je kapituliralo sve i predalo se, i evakuirat ćemo sve ko hoće i ko neće.	<i>Krstić, tačka 147</i>
40.	Doista, bosansko-muslimanske izbjeglice niko nije konsultovao niti im dao mogućnost izbora u vezi sa njihovom konačnom destinacijom.	<i>Krstić, tačka 147</i>
41.	Savjet bezbjednosti UN-a 14. jula 1995. izrazio je zabrinutost zbog prisilnog preseljenja civila iz srebreničke “zaštićene zone” koje su sprovodili bosanski Srbi, tvrdeći da je tu riječ o jasnom kršenju njihovih ljudskih prava.	<i>Krstić, tačka 148</i>
42.	Komanda Drinskog korpusa takođe je bila u vezi sa jedinicom MUP-a razmještenom na cesti Bratunac - Konjević Polje i pratila njeno napredovanje.	<i>Krstić, tačka 176</i>
43.	Iz prislušivanog razgovora od 13. jula 1995. u 20:40 sati saznajemo da je general Krstić razgovarao s pukovnikom Borovčaninom, zamjenikom komandanta jedinice MUP-a, pitao ga kako stoje stvari i rekao da će ostati u vezi.	<i>Krstić, tačka 176</i>

44.	postojala tijesna saradnja i koordinacija između jedinica MUP-a i Drinskog korpusa. Dana 11. jula 1995., prije nego što je VRS saznao za formiranje i kretanje kolone bosanskih Muslimana, Glavni štab je Drinskom korpusu naredio da preduzme mjere predostrožnosti, “u dogovoru i saradnji sa organima MUP-a”, u cilju sprečavanja ulaska, odnosno izlaska bosansko-muslimanskih snaga iz enklave.	<i>Krstić, tačka 287</i>
45.	Civilna policija Republike Srpske bila je dio Ministarstva unutrašnjih poslova (dalje u tekstu: MUP). U julu 1995. vršilac dužnosti ministra unutrašnjih poslova bio je Tomislav Kovač. Civilna policija bila je organizovana u dva odjeljenja: redovne policijske snage i brigada posebne policije.	<i>Blagojević, tačka 71</i>
46.	Brigada Specijalne policije bila je borbena jedinica MUP-a. Komandant je bio pukovnik Goran Sarić, a zamjenik komandanta pukovnik Ljubiša Borovčanin.	<i>Blagojević, tačka 75</i>
47.	Brigada Specijalne policije sastojala se od otprilike osam odreda, uključujući i 2. odred iz Škovića kojim je komandovao Miloš Stupar, Centar za obuku na Jahorini, kojim je komandovao Duško Jević.	<i>Blagojević, tačka 75</i>
48.	Pripadnici odreda su bili naoružani automatskim i poluautomatskim oružjem i obuka im se razlikovala od obuke redovnih policijskih snaga.	<i>Blagojević, tačka 75</i>
49.	Odredi su takođe raspolagali teškim naoružanjem i vozilima, kao što su tenkovi, oklopni transporter i prage.	<i>Blagojević, tačka 75</i>

EFV⁹³⁸ No.	PRIHVAĆENA ČINJENICA UTVRĐENA PRAVOSNAŽNOM PRESUDOM MKSJ-a⁹³⁹	Tačka u presudi MKSJ-a
50.	Općenito se smatralo da su snage bosanskih Srba koje su okruživale enklavu disciplinovane i dobro naoružane. VRS je bio organizovan po teritorijalnom principu i Srebrenica je pripadala području pod kontrolom Drinskog korpusa. Oko enklave je bilo razmješteno između 1.000 i 2.000 vojnika iz tri brigade Drinskog korpusa te snage bile su opremljene tenkovima, oklopnim vozilima, artiljerijskim oruđem i minobacačima. Jedinica ABiH koja je ostala u enklavi, odnosno 28. divizija, nije bila ni dobro organizovana, a niti dobro opremljena. Nedostajala je čvrsta komandna struktura i sistem komunikacije, neki od vojnika ABiH imali su stare lovačke puške ili uopšte nisu imali oružja, a samo nekolicina njih imala je prave uniforme. Međutim, Pretresno vijeće je takođe saslušalo svjedočenja da 28. divizija nije bila onako slaba kakvom su je neki opisivali. Sigurno je da je broj ljudi u 28. diviziji nadmašivao broj ljudi u Drinskom korpusu pri čemu su redovito protiv snaga VRS-a na tom području vršena izviđanja i diverzije.	<i>Krstić, tačka 21</i>

⁹³⁸ Redni broj utvrđene činjenice u ovom predmetu (utvrđena činjenica u predmetu Vuković i dr.).

⁹³⁹ *Tužilac protiv. Krstića*: presuda Pretresnog vijeća (IT-98-33-T) od 02.08.2001. godine, potvrđena presudom Žalbenog vijeća (IT-98-33-A) od 19.04.2004. godine; *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*: presuda Pretresnog vijeća (IT-02-60) od 17.01.2005. godine, potvrđena presudom Žalbenog vijeća (IT-02-60-A) od 09.05.2007. godine.

51.	Od samog početka obje su strane u sukobu kršile sporazum o “zaštićenoj zoni”.	<i>Krstić</i> , tačka 22
52.	Pretno vijeće je saslušalo vjerodostojno i velikim dijelom neosporeno svjedočenje o sistematskom odbijanju bosanskih Muslimana da se pridržavaju sporazuma o demilitarizaciji “zaštićene zone”. Bosansko-muslimanski helikopteri su letjeli, kršeći time odredbu o zoni zabrane letenja; ABiH je otvarala vatru prema linijama bosanskih Srba i kretala se kroz “zaštićenu zonu”; 28. divizija se nastavila naoružavati; a ABiH je prisvojila barem jedan dio humanitarne pomoći koji je stizao u enklavu. Bosanskim Srbima se činilo da snage bosanskih Muslimana u Srebrenici koriste “zaštićenu zonu” kao podesnu bazu za pokretanje ofanziva protiv VRS-a, a da UNPROFOR ništa ne čini kako bi to spriječio. General Halilović je priznao da su bosansko-muslimanski helikopteri letjeli i time kršili zabranu letenja, te da je on lično poslao osam helikoptera sa municijom za 28. diviziju. U moralnom smislu on to nije shvaćao kao kršenje sporazuma o “zaštićenoj zoni”, s obzirom na činjenicu da su bosanski Muslimani od početka bili izuzetno loše opskrbljeni oružjem.	<i>Krstić</i> , tačka 24
53.	Neposredno nakon zauzimanja Srebrenice nije bilo poznato gdje se nalazi 28. divizija ABiH. To je VRS-u stvaralo velike brige jer je postojala mogućnost da se snage 2. korpusa ABiH, koje su napadale iz pravca Tuzle i Kladnja, povežu s elementima 28. divizije. Uхваćene radio-poruke ukazuju na to da je VRS za formiranje kolone prvi put saznao 12. jula 1995. oko 03:00 sata.	<i>Krstić</i> , tačka 162
54.	Dakako, komanda Drinskog korpusa vrlo je dobro znala za opšti plan VRS-a da se zarobe muškarci bosanski Muslimani koji se nastoje probiti u Tuzlu. Zaista, komanda Drinskog korpusa dobila je od Glavnog štaba direktna naređenja da se zarobe ljudi iz kolone bosanskih Muslimana.	<i>Krstić</i> , tačka 169
55.	Svjedoci odbrane optužili su bosansko-muslimanske snage da zaštićenu zonu koriste kao utvrđenu bazu za pokretanje ofanziva protiv snaga bosanskih Srba. Zaista, 26. juna 1995., nekoliko sedmica prije ofanzive VRS-a na Srebrenicu, bosanskomuslimanske snage su iz enklave krenule u juriš na srpsko selo Višnica udaljeno 5 km.	<i>Krstić</i> , tačka 567
56.	U skladu s važećim zakonom u RS, jedinice MUP-a su se mogle prepotčiniti VRS-u za različite svrhe, između ostalog i kao pojačanje snagama VRS-a tokom borbenih dejstava.	<i>Blagojević</i> , tačka 76

ANEX 4 – IZVORI

MKSJ

Tužilac protiv Vidoje Blagojevića i Dragana Jokića, IT-02-60-T, presuda od 17.1.2005. godine (prvostepena presuda u predmetu Blagojević i Jokić)

Tužilac protiv Vidoje Blagojevića i Dragana Jokića, IT-02-60-A, presuda od 9.5.2007. godine (drugostepena presuda u predmetu Blagojević i Jokić)

Tužilac protiv Miroslava Deronjića, IT-02-61-S, presuda od 30.3.2004. godine

Tužilac protiv Miroslava Deronjića, IT-02-61-S, presuda po žalbi na kaznu, 20.7.2005. godine

Tužilac protiv Radislava Krstića, IT-98-33-T, presuda od 2.8.2001. godine (prvostepena presuda u predmetu Krstić)

Tužilac protiv Radislava Krstića, IT-98-33-A, presuda od 19.4.2004. godine (drugostepena presuda u predmetu Krstić)

Tužilac protiv Momira Nikolića, IT-02-60/1-S, presuda od 2.12.2003. godine

Tužilac protiv Momira Nikolića, IT-02-60/1-A, presuda po žalbi na kaznu, 8.3.2006. godine

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Bearc, Drage Nikolića, Ljubomira Borovčanina, Radivoja Miletića, Milana Gvere i Vinka Pandurevića, IT-05-88-T, presuda od 10.6.2010. godine

Tužilac protiv Milorada Stakića, IT-97-24-A, presuda od 22.3.2006. godine

MKSR

Tužilac protiv Emmanuel Ndindabahizi, ICTR-01-7-I, presuda i kazna, 15.7.2004. godine

Tužilac protiv Eliezer Niyitegeka, ICTR-96-14-A, presuda, 9.7.2004. godine

Međunarodni sud pravde

Primjena Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore), 26.2.2007. godine

Sud Bosne i Hercegovine

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine protiv Miloša Stupara, Milenka Trifunovića, Brane Džinića, Aleksandra Radovanovića, Slobodana Jakovljevića, Velibora Maksimovića, Dragiše Živanovića, Branislava Medana i Milovana Matica, X-KR-05/24, 29.7.2008. godine, prvostepena presuda (pismeni otpravak presude 13.1.2009. godine)

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine protiv Miloša Stupara, X-KRŽ-05/24, drugostepena presuda, 9.9.2009. godine

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine protiv Miloša Stupara, Milenka Trifunovića, Brane Džinića, Aleksandra Radovanovića, Slobodana Jakovljevića, Branislava Medana i Milovana Matica, X-KRŽ-05/24, drugostepena presuda, 9.9.2009. godine

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine protiv Milorada Trbića, X-KR-07/386, 16.10.2009. godine, prvostepena presuda (pismeni otpravak presude 29.4.2010. godine)